

आमच्याकडे फारसी बघून मराठीत उतरलेले कितीक सुंदर ग्रंथ अलीकडे आमचे पाहण्यात आले आहेत पंतु ती जुना ओष आढून च गेला.

अलीकडे प्रो. जदुनाथ सरकार यांनी फारसी साधनांचा उपयोग करून इतिहास लिहिण्याचा उपक्रम केलेला. प्रसिद्ध असुत्र डॉ. खान, येणीससाद, कानुनगो प्रभृति मंडळीचे प्रयत्न त्या दिशेने हेत असून त्याचे ग्रंथ इमजी ऐतिहासिक वाङ्मय पुष्ट करीत आहेत. परंतु यां पैकीं कोणी हि अस्सल फारसी साधनें-मूळ-प्रकाशित करीत नाहीं. निवळ उतारे देऊन अनुमानें बांधून इतिहासरचना करण्याचा उपक्रम शुद्ध शास्त्रीय दृष्टीनें गोग च म्हाला पाहिजे. जशी आपण मराठी साधनें प्रसिद्ध करीत असतो, तशीच शुद्ध फारसी साधनें हि अस्सलप्रामाण्येन तपासून प्रकाशित केल्याशिवाय त्यांची प्रामाण्याप्रामाण्यता ठरून त्यांचा पूर्ण सत्यसाधक उपयोग होऊ शकणार नाहीं. अस्सल फारसी साधनें प्रकाशित करण्यास प्रारंभ करावा म्हणून मंडळ्यातर्फे प्रो. जदुनाथ सरकार यांनी एक सण्ड काढण्याचें अंगि-कारलें आहे पण काहीं अडचणीमुळे त्यानकडून हें कार्य अद्यापि उरकलेलें नाहीं. परंतु संशोधकांना फारसी साधनांची उपेक्षा यापुढें करणें फार च घातक वाटल्या-बघून आम्हांपैकीं श्री. आबासाहेब मुजुमदार यांनी ही शाखा काढण्याचें जबा-दारीचें व अवघड कार्य मंडळ्याच्या हस्तीच्या दुर्बळ सांपत्तिक स्थितीत हि अंगावर घेत व तें चिकाटीनें चालवून व मुनशी शिराजी व मुनशी अबदुल अलीस यांचे साहाय्य आज चालतें केलें आहे. तसा प्रयत्न केला तर पन्नास हजार फारसी अस्स-कागद व खोरीज ग्रंथ मंडळ्यानें आज जमा केल्यासारखे च आहेत, श्री. पारसनची यांनी या कार्या फार मदत केली आहे व त्यामुळे हें ग्रंथरूप फळ पदरीं पडल्या पाहून यापुढें अधिक आत्मीयतेनें ते वाढती मदत करतील अशी सात्री आहे.

फारसी पत्रांचें वाचन किती अवघड व किचकट असतें हें स्वानुभवावाचा प्रत्ययास येणें कठिण आहे. त्यातहि न कळणाऱ्या मापेंत बादशाही थाटांन, मोहोरे दार कागदावर ऐंटीत लिहिलेलीं साधनें पाहून तीं मालकांकडून मिळण्यास केवढें पुण्याई हाचारी लागते, व ती बिनचूक नकलून आणि बिनचूक छापण्यास केवढें घातायात पडते याची पर्जा ना थोडी तरी कल्पना येईल त्यांना प्रस्तुत खडांनील दोषांकडे दुर्लक्ष्य करून हा पाडसो, नूतन व आवश्यक उपक्रम केवळ स्वावलंबनानें मंडळ्यानें आगावर घेऊन रंगाळपाला आणल्याबद्दल मंडळ्याचे प्रेमपुरस्तर अभिनंदन च करावेंसें वाटेल यांत संदेह नाहीं.

दत्तो वामन पोतदार,  
गंगाधरराव नारायणराव मुजुमदार,  
चिटणीस भा. इ. सं. मंडळ.

## प्रस्तावना

आपल्या सा भारतभूमिमध्ये फारशी भाषेचा प्रचार झुमारे शके १२०० पासून सुरू झाला. तो इतका की, पेशवाई असेरपावेतो सुद्धा फारशी ही एक प्रमुख राजकीय भाषा समजली जात असून, पेशवे व इंग्रज यांमधील तहनामेहि मूळ फारशी भाषेतच लिहिलेले आहेत. श्रीशिवाजीमहाराजांच्या पूर्व-छात्रापासूनच अनेक यवन राज्यकर्त्यांच्या अमलामध्ये राजदरबारांत उत्तम फारशी लिहिणारे वाचणारे मुनशी व पंडित असत व त्यांमार्फतच सर्व आवश्यक फारशी पत्रव्यवहार चाले. इंग्रजांच्या दरबारीहि फारशी इंटरमीटर व मुनशी यांच्या मार्फतच पत्रव्यवहार चालत असे. श्रीछत्रपतिमहाराजांच्या व पेशव्यांच्या दरबारीहि उत्तम फारशी जाणणारे माहजण, कायस्थ व मुसलमान मुनशी अनेक होते.

हिंदुस्थानचा सरा इतिहास लिहावयाचा म्हटलें तर या देशावर ज्यांच्या ज्यांच्या हस्तान्या झाल्या आहेत किंवा जे जे येथें कोणत्या तरी कारणात आले गेले अथवा ज्यांची थोडी जर पसति होऊन आपणांशी अनेक रीतीने संबंध आलेला आहे व ज्यामुळे आपल्या भाषेवर व आचारविचारावर परिणाम झालेला आहे अशा स्वकीय व परकीय कांगडी, गुजराथी, तामोल, तेलगु मुसलमान, कॅच, पोर्तुगीज, बघु, इंग्रज वगैरे लोकांच्या भाषेचा अभ्यास करून त्यांनी स्वभाषेत आपणांसंबंधी लिहिलेले विचार किंवा इकीकृत समजून घेणे अवश्य आहे. येथें मुसलमानांचा सहवास इतरांच्या भाषांने विशेष झालेला असल्याने त्यांच्या फारशी भाषेचे ज्ञान प्रथम करून घेऊन त्यांच्या ऐतिहासिक कागदपत्रांचा व संघांचा अभ्यास करून भारतसंज्ञाच्या इतिहासास सत्यस्वरूप शक्य तितकें देणें हे एक कर्तव्य आहे.

मराठ्यांचाहि सरा इतिहास लिहिणें झालें तर स्वाकृति फारशी कागदपत्रांचा आधार अवश्य घेतला पाहिजे. शिवपूर्वकालीन व शिवकालीन मराठी कागदपत्रांतून फारशी शब्दांचा मरणा अनिष्टाव आढळून येतो, व त्यामुळेच सरकालीन मराठी कागदपत्रें पाचतांना वाचणारांस फारशीचे ज्ञान नसल्यास प्रत्यंत अवघड जातें. मात इतिहास संशोधक भंडासारख्या जगावदार संस्थेने या दिशेने जर प्रयत्न केला नाही व त्या त्या भाषेतील ऐतिहासिक साधनें मूळ स्वरूपांत पुढें आणलीं नाहींत तर तो त्या संस्थेस एक मोठा उणेपणा आहे व मराठीतील ऐतिहासिक साधनें इतर भाषांच्या ज्ञानारक्षी फारशी भाषेच्या ज्ञानावांचून बाहेर काढणें व्यर्थ समजून मुद्दाम हीं झुमारे अडीच तीन वर्षांपासून मूळ फारशी ऐतिहासिक साधनें पावतां घेऊन तीं मराठी भाषांतरासह प्रसिद्ध करतां यावति या दृष्टीने अभ्यासास दुरुवात केली. छापलेला फारशी मजकूर वाचणे सोपें आहे. प

तोच लेसी वाचणें अवघड होतें. फारशी लिपीत अक्षरांच्या सान्नी व वर एक, दोन, तीन टिपें ( मुक्ता ) देण्याच्या पद्धतीमुळे व काहीं अक्षरें मूळ स्वरूपाहून मित्र स्वरूपात जोडण्याच्या नियमांमुळे व त्यातहि काहीं अक्षरांचीं रूपें लुप्तप्राय होतात यामुळे फारशांचें वाचन प्रथम प्रथम नजर बसतचालत घासदायक होतें. परंतु जेथें एकाच अक्षरासाली किंवा वर एक, दोन किंवा तीन टिपें दिल्यामुळे मत्पेक वेगळें अक्षर घननें व जेथें फड्यां अक्षरांनीं लपेटांत लिहिलेलें असतें तेथें त्या टिपांची जर गाळण उडते तर मग त्याबरोबरच वाचकांचीहि गाळण कां उडूं नये ! फारशी मापेचे तज्ज्ञाहि अशा प्रकारच्या हस्तलिखितांपुढें हात टेंकतात. तात्पर्य, फारशी मापेचे ज्ञान असणें व छापील मजकूर वाचणें हें वेगळें व जुनें फारशी हस्तलिखित उत्तम रीतीनें वाचणें हें वेगळे.

अशा सर्व अडचणी पुढें असतांना सुद्धा फारशीच्या अभ्यासाबरोबरच फारशी ऐतिहासिक साधनें जमा करण्यास सुरवात केली. या कार्या कै. रु. वि. आचार्य कालगांवकर व त्यांचे विद्यमान चिरेजीव, दत्तियाचे रा. करमकर, श्री. भाऊसाहेब तुळशीचाणवाले, रा. सदाशिव विष्णु ऊर्फ भाऊसाहेब रानडे, कै. पांडोबा पटवर्धन, ( बऱ्हाणपूरचे श्री. मुसकुटे ) व पेशवे दरबाराचे फारसनावीत पराण्यापेकीं बंधज श्री. रुग्णराव केशवराव ऊर्फ बाळासाहेब पारसनवासी, श्री. नारायणराव गोविंद पारसनवासी व श्री. यादूराव पारसनबाग, श्री. बाळासाहेब बिचूरकर, मईन दत्तराज महानुभाव, मे० महमद सलाहद्दीन, श्री. तात्यासाहेब फडके, श्री. इमामतराव डरे, वे० सिद्धेश्वरशास्त्री चित्राव बगरे अनेक सद्गृहस्थानीं, अनेक फारशी साधनें—ताम्र-पट, पंथ, सनदा, फरमानें, पत्रव्यवहार बगैरे मजकडे व मंडळाकडे इतिहासाचे कामाकरितां म्हणून दिलीं. याबद्दल मी त्या सर्वांचा अत्यंत आभारी आहे.

उपलब्ध फारशी लेखसंग्रहांत वेगवेगळ्या विषयावरील हस्तलिखित पंथ सुमारे १५० असून पत्रे तर अनेक गजे, महाराजे, नवाब, बादशहा, निजाम, हे—दर इ. इ. यांचीं हजारां आहेत. कित्येक सरदारांच्या व दिल्ली दरबाराच्या दिनचर्या फारशीमध्ये सविस्तर लिहिलेल्या आहेत. इतरत्र अनेक ठिकाणीं फारशी लिखाण असलेलें केव्हांहि प्रसिद्धीकरणार्थ मिळण्याची साजरी वाटते, परंतु, द्रव्यामावीं उपलब्ध व उपलब्ध संग्रहाचा फायदा कसा कडून यावा ! असो.

आज आपल्यावर राज्य करणारे ईंग्रज सरकार यांचा व आपला परस्पर संबंध कसकसा पडून आलेला आहे याचा सगळो बोध होजे परसगात अत्यंत दृष्ट आहे. याच हेतूनें एकंदर पत्रव्यवहारापेकीं इंग्रजांची व त्यांचा ज्यामध्ये उल्लेख आहे अशीं काहीं दुसऱ्यांचींहि पत्रे निवडून काढून त्यांचें भाळेंत भाषांतर मंडळाचे वेतनी मुनशी शेष अबदुल अलीज, महाराष्ट्र एज्युकेशन सोसायटीच्या हायस्कूलातील फारशीमास्तर, यांच्या साहाय्यानें मी केलेलें आहे. कोणत्याहि एका भाषेतील मजकूर दुसऱ्या भाषेत हुबेहुब तसाच उतरविणें फार कठीण आहे. त्यांतल्या त्यांत फारशी

माघेंत ' मित्या मूठभर व दाढी हातभर ' याप्रमाणें मूळ मुख्य मजकूर अगदींच थोडा असून अलंकारिक शब्दयुक्त अलंकात्र, माघने व प्रासाकारिता एकाच शब्दाची रेलचेल, यामुळें भाषांतर यथार्थ करण्यास फार अडचण होते म्हणून सोचतच्या भाषांतरांत बऱ्याच ठिकाणीं मूळ फारशी अलंकारिक भाषणाचें भाषांतर केलेलें नाहीं. मुद्यापुरता मजकूर मात्र मुळींच सोडलेला नसून भाषांतर शक्य तिनकें मुद्याला धरून परंतु मराठी भाषेला साजेलसें केलेले आहे.

सदर संडात १४३ पत्रे दिलीं आहेत. तीं सर्व संगतवार मजकुराची नसल्या-मुळें व कालाच्या दृष्टीनें हि मध्यें बराच संड असल्यामुळें सदर पत्रांच्या संगतवार सारांश किंवा चोटक हकीकत येथें देतां येत नाहीं. फक्त त्यांतील कांहीं मुद्यांचे टीपण पत्रांकांसह सार्लीं देत आहे.

१. इंग्रज व पेशवेदरवार याजमधील परस्पर जेद, प्रेम व एका याबद्दल बहुतेक मध्येक पत्रांतून जेतप्रोत उल्लेख आहेत.

२. अधिकारसंपादन, बदली, नजरनजराणे व परस्पर अभिर्नंदन. पत्रांक- ३, १६, १८, ५०, ५५, ५६, ५७, ६०, ७४, ८१, ८३, ८७, ८९, १०८, ११०, १११, ११२, ११३, ११५, ११८, ११९, १२२, १२५.

सदर पत्रांपैकीं नजराण्यासंबंधी ५५, ८१, व ८९ ही पत्रे वाचनीय आहेत.

३. विल्यम टेटर यांची पेशव्यांचे पदवीं रद्दण्याची उतरट इच्छा. ४

४. श्री. रापोबादादास लिहिलेलें पत्र १७ वाचनीय आहे.

५. जहाजे व मत्तचे यषिद्वल तक्रारी - ४०, ४६, ७९, ७८, ८६.

६. पाणकोटचें गरम पाणी. ४७.

८. श्री. रापोबादादांनीं इंग्रजांकडे गहाण ठेविलेलें सहा लाख पंचवीस हजार रुपये किंमतीचें जवाहीर ६१, ६४.

८. गुप्त सक्तििक लिपी. ७६.

९. श्रीक्षेत्रमयाग येथील यात्रिकरूंदरील कर. ९३.

१०. फ्रान्सची राज्यकांती व तिचा हिंदुस्थानांत परिणाम. १०९.

११. सुरत बंदराच्या बोवाई बद्दल. ४६, ५८, ५९, ७१.

१२. हैदर व टिपुसुलतान यांचीं लढाई. ३१, ३२, ३३, ७३, ९०, ९२, ९४, ९५, ९६, ९७, ९८, ९९, १०१, १०२, १०३, १०४, १०५, १३३, १४०

१३. लखनौचे नयाब - ११४, १२०, १२१.

१४. सध्याच्या लढाईस अनुलक्षन. ११६, ११७.

१५. सायन्याचे महाराजास लिहिलेलीं पत्रे - १२७, १२८.

१६. टच् लोकांचीं पत्रे - १३१, १३२.

१७. इतर विरकोट, बलपते, कामकाज, हालचाली घरे - ४, ५, ६, ७, ९, १०, १४, १५, १९, २१ ते २७, ३०, ३१, ३२, ३६, ३७, ३९, ४८, ५०, ५२, ६५, ६६, ६७, ७१, ७२, ७७, ८०, ८२, ८५, ९१, ९४, ९६

१८. वॉरन् हेल्थिग्नची पत्रे - १९, २६, २७, ३० श्री० राधोबा दादा व मुंबई गव्हर्नर यांसंबंधी.

१९. वेलेस्लींचें पत्र - " हिंदुस्थान व दखन या देशांतलें सर्वें रयतेस सुख व आराम मिळावा हें नेहेमी आमचे मनोरुपें अथेय आहे " १२३.

भा. इ. सं मंडळानें प्रोफेसर जदुनाथ सरकार यांस एक फारशी साधनांच्या संड मंडळाच्या खचनिं छापून काढण्याबद्दल विनंती केली होती. परंतु ते काम त्यांच्या कडून अद्याप घडून आलें नाहीं.

मंडळाची ही फारशी भाषेची शास्त्रार्थी पतकरली घाचें सर्व अथेय मुषई एल्फिन्स्टन कॉलेजांतलें परिषद प्रोफेसर शेख अबदुल कादर शेख सर्फराज, एम्. ए. यांसच आहे. त्यांचा व माझा परिचय सुमारे १५ वर्षांपासून असून सदर अवधीत ते अनेक वेळा मोठ्या प्रेमानें फारशी साधनांच्या संशोधनाचें कामीं मला मनापासून मदत करीत आले आहेत. मुनशी शेख अबदुल अझीज यांचाहि लाम त्यांनीं करून दिला आहे. याबद्दल मी प्रोफेसर साहेबांचा अत्यंत कृतज्ञ आहे.

पत्रांकांच्या प्रारंभीं सविस्तर सूची व यादी जोडलेली आहे. सदर सूची व यादी मंडळाचे अभिमानीं. समासद, रा. शंकरराव जोशी, वाईकर यांनीं तयार केली आहे त्याबद्दल मी त्यांचा फार आभारी आहे.

हें पुढें दिलेलीं बहुतेक पत्रे श्री. रा. रा. धाळ्यासाहेब पारसनवीस यांनीं दिलेलीं असल्यामुळे हा संड म्हणजे त्यांच्या रुपेचेंच फळ होय, हें मला पेंथें नमूद करणे जरूर आहे.

या सोबत वाचकांकरितां २४ ईशजांच्या पत्रांवरील सद्याचे फोटो व १९ लिफाफ्यांवरील शिक्के पत्रांकांसह तपशीलवार दिलेले आहेत.

पत्रे जसजशीं मिळालीं तसतशीं तीं छापलीं आहेत. पत्रांक १२९ ते १४१ हीं शेवटीं पाच कारणांमुळे दिलेलीं आहेत. सदर अस्तल पत्रे भा. इ. सं. मंडळाच्या प्रदर्शनांत मांडलीं होती व कांहीं पत्रांचीं भाषांतरे संमेलनांत वगैरे वाचलेलीं आहेत. पत्रांवरील तारखा पत्रांतून किंवा वरील लिफाफ्यावर जशा आडळण्या तशा दिलेल्या आहेत. या म्हणजे पोंडोचल्याची तारीख व रा म्हणजे लिहिल्याची किंवा रवाना केल्याची तारीख असें समजावें. कांहीं ठिकाणीं पत्रांतील मजसुराच्या सदभाविं तारखा दिल्या आहेत.

सोबत छापलेल्या फारशी पत्रांतून मूळ फारशी पत्रांचीं अथपासून इतिवर्त अस्तल बाहुकुम नकळ केलेली आहे.

विजयादशमा.  
शके १८४५.  
पुणे

}

गंगाधरराव नारायणराव मजमदार.

## विषय-व्यक्ति-स्थळ-सूचि.

### नावापुढील अंक पत्रांकाचे समजावेत

अपटन, कर्मल जॉन् - २२, २३, २९,

३०, ३९, १४१

अमदून रहिमसान ४९

अमुल फजलपंथ ४८

अमृतराव वेशवे ४३, ६९, १२३

अर्कोटचा नवाब-बाला जाह १०४

अलाहाबाद, ( बर्मासुल मुमालिक यानें  
ह्या क्षेत्री येणाऱ्या यात्रेकरूंवरील  
कर कमी केला ) ९३

अहमद अलीसान १३१

अंजनवेल ७९

अंडरसन ३६, ३७,

अंधांनी ९

आनंदगिरी १३

आनंदराव भिकाजी-बलसार परगण्याचे  
गुमास्ते ७२

आबाजी पंडित १४०

आबासाहेब महादर ११९ ।

आली जनाब ७, १० ।

इमादुल्ला महादर ( वारन् हेस्टिंग ) १९  
२६, २७, ३०.

हंपज-आपेज-कंपनी-पैकी कोणीहि  
नजराणा घेऊं नये ५५; -च्या आज्ञे-  
बाहेरिल २ गोष्टी: १ हिंदुस्थानच्या  
सरदाराशी लढाईच्या वसंतासखून हूर  
राहजे २ स्वसंरक्षणाविषय लढाईत  
पडू नये १९; -पै कादरी गुलाब जम  
केल्यासहून तक्रार ४६; -च्या ४  
जगाजास अटकाव ६७; -ची वेशवे

सरकारास टिपूवरील लढाईचे घाय-  
तांत मर्त ७३; -च्या माणसांनीं  
इगई शहर सोडून पळताना ठाक  
लेल्या इत्यादींची परत मागणी ६२;  
-ची वृत्ति=रपतवृत्ति सोडून पाहिली  
कराळाची चव लागण्यामुळे पुढील  
जेवणाची आवेष्टा ३१; -चा वकील  
व पुणे दरबार ४५; -च्या लोकांचा  
इंग्रजांचा गुण ६६; -चें व्येय १, २३;  
-स मानूं नये, कौज तयार देवाची  
३२; -कंपनीचें नांव व पदवी कशी  
लिहावी १३६.

इस्ट्रुअट ( स्ट्रुअट ) १०५

उरणची साडी, -वरील सत्ता ७८.

एकीचा भाग २०, ७३, ८४, ८९,

११५, १२५, १३०

एसजी सिंदे कोल्हारवाला १२९

कनवे जे, - १०५

करमलिन, चार्ल्स- ४९.

करी. ए. पी. १२७

कलकत्ता ४, ९९, १००

कलसवा परगणा १०

कंदकाह ९७.

कर्नाटक ७३

कर्नूल ( तुंगभद्रानदीचे काडी ) १०२,  
१०३

करीबि अवलदार ६४

काजी अमुल हसन, मोमे देगांव ५२

कादरी—( गुराबाचें—जहाजाचें—नांव )

४६, ६४, —सोडणेयदुल कार्ने—

वालीसची मागणो ८६

कारभारी साहेब १३

कारभारी नानासाहेब १४, ५१

कावेरी तीर ५६

काशीनाथ हरि ७१

कॉन्वॉल्स ७४, ता. १२११७८६

रोमी गव्हर्नर जनरलचे अ-

धिकारावर येतो ७६; ८०, ८१, ८४,

८५, ८९, ९०,

९१ ते १०३, १०५ ते ११०, ११२,

११३, १३०, १३३; —कंपनीची

सुभे, ठाणी पाहण्यास जातो ८०;

तुंगमद्रानदी कांठी फौजेसह मुक्काम

१०२ ८०;—फौजेची पाहणी ८५;

—ला नजराणा ८९;—संब-

धी अकॉटच्या नयाबाचें मत १०४;

कारापूर १२८

काशी पवार १२८

किसनराव बलाल १३९

किंग्, टॉमस— २०, २१

कीटन—कर्मल २२

कुबा १३३

कूट, कर्मल, ३३

कोलार ९७

कोवाळ किछा २५

क्रोजसाहेब, कर्मल—१२३

सोजा इजरत दिवानी साहेब,

एक सत्पुरुष ५२

गणेश पंडित ३८

गंगाम शहर ९५

गंजी कोटा ९७, १०२, १०३

गंजी मुत्तो तालचोरी येथील

रहियासी ४६

गेंबोर—रॉबर्ट, १८, २२, २३

गोंडार जनरल—३५

गिर्धान चंदर ६७

गुजराथ जिल्हा ३१

गुरम कोंडा १०५

गोपाळपंडितसाहेब ४२

गोपाळरावजु ६९

गोविंदपंत १३७

गोविंद शिवराम, अचदुल रहिमान व

इंमज यांचा मध्यस्थ ४९

चिनापटण—कंपनीकडील मद्रासमधील

चंदर १, २, ३, २१, ९०, ९६, १११,

११२—कडे कार्नावालीसचें गमन १००

चिमणलाल वशील लाला ७३

चिंतामण दोक्षित ३२

चुनार गड ३९

चेकल चंदर ७९

चेरी जी. एफ—११९—

चौधार्द ५८,—बसुली ५९

जनाईनराव १०४

जनाईन शिवराम ५०

जयपूर ११

जिवानी गोवाळ सरसुभेदार ६४

जिवानी पंडित ३१

जोसास हुमे गव्हर्नर चंदर चिनापटण ३,

५, १४ ते १६, १७

सोरी १०, १४१—तालुका ७७

टामसन् १२८

टिपू सुलतान ७३, ९६,—४५१ कोल-

कराराविषय वर्नाबापा चंदोवरन कर-

व्याकरितां जनरल मेडोज जातो १०

११६, - तह १३१, १३३

टेलर, विल्यम्- ३, ४

डभोई ६२

डे थॉमस- ५८

ट्रेपर डॅनियल ६

तळेगाव ३०

तजावर ५०

तात्यासाहेब ४२

तालचेरी ४६

तुकोजीराव होळकर ७७

तुगमद्रा नदी-चे कांटी मोपलाफौजेंत

कार्नावालीसचा मुकाम १०२

तोफली-गलपतार्ये नांव ७९

थोरले नाथराव पेशवे, रापसाहेब १,

-स दोन नळ्यांची विस्तुलजोडी,

चिनातणचे गळर्नर भुचर याज-

कडून नजर २, ३, ५, १४, १५

दसरा समारम्भ, हरिपत कडके यांस

कार्नावालीसकडून हत्ती नजर ९९

दादाभाई ४४

दादासाहेब मोरो पंडित ४

दामाजीराव गायकवाड ४६

दुसरे बाजीराव पेशवे-पेशवाईची पक्षें

मिळाल्याबद्दल डॅनियल सीटनचें

अभिनदनपर पत्र ११८, १२१,

१२२, १२३-किछे महाडकडे गमन,

१२४, १२५, १२६

देगोव परगणे झरातबदर ५२

देविदास-भौमजीचा गुमाला ८२

दोस्तीची एकी ९७, ९८

दौलतीचें मूल ५०

द्वारका सेत्र ८२

भारवाडचा निहा ९८

धुळपराव ४६

नवाब सो १ ७७

नवाब आहिकजाहा वजीर ७२, १०२, १

११६, १३३

नवाब एहतेशामुद्दवला १३

नवाब सो कायमुद्दौला ७१

नवाब नजीकसान ४

नवाब सो बदगान अली ३१, ३५, ५८,

५९, १०५

नवाब वर्णील मुमालिक २४, ९३,

१२०, १२१

नवाब बाला जाहा-अर्काटचे नवाब १,

३, ५, १५

नवाब सफदरसान ७२

नवीदुर्ग ( गर्दवशिकोह ) ता. १८१९।

१७९० रोजी हस्तगत झाला ९४

नागोजीराव वकील १२४

नाघा पंडित ४

नांगी फडणवीस १९ २९, ३०, ३१,

३६, ३७, - ४१, ४२, ४३, ४४,

५४ ते ५६, ६५, ६७, ७५, ७६,

८०, ८१, ८३, ८४, ८८, ९२,

१०६, १०९, १११, ११६-

११९, १२०, १२४, १२७,

नारायणराव साहेब पेशवे १६, - त्या मु-

त्युषदल दुसवटयार्ये पत्र १७

नारायणराव किसन मुनशी,

७, ८, १०, १३, २५, ६८.

निगामुल्लुक निगाम अलीसान

महादर ७३, ९३, ९७, १२३.

नुरलुवक हाजी महमदसान ७

पनवेल बंदर ३५

परनूर १ १४०

परशरामराव माळसाहेब परबर्धन



१८,-धारवाडचा वेडा १०२  
 रायसाहेब १३१, १३२  
 पाटकर १२९  
 पारणा नदी १२९  
 पारनेर परगणा ७२  
 पाषाण जि० पुणे ६८  
 पांडुरंगाव १२९  
 पी. एस्. १११, ११५  
 पुरुषोत्तम, महाराजा, पंडित २४  
 पूतकेश ३२  
 पुढान्याचा दुंगा,-कंपनीची ३ गावे  
 लुटली १७  
 फतेचंद २५  
 फरकावाड ८५  
 फ्रान्समधील बंडाळी, १०९  
 फ्रेंचसरदारा विपरीत कंपनी ( वॉरम  
 हेस्टिंग ) चे मत २६-हिंदु-  
 स्थानांतील त्यांचा बॉमोड  
 करण्याच्या जट्टीविषयी  
 मानाकडणवीसास कर्न-  
 बालीसचें पत्र १०९  
 मनु पंडित, वॉशिंग्टन बरोबर होणे ३५  
 मलसार परगणा, ची पार्थिक  
 संडणी ७२  
 महिरब पंडित १३  
 महिरोपत ६५  
 मगनोर किल्ला ९७, १०५  
 मंगाल प्रांत ९६,-चे गव्हर्नर जनर-  
 ल नेमण्याचा पेट मिशनचा  
 कायदा ५३  
 मंदगान अली ३१, ३५  
 ५८, ५९, १०५  
 मद्रमल ७९

मार्जीचा १३  
 माजीराव रघुनाथ पेशवे- दुसरे बाजी,  
 राव पहा.  
 मॉडम आर. एच. ( मुंबई गव्हर्नर )  
 २३, ४०, ४५, ४६, ५२,  
 ५५-५७, ५९, ६१-६४, ६८,  
 ७०, ७१, ७८, ७९, ८२, ८३, ८६  
 माणू कामत २३  
 माणकोट-पेथील गरम पाणी आजान्या-  
 स स्तिवद् आहे ४७  
 माळाजी पंडित १०  
 माणुजी भीमजी व त्याचा बडीलमाऊ  
 यामधील तंटा ८२  
 माढोली ३७  
 मार्लो, जॉर्ज एस्.-, १२६  
 मालायाट ७३  
 माळाजी पंडित १०  
 माळाजी बाजीराव पेशवे ५२  
 मुबार, चिनापटण ( मद्रास ) चे स.  
 १७७० पूर्वीचे गव्हर्नर ३  
 मिस्ट्रो, जॉन्-२४  
 मोमसाहेब, चार्ल्स, (पुण्यास मुकाम २५११  
 ते २७१२१७६८) १, २  
 भगवंतराव (शिवाचे बकील) ७१, १२९  
 भगवानराव गोविंदराव १२९  
 महोब ६२  
 मास्करारा ७, ८, २५  
 भिकाजीपत सुभेदार ५४  
 मीमराव द्वारका क्षेत्रवासी ८२  
 मोसी ३८  
 मरकल रावजी १ २४  
 मलसार परगणे ३७  
 मनुमान १४१

मल्हारराव होळकर १३१, १३२

महंमद आरिफ-वकील छुरत, नि॥ बल-  
देज १३७, १३८

महंमदखान हाजी-७

महारा ४७

महादाजी रामचंद्र ६१

महादाजी शिंदे ३६, ४९, ६५, ६६, ७३,  
७७, १२३

महाराजसाहेब छत्रपती सातारकर १२७

महालक्ष्मी-मचव्याचे नांव ४०

महू ३७

मैफकर्सन जॉन् ( गव्हर्नर जनरल कल-  
कत्ता ता. ८।१।१७८५ ) ५३, ६०  
६६, ७३ यांस पेशव्यांकडून नजरणा  
८१, ८४

मैकालि जाड १३५

मैलेट-सर चार्लस वार- ( पुणे दरबारचे  
कंपनीचे वकील ) ५६, ६३ ते ६७,  
७०, ७३, ७६, ७९, ८९, ९१, ९३, ९६,  
१७, ९८, १००, १०१, १०५, १०६,  
११३, ११६, १३०, १३३

माधवराव आपसाहेब २९

माधवराव पलाळ पेशवे-भोरोले माधव-  
राव पहा

माधवराव सदाशिवराव ५१ वकील १५,  
५०

माधवराव, सवाई-पेशवे = सवाई माध-  
वराव पहा.

मार्गम सी. ३६, ३७, १३४

मादिनी ३८

मुघोजी भोसले ११, ७३

मुंघई १, १३, ३५, ६९, ८३, इंपगावा  
परामद १४०

मुत्ता लाटोचा मृत्यु ३३

मूसी घेल-जनरल-१३२

मेडोझ-विल्यम ८७, ९०

मोरो पंडित ४

यशवंतराव होळकर १२३

यशवंतसिंग ( राजत ) २५

येशूचा जन्मदिवस ता. २५ डिसेंबर ७३,

रघुनाथ रणछोड वकील ८८

रणछोड रोगवी ५५ ते ५७

रतन विन बुक्क सादुलाखान १२

रागोबादादा पेशवे ७, रावसाहेब पं. म.

१७, दादा १९, २५, -ची लढाईची

सपारी ७७, १४०, -जवळ फक्त २००

माणूस-लडाक नव्हे सिजमतगार अ-

सावे आशी ताकीद २३, नें कंपनी-

कडे सवासझास रु. चें जवाहीर ठेवले

त्याची मागणी ६१, ६४, व कंपनीची

दोस्ती १२३

राजपुत्री १६

राजा जयवंतसिंह २५

राजा तेजवंत यशदर ९७

रावबदास २५

रामसिंग २५

रामचंद्र गणेश १२९

रामचे ७१, ७२ बॉटम नंतर मुंघईचे गध-  
नर ८३

राजपुत्री १०५

रावसाहेब १, ५, ६६

रस्तुमजी-छुरत बंदारावरील अंग्रेज कंप-  
नीचा मोठर ४०

लखो पंडित २३

लक्ष्मणराव १०२, १०३	विजय दुर्ग ७८
लालपोश-सांशीकडील दुपेसोर २४	विल्यम थॉमस सॅडिफोर्ड ७०, ७१ ७८
लाला आनंदराम १२०	८२, ८३, ८७
„गुलाबराय-लाला सेवकरामाचा मुलगा १०७, १३०	विश्वासराव ९, १०
„ विमणलाल बकील ७३, ८१	विस्तार्जीवन १०
„ तुळजाराम बकील २	वेलेस्ली १२३
„ फतेचंद ७, ८	शहाजहानाबाद १२
„ झुत्तराम ११	शहाजहानी ११
लाला सेवकराम-यांची कलक	शिवमसाद-चेउलचे मुन्नेदार-यास
ल्याकडे बकिलागेवर नेमणूक २८	अटक ७९
या मुलगा गुलाबराय यांची बापाच्या	शुक्रताल १४
जागी नेमणूक १३०, १४१	शेव मक़मद सादर-परगणे बळसार
लाहोर ७३	पेथील अंमलदार ७२
लाई क्लिफ मधुनर बंदर विनापटण	शेअर, सर जॉन् - १०७, ११०, ११२
१२४, १२५	११४, ११६, ११७, ११९, १२१, १२२
बडगांव ( पारणा नदीचे काठी ) १२९	सत्ताराम बापू ४, ९, ११, १२
बरक परगणा ९	२५, ३४, ३९
बलंद बत्ताए जनरल १११ ( १, २ )	सयद नुरुद्दीन हुसेनखान मोहरी ७ ते
बसई ४०	११, आनंदगिरीत मुकाम १३, २५,
बॉथस्टन, डी-३५	४१-४५ पदव्या ४२, ४३ ते
बारन हेरिंटज-रमादुल्ला बहादुर १९,	४६, ५१ कंपनीचा मुंबई बंदरा,
२६, २७, २८, ३०, —चे फेंचाविषयी	फडून बकाल ५५, ५७, ६४, ६८,
नाना फडणवीसांस पत्र १९, —चे	६९, ७५.
नानाना राधोबादादाबद्दल मुंबईक-	सवाई माधवराव पेशवे १८, २४, २७,
राशी पेशव्यांनी केलेले करार कंपनीस	३१, ४०, ४५, ४६, ४७, ४९
भेअमुकरणारे सवय नाकसूट असे	५२, ५३, ५७, ५८, ५९, ६१ ते
प १०, ११, ५०, ६०, ६९	६४, ७० ते ७५ ७८, ७९, ८२,

८५-८७, ८९, ९०-९२, ९४,  
९७, ९८, १००, १०१, १०४  
११०, ११३-११५, ११७, १२९,  
१३०, १३३, १३५, १४०;—यांस  
पक्षी पाळण्याची आवड ५७;—पर-  
देशी पदार्थांचा शोका; आफ्रिकेतील  
शहामग मुंदाकर यांसमकडून नजर  
येतो ६३;—स कार्नेवालीस कडून  
नजराणा ८१, ९१—च्या बयाच्या २  
च्या वर्षाच्या समारंभास एव. मॅक-  
फर्सेन इजर होता ८४;—पे लग्न  
झाल्याबद्दल कार्नेवालीसचे अभिनेद्व  
पत्र १०८, ११३—व नवाय प.मन्पे  
येयनाय ११६ व ऐड ११७—ची  
मानुषी तोर्थयात्रेस जात असे  
११५.

सर्वभारी १ ७२

सॉडिकोर्ड = विल्यम थॉ—सॉडिकोर्ड पद्म.

सागर परगणा १०

सादत अझीसान लसनोंचे गादीवर बसले  
११४

सालकडा किला १२९

सापती दुर्ग ऊर्फ माऊसरली किला १०१

सालशी ९८

साळी धान्य ७८

साहेब जादा १०

संक्रितिक लिपी ७६

सिकंदर वंदेच—हुये नंतरचा चिनापटणचा

मल्हर्नर १७७३, १६.

सीटोन, हॅनिपल—११८

सुजाउद्दौला ७

सुरत बंदारवरील सत्ता ४६, ५९, ६२

११९—च्या अर्धीक रकमेबद्दल नवा-

मार्चे म्हणजे ७२,—च्या चौथ्याईबद्द-

लचा संत ७१

संपतराव १३७

हणमंतराव गुमास्ते १२९

हरि वंदेच वकील १२६

हरिधंत कडके ६, २०, २१, ५४, ७७—

चे किताब ७५;—चा कार्नेवालीसकल

गौरव ९७;—यांस कार्नेवालीसकडून

शके १७१३ च्या दसऱ्यास हसी

नजर ९९, १०१, १०५, १३३

झकिम मसुदसान ७२

इटली, जेम्स—८८

हिंदुपतराजा ( मुदेलसेठ ) १०

हिंदुस्थान जिल्हा ४, ७६

हेस्टिंग्ज बॉर—बॉर हेस्टिंग्ज पद्म.

हैदर अलीसान ३१, ३२, ३७—चा परा-

भव ३३,—च्या मुलाचा मृत्यु ३३

# कोणाकडून कोणास किती पत्रे गेलीं त्याबद्दल पत्रांकासह यादी.

—०००—

एकंदर पत्रे. कोणाकडून कोणास किती. पत्रांका.

१४ (अनामक)	पंडित साहेब	२	३१,१२९
	श्रीमंत साहेब	१	३३
	नवाब साहेब	१	१४४
	मे० राजा	१	१०३
	महाराजा	१	१२०
	रावसाहेब	२	५०,१४०
	सत्ताराम बापू	१	३४
	सेवकराम	१	२८
	हरिपंत फडके	१	५४
	।	३	१०२,१३६,१४१,
२ अपटम, जॉन्—	नाना फडणवीस	१	२९
	सत्ताराम बापू	१	३९
१ अर्काटकर नवाब	सवाई माधवराव पेशवे.	१	१०४
१ फनवे, जॉन्—	हरिपंत फडके	१	१०५
१ फरी, ए. पी.—	महाराज ( सातारा )	१	१२७
२७ कॉर्नवॉलिस, लॉर्ड—	सवाई माधवराव पेशवे	१३	७४,८५,८९
			९०,९१,९३
			९४,९८,१००,१०१,
			१०७,१०८,११३,
	नाना फडणवीस	६	७६,८०,८१,१०६,
			१०९,११०
	मे० पंडित	१	९२
	मे० रावसाहेब	१	९६
	हरिपंत फडके	२	९७,९९
	।	४	९५,११२,११०,११३
२ किंग, टॉमस्—	हरिपंत फडके	२	२०,२१
॥ क्रीफ, लॉर्ड—	बाजीराव रघुनाथ पेशवे	२	१२४,१२५
२ गॅथीर, रॉबर्ट—	सवाई माधवराव पेशवे	१	१८
	हरिपंत फडके	१	२२

## एकंदरपत्रे कोणाकडून

## कोणास

## किती पत्रांक

४	चिनापट्टण बंदर	सवाई माधवराव पेशवे	१	११५
		( राघोबादादा पेशवे )	१	१७
		मे० रावसाहेब	२	१, २
१	चेरी, जी. एफ्-	बाजीराव रघुनाथ पेशवे	१	११६
१	टॉमसन्-	मेहेरबाब !	१	१२८
१	टेलर, बुल्थम्-	मोरोबादादा कडणवीस	१	४
४	टुमे, जोसास-	माधवराव बल्लाळ पेशवे	४	३, ५, १४, १५
१	डे, थॉमस्-	सवाई माधवराव पेशवे	१	५८
१	ड्रेपर, डॅनिअल-	हरिपंत कडके	१	६
१	पी, एस्.-	नाना कडणवीस	१	१११
२३	बॉडेन्, आर. एस्.-	सवाई माधवराव पेशवे	१८	४०, ४५, ४६, ४७, ४९, ५२, ५७, ५९, ६१, ६२, ६३, ६४, ७०, ७१, ७८, ७९, ८२, ८६
		नाना कडणवीस	४	४८, ५५, ५६, ८३
		हरिपंत कडके	१	२३
१	बाली, सर जॉर्ज एस्.-	बाजीराव रघुनाथ पेशवे	१	१२६
१	बेल, जनरल मूनी-	मल्हारराव होळकर परशुरामभाऊ पटवर्धन	१	१३२
१	बिस्ले, जॉन्-	सवाई माधवराव पेशवे	१	२४
१	महमद आरिफ बर्कल नि॥ बर्लंडेज	नाना कडणवीस	१	१३७
५	मॅकफर्सन, जॉन्-	सवाई माधवराव पेशवे	२	५३, ७३
		नाना कडणवीस	२	६०, ८४
		रावसाहेब	१	६६
१	मॅक्लिमॉड-	माधवराव पेशवे (!)	१	१३५
२	मॅलेट, सर बार्लस बार-	नाना कडणवीस	२	६५, ६७
३	मॉर्गन्, चार्ल्स-	नाना कडणवीस	२	३७, १३४
		नाना साहेब	१	३६
१	मॉन्टीनी-	रावसाहेब	१	३८
१	मेडोज, बुल्थम्-	सवाई माधवराव पेशवे	१	८७
१	माकू, बुल्थम्	नाना कडणवीस	१	१३८

एकंदरपत्र	कोणाकडून	कोणास	किती पत्राक
१	रॅमसे, अन्डरूज- सादुल्लाखान	सवाई माधवराव पेशवे	१ ७२
१	रतन बिन चुडण	{ चिंतामण दीक्षित	१ ३२
२	यलंदेज-		
	परशुरामभाऊ व मल्हारराव होळकर	१	१३१
	किसनराव बड्याळ	१	१३९
१	वॉथस्टॅन्, डी.-	पंडित साहेब	१ ३५
४	वॉरन हेस्तिंग्ज- (इमादुद्दौला म्हादर)	{ नाना कडणवीस	१ ३०
		रावसाहेब	२ १९, १७
		१	२६
१	बुईच, तिकंदर-	नारायणराव म्हाळ पेशवे	१ ३६
१	बेलसुलि-	अमृतराव पेशवे	१ १२३
५	शोजर, सर जॉन्-	सवाई माधवराव पेशवे	२ ११४, ११७
		बाजीराव रघु० पेशवे	२ १२१, १२२
		नाना कडणवीस	१ ११६
१६	सण्णद तुलदीन हु- सेनखान मोहरी	{ नाना कडणवीस	४ ४१, ४३, ४४, ५१
		नानासाहेब	१ १०
		हरिपंत कडके	१ ४५
		नारायणराव मुनशी	४ ७८, १५, ६८
		सत्साराव बापू	२ ९, १२
		रावसाहेब	१ ११
		महिराव पंडित	१ १३
		गोपाळराव	२ ४२, ६९
१	सॉरस, डॉनिअन्-	बाजीराव रघुनाथ पेशवे	१ ११८
१	स्टॅले, जेम्स	नाना कडणवीस	१ ८८

१४१ एकूणपत्रे ३८ एकूण हसम

# ईस्ट इंडिया कंपनीचा पेशवे दरबाराशी फारशी पत्रव्यवहार.

मराठी रूपांतर.

पत्रांक १

॥ श्री ॥

( पंवर चिनापटण ) .

शके १६८९

फेब्रुवारी १७६८ इ.

रायसाहेब (१) यांस-विशेष-मजकूरून पत्र बगैरे येऊन काहीं सदर न समजल्यामुळे शंका व आशयें व सविनार व मिस्तर घोमसाहेब\* हे बंदर मुंबई-हून आपलेकडे येऊन त्यांनीं इकडिल काहीं घोलणें चालणें केलें नाहीं म्हणून बगैरे मजकुराचें भावलें स्नेहात्र आलें तें पोहोचून आनंद झाला. आपणांस जे आशयें वाटतें तें मला वाटणाऱ्या आशयविषां जाल्ल नाहीं, कारण मी आपणांस आय व उत्तम स्नेही जाणून दोन तीन वेळां पत्रे पाठविली आहेत. व शिवाय मिस्तर घोम यांसहि आपली मनीं इकडिल मागात येण्याची असल्यास आपणांस पसंत वाटणाऱ्या व दोरनीचा पाया भक्षण करण्यासारख्या गोष्टी आपल्या सेवेसी कळविण्याविषयी ताकीद केलेली होती. परंतु आतां हातांत आलेल्या वर्तमानावरून समजतें कीं, मिस्तर मजकूर हे मुंबई बंदरास परत गेलेले आहेत. नधावि माझ्या मनांत परस्परांतील स्नेह पूर्वप्रमाणेच आहे म्हणून मिस्तर मजकूर यांचे मुंबईस परत जाण्याबद्दल मला विरोध काहींच वाटलें नाहीं. आपण आज्ञा केलेल्या रीतीनें बजावमाणें असलेल्या, परस्पर मैत्रीमध्ये केव्हाहि केरफार व बदल होणार नाहीं. नवाब घाला आज्ञा हेहि उमयांशीं अशाच रीतीनें वागत आहेत. व पाच गोष्टीकडे लक्ष देऊन नयाय मजकुरांनीं आपलेकडे स्नेहपत्र पाठविले आहे. आतां माठी विनंति एवढीच आहे कीं, रुपेनें वारवेवार पत्र पाठविण्याची आज्ञा करावी. बहुत काय लिहूं !

\* सदर Charles Broome हा पुण्यास ता. २५/११/७६८ रोजी येऊन मिस्टर मॅस्ट्रिन् बरोबर ता. २७/११/७६८ रोजी मुंबईस गेला.



पत्रांक २

॥ श्री ॥

( बंदर चिनापटण )

शके १६८९

फेब्रुवारी १७६८ इ.

रावसाहेब (१) यास-विरोध—आपलेकडून लाला तुळजाराम वकील याजसमागमें एक रुप पत्र व मोहित पेपास असे रुपये पाठविले ते पोहोचून कार आनंद झाला परस्परांतल स्नेह मध्यवर्ती पत्र नसल्यामुळे नाईसा झाल्यासारखा जणू काय होता, वकील मजकूर हे आपणाकडे परत येत अहेत, परस्परा दोस्तीचे मजकूर सदर लाला यांच्या सांगण्यावरून समजून येताल, आपले पत्राबरोबर इकडून अ पणसि पाठविलेले पहिले पत्र आलेले पाठवीत आहे व त्याच पहिल्या पत्राबरोबर एक पत्र मिस्तर घोम याजकडे पाठविले होते, मशागनिलेस स्नेहवृद्धीच्या गोष्टी घजावून सांगितल्या आहेत, परंतु आरलेकडून किंवा लाला मजकुराकडून कांहीं पत्र नसल्या मुळे त्या गोष्टी आपणास पसंत आहेत किंवा नाहींत हे कांहींच समजत नाहीं, आपली मर्जी असेल तर एका लायक माणसास आपल्या सेवेसी पाठवीन, किंवा मिस्तर मजकूर ( घोम ) आपणाजवळ असताल तर त्यास पूर्वप्रमाणें तपशील र लिहिले जाईल, नेहमी स्नेहपत्र पाठवून राख करावे, बहुत काय लिहिणें ! साजाफलम—स्नेहस अनुसरून एक पिस्तुलजोडी नजर पाठविली आहे, त्या मायेकास दोन नळ्या आहेत, अपण स्वीकारावयात, बहुत काय लिहिणें !

पत्रांक ३

जोसास दुप्रे गच्छर्नर बंदर चिनापटण.

शके १६९१ म'प शु. १५.

॥ श्री ॥

रा॥ १०१२/१७७० इ.

मेहरबाब माधवरावसाहेब यास-विरोध—

यापूर्वी येथील माजी गच्छर्नर मिस्तर कुचर यांनी अ पणाकडे पत्र ता० २९ रमजान रेजी लिहून स्वतःच्या गच्छर्नरी सोडण्याचा हेतु व गच्छर्नरीच्या अधिकारावर मला येथे नेमल्याची सबर कळविली आहेच मीही स्नेहपत्रांनी कळविणों की, सदर अधिकारार्थी सुने माझ्या हातांत येतली आहेत आपण, सरावर कंपनी व सरकार नचाय यांलाजाहू यामधील परस्परस्नेह वाढविण्यांत व अपय व मी यामधील स्नेह दृढ करण्या करितां मी मनापासून सटपट करीन अशी अपण सांगी वाळगावी, यापेक्षा जास्त काय लिहू ! चिरायुष्य, वैभव व शान्ति आपणांस चिरकाल लाभो, वरकट, त्यान दिवशीं गवर्नर मजकूर हे विलायतेस जाण्याकरितां जहाजावर स्वार झाले, आपल्या बकिलाची व माझी येथे देऊन, फार आनंद झाला, आपलेकडून नजराण्यासह एक रुपापत्र माझ्या नांवें आलेले आहे असें आपल्या बकिलाकडून समजले, थोडक्याच अवकाशांत परस्परा दृढ दोस्तीत अनुसरून सन्मानानें त्याचा स्वीकार करीन.

पत्रांक ४

॥ श्री ॥

विल्यम टेलर.

शके १६९१.

१७७० इ.

मे० दादासाहेब मोरो पंडित दिवाणसाहेब यास-विशेष, मी कलकत्त्याहून निघालो तो हिंदुस्थानांत पोहोचून तसें एक वर्ष पोवेतो नगाव नजीक खान बहादुर याजसमागमें तोकसाना व पलंगीसह मुकाम होता. त्यावेळें नाघा पंडित (!) हे हे येगायोगाने त्याच जिल्ह्यांत होते. ....राय यांची मे० साजी त्यांची गुग्याहकता व मनुष्यास ओळखणे व एकदर अनवर्ष गुग (या गेट) पडून माझी तबोयत कर खुप झाली. माझ्या मनांत पलंगीसह येऊन आप-या भेटाचा लाभ घ्याय अशी अनावर इच्छा झाली पाहे राव मजकूर यांनी सांगितले की, यापुसाहेबांस लिहून उत्तर आणवितो त्यानंतर निभय ठावावा. व कड गेष्टी रायसाहेबांच्या लिहिण्यावरून समजून येतील. मी पलंगीसह पेशवाकडून अ पली इच्छा असल्यास तापडतोय तसें लिहावे. मी पलंगीसह आपल्या सेवेसी इतर होऊन परीक्षारूपी कसोतीस माझा पराक्रम उभारून दाखवून, व जे धोर सरदार हिंदुस्थानांत आलेले आहेत त्यांसह हजार होऊन त्यांस रनेत्याच्या नात्यानें आपणा पुढें सादर करून व त्यास सरकारचेच (आपले) समजून त्यांस पेशवेनाहेबांच्या नोकराच्या मार्जेत गुजतो. (त्या) सरदारांच्या नांवें आरल्या मोहोनेसी पत्रे जावित. म्हणजे त्या वरून मी त्यांची भेट घेऊन वारचेवर वरें लिहून सपर कळवीन व सरदारांच्या मत मगत व ठेवून सरकाराच्या कामांत दक्ष राहीन, बहुत काय लिहिणें !

॥ श्री ॥

जोसास जुमे गव्हर्नर

पत्रांक ५

चंद्र चिनापटण.

शके १६९२ पौष व ॥ ९

सा १९११७७१ इ

श्री० माधवरावसाहेब पंडित प्रवान यास-विशेष-महेशान दुस्ता माधवराव सदाशिवराव यजपतिवर आगल रुगारग्र आले ते पोहोचून फार आनंद झाला. अ.पणा परासावे मित्र नव्याय यात्राजाहा यांनी सदा राय यांचा व आमची मे० क विली आरल्या पत्रांत तपसीलया इच्छीकृत व लिहिला सदा राय यांच्या जपनीवर ह्यात दिना हेत. नव्याय यात्राजाहा यांनी आमचे मे० करविली त्यामुळे फार आनंद झाला. सदा मर्ति काही गोष्टींचा वागपाट झाली. परंतु सध्या विस्तमस व रनजन हे दोन सण मध्यवर्ती असल्यामुळे व की गोष्टी काही दिवसावेतो तहकूय देखिल्या आहेत, थोड्याच दिवसांत सण संपतील व ते संवत्स

लागली व सदरहू माधवराव सदाशिवराव यांच्या भेटानें आम्हास खूब करावे कारण सदर राव हे फार हुशार व बुद्धिमान आहेत. मी हें पत्र कंपनीसरकार व आपण यांमधील जुनी चालत अमेरिकी मैत्री दृढ व्हावी या हेतूनें पाठविणें आहे. बहुत काय लिहिणें ! मुस्ताचे दिवस नेहमी वृद्धिंगत होवोत.

जे. डी. एम्. पी. ?

पत्रांक ६

॥ श्री ॥

डॅनियल ड्रेपर

शके १६९३ ज्येष्ठ शु० १३.

सा १६५५/१७७१ इ

मे० हरिपंडित फडके यांस—स्नेहमार्त अनुसन्धन अरुत्रिम स्नेह व प्रेम दाखून जाहीर करितों कीं, काहीं दिवसांपूर्वीं आपलें रुपापत्र पोहोचून तें वाचून फार आनंद वाटला. दोगर कीं, येथील आपल्या कारमान्याशीं आपल्या कामाच्या बाबतीत काहीं बोललों नाहीं हें आपणांस माहीत झालें आहेच. तथापि मी त्यांच्याशीं बोलणें झालेले करण्यास असमर्थ पळलों. इहो असें समजतों कीं, तीं बापरायपायद्वलची असून आपणांस माहीत आहेच. तरी आपण आपल्या अधिकाऱ्यांस या बाबीचा निकाल करण्यापद्वल हुकूम करावा. त्याचा निकाल नोंद नयेनें होईल अशी मला खात्री आहे. परस्परतर्फेच्या कामाचा र्थवट होईल करण्यांत मला फार समाधान वाटते. आपला आयुष्यसूर्य व वैभव नेहमीं चकाकी, लिहिलें तारीख २६ सप्टेंबर माहे मे सन १७७१ इसवी. उ ८ माहे सकर सन ११८५ दिजरी.

डी. ड्रेपर

पत्रांक ७

॥ श्री ॥ सयद नुसहीन हुसेनयान मोहरी

शके १६९३

१७७१ इ०

राधसाहेब मुनशी नायबणरायजी यांस—दस्तनहून परत निघाल्या वेळेपासून आपलें एक पत्र येथें पोहोचलें. व सरकारच्या तोंज जाड्या तेथें गेलेल्या आहेत, (परंतु) सरकारचें काम कोणत्या मार्गांत लागलें आहे हें मात्र समजत नाहीं. व साहेबांनीं आपलें स्वतःचें पत्र जबाबावर तहकूप केलेलें आहे. लवकरच पळविण्यांत येईल. म्हणजे त्यामुळे समाधान होईल. पेशवेसाहेबांच्या ताब्यातील मृत शूजाउद्दौला बगेरे माणसांनीं आपल्या ताब्यांत घेतलेल्या आहे ही हिंदुस्थानची क्षयर बाहेरून आपल्या कानावर आली असेलच. पुढील वर्षी या गोष्टीची व्यवस्था करण्यास अवघड जाईल. किरंगी चांधा कारभार फार चांगला आहे. कारण, शक्ति आहे व त्याच्या ताब्यांत शूजाउद्दौला व बादशाहा असे दोघेजण अ

नूर लुत्फ हाजी महमदखान हे आपले दोस्त झालेले आहेत. महमदखान यांनी दुजूर पाठविलेला अर्थ व हाजी महमदखान यांनी आपल्या भावांस पाठविलेलें पत्र अशीं दोन्ही तपशीलवार दादासाहेबांस समजाऊन द्यावी. हा ( त्यानी पाठविलेला ) जिम्मा हिंदुस्थानच्या बदोषस्ताकरिता फार चांगला व कौतुकास्पद आहे. दादासाहेबादा हि दादासाहेबांमध्ये एक चांगला माणूस आहे. त्याच्या राज्यांत किंगो वगैरे हि हजर आहेतच. ( ते ) त्याच्याशीहि पत्र व्यवहार करित असतात. हा सर्व गोष्ट दादासाहेबांच्या मनांत पडवून द्यावी. व या बाबतींत जमाच किंगो सरदारांच्या नजरेस पडण्याजोगा असा असावा. किंगो सरदारांनी आपणांस कळावें म्हणून आपणांस व दादासाहेबांस पाठविलेलीं पत्रे येऊन पोहोचतीलच. सनदेसंबंधी इतका विलंब काय कारणातें झाला आहे ! जनाचे आली हे दादासाहेबांकडून फार आशा करतात. परांचें उत्तर लवकर पाठवावें. किंगोचे विचार हि त्या पत्रांत लिहिलेले आहेत. तीं मी अर्जांसोबत ठेविलेली आहेत. सदर बाबी बद्दल दादासाहेबांस कारण तपशीलवार समजाऊन सांगवें व जाहागीरीची सगद् द्यावी. या बाबतींत कोठवर ताकीद करवण ! हे छोटें पत्रहि ताकीदच समजावी. परांत कोणाहि एक माणूस अजेल तर त्यांस एरुच हांक पुरे आहे. मास्करराय यांस व लाला फत्तेचंद यांस सलाम.

पत्रांक ८

शके १६९३

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

१७७१ इ.

रावसाहेब मारायणराय ( मुनशी ) यास— विशेष. फाल रोमी आपणांस एक पिढी पाठविली तिचा अयाव निहाल वेष्टा नाही आपण आपले चिरजीव व भाऊबंधुमंडळी इकडे पाठविण्याचे रहित केले होते परंतु दोन तीन इसम ( ज्यांना येथे पाठविणार होता ते ) व मास्करराय व फत्तेचंद यांस जलद स्वामा करावें. कारण ते सर्व गोष्टींचा निकाल करून जातात.

पत्रांक ९

शके १६९३

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

१७७१ इ.

मे० बापू सखारामसाहेब यांस—

विनंति उरि. माझेसमजें मी विभ्यासरायासह भंभाजी ( १ ) यांच्या लष्करांत पोहोचलों. व भेज सत्यानंतर आजच्या जाहागीरीबाबतींत सगद् द्यावा केवढा व तोंडी मजदूर निवेदन केला. आज उद्यां असा सवेन नमोदपेनी आगिने व साक सांगतात की, “ दोन लाख रुपये वसुलीचे पर तुम्हांत मिळणार

नाहीं. दोन लाख रुपये सनसा आहे. तनल्यापैकी चवथा हिस्सा वसूल होत आहे, व बाकी तीन हिस्से स्वतःच्या जिम्मावर आहेत. यांत जबाब स्पष्ट आहे." व माणसां म्हणाले, कीं, "वापूसाहेबांनीं परगण्याचें नांव तुमच्या सनदेन दाखल केलेलें असतें तर या लढ्याचा निकाल चांगला लागला असता. आतां ये-या साला-पासून घर तुमचें होईल. या सालाची रकम सरकारत पोहेंचली." सारांश, आमच्या कोः त्याही कामाचा लाग आजपावेतो लागत नाहीं. जो सर्व हिंदुस्थानीत प्रसिद्ध आहे अशा नवाब चजीरास दोन लाख रुपांचें घर रावसाहेबांनीं मेहेबनानें दिलें, परंतु अहोर काय ! तुम्ही मात्र दुबार म्हणतां कीं, श्रीमंत सहेबानी काय म्हणून दिलें ! सबब ( आतां ) कायमकरार साला आहे कीं, पावसाच्या संपल्यावर आपण आरल्या कुटुंबामुद्दां पावें. समसब सर्व होईल. परगण्याचें नांव बरक असें तेथून लिहिणें आहे. परगणे मजकुरीं लिहिणें आहे. यानंतर आरल्या मनीषमाणें होणार आहे. बहुत बहुत.

पत्रांक १०

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १६९३

१७७१ इ.

मे. नानासाहेब यांस—विनंति उपरि. यापूर्वी परगणे कलसरा (१) बद्दल व विश्वासरावापरीवर जाण्याबद्दल व हेतु साध्य न झाल्याबद्दल बगेरे इकीकत आपल्या सेवेसी लिहिलेली होती. त्यानंतर येथें म्हणजे सागरमध्ये आली जनाव यांची स्वारी आली आहे. येथील हकीकत पूर्वीप्रमाणेच आहे. म्हणून मला साहेब-जादा व सरकारचें कुटुंब व विश्वासराव यांसह येथेंच ठेवून आपण हुंदल-संडाच्या हिंदुपतराजाकडे गेले. या कामांत जनाव आलीस फार भ्रात व नुकसान आहे. व तें कामहि अद्यापपावेतो व्यवस्थित नाहीं. याळाजी पंडिताच्या नांवें एक ताकीदपत्र व विसाजीपंडिताच्या नांवें पत्र व सांगांच्या सरदारांस एक ताकीदपत्र पावें. पर मोकळ करवावे. जनाव आली तेथे आले असतां त्यांस अडचण होऊ नये. या ग.छोबी शरम तुम्हांस वाटावयास पाहिजे. बहुत काय लिहिणें, विशेष.

पत्रांक ११

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १६९३

१७७१ इ.

रावसाहेब यांस—मी आपली परवानगी घेऊन निपून येथें पोहोंचल्या दिवसापासून प्रत्येक क्षणास व तात्कास आपली आठवण करण्यांत निरंतरजी नाहीं, जनावे आली लाला सुखराम यांस तेथें राहण्याकरिता पाठविणें आहे,

ते तेथे आपल्या सेवेसी राहतील. आपण जन्माय आलीच्या दिनचिंतनामर्थी गढलेले आहोत. त्यांचेजवळ जी गोष्ट काढाल तिचढे ते लक्ष्य देतील व ती गोष्ट ते उत्तम तऱ्हेने पार पाडतील. स्नेहास न विमर्ता नेहेमी रुपापत्र पाठवून आठवण देवावी. विशेष.

ताजाकलम - जयपुराहून आलेला राजाजहानी असपाराचा कागद वगैरे आलेला होता तो पाठविला गेला आहे तो आपण नजरेसाली घालावा, इतकेंच नव्हे तर त्यातील मजकूर श्रीमंत सरकार पेशवा पंडितसाहेब व बापूसाहेब यांस जाहीर करालच. व जनाचे आली यांच्या सर्व कामांसंबंधी आपण पूर्णपणे लक्ष्य देऊन तसे असावे. कारण आपण आम्हांसमक्ष स्वतः तोंडांने जनाचे आलीचें काम पादशाहतीस योग्य असें व्हावे म्हणून मोठली आहोत. आपण आपले बोलणे कायम केले पाहिजे. विशेष काय !

पत्रांक १२

॥ धी ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १६९३

१७७१ इ०

राजसाहेब बापू सखाराम यांस-विशेष-आपली या गरीबावर जी रुपा आहे तिबे वर्णन लिहून अथवा बोलून करता येणार नाही. मीहि आपणाशीं असाच स्नेह व प्रेम ठेवीन आहे व ते मी जीवत आहे तोषावेतो ठेवीन, व ते दारोज वाढत जाईल. नेहमी रुपापत्र पाठवून आनंदवीत जाऊ अशी आशा आहे, कारण त्यामुळे मला विशेष खुश होईल. अलीकडे राजाजहानाचादेहून असपारी-चा बंद आला तो भवशाच्या माणसापरीवर रवाना केला आहे. आपण तो वाचून श्रीमंत पंत प्रधान यांस दाखवालच. महाराज, केवळ आपल्या सांगण्या-प्रमाणे तिचढे रवाना झालो आहे. मी आपल्या कार आमारी आहे. बहुत काय !

पत्रांक १३

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १६९३

१७७१ इ०

मे० बहिरख पंडित यांस-

आज आपणांसून रवाना झाले तो रात्री ९ वाजण्याचे सुमारास मुकाम आनंदगिरीत पोहोचलो. कारभारीसाहेबाकडून घर कायम करण्याच्या बाबतीत ने उत्तर आले होते ते नवाब पदतेशासुद्धयला परादर यांस सांगितले. त्या-बद्दल मारानिले नवायसाहेब यांनी या बाबतीत मुकाम नानासाहेबांस व आप-णांस पत्र लिहून कायम केलेले होते. घर न मिळल्यामुळे कार काढणीत आहोत. मध्यंतरी मुंबईहून जनरल साहेबांचे पत्र श्रीमंतांचे याबे पोहोचले ते पाह्या स्वतःच्या

पत्रासोचत पाठविलेले आहे. याकडे लक्ष देणे अवश्य आहे. पराच्या यावर्षीत उत्तर जवळ-देणे. विशेष, सुखी असा. या सोचत धाजीयाची चिन्ही पाठविली आहे.

पत्रांक १४

॥ श्री ॥

जोसास दुप्रे गव्हर्नर.  
चंदर चिनापटण.

शके १६९४ आषाढ वद्य १३

रा॥ २८।७।१७७२ इ.

श्रीमंत माधवरावसाहेब पंडित प्रधान यांचे सेवेसाठी विशेष. रोहिण्यावर शुक्रताळ प्रातांत आपल्या धोर सरदारांनी विजय मिळविल्याबद्दल मजकुराचे आपले स्नेहपत्र पोहोचले. त्यामुळे फार आनंद झाला. या शुभकार्यानिमित्त ईश्वर आपणा सर्व मित्रमंडळात सुखी व आनंदी करो. या गोष्टीमुळे मला किती आनंद झाला हे लिहिण्याची आवश्यकता नाही, कारण, आपणा परस्परांमधील असलेली दोस्ती पक्की आहे व त्यामुळे परस्परांचे काम आपलेच आहे असे समजले जाते. म्हणून वरील गोष्टीमुळे ( मझ्याच सरदारांचा विजय झाला आहे असे वाटत असल्यामुळेच ) मला जो परमानंद झाला आहे तो सविस्तर मागणे शक्य नाही. आपण इकडील पुढी विचारली तरी ती आपणावरच अवलंबून आहे. आपण नेहमी रुपापत्र पाठवून आनंदीत जाल आशी आशा आहे. बहुत काय लिहिले ! असत सुखी असा.

जे. डी. एम्. पी. (१)

पत्रांक १५

॥ श्री ॥

जोसास दुप्रे गव्हर्नर  
चंदर चिनापटण.

शके १६९४ भाद्रपद शु. ११

रा॥ १८।१७७२ इ. ..

श्रीमंत माधवरावसाहेब यांचे-विशेष-आपणांकडून येथे दिवसांत कुशलपत्र येऊन मला सुखी केले नाही. रा. ९ जानेवारी, सन १७७१ मुत्ताधिक रा. २२ समजान सन ११८४ दिनसि रोनी आपणांस एक पत्र लिहिले होते. त्यांत आपले वकील माधवराव सदाशिव यांची भेट सान्याबद्दल लिहिले होते. हाही लिहिण्यांत येते की, आपले व माझे असे दोघांचे मित्र नवाय घालाजादा बदादर यांनी सदाशु माधवराव येथे पोहोचल्यावेळी ज्या काही गोष्टी सविस्तर निवेदन केल्या त्याबद्दल लिहिण्याजोगा मजकूर मी लिहायला लिहिला आहे. थोडक्याच दिवसांत येथून संगीत कोनेत जहाजे पोहोण्याची आशा आहे. बरकड गोष्टी नवाबसाहेब आपणांस कळवितोले.

माझी एवढीच विनंति आहे की, आपण रुपेने कुशलपत्र नेहेमी पळवीत जाऊन  
माझे मन काळजीमुक्त करावे, बहुत काय लिहिणें !

जे. सी. एम् पी. (१)

सिफंदर घुईच गव्हर्नदोर

पत्रांक १६

॥ श्री ॥

चंद्र चिनापटण

शके १६९२ काल्पुन शु० ३

२१/२/१७७३ इ.

श्रीमंत नारायणरावसाहेब-पांत-विज्ञापना विशेष, कंपनीसंसार व  
आपण यांमध्यें असलेल्या पक्ष्या मैत्रीवर नजर देऊन इकडील इकीकत आपणांस  
कळविणें मला अवश्य वाटतें की, येथील गव्हर्नदोर मिस्टर डुमे यांचा विलापनेस  
जाण्याचा हेतु आहे व त्यांच्या या प्रांताच्या गवर्नदोरीच्या जागेवर मी कायम आलों  
आहे. कंपनी व आपण आणि नवाब घालाजाह व आपण यांमधील पक्ष्या मैत्रीस  
जपण्यांत मी मनापायून तत्पर आहे. बहुत काय लिहावे ! नेहेमी घुसी असावे.

पत्रांक १७

॥ श्री ॥

चंद्र चिनापटण.

शके १६९५ कार्तिक शु. २

१७/१०/१७७३ नंतर

मे० रावसाहेब पंडित प्रधान यांचे सेवेसी-विशेष. आपलें स्वतःच्या  
मोहरेनिशी कपापत्र तारीख १७ माहे आश्विन सन १७७३ इ. मुताबिक छ. २९  
माहे रजब सन ११८६ हिजरी रोजी लिहिलेलें माणसाहर्ता पोहोचलें, इति  
नारायणराव मृत्यु पावल्याबद्दल लिहिलेलें होतें, त्यामुळें मला इतकें वाईट वाटलें  
की, त्याच माणसाबरोबर आपला गद्दीवर बसण्याचा ह्रादा असल्याबद्दल  
मजकुराचें पत्र आलें वसतें तर तें दुःख मला आचलें वसतें. ही शुभवार्ता अमलांत  
आल्याबद्दल समजण्याची राजदिवस वाट पडत आहे. शक्य तितकें लवकर आपण  
ही शुभेच्छा अमलांत आणून मला सपर यावी. म्हणजे समाधान होईल. मुत्ताचा  
काल असो.

पत्रांक १८

॥ श्री ॥

रॉबर्ट गॅबरीर

शके १६९५ भाद्रपद शु० ७

सा २१/८/१७७४ इ०

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पेशवा साहेब पांत-विशेष.

स्नेहपूर्वक आपणांस कळविणें की, आपणांस श्रीमंत महाराजसाहेब यांनी  
पेशवार्पदाचीं अनि मूल्यवान वस्तीची देणगी दिल्याबद्दल मजकुराचें आपलें पत्र



पोहचून अत्यानंद झाला. प्रथम बरिल गोष्टीयद्वल अभिनंदन करून नंतर ईश्वराच्या दरबारीं भाशी प्रार्थना करतो कीं, त्यानें या देणगीनिमित्त आपणांस आपल्या दूर-जवळच्या सर्व लोकांस व हितचिंतकांस नेहमीं सुखी राखावे व आपणामुळे आपल्या गादीचे येमव वृद्धिंगत व्हावे. आशा आहे कीं, आपण रुपेनें कुशलपत्र पाठवीत जाल. आपला येमवसूर्य राज्यलक्ष्मींही पूर्व दिशेकडून उगवो. लिहिनें तारीख २४ माहे आगष्ट सन १७७४ ख्रिस्ती ७० १५ जमादिलाखर सन ११८८ हिजरी.

पत्रांक १९

॥ थी ॥

( चॉरन् हेस्टिंग्ज )

इमाधुहौला बहादर

शके १६९७

१७७५ इ.

मेहेरपान रावसाहेब यास ( ! ) विशेष-माठा सरकारची पूर्ण मुस्तपारी व गादी ( = कारमार ) आपल्या हातांत आहे अशी माती पक्की सात्री आहे. सवय आपल्या व ईंग्लिशसरकारासंबंधी मुंबईस घडून आलेल्या गोष्टी आपणांस लिहिनें मी अवश्य समजतो. रघुनाथराव यास पेशवाईवर कायम कारण्याकरिता जो त्याचा हेतु त्यास अनुसरून त्यास सामील होऊन मोठी फौज लढाईकरिता पाठविली म्हणून सद्यः संधील गव्हर्नर व कौन्सल यांच्या पत्रावरून समजलो. ही गोष्ट कंपनीच्या आज्ञेबाहेरची झाली कारण, 'हिंदुस्थानच्या सरदारांची लढाईच्या प्रसंगापासून दूर राहणे' याप्रमाणे कंपनीची सक ताकीद आपल्या प्रांतात दिली गेली आहे. बरिल गोष्ट आमच्या पातशहाच्याहि आज्ञेविषय आहे. कोणार्थीहि कौलकरार करणे किंवा लढाई सुरू करणे हे गव्हर्नर जनरल व कौन्सल बंगाल यांच्या परवानगीशिवाय योग्य नव्हे असा हुकूम हिंदुस्थानातील कंपनीच्या प्रांतातील कारभार्यांना दिला गेला आहे. सवय मी व येथील कौन्सल यांनी मुंबईच्या गव्हर्नरास व कौन्सलास हुकूम पाठविला आहे कीं, 'रघुनाथरावांच्या मदतीकरिता पाठविलेली फौज परत बोलावून घ्यावी व मराठ्यांच्या सरदारांची कोणतेहि प्रकारे स्वसंरक्षणाशिवाय लढाई न पडू नये.' माझा हेतु असा कीं, एक दुषार, विन्यासूक, शस्त्राणा व शत्रुर माणून पुण्यास पाठवावी. कारण, पुणे पेशव्यांची राजधानी असून मुंबईनजीक आहे आणि मराठासरकार व मुंबईचे सरदार यांमधील तत्वाचा निकाल लागेल व परस्पर खेडवटिदिही होईल. पण, या पत्राचें उत्तर व आपले इष्ट हेतु ममजेपावेतो त्यास पाठविणे तद्दुःख केले आहे. व तोपावेतो आमणहि आपल्या प्रांतातील सरदारांस ईंग्ली कौन्सली लढाई न करण्याद्वल ताकीद करावी. म्हणजे परदार तद्द टागितांना अडथळा येणार नाही. परस्पर दोस्तीचा पूर्वीचा पाया पड्या कारण्याकरिता व आपली व माझ्यावर तोषविले कंपनीची भलाई यांवर मजूर देऊन आपणांस लिहिले आहे. आपल्या हुशारीबद्दल त्याबद्दल मला चोईकडून लौकिक ऐकूं येतो व त्यावर माझा भरबसा अ

तरी या बापतीत शक्य ती तजवीज करण्यास आपण मागे घेणार नाहीत, जोपावेनों परस्पर हेतु परस्परस समजणार नाहीत तोपावेतोंच काय ती कसूर होईल. बहुत काय लिहिनें.

इत्थ्यू. पच्.

पत्रांक २०

॥ श्री ॥

टॉमस् किंग

शके १६९७ फाल्गुन पक्ष १४

पा १६१३१७७६ इ.

मेहेरबाब एतेजादे दोस्तान हरिपंत बह्माल यांस—(आपली) लागोपाठ दोन स्नेहपूर्ण पत्रे—एक मोहरम ताचीस २२ रोजी व दुसरे ताचीस २४ रोजी लिहिलेले—अमुकमे ता. २६ व २८ रोजी पोहोचून मजकूर समजला. मेहेरबाब, बापूची आपले व दिले पत्र मिळाले तेव्हा त्याचे उत्तरी आपणांस दोन पत्रे पाठविली आहेत ती पोहोचून बाबलीं स्वतःतीलच अशी मला सांगी वाटते. त्यात इकडील सर्व सध्या मी लिहिलेली आहेच. व हे पत्र लिहीतावेतो मला सल्लाघाबद्दल सांगीथीर दुकून मिळालेला नाही, व मला असे वाटते की, श्रीमंत पंतप्रधान साहेब हे सदर गोष्ट स्वीकारणार नाहीत. व तुम्हादि तसें अनलात आपणें हे योग्य आहे. असो जी गोष्ट घडेल ती मजोसमोर येईलच. (आपण) लिहिलेले होते की, “सदाचा बाब नेहमी हिवाणार व टवटवीत राखे” (परंतु), एतेजाद, ज्याचे मी सुद्धा वेरलेले नाही त्याचे फल कसें येईल ? इतकेंच नव्हे तर उलट, फल येजे संभवनीयहि नाही. या जित्यांत योग्य सल्ला द्यावा अशी प्रार्थना मनीस आहे. यारेक्ष जास्त तयारील काय द्यावा !

पत्रांक २१

टॉमस् किंग

शके १६९८ चैत्र शु. ५

पा १६१३१७७६ इ.

मेहेरबाब एतेजादे दोस्तान हरिपंत बह्माल यांस—सलामत—काल मुंबईचे कॉसलद्वारा व जनराल साहेब यांचे आज्ञापत्र व सोपत परस्परतातील टारलेला करारनामा माझ्या नावें आलेला पोहोचला. त्यातील मजकूर श्रीमंत पेशवे साहेब यांच्या सेवसी जाहीर करीतच, आम्ह्या नावाचे माझे पत्र आपणांस पोहोचपावेना आपण तेथून कृपे कडे नये व पडाडरस्ता (सिंड) ओलांडून जाऊ नये. परस्पर सैन्यातील दोषबांनी एकमेकांस कोणतेहि प्रकारे हरकत कडे नये व प्राप्त देऊ नये असें करारनाम्यास लिहिलेले आहे. तरी आपण आपल्या स्वतःच्या सर्व सैन्यास निवृत्त ताकीद करवी की, त्यांनी सरकार श्रीमंत पेशवे साहेब यांच्याकडील जो कोणी येईल अथवा जाईल त्यास कोणतीहि हरकत व त्रास न पोहोचेल असें

करावें. जर कदाचित् याविषय गोष्ट अमलांत आली तर कराराप्रमाणें न वागतां  
विषय वागतां असें समजलें जाईल. यापेक्षा जास्त ( लिहिणें ) जास्त आहे.

पत्रांक २२

॥ श्री ॥

रॉबर्ट गॅथीर

शके १६९८ वैशाख व. ९

सा १२।५।१७७६ इ.

मे० हरिपंत बल्लाळ ( फडके ) यांस—विशेष—आपलीं कांहीं पत्रें  
मला मिळालीं. त्या सर्वांचा मजकूर समजला. ज्यामध्ये परगणे परत देण्याबद्दल  
मजकूर आहे असें असेरचें एक पत्र आज सकाळीं पोहोचलें. त्याचें मागतांर होण्या-  
पूर्वीच हे माझ्या लक्षांत आलें. सरदारांनीं कर्नल अपटन यांस पुण्यास  
पाठाविलें आहे. आम्ही होऊन कोणतीहि एसादी गोष्ट करणार नाहीं असें आपण व इतर  
राहणां विचारी माणूस खात्रीलायक समजेल असें मला वाटतें. कारण कंपनी  
इंग्रज सरकारचे आम्ही नौकर आहोंत. आम्ही ( आपलें म्हणणें ) कबूल करीत  
नाहीं. कारण त्यांचें नुकसान होईल. हुकूम करणारे ते आहेत. आम्ही त्याचे ताबे-  
दार आहोंत. आम्ही सल्ला व दोस्तीची अपेक्षा करितों. व त्याकरितां आम्ही प्रयत्न  
करितों. आपली जी कांहीं आज्ञा असेल ती मुंपईच्या कॉर्पोरेश्या साहेबांपुढें तशीच  
देण्यांत कसूर करणार नाहीं. जीं कामें पुष्कळ दिवसांवाचून धर्वांत म्हणून  
आपण अपेक्षा करीत होतां त्याबद्दल सल्ला मसलत करणेल फीटन (१) यांशीं  
आमचें स्मरण न करितां जाहीर केली त्यामुळे आपलें काम लांबणीवर  
पडलें. यांत आपलीच चुकमूल आहे. इंग्रज हे बोलण्यांत सत्य व दोस्तीमध्ये दृढ  
असतात. परंतु ते कोणाचे नौकर नाहींत. आणि म्हणून त्यांच्याशीं कोणीहि त्या  
नाम्यानें बोलणेंचालणें कळ नये. आम्ही कोणत्याहि वेळेस आपल्या इष्ट कामास  
'नया' आहोंत. नेहमीं घुसात असोंव. लिहिलें तारीख १२ माहे मे सन १७७६  
इंग्रजी मुताबिक तारीख २१ माहे रबिळावळ सन ११९० हिजरी.

पत्रांक २३

॥ श्री ॥

रॉबर्ट

शके १६९८ ज्येष्ठ शु. ४

सा २१।५।१७७६ इ.

मे. हरिपंत बल्लाळ फडके यांस—आजपांवर इंग्रजी रुपा सदैव असो.  
मी आपणांस स्नेहपूर्णपूर्वक कळवितों कीं, स्नेहपत्र पोहोचलें. त्यांनींल मजकूर  
समजला. कारनेल अपटन यांच्या मार्फत आमचे ल्हान व श्रीमंत पंडित प्रधान  
यांच्यामधील बळकट दोस्तीच्या संबंधान आमच्याकडून तक्रारत क्षेणार नाहीं  
( बरित्त अधिष्ठान्यांवा ) हुकूम व माझा हेतुहि असा आहे कीं, दोस्ती नेहमीं मजबूत  
असावी. जर पत्र प्रथम लिहिलें असतें तर कार चांगलें झालें असतें. पण कालच  
मी सरदारीचा ताबा घेतला आहे. माझ्या हातीं कारभार नभ्या. दादासाहेबांची

इजार दोन इजार माणसें शहरांत आलेलीं आहेत ही गोष्ट आपणांस कोणी तरी :  
 सोतोच कळविली आहे. दोनशेपेक्षा जास्त माणसें दादासाहेबापार्शी नसावीत म्हणून  
 सक ताकीद आहे. व ती माणसें लढाऊ नाहीत. त्यांच्या जुन्या नोंकर माणसांपैकीं  
 आम्हांस सत्तर न लागता आलेलीं असल्यास त्यांस बाहेर काढून देऊं. ते लढाऊ  
 नाहीत ते सिद्धमतगार व नोकरपेशाचे असतील. भेट घेऊन व मुजरा कळून परत  
 आपल्या देशां ते जातील. या धर्तेमुळे आपण शेका घेऊं नये. असें लिहिलेले आहे  
 की, चार माणसें शहरांत आहेत. त्याजबद्दल मला सत्तर नाही. त्या माणसांस हिं  
 परवानगीची सत्तर सुद्धा नसेल. मी व माझे अधिकारी केव्हांहि ते आमच्या अमलांत  
 व आग्रहाला रहाणें-ही गोष्ट कबूल करणार नाहीत, अशी आपण सात्री ठेवावी.  
 त्यांनीं शहरांत मुक्काम कळं नये अशी आमची सक ताकीद आहे. कदाचित्  
 चोळून येतील तर व आम्हांस समजेल तर त्याघबेकीं त्यांस बाहेर-काढून देईन.  
 सात्री असावी. यांत तफावत होणार नाही. दादासाहेबांचे इत्ती वंट व घोडे वगैरे-  
 यद्दल लिहिनें होतें त्यायद्दल मिस्टर गॅव्हीर यांनीं स्पष्ट उत्तरी कळविलें  
 आहेच की, ते सर्व दादासाहेबांच्या मालकीचे आहेत. व आम्ही ते छाईच्या  
 हुक्माशिवाय आपणांस देऊं शकत नाहीं. आपली मर्जी असेल तर आमच्या  
 छाईस लिहों. आज चार दिवस साले, आपला माणूस लखो पंडित याज-  
 बराबर हर प्रकारची पत्रे पाठविण्यायद्दल मजकुराचें पत्र त्याजसमागें आपणांकडे  
 पाठविलें आहे. आपण असेंहि लिहिलेले होतें की, "काहीं गोष्टी लिहून कळवितां येत  
 नाहीत तरी आपण आपला एक विश्वासूक माणूस पाठवावा. अशा माणसाजबळ  
 तो मजकूर सांगूं." सत्य, वापू कामत यांस आपल्या सेवेसी पाठवात आहे.  
 त्यांस जें सांगणें तें सांगवें. रोज स्नेहामिष्टि असावी. सौख्यवृद्धि असो. तारीख  
 २१ एक्वीस मे, सन १७७६ ईसवी, छ० २ माहे रविवारास सन ११९० हिजरी.

पत्रांक २४

॥ धी ॥

\* जॉन व्हिस्टो.

शके १६९८, भावण शु० १

रा १६/७/१७७६ इ.

सवाई माधवराव पंडित प्रधान-यास-विशेष. तिकडून लालपोरा  
 (दोंगखोर) वगैरे काहीं मंडळी छात्रीकडे जाऊन त्यांनीं तेथें येडाळी केल्यायद्दल  
 मजकुराचें आपलें पत्र पावले. मी यायद्दल नवाबसाहेब वजीरखलमुमालिक यांस  
 कळवून येडाळी थांबविली आहे. सदर पत्र पोहोचून कार भानंद खाला, मी आपल्या  
 लिहिण्याप्रमाणें नवाब वजीरखल मुमालिक यांस वरील गोष्टीयद्दल लिहून

\* सदर जॉन व्हिस्टो हा नवाब वजीर याजकडे फेजाबादेस ब्रिटिश  
 रेसिडेन्ट होता.

त्यांच्या व आपल्या दरम्यानचा जेव्हा जुना असल्याबद्दल हि त्यांस उत्तम रीतीने समजाविलें आहे. व सांप्रतहि सदर नशाबुद्दी साहेबांच्या मनांत जेव्हा व ऐक्य आहे. ईश्वरेश्वरने महाराजा पुरुषोत्तम पंडित पोहोचलेले आहेत ते मरकल रावजी (१) यांच्या कामाचा निवाडा करताल. प्रत्यक्ष भेट होईपर्यंत आठवणीची अपेक्षा करीत आहे. बहुत काय !

जे. बी.

पत्रांक २५

शके १६१८

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

१७७६ इ.

मुनशी नारायणराव किसन यांस-विशेष.- सरकारच्या इनामी कारागृह जोडीबरोबर फराबरे एका विनंतिनाम्यास पोहोचली. इकडूनहि यापूर्वी दोन जोड्या रवाना झाल्या आहेत व आतां हि एक जोडी रवाना झाली आहे. सरकाराकामांत आपण कोणतेहि प्रकारें माघार घेणार नाहींत अशी आशा आहे. कारण, हे काम पार पाडणें आपणांसच शिवाय आहे. असें काम केलें पाहिजे की, आपण यापुढे याकडून अगर जो कोणी पुढाकार घेणारा असेल त्याकडून अथवा या कामाच्या मालकाकडून 'सयद नुरुद्दीन हुसेन खान आपल्याबाबून जादगारी-संबंधीचे काम तडीत जाणार नाहीं,' अशा मजकुराचे पत्र लिहून पाठवावें. त्यास लोकर रवाना करावें. या बाबतीत आपलें व माझे परस्परांत झालेलें जें लिहिणें बाचणें व करार तो कायम होईल. या बाबतीत तिसरा माणूस जरी आला तरी हरकत नाहीं. कोणत्याहि गोष्टीमुळे अथवा प्रकारानें सरकारचा ज्यांत कायदा आहे त्यांत बाधा आहे. परंतु, परस्पर समजुतीप्रमाणें तुमचें काम पूर्ण ठेवें लाविलेलें आहे. म्हणून आपण झुझपणानें जें ठरवाल तें मला कबूल आहे. या बाबतीत आपण दादासाहेबांस निहून लिहिलें पाहिजे की, लोकर पाठवावें. ज्यास लिहिणें नव्हे, भास्कररावजी व फत्तेचंद यांस सलाम. ताजाकलम- राजत यशवंतसिंग यांच्या कामासंबंधीहि समस्त घोलणें झालें होतेंच. सांप्रत त्यांनीं हि यापुढेच व अस्मिंत साहेब यांस पत्रे लिहिली आहेत व मुळस व राज्याच्या दिशासंबंधी अस्मिंत दादासाहो मालक आहेत ते घाबेल तें आमच्यापासून घेतील. व महादजी शिवांच्या मुलखानबंदीचे दादासाहेबांचा जो प्रत असेल तो देवा राज्याच्या संमतीने मिळू शकेल. इली विशेषतः बुदीचा राजा व राजा जशवंत सिंह हे इतर आहेत व त्यांजबद्दल विशेषतः राजा राघवदास व राजा रामसिंग हे आहेत. व किछे कोताबहि त्यांच्या इतानत आहे. सग्यां स्वाजपशी आठ इतार स्वत आहेत. व बाजवडी फरार तर आठेड सितडी कोन जमा करतील. त्यांच्याजब

पुष्कळ हत्यारोंहि आहेत. त्यांची इतकी तयारी आहे की, राजा रामसिंग व जनाय आलों यांनी दादासाहेबांस हिंदीत पत्र लिहिलेंलें आहे व त्यांत त्यांनी आज्ञा केली आहे की, त्याचा जबाब कारणीत लिहावा. कारण दुसऱ्या कोणी तें वाचूं नये. म्हणूनच हिंदीत लिहिलें. कारण दादासाहेब स्वतः नें वाचतील. याउपरी 'आरण जनाय आलोंच्या नव्या सनदेबद्दल मला लिहिलें तर त्या बद्दल मी काहीं कळविणें योग्य नाही. तुम्हीच दादासाहेबांस स्वतःच्या पत्रांत लिहावे,' असें तुमच्या लिहिण्याबद्दल मी लिहिलें आहे. तरी नें त्यांच्या हातीं देऊन बोलणें चालणें करावें. कळावें.

पत्रांक २६

॥ श्री ॥

( घोरन् हेस्टिंग्ज )

इमाहुदीलावहादर.

शके १६९९

१७७७ इ.

(१) यांत-विशेष-आपणांकडून एक पत्र कोलकरारासीं शर्ती अमलांत आणून पूर्ण करण्याबद्दल व मुंबई गव्हर्नर व कौंसिल या संबंधी तक्रार दाख-विणारें व दुसरे पत्र फ्रेंच बंदील पुण्यास येऊन तेथें त्याचा सन्मान सात्पाबद्दल बगोरे येऊन मजकूर समजला, यापूर्वी छ. ७ माहे शाधान रेजी लिहिलेल्या पत्रात यन्त्याच तक्रारपेक्षा एकीबद्दल विशेषतः लिहिलेंलें होतें, त्याबद्दल परस्पर करारमदारा-प्रमाणें पत्रेपणें वागण्याचा या सरकारचा हेतु निर्मलाप उपदणें समजून आला असेलच म्हणून त्याबद्दल मी आतां पुन्हां लिहिणें अवश्य नाही असें समजून याकीत्या गोष्टीबद्दल जमाप सदर पत्रांतून देत आहे. आपलें पत्र येण्यापूर्वीच फ्रेंच सरदार पुण्यास पोहोचल्याबद्दल व त्यास मुंबईजवळील बंदर दित्याबद्दल व त्याच्याशीं बोलणें चालणें होऊन कोलकरार सात्पाबद्दल बगोरे बातमी मला पोहोचली त्यामुळे मला फार आश्चर्य वाटलें. ज्याच्या योगानें परस्पर कायदे आहेत अशा परस्पर करारमदारास अनुमदन भशा गोष्टी पडणें हे शुभापणाचे रुख नाही असें आपणांसहि समजून येईल. तथापि मला सात्री आहे की, अशा गोष्टीमुळे कोणत्याहि प्रकारें अडपळा येऊं शकणार नाही व केव्हाहि येणार नाही. आपल्या सुपसवशीचा पाहना असें मला समजून वरचेवर आनंदपत्र पाठवून आनंदवीत जावें.

डब्ल्यू. पच्.

तानाफतम-कोलकराराच्या शर्ती अमलांत आणण्यांत मी व कौंसिलचे साहेब केसाएवढी शुद्दा फसूर करणार नाहीत उलट आम्ही पत्रे आहोत. आपल्याहि मजुरांत ही गोष्ट राहणें हे उचित आहे. बटून काय लिहिणें !

डब्ल्यू. पच्.

पत्रांक २७

॥ श्री ॥

( थॉरन् हेस्टिन्ज )

रमादुद्दोलावहादर.

शके १६९९

१७७७ इ.

श्रीमंत रायसाहेब (?) यांत - विशेष - हिंदुस्थानाकडील कंपनीच्या मुलतान धामधूम करण्याच्या इराद्या असल्याबद्दल तपशीलवार हमेशा मंत्री मध्य समजल्यावरून अवश्य कर्तव्य म्हणून आमच्या सरकारच्या वरील प्रांतार्थे सरक्षण करण्याकरिता फौजेची टोळी पाठविलेली आहे. कदाचित् सदर टोळीचे कूच माझा सरकाराच्या कांही प्रांतातून होईल. सधस आरण परस्पर मैत्रीवर लक्ष्य देऊन आरल्या अधिकाऱ्यांस रस्त्यांत तीस घात न होईल असे करून शिवाय शक्य ती मदत करण्याबद्दल निश्चून ताकांद करण्याची मी आजगास तयारी देत आहे. असे केलें असतां सदर टोळी घुसाने इट डिकार्गी पोहोचेल. आम्हीहि आमच्या टोळीच्या सरदारांस परस्परजेडभासास अनुसरून सौजन्याने बागण्याबद्दल सकल ताकांद केलेली आहे. आरजामध्ये व आमच्या सरकारामध्ये छालेल्या शर्ती कायम तथाच ठेवणें ह्याच आमचा हेतु आहे व इकडून केम्हांहि कोणत्याहि कामांत कसूर होणार नाही. या घापतीत आम्ही जमे कायम राहूं तनेच आपण हि हेंच ध्येय ठेवाल अशी मला खात्री आहे. वरचेवर पत्रद्वारे कुशलेंष्टु आनंदवांन जाणें हे ऐहमावास अवश्य आहे. बहुत काय लिहिणें ?

उपन्यू. पत्र.

पत्रांक २८

॥ श्री ॥

( ? )

शके १६९९

रा २५/११/७७८ इ.

सेवकराम यांतः—हुजूरच्या दरबारांतून मुम्बास गव्हर्नर जनरल मिस्टर हेस्टिन्ज बहादर जहादुज्जंग याजकडे परस्पर प्रेम व दोस्ती यांचा पाया मजबूत करण्याकरिता बंदर कटकच्या येथें पाठविलेले आहे. सधस हें तुमचें कर्तव्य आहे की, सदर साहेब व आपांनि कौन्सिल यांस इकडील सर्व गोष्टी उत्तम प्रकारें समजाऊन व्याख्यान. व बंदर सालशी सोडून देण्याबाबत सवालजबाब करावेत. व आज्ञापत्राप्रमाणें रघुनाथरावाबद्दल दुरुस्ती करावी. मुम्बा जें कांहीं कराळ तें हुजुरांस मजूर व कबूल होईल. सदर लिहिल्याअन्वये मुम्बास या बाबतीत मुकत्या नोमिलें आहे. लिहिणें तारीख २५ जिल्हेज १९९१ हिजरी.

ता. २५ जिल्हेज सन १९९१ हिजरी रोजी लाला सेवकराम याच्या नावें श्रीमंत पंतप्रधान यांच्या मोहरेनिशी केलेल्या मुस्त्यापत्राची नकल असे.

पत्रांक २९

॥ श्री ॥

जॉन् अपटन्

शके १६९९

१७७८ ई.

मेहेरपान सज्जन रुपावत स्नेहधर बाळाजीपंडित नानासाहेब यास-  
सलाम उपरि—ज्याच्या रुपावतपास व मेहेरपानास सीमा नाही अशा आपल्या सौख्य-  
पूर्ण दर्शनाची इच्छा अन्तःकरणापासून प्रकट करित आहे. ईश्वरास नमन असो.  
काल रात्री कलकल्याच्या बड्या कोनित्याहून पत्र आले ते पाहोचकें. पूर्वी मी  
आपल्या इच्छेप्रमाणें सात्रीशीर केलेलें होतें त्यास अनुमदराव सदाशु कोनितलानों  
आपल्या हेतूप्रमाणें कचूर केलेलें आहे. मो ही शुभवार्ता म्हणून ताबडतोब आपल्या  
सौख्यपूर्ण सेवेसी या स्नेहपत्राचें कळवीत आहे. ईश्वरेच्छेनें एक दोन दिवसांच्या  
अवधीत तपसीलवार कळविण्यांत येईल किंवा ज्या वेळीं श्रीनें माधवराव  
अप्पासाहेब यांची स्वारी या शहरी येणार आहे त्या वेळीं समस्तच सर्व गोष्टी  
सविस्तर पुढें मांडीन. जास्त लिहिणें जास्त आहे. मेहुमी सोडवकाल असो.

जे. अपटन्.

पत्रांक ३०

॥ श्री ॥

(जॉन् होस्टिंग्ज)

शके १७००

इमादुल्लाबख्श.

१७७९ ई.

मे० बाळाजी पंडित यांस—विशेष—निकटील घडलेल्या गोष्टीबद्दल ज्या  
प्रकथा मला समजल्या त्या व त्याबद्दल आद्या मनांतून गोष्टी मो आरणास लिहून  
बळविण्या आदिनच. तसेंच मुंबईच्या फौजेचे सरदार व आपण यांमध्ये जो करारमदार  
झाला तो मला नाबखूर असल्याबद्दलहि स्पष्टपणें मी कळविलें आहेच. तें पत्र  
पाठविण्यांत नर आलेलें एक पत्र सदा कौलकशाखाच्या नकलेसह आलेलें मिळाले.  
त्यांतिल मजकूर वाचून फारच ससेदाश्चर्य वाटलें. कारण, कंपनीच्या अधि-  
कारिता कमीत आणणारें व ईमज नांव धारण करणाऱ्यालाहि हरकतपणा व बे-  
अम आणणारें असें हें रूप पडलें. शिवाय याहिनेंसी विशेष आश्चर्य हें वाटतें  
कॉ, ज्याला कोणत्याही प्रकारे अधिकार नाही अशा माणसाकडून आपणहि करार-  
माया कसल करवून अशा शर्ती घेतल्या का, त्या कसल केवढा असलां त्यासार इंधज  
म्हणवून घेणाऱ्या माणसानें प्रारब्धी येअम् कसल केवढाप्रमाणें आहे. कारण,  
सदा सरदार व त्यांचे शरिष्ठ मुंबईचे गव्हर्नर व कोनितल यांसहि हिंदुस्थानच्या सर-  
दारांनी कौलकरा करणाऱ्या कोणत्याहि प्रकारे अधिकार नव्हता ही गोष्ट आपणांस  
माहीत नव्हती असें नाही. याबद्दल आगाऊ खबर कर्नेल अपटन् यांस पाठविलें  
थाच वेळीं स्पष्टपणें आपणांस व इतर कामगारी मंडळास दिलेली होती. नाही तर



मशा याचर्तित मुंयर्च्या कोन्तिळास व गम्हर्णस अधिहार होता. कर्नळ मजकूर यास पाठविण्याचें कारण-त्यानीं ( मुंयर्कर्तानीं ) रघुनाथरायाशीं केलेला केल-  
कारार रद्द करण्याकरितां व कंपनीच्या ताब्यांत असलेल्या हिंदुस्थानातील मुल्ला-  
संबंधी या कंपनीनें पूर्ण अधिकार असलेले कर्नळ मजकूर याचे मार्त ( पूर्वीचा )  
कोल कारार पुन्हा कायम करण्याकरितां-हेंच होय. याकरितां कर्नळ मजकूर यास  
पाठविण्याची जखरी मळूनो, तसेंवाही केलेल्या कारागार ज्या सरदारांनीं सद्या  
केलेल्या आहेत त्या लोकांस तसें करण्यास मुंयर्चे गम्हर्ण व कोन्तिळकडून  
कोणतेहि प्रकारें अधिकार मळूनो, म्हणून तो केलेला कारारनामा आम्हांस कोण-  
त्याहि प्रकारें कसूल व भंजूर नाहीं. याकरितां कर्नळ मजकूर यास पाठविणें अरप  
घालें. केलेला कारारनामा जर कायम व भंजूर असतां तर इतकें करणें जरूर  
मळतें. सद्य आतां मी पुन्हा लिहीन आहे कीं, केलेला तो कारारनामा मुळींच  
कसूल व भंजूर नाहीं. तो सोटा व केवळ नामंजूर आहे. व आपणांसहि या कार्मी  
तकार करण्यास आधार नाहीं. कारण, असला कारारनामा आम्हांस नामंजूर अस-  
तांनाहि आपण त्यांस मानितां. हिंदुस्थानातील राजेरजवाड्यांचीं त्यांची गाडी कायम  
आहे तोपावेतो सल्लापत्तानें रागावें अशी माही मन्नासासुन इच्छा आहे, ई। गोष्ट  
सूर्यामनाणें उपड आहे. यापूर्वी आपणांस कंपनीच्या व इमज्या कायमच्या  
दोस्तीच्या शर्ती कळविल्या आहेतच. त्या आपल्यास कसूल नसल्यास माझ्या हातून  
जे काहीं निरुपायानें अमलांत येईल त्याबद्दल माझ्यावर शब्द राहणार नाहीं. परंतु,  
माही पक्की सार्त्री आहे कीं, आपण न्यायावर व परस्पर संबंधावर नजर देऊन  
उपरिनिर्दिष्ट शर्ती अमलांत आणाल. व असें झालें तर परस्पर कायम दोस्तीचा  
पळेपणा होईल व आपलें वागलें नांव होईल. घटून काव लिहिणें !

डब्ल्यू. पन्.

पत्रांक ३१

॥ श्री ॥

( १ )

शके १७०१ कालगुन शु० ६

सा १५/३/१७८० इ.

मे० पंडितसाहेब यांस-विशेष-“ पंडित प्रधान व चंदगान जनाब  
आली यामधील एकी इतकी आहे कीं, तीमध्यें कोणताहि भेद नाहीं. आणि म्हणून-  
च दक्षिण प्रांतांत चंदगानआली व पंडित प्रधान यांचा अमल वांगला पक्का  
आहे. जसें असताहि जलीकडे दर्थावर्दी ईम्रजलोक दुर हेतुपूर्वक सोडताळपणा  
करण्याची इच्छा करतात. चंदगानजनायाचें त्यांस तंत्री देण्याचा कट केला  
आहे व त्यापोी त्यांनीं इकडे हुकूम केला आहे. त्यांच्या हुकमाबद्दल मुधोजी  
भोंसले व हैदरअलीखान यांसह एकमत कडून अपेजात तंत्री देण्याच्या  
कारणाने जालीला असतो. त्यांच्या विचाराने - ज सज्जामासुदा गुम-

राथ जिल्ह्याकडे रवाना होतील व सदर मॉसले यांची फौज बंगाल्याकडे जाईल. व हैदरअलीखान हे मोठ्या फौजेसह चिनापटणास जातील " या मजकुराचे आपले रुपापत्र आले तें पोहोचून अत्यंत आनंद झाला. वास्तविक पद्दती, दक्षिण प्रांतात घंदगान हजरत व पंडित प्रधान यांच्याशिवाय दुसऱ्या कोणाचीहि रिपासत नाई. या शोडसाळ लोकानीं आपली पूर्वीची रयतेची वृत्ति सोडून कांहीं कारणांनें कोडो रपयांची लज्जत प्रांतातून लागून व बळावून पहिली फराळाची चव लागल्यामुळे पुढील जेवणाची अपेक्षा करित आहेत. ( नम्रवृत्ति सोडून गर्बिष्ठ झाले आहेत ). जर आणसी कांहीं दिवस आपण होके मिटून बसलों तर या लोकांस ठसवून काढणें फार मुश्किल होईल. सारांश, जो येत ( कट ) ठरविलेला आहे तो अत्यंत उचित आहे. हा ठरविलेला येत मनाजोगा सिद्धीस जाईल व त्यांत बुकमूल होणार नाई अशी मला खात्री वाटते. इंग्लंडनें घंदगानआली हे व मी पंडित प्रधानाचे द्विचिसक आहेत व दोघांत भेदभाव नाहीं. बरकड गोष्टी जियाजी पंडित पास सांगितल्या आहेत ते आपणांस कळविलील. मला आपण आवला. एक द्विचिसक जाणून रुपापत्र पाठवून माझी आठवण होत असावी. बहूत काय लिहिणें ! शुभकाल व इस्तिद्दि नेहमी असो.

पत्रांक ३२

॥ श्री ॥

रतन घिन बुढण,  
सादुल्लाखान

शके १७०३ भाद्र. शु. १४

रा. १९११७८१ इ.

श्रीमंत साहेब चिंतामण वीक्षित पास—विशेष—बुजूरसेवेसी पुढा विनंतिअर्ज की, अर्ज लिहिण्यांतून जनराल मला म्हणाले की, 'तुम्ही पेशवे सरकारच्या हुमूर कळवावे की, 'जर पेशवे सरकार आमच्या पातशाहासी तह करतील व शुन्दार ( १ ) पूर्तकेश यांचा जखमीचा सर्च देतील व मदतीची अपेक्षा करित असतील तर आपचे पातशाहा जखर मदत करतील. ' मला बोलणें पालणें करण्यास अधिकार नव्हता म्हणून मी त्यास उत्तर केलें की, "जर आपल्या पातशाहान तह व दोस्ती कळूळ असेल तर आपचे सरकार पेशवे साहेबहि त्यांत कसूर काणार माईत. परंतु, सध्या पेशवेसरकारास मदतीची जखरच नाई. कारण, इत्ती इमजारांनीं विपाद सान्यामुळें दक्षिण प्रांतांनीं सरदारांवर व पदरच्या थंडकीचा पेशव्यांची हुकमत आहे, म्हणून पेशवेसरकारांनीं सदर सरदारांस हुकुम केलेला आहे की, 'इमजांस मानूं नवे. व येथें कोज तयार करावी. " श्रीमंतांच्या इच्छे-प्रमाणें तीन लाख फौज तयार होऊं शकते आहे म्हणून दुसऱ्याच्या फौजेवर जखरी कांहीं नाई अशी आपण खात्री ठेवावी. याप्रमाणें नेहमीं माझे सवालक्याव जनपटसाहेबासी होत असतान. आगही अशी खबर समजने की, हैदराच्या

बहुनेक साक्ष्यांम माळून त्यावर ह्मण्णांनी निजव मित्रविंवाबद्धांची नवा नवी मोठी ओढे पाववून जनरालादेव वस्त विषयक. त्यावर जनरालां उत्तर दिलें की, 'अजून हेदरच्या साक्ष्यांस गारण्याबद्दल पूर्वी सधरा आम्हांस समजली नाहीं व पत्रांही पाहिजे.' यावरून मंदार सधरा गुप्तही गण आले. हेदरच्या लष्कराबद्दल जनरालादेव पत्र ज्या वेळीं येईल त्या वेळीं नवात बघून गारालासार इकीकून आगणांस बघवीन.

पत्रांक ३३

॥ थी ॥

( १ )

शके १७०३, मासिंग शु. ७

सा २७/३१७८१ इ.

थीमंतसाहेबांचे सेवेसी—महागजांच्या सेवेसी पुष्प विनवि की, तुम्हां-  
मागें हेदरचें लष्कर कृपा ( १ ) मध्यें पोहोचपाबद्दल पुढीलप्रमाणे सधरा पोहोचली.  
मी आधी, कडक्याचे गव्हर्नर मिस्टर हेस्टीन यांनी कर्नेल फूट याच्या  
मदतीकडितां लष्कर पाठविलें आहे. हेदर व कर्नेल मजूर यामध्यें निकटचें युद्ध  
छालें. या लढाईन हेदरचा मुदगा मरता गेला. व मुसीलालीने मोठेच  
गोड्यांनी मारला गेला. व नवायानें पूर्ण पगमप सात्ता. जें कळलें तें आग-  
सेवेसी कळविणें आहे. याउपर आपल्या आझेबी वाट पडून आहे. आपल्या हुज्मा-  
ममालें अमलांत आणोन, जदर तें कळविलें आहे.

पत्रांक ३४

॥ थी ॥

( १ )

शके १७०३ १

१७८१ इ.

मे० सरदाराम पंडित यांस—विशेष-आगणांस नवाय इमादुद्दीन  
मिस्टर हेस्टीन महादर जहाद्वर्जण यांनी बंगालाबद्दल पाठविण्याकरितां दिलेली  
पत्रें त्यांच्या आझेबदन हाकान्यांच्या हत्तीं पाठविनीं आहूण, आगणांस पोहोचतीलच.  
बहुत काय ! आणण घुस्ती असा.

पत्रांक ३५

॥ थी ॥

डी. पॉयस्टेन्

शके १७०४, चैत्र शु. ३

सा १७/३१७८२ इ.

पंडितसाहेब यांस—विशेष-दरनिच्छा दाखवून मुवाकडे बळत आहे.  
आगणांसून रवाना झालें तीं आज नारीस २ रापिलासर ११९६ शनवार रोजीं  
परमेश्वरूपेणें तुम्हालापणें मजल करीत पनवेलपंदूर्ति पोहोचली. व लागलीच जहाजा-  
वर खार होऊन मुंबईपंदूर्ति जाऊन जनराल गोंडर यांस भेटत आहे. आपलें  
— त्याचें उत्तर लिहवून रवाना करीत आहे. मला ज्याबद्दल कौतुक वाटलें

त्या आपल्या रुपासागर अंतःकरणाचें आविष्करण मी करीन. परस्परसंमत गोष्टी इच्छेप्रमाणें अमलांत येतील. व दिवसानुदिवस परस्पर एकीचा व मैत्रीचा पाया बळकट व वृद्धिंगत होईल. बरकड, मी आपणांस कुशलपत्रें नेहेमी लिहीत जाईन त्यांची उत्तरे आपणांकडून रुपये लिहून यावीत. कारण पत्र म्हणजे एक भेटीचा उत्तम प्रकार आहे व तें एक जेहाझिबूद्दोचें साधन आहे. माझ्या बरोबर असलेले आपले धनुषंढीत व नेकर चाकरमाणसें असून आहेत त्यांस रवाना करीत आहे. आपलेकडे येऊन पोहोचतील. बहुत काय लिहिणें.

डी. वॉथर्सन.

पत्रांक ३६

शके १७०४

॥ श्री ॥

सी. मॉर्गन,

१७८२ इ.

मे० नानासाहेब पांसा— आपल्या अत्यंत मुखकारक भेटीची अपेक्षा दाखवून आपणांस जाहीर करण्यांत येते की, यापूर्वीं इकडून एक पत्र पाठवून त्यांत मी पावसाळ्यानंतर इंग्रजी फौजेसह येथून यमुना नदीकडे जाण्याबद्दल व पेशवा-साहेबांच्या व आपल्या सहीसिक्रमामिनीं राहदारीचें दस्तक पाठविण्याबद्दल विनंति केलेली होती. त्याच्या उत्तरां आगळेकडून असा जबाब आला आहे. “ इहो राव महादजी शिंदे पांजकडून पत्र आलेलें आहे की, ‘ इंग्रजी फौज बंदर घुसत प्रांतांत आहे तीं वेळेस उपयोगी पडेल. ’ त्यावर त्याचें उत्तर व इतर क्रिमेक मनघु-ड्याच्या गोष्टी त्यांस लिहिल्या आहेत त्याच्या उत्तराची अपेक्षा करीत आहे. त्याचें उत्तर आल्यानंतर आपणांस कळवू. इंग्रजी फौजेचें कूच पावसाळा संपणें व महादजी शिंद्याचें उत्तर येणें यावर अवलंबून आहे.” असा त्यांत मनकूर आहे. महाराज, मिस्टर अंडरसनसाहेबांकडून लिहून आल्याबद्दल असें समजलें की, राहदारीचें दस्तक देण्याबद्दल आपणांस पत्र लिहिलेले आहे. सधय तसदी देत आहे की, राहदारीचीं दस्तक आपण भजकडे पाठवावीत. म्हणजे फक्त पावसाळ्या-मिवाय इतर अडचण कूच करण्यास राहणार नाहीं. आपण कुशलपत्र पाठवून सुच कराल अशी उमेद आहे. बहुत काय ! विरकाल सुसी असा.

सी. मॉर्गन

पत्रांक ३७

शके १७०४ फाल्गुन व ॥ ८

॥ श्री ॥

सी. मॉर्गन

पौ २५/३/१७८३ इ.

मे. बाळाजीराव जनार्दन नानासाहेब पांसा—विशेष—हें पत्र लिहिण्या-पूर्वीं आपल्या पूर्वीच्या पत्राचें उत्तर लिहिणें अवश्य होतें. तथापि आतां मोठ्या

आनंदाने तें करित आहे. रावसाहेब माधवराव नारायण पंडित प्रधान साहेब यांच्या लक्षापद्धत अभिनंदन करितों. व ईश्वराजबळ मी प्राप्ती करितों की त्याने त्यास व आपणास सुखी व पिराय करावे. इहीं हिंदूरमलीयान मरण पावले असल्यामुळे आरणास पांगडी सबि मिळाली आहे. मिस्तर अंडर्सेन व महादजीराव शिंदे यांच्या मार्फत त्यापद्धत बोलणे सहायसलतीपद्धत झालेले आहे तें आपण कबूल करणे फारच येथरकर होईल. कारण, त्यान आपलें परस्पर कन्याण आहे. मी तर शिराई माणूस आहे परंतु परस्पर कन्याणाची अपेक्षा आहे म्हणून मी हें जाहीर करित आहे. मी एक हितचिंतक आहे. आमच्या मातकाची सेवा व आज्ञापालन करण्यांत कसूर केली तर तें मला उचित नाही. इतर सगळ्या गोष्टींवेला आपल्या धन्याच्या अमूर्त स्वरूप देणे ही गोष्ट विशेष आहे. आपल्या राज्याविषयी खोपणा व निष्कपटीपणा जो काहीं मनकटून आपल्या मनोरेस दिसून आल्या त्यांत काहीं अंतर नाही असें या पत्रावरून आरणास दिसून येईल. आरणास कळविणे मला अवश्य आहे की, आपले दोन इनाम पेंदारी ईपजस्तकारच्या परगण्यांत झाले आहेत. परगणे मलसर व महू व बारडोली यांतलि गावे त्यांनी उध्वस्त केली. यामुळे मी आरल्या स्वार्तास कंपनीच्या प्रांतातून त्यास हद्दपार होवून देण्यापद्धत हुकुम केला. आपल्या ठिकाणी आनुवधिक व जातिसिद्ध गुण असले आहेत की, जी ही सुद्ध गोष्ट पडली ती सरासरी आपल्यास माझीहि नसेल अशी मला खात्री वाटते, सध्या आपणांकडून कायदेशीर शासन त्यास अवश्य केले जावे. व दुःखितांस सुखी करावे. तरी या विनतीप्रमाणे जबर कराल अशी आशा आहे माझी नेहमी नजर सत्याच्या मार्गावर आहे. धन्य काय तत्सदी देऊ !

सी मार्गन्

कर्नेल.

पत्रांक ३८

शके १७०५

॥ श्री ॥

माँटिनी

१७८३ इ.

श्रीमंत रावसाहेब (१) यांचे सेवेची-सलाम, विशेष, आज आठ दिवस झाले तुमचें पत्र आलें तें मोसी यास दिलें मी पत्राचा जबाब लिहून ठेविलेला आहे. परंतु आपल्या पत्राची फार वाट पडात आहे, गणेश पंडित हे आज उद्या बरील पत्राचें उत्तर लिहितील. सध्या पत्राचे उत्तराची अपेक्षा आहे. सदरहु पत्राचें उत्तर पाठविण्यास विलंब करणे हें बरें नव्हे माझ्या पत्राचें उत्तर व आपल्या पत्राचें उत्तर अशी एकठिकाणी पाठविली तर काम लवकर होईल.

माँटिनी

पत्रांक ३९  
शके १७०५

॥ धी ॥

जे. अपटन्  
१७८१ इ.

मे० बापू सखाराम पंडित यास-सलाम उपरि आपल्या पूर्ण दिव्य भेटीची मी मनापासून इच्छा करित आहो. आपलें रुपावत्र पोहोचून त्यानील आपलें प्रकृतीचें कुशलवर्तमान समजून विशेष समाधान झालें. ( माझे ) महाराज ! इकडील सर्व गोष्टी गवर्नर जनरल व बडे कौंसल यांचे सेवेसी निवेदन केलेल्या आहेत. व सर्व तक्रारी व म्हणणें याबद्दल तपसीलवार तपास केला आहे. व गव्हर्नर जनरल त्याप्रमाणें आपणांस लिहितील. परंतु आश्रय घाटें कीं, अजून तोंत लासाच्या मिळकतीचा निकाल लागलेला नाही. मो बुनारगडाच्या सरदाराकीवर कलकत्त्याहून रवाना झेऊन कोहीं दिवसांपासून सदर गडावरच येऊन राहिल. आपलें कुशल वर्तमान व सुप्रसन्न ऐकून बरेचें आनंद व समाधान होणार आहे. मात्र दोन्ही सरकारांमधील कामाकाजाच्या बाबतीत आपण नेहमी गवर्नरसाहेबांस लिहालच. आपला हा कायमचा एकनिष्ठ स्नेही आपले स्मरण करण्यांत नेहमी दंग असतो. बहुत लिहिणें बहुत आहे. इष्ट सिद्धि व सौख्य नेहमी असो.

जे. अपटन्

पत्रांक ४०

॥ धी ॥

यॉडम्

शके १७०५ माघ शु॥ ३

॥ २५/११/१७८४ इ.

थीमंत माधवराव नारायणराव पंत प्रधान यांचे सेवेसी—विशेष, भंदर झुत येथील रहिवासी, सरकार कंपनीचा नोकर रस्तुमजी याच्या मालकीची किष्ती ( मचवा ) महालक्ष्मी नांवाची ही आमचेपासून व सदर रस्तुमजीपासून ( कोणी ) पकडून घेतस नलेली आहे. सदर किष्तीबद्दल खुलासा करण्यासाठी मी गतवर्षी घेतस घेतली आहे. सुभेदारस लिहिलेले होतें. परंतु, त्याच्या उत्तरी सुभेदार मजकुरात 'सदर किष्तीमध्ये जुने चणे ( कोल ) होते म्हणून ते पार करण्याकडे लक्ष दिलें नाहीं' असें कळविले. पुनः मी त्या सुभेदारास 'जे चणे किष्तीमध्ये आहेत ते सरोसर पुढीलने आलेले असतील कारण मालकानेच पुढील किष्ती आहेत व फेल् ( चणे ) हे पुढील आहेत' असें लिहिले. सुभेदार मजकुर पाहें लिहिले की, "पेशवेसाहेबांच्या आज्ञेप्रमाणे त्या किष्तीची सुटका होणार नाहीं." सपथ मी हें स्नेहप्रत्र आपणांस लिहून तसदी देत आहे की, आपण रुपा करून 'सदर किष्ती, त्यातील भरलेल्या मात्सह व इतर जिनसांसह, मालकास परत घ्यावी' या मजकुराचें आज्ञापत्र पाठवावे. गैरवाजवी रीतीने सदर किष्ती

पकडली गेली असल्याचें उपर असल्यामुळें तिच्या मालशान नुकसानीचा पोजा फार शाला आहे. कळावे बहुत काय लिहिणें !

थार. एच्. वॉर्डम्

२५ जाने० १७८४.

पेशवे यांस.

पत्रांक ४१

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०६ चैत्र वा १४

पा १८११७८४ इ.

कारभारी नानासाहेब यांसः—

सलामन, आपले थोर रुपात्र उत्तम वेळी पावून फार आनंद लागला. आपण मला बोलवण्याची थोर आज्ञा केली होती त्यामदल मी आपण माझी आठवण केल्यानदल फार आभारी आहे. व माझीहि इच्छा अशीच होती की, आपल्या सेवेसी इजर होऊन स्वतःचा हेतु साधावा. परंतु, मी येथे मित्र होतो. इंग्रजांचे लवकरच आपल्या सेवेसी इजर होऊन धन्य होईन. ( येथे ) अवश्य गोष्टी उरकण्यास तीन चार दिवस लागतील. ( परंतु या सर्व गोष्टीस ) मरुतीचे शरद्वय जरूर आहे. आपला काल सुसात जावो.

पत्रांक ४२

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०६ चैत्र व १४

पा. १८११७८४ इ.

मे० गोपाळपंडितसाहेब यांस— विनंति उपरि. कारभारीसाहेबांचे माझ्या नांवें पत्र उत्तरी आले ते पावून फार समाधान झालें. परंतु, मुनशीसाहेब व मी यांचे दरम्यान यधुबाची आठवण देणारा जो स्नेह ( असावयास पाहिजे ) तो आपणास माहीत नाही. श्रीमंत सरकारांची पत्रे माझ्याकडिता येतात त्यात एकमत व सियादत निशान अशा पदव्या असतात. व आणखीहि मजजवळ नानासाहेबांच्या पत्रे आहेत. त्यांतहि नेहमी मेहेरबान असा शब्द असतो. तात्यासाहेबांच्या तोंडून आपलीहि मरासा ऐकण्यांत आली. ज्या प्रकारचा स्नेह आपण देवतां यांस अनुसरून आमचा अहू बाढविण्यांत आपण विशेष काळजी घेणे जरूर आहे. कारण की, हे काम आपल आहे. मोठ्याच दिवसांत आपल्या भेटीचा लग्न होईल. येथें मी एकटाच असल्यामुळें सिद्ध आहे. मित्रांच्या सहकाराने कामलेख समाधानांत होईल. आजारी असल्यामुळें पोड्यावर बसता येत नाही व जखरीचे जिन्नस विकत घेता येत नाहीत म्हणून तीन चार दिवस उशीर होईल. यानंतर मला विशेष पत्रे पाठवून उत्तर घेत असोंवें.

पत्रांक ४३

॥ थी ॥

सयद लुरुहीन हुसेन

शके १७०६ पेशास शु० ८

पा २८/११७८४ इ.

कारभारीसाहेब यास- विनंति उपरी. यापूर्वी माझ्या येण्याची सगर व श्रीमंतसाहेबास देण्याकरिता एक लहोटा असे आपल्या सेवेसी रवाना केला आहेच. त्याचे उत्तरी आज्ञा सान्याप्रमाणे अमलात आणले आहे. व मुंबईसहि त्यातील मार कळविता आहे. जनरालसाहेबांनी लिहिले आहे की, हल्ली उष्णता फार आहे. नानासाहेबांनीहि परत लष्कर घेऊ नये. म्हणून पुण्यास कारभारीसाहेबांची स्वारी येण्याची वाट पहात आहे. आपण येथे जेव्हा चाल त्या वेळी येथीचे सुस मिळेल. बरील गोष्टीसंधर्षी तपसीलवार अमृतरायसाहेब यास कळविले आहे. त्यांनी हुकूम केला की, ताबडतोब मुंबईकडे कूच करावे. जेव्हा लष्कर पुण्यास येईल तेव्हा ( तुम्हांस ) येता येईल. त्यांच्या हुकुमाप्रमाणे कूच केले आहे. आपणांस कळावे म्हणून लिहिले आहे. आज मुकाम ... ... गावानजीक आहे. उद्या पुढे जाऊ. थोडक्याच दिवसांत जनरालसाहेबाकडे मुंबईत जाऊन पोहोचू.

पत्रांक ४४.

सयद लुरुहीन हुसेन

शके १७०६ पेशास शु० ८.

पा २८/११७८४ इ.

कारभारी नानासाहेब यास:-

विशेष-यापूर्वी आरण्या सेवेसी एक विनविपत्र पाठविले होते त्याबद्दल उत्तरी आपची आठवण केलीने समजले. प्रयासाचे साहित्य मी नवार ठेविले व त्याबद्दल जनराल साहेबांस पत्र लिहिले. ज्यादिपशी लष्कर निपण्यास त्रास होता त्या दिवशी त्याजकडून उत्तर पोहोचले. त्यात लिहिलेले होते की, 'तथा ऊष्मा आहे. जेव्हा नानासाहेब परत येतील तेव्हा ये' ध्या तो तबतो पुण्यास व मुकाम करावा. ' ही इकीफत मी राव अमृतराय यास कळविली. त्यांनी आज्ञा केली की, "मुंबईकडे तुम्ही कूच करावे. जेव्हा नानासाहेब येतील तेव्हा तुम्ही पुन्हा पावे." याची निरोप दादाभाई याच्या इतने पोहोचला. पाच मनकुराचे पत्र मिळून पावे" या पत्रातीलहि मनकूर हाप आहे. की, सकाळी पहाटे कूच करावे. ईश्वर लपेने आता रात्र बरीच झालेली आहे. सकाळी कूच करीत कळावे म्हणून मिह्या पाठविले आहे. आयुष्य व वैभव विशेष देवो.

पत्रांक ४५

॥ थी ॥

पॉडम्

शके १७०६ पेशास शु० ९

पा २८/११७८४ इ.

पेशासाहेब अजम महादूतय मारायण भंत प्रधान याचे सेवेसी



—पिरोन—परस्पर पडून आलेल्या ताग्या स्नेहाच्या वृद्धिकारिता एक महिन्यापूर्वी सियादत व निजायत निशान—संख्यद नुसदिन हुसेन खान या नांवाचा कुलीन, हंगितज्ञ व आमचा विश्वासूक असा माणूस यांस तेथे पाठविलें आहे. जुनां बहिवाट अशी आहे की, सरकारचा वकील तेथें असावा. व सध्या आपला वकील येथे इजर आहे. सदर वकील येथे राहण्यास आल्या वेळे पासून त्याचा शक्य ती व्यवस्था अमलांत आणतो. हेतु हा की, दोन्ही सरकारांत मनागसून दोस्तों आहे हें लोकांस जाहीर व्हावें. खान मजकूर यांनी पुण्यास पोहोचल्यावर मदारुलमहाम (कारभारी नाना फडणवीस) यांची स्वारी सेन्नासद पुण्याबोहेर गेली असल्यापहुन कळविलें आहे. व त्यांनी लष्कराकडे जावें किंवा पेशवेसाहेबाजवळच राहावे याबद्दल माझा हुकूम मागितला. "गरमोचा काल असल्यामुळे व वावसाळा नजीक आल्यामुळे मदारुलमहाम हें बहुतेक कामें आटोपून लवकर परत पुण्यास येतील व मोकळ्या मनानें सरकारच्या कामांत झोंबें पावतील. तरी त्यावेळीं तुम्ही त्यांचे सेवेसी जाऊन सरकारांनी सोंपविलेल्या कामाबद्दल प्रभोत्तरे करावीं. याकरिता पुण्यासच रहावें." म्हणून मी त्यास हुकूम केला आहे. व माझ्या मनांतील हेतु असा होता की, पुण्यांत मुकाम करून दोन्ही सरकारच्या पत्रांची पोहोच माझ्या मार्फत व्हावी. काळ खान मजकूरानें पत्र पावले. त्याचा हेतु असा दिसतो की, कांहीं कारणा-विषय आपण जाळ नये. पुण्याचे कारभारी मंडळींनी खान मजकूर यांस मुंबईत जावें म्हणून ताकीद केली आहे. पेशवेसाहेब, ही गोष्ट बहिवाद्विच्या विरुद्ध पडून येणें व खान मजकुराबरोबर पळविलेल्या पत्राचें उत्तर न येणें या गोष्टींचे फार आश्चर्य वाटतें. ऐह, एही, नेकी, व परस्पर संवय यांचें दृढीकरण करण्याचा माझ हेतु आहे. परंतु या बराल प्रकारच्या ( पत्रोत्तर न येणें व खानास मुंबईत आणण्याची ताकीद करणें ) गोष्टीवरून कारभारी मंडळी त्याच्या अगदीं विरुद्ध अंमलांत आणण्याची व मन कलुषित करण्याची इच्छा करितात असें समजून येतें. आपल्या सेवेसी (आमच्या) वकीलाची शिफारस व आपलेकडोळ वकील जो येथें आलेला आहे त्याच्याशी आमची वागणूक याबद्दल लिहिण्यांत येत आहे. आमच्या वकीलार्थी या प्रकारची अपोघ्य वागणूक केलेली आहे ती आपल्या हुकमाबोचून व लष्कराबरोबर गेलेल्या मदारुलमहामानाहि माहित नसेल अशी मला शास्त्री आहे. सबब आपल्या सेवेसी विनंति ही की, हें स्नेहपत्र पोहोचताच पुण्याच्या कारभारी मंडळास सक ताकीद द्यावी की, "येथून पुढें कोणत्याहि प्रकारें आमच्या मागण्याच्या बाबतींत सल्ले व अडचण हाकत कळ नये व भलतीच गोष्ट योलूं नये." आमचा माणस पुण्यास राहूं नये असें आश्यांस पटत असेल तर तसेंच इकडे

कळवावें म्हणजे त्यास अनुसूदन वाणूं. सोल्यामिळुद्धि होवो यापेक्षा जास्त; काप लिहावें ! सर्वदा मुसकाल असो. ईश्वरी कृपा असो.

पेशवे यांस

थार. पख. थॉडॅम्

मुंबई ता. २९ एप्रिल १८८४ इ.

पत्रांक ४६

॥ श्री ॥

थॉडॅम्

शके १७०६ आपाठ शु. ५

गा २३१६१७८४ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंतप्रधान यांचे सेवेसी—विशेष—  
आरलें रुपापत्र पोचलें. पुण्याहून सध्याद नुसदीन हुसेनखान यांच्या रवानगी-  
बद्दल घगेरे तपशीलवार मजकूर समजला. आपण पाठविलेल्या पत्रांकडे लक्ष  
देण्यांत आम्हाकडून कदाचित् कांहींता इलाक्यापेक्षा साळा असावा. आपणां परस्परान्त  
असलेली भेत्री नित्य वाढविण्यांत मी पूर्वीदमार्गेच तत्पर आहे. आपल्या पत्रामुळे  
कां आनंद वाढला. आपल्या हेतूप्रमाणें गोष्टी समजतात आणूं. इतकी आपल्या  
आज्ञेप्रमाणें स्तानमजकूर हे आपल्या सेवेसी पोहोचून माझा गरजेच्या गोष्टी  
निवेदन करताल. यापूर्वीहि आपणास पत्र लिहिलेलें आहे तेंहि ते आरणांत सादर  
करताल. आपल्या चौदाव्यापद्धत पत्र माझ्या नांवें आलेलें यासोयत जोडलेलें आहे.  
सरकारच्या ( आपल्या ) नोकरांनीं केलेल्या तक्रारी ऐकून मनास अंमळ वाईट  
वाटलें. परंतु, सोबत पाठविलेली नकल आपण मननपूर्वक वाचून पाहिली असतां  
माझ्या वाईट वाटण्याचें कारण आपणांस बरोबर समजून येईल. मुरत घंदारावरील  
सत्तेपद्धत सुरतेच्या नवायानांनीं तीन वर्षांपूर्वीं केलेल्या निकाल पूर्ण वारकाईनें  
चौकशी करून आपल्या समजुतीमागे केलेल्या आहे. परंतु, श्रीमंत माधवराव पेशवे-  
साहेब व मयत दामाजीराय गायकवाड यांचा कच्चा वेगवेगळा होना ही  
गोष्ट त्यांनीं लक्षांत पूर्णपणें न घेतल्यामुळे तो निकाल मुद्यास घडून नाहीं. कोण-  
त्याहि कामांत दोन पक्षांच्या माणसांच्या मान्यतेशिवाय मान्यता समजणे हें आश्चर्य  
आहे. इतर माणसांच्या अभिप्रायावरून आपण जर चालू व्यवस्थेन दबळाडवळ  
केलीत तर आपल्या सत्तेची घडी बिघडेळ. त्या परस्पर कज्याच्या घाबर्तीत  
आणखी सोल चौकशी आपण केली तर बसलेली घडी मेडून जाईल. बरकड,  
सालबेरी येथील रुझीसा रंजीतसिंहा यांचा कादरे, नांवाची गुलाब, जिच्यावर  
इंगजी निशाण व कौल होता, तो धुडपपाव यांनीं जप्त करतांना अंग्रेजी निशाण  
व कौल नव्हने म्हणून ती सोडली नाहीं. से ते जाहीर करतात. परंतु आपल्या  
परस्परांतोळ दोस्तीत अनुसूदन मी इच्छानें ही गुलाब इंगजाचा आहे असें म्हणत  
आहे. पावडल इक्रीकत करविण्याम नालबेतीस लिहिलें आहे. सवय या पत्रानें

अभिजात तसदी देत आहे की, निवडील उवा येईलवेतो सदरु मालासह गुण भुरक्षितपणे अमानत देण्यावद्दल आपणांकडून हुकूम द्यावा. विशेष काय लिहिले !

पेशवे यांस

आर. एच्. थॉडेंम्

मुंबई २३ जून १७८४.

( सही सेक्रेटरीची )

पत्राक ४७

॥ थी ॥

थॉडेंम्

शके १७०६ थावण वा ८

सा ८/८/१७८४ ई.

श्री० माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांचे सेवेसी. विशेष. अलीकडे येथील अनेक हकीम व वैद्य यांनी एकमताने, बाणकोट येथील गम वाणां आनारा असलेल्या काहीं मातपर इंग्रजांस हिंसावह आहे व त्याकारिता तेथे स्थानी जसे जखर आहे, असा विचार ठारविला आहे व त्याप्रमाणे सहा दिला आहे. तरी विनंति केली जात आहे की, आपण रुपा करून महादत्ता मुमेश्वारास निष्ठुन ताकीद करावी की गंगाने पछाडलेले हे हिंसा इतर लोक तेथे येऊन राहिले अगार पर यांचील तर त्यांस त्यांनी हरकत करू नये, व ते राहतील तोंपर्यंत त्यांस तसदी देऊ नये, असा प्रस्ताव्या अश्य गोष्टीत पेशवे सरकारांनी पूर्वी रुपा केलेली आहे. परस्परांतिल अरुघ्रम नेहावर नजर देऊन याहि कार्या आपण कोणापाहि प्रकारी हरकत करणार नाही अशी खात्री वाटते. बहुत काय लिहिणें !

लिहिले तारीख २३ माई रमजान

आर. एच्. थॉडेंम्

११९८ हिजरी.

मुंबई, ८ आगष्ट १७८४

सवाई माधवराव नारायण पेशवे, यांस  
सी.—

पत्राक ४८

॥ थी ॥

थॉडेंम्

शके १७०६ आश्विन १० ६

सा ४/१०/१७८४ ई.

मदायल्ल महाम यांस—

( सदर पत्रांत कोजितरी मयत-झालेल्या इतमाचे मरणावद्दल रीतीमार्गे शेदवर्षाक मजकूर लिहिण्या आहे. परंतु, त्यांत कोण गृहस्थ मयत झालेला आहे यावद्दल मुझीब उठेस नाहीं. यांतिल मजकूर अशुद्ध फजल् वा संघर्षांतिल उधाराप आहे. म्हणून याचें मावांतर केलेले नाहीं. )

साले १७०६ कार्तिक शु० ४

सा १८१०/१७८४ ई.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसो— विशेष.

ता० ५ माहे जिल्हाद रोर्जी लिहिलेल्या स्नेहपत्रांत राजपुरीचहूल हकीकत कळविलेली आहेच. त्यावेळी पाठविलेल्या पत्राबे उत्तर अद्याप पावेतो पाठविण्याची आपणाकडून रुपा माली नाहीं. हल्लीं अवधुल रहिमखान यांनीं मदतीचहूल आमचेकडे पुन्हा मागणो केली. कारण त्याची व कंपनी इंग्रज बहादर यांची जुनी अरुत्रिम दोस्ती आहे. इतर मार्गांनीं मला असें समजलें आहे की, आपल्या कौजा मय्यदी अवधुल रहिमखान याच्या सरद्वारे लडाईकरितां जान आहेत, परंतु या यांनींवर माहा मरवसा यस्त नाही. कारण, कंपनी अंग्रेज बहादरशीं अस्त-लेल्या आपल्या स्नेहामुळे मला अशी सात्री आहे की, माझ्या पत्राच्या उत्तीं आपण याच्यासारख्या माणसाचहूल कांहींहि विरुद्ध लिहिलेलें नव्हतें, इतकेंच नव्हे तर आपल्या सुपानेंच गोविंद शिवराम यांच्या मदतीनें इंग्रजकंपनी बहादरशीं यांचे सल्ल्या जमलें. याशिवाय मीहि मशारनिलेच्या यापतींत स्वतःच्या पत्रांत लिहिलें होतें की, सयदी अवधुल रहिमखान इंग्रजकंपनीच्या अरुत्रिम स्नेहावेळीं एक आहेत ही गोष्ट आपणांस निवेदन करणें जरूर आहे. आपण व सयदी मजकूर यांजमध्यें कांहीं मतभेद सत्यास त्याचा निकाल करणें हे माझे कर्तव्य आहे. या कार्यां आपण सात्री पाळणावी की, मी पूर्ण निवृत्तपातपणानें व न्यायानें आपणां परस्परांत समाधान करण्याकरितां विशेष सद्यष्ट करीन. जर कदाचित् त्याची आपल्या विरुद्ध मरुति दिसली तर कांहीं तपास न करितां आम्ही दम धरणां नाहीं. बरकड, आपणांस कळविणें मला अवश्य वाटतें की, कदाचित्, इंग्रजसरकारावर कधीं हत्ता आला असतां मदतीकरितां आपणांस कळविण्यामध्ये मी जर शोळेझांक केली तर माझ्या अधिकाराला मी नालायक होईन. चार्ल्स करमलीन (१) यांच्या अमलतिल्ल करारमदारापमाणें मशारनिलेस (आमच्या) सरकारांनीं मदत करणें योग्य आहे. परंतु अलीकडील महादजी शिंद्यांचे मार्कत जो करारमदार झाला आहे त्यामो अमलांत आणलेलें आहे. हाच मार्ग कायमचा ठरलेला आहे, जो दोघांचा शत्रु अथवा मित्र तो परस्परांचाहि शत्रु किंवा मित्र होय. दिवसानुदिवस परस्पर दोस्ती वाढविली जाईल अशी मला कार उमेद आहे. आपण या पत्राबे उत्तर स्वकर पाठवाल अशी आशा आहे. त्यापोंगे आपली दोस्तीची मजी कशी आहे तें मला समजेल. कळावे. बहुत काय लिहिलें।

पुर्वा, १८ आक्टोबर, १७८४.

थार. पच. थॉडें

एड. सी....

शके १७०६ कार्तिक या १०

७११११७८४ इ. नंतर

मेहरबाग रावसाहेब (१) यांस—विशेष—जेन जेहपत्रे पोहोचून मला फार आनंद झाला. त्यांत इकडिले पत्रे उशीरा पोहोचल्यामुळे लिहिले होते. कंपनी सरकार व आपण यांच्या दरम्यानची दोस्ती व एकी गव्हर्नर जनरल हेस्टिंग्स यझदर इमादुद्दौला यांच्या मध्यस्थाने कायम राखण्याकरिता जडजबाहिरासह पोवांस पाठविला तो पावून फार समाधान झाले. दीगर हकीकत—जनार्दन शिवराम हे माझे जमादिवस सन ११९० हिजरीमध्ये येथे आलेले असून मला त्याबद्दल त्यांनी काहीच खबर दिलेली नाही. परंतु त्यांनी आपले पत्र तारीख २३ मोहरम सन ११९९ चे मजकडे पोहोचविले. तर मग त्यापूर्वी मी आपल्या पत्राचे उत्तर कसा देऊ शकून धरं? लाचार आहे. त्यानंतर मी मशारनिलेस बोलावून आणून पत्रे न देण्याचे कारण काय म्हणून चौकशी केली. मशारनिलेनी पोकळ सपथी सांगितल्या. त्यानंतर त्यांस सांगितले की, “पेशव्याकडून तुम्ही पोवांस वगैरे जे आणिले आहे ते, दुसरा कोणता तर एक दिवस कायम करून त्या दिवशी घेऊन यावे म्हणजे नेहमीच्या बहिवाटीप्रमाणे त्याचा स्वीकार केला जाईल.” परंतु मशारनिलेनी दिवस छुदा कायम ठरविला नाही. व तसे न ठरविण्याचे कारणहि सांगितले नाही. कंपनी सरकार व आपण यांमधील दोस्ती जग कायम आहे तें पावेतों कायम रहावी अशी आमची मनापासून वासना असल्यामुळे सदा जनार्दनशिवराम यांनी केलेली कसूर पाहून मनास दुःख झाले. शिवाय आपली पत्रे पोहोचल्यानंतर तीन दिवसांनी मेहरबाग माधवराव सदा शिव पांजकडून आलेले पत्र दिले. त्याचेहि उत्तर लिहून पाठविले. तंजावरच्या राजाच्या पत्राच्या मनाईबद्दल जे आपण लिहिले होते ते समजले. या बाबतीत तेथील आमच्या इलाख्याच्या माणसांस कोणीहि स्वासंर्धनी मनाई न करण्याबद्दल व आपल्या माणसास अथवा पत्रांस कोणत्याहि प्रकारे हरकत न करण्याबद्दल ताकीद दिली आहे. पुढे हरकत होणार नाही. नेहेमी पत्रे पाठवून आनंदवीत जावे, हे विनंति—

पत्रांक ५१

॥ श्री ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०६ मार्गशीर्ष शु. ९

या २११११७८४.इ.

फारमारी नानासाहेब यांस—सलामत. विशेष. आपल्या आज्ञेप्रमाणे मर्या अल्पसमजुतीस पाठले ते सरकारच्या सल्ल्यासह जनरलसाहेबांच्या सेवेसी न पाठविलेले आहे. ( उपदेशाचे ) शब्द ऐकजे ते सग्या दोस्तोंचे मुख आहे.

व्याख्यावर बेभवठपा ईश्वरानें केलेली आहे त्या हर एक जातीस हा उपदेश मान्य आहे. माझ्या पत्रांतील 'अहंता'च्या शब्दाच्या फेरफामुळे मला मद्रास मद्रासच्या पुढे जगाचे देता येत नाही' हा मजकूर तुम्ही लिहिला आहे असे आपले म्हणजे आहे तर त्याकरिता बंगालचे साहेबांस मुद्दाम या बाबतीत त्या करारनाम्यातील शब्दांच्या अर्थाबद्दल लिहिले आहे. या मोठ्या कामात आपण वाट पहाणे जरूर आहे. सरकार श्रोते तिकडाले उत्तर येईपर्यंत त्यांकडे काही लिहिणार नाहीत अशी आशा आहे. सरकारकडून आपलेकडे उंटसांडणीस्वार पाठविण्याबद्दल पत्र पाठविले होते त्याच्या उत्तरां, आपण दोन्ही सरकार एकच आहेत. व उंटसांडणीस्वार व सरकार कंपनीचा शिपाई व सल्ल्याचे उत्तर यासह पाठविले आहे म्हणून लिहिले. पत्रे नेणारास मी विचाले की, "अद्याप उंटस्वारहि माहीत व सरकारच्या सल्ल्याचा जबाबहि माहीत. जनरलचेहि पत्र "पूर्वीच पाठविली आहेत हे काय आहे ! व पत्रे कोणापर्यंत आहेत !" असे आले आहे. ...

पत्रांक ५२

॥ धी ॥

पॉस्टम

शके १७०६ पौष शु. १३

सा २४११२१७८४ इ.

धोमंत सवाई माधवराव नारायण पेशवासाहेब यांसी—

वि०— मोजे देणावे, परगणे शुभा, सरकार बंदर सुरत हा गांव खोजा हजरत दीवानीसाहेब ( सत्पुरुष ) यांच्या दर्शनाच्या सचांकरिता काजी अय्युल हसनसाहेबांस पातशाहा शहाजहान यांच्या फरमानावरून दिलेला होता त्या बाबतीत मी आपणांस बंदर सुरत मुकामाडून पत्र लिहून पाठविले होते. खोजा मजकूर हे काजी अय्युल हसन यांचे अजे होत. याच नेमस्वी देणगीचा फरमान कबूल करून इराक्यातीतील माफीचा परवाना थालाजीराव पेशवासाहेब यांनाहि दिलेला होता. ईश्वरलपने तो गांव काही आपादान होता. परंतु आपले गुमास्ते गैरवाजवी कुरापत काढून दरमाल नीनसे पंजास रुपयांची मागणी सदा गावावर करितात. ज्या वेळी सदा हकीकत माधवराव पेशवासाहेबांस कळविली तेव्हा त्यांनाहि हकीकत मुजावर अय्युल हसन यांचे नावे माफीचा परवाना दिला होता. जोबावेतो माहा तेथे अमल होता तोपात्रेनी मी परवान्याची नजदीक करित होतो व मोजे मजकुरास शास देण्याची मटपट केली नाही. परंतु आपल्या भ्रमनांत आपले गुमास्ते मोजे मजकुराचा बघून पूर्णपणे कमीत आहेत, नयब काजीमजकूर यांचा फार नुकसान तोटा छाला आहे. काजीमजकूर हे फार सभ्य गृहस्थ आहेत व त्यांच्या चांगुलपणाची मला चांगली माहिती आहे. आपणांस ही मानगड माहीत नसेल अशी माफी माग्री आहे. म्हणून आत्म्या रोवतां विनंती

करीन आहे की, ज्याप्रमाणे घालाजीराव व माधवराव पेशवे यांनी माझी परवाना दिली त्याचप्रमाणे आपणहि रूपेने द्यावा. त्यांतच वर्तमान भावो गुमास्तीस सक तादीद करारी, कारण, सदर गांवांत येथून पुढे कोणतेहि प्रकारे संपत्ती लागू नये. मी बाबदल आपला फार आभारी होईन. धारतविक पद्धती, असे आपण केले असता आपल्या मलाईस व न्यायीरणाम तें कारणोभूत होईल. बहुत काय लिहिणे !

आर. एन्. बॉर्बेम्.

सवाई माधवराव पेशवा यांम

मुंघई २४ डिसें. १७८४

पत्रांक ५३

॥ श्री ॥

मॅकफर्सन

शके १७०६ फाल्गुनी शु॥ १

रा १०१२१७८५ ई.

रावसाहेब माधवराव नारायण पेशवा सवाई पंडित प्रधान बहादुर यांस, विशेष—ता. ८ माहे फेब्रुवारी सन १७८५ ईसवी मुताबिक ता. २७ माहे रविवारला सन ११९९ इजि. मिसर हेस्टीन साहेब बहादुर गव्हर्नर जनरल यांनी ब्रिटन नावाच्या जहाजावरून निघतांना गौहरीदर असतांना येथे असलेली आपली राहण्याची जागा व बंगालच्या गव्हर्नर जनरलचा अधिकार या दोहोंचा राजीनामा लिहून पाठविला. बंगालचा गव्हर्नर जनरल मोल अथवा राजीनामा देईल अथवा त्याचा बदली होईल तर त्याच्या जागी कोसलांतील त्याच्या दुसऱ्या दर्जाचा माणूस जो असेल त्याम नेमावे म्हणून ब्रिट ब्रिटनचे बादशाहा याच्या कारकीर्दीच्या १३ व्या वर्षी एक व २१ व्या वर्षी दुसरा अशा निश्चलत्या कायद्यात आहे. मिसर हेस्टीन यांनी राजीनामा देतांना मीच दुसऱ्या दर्जाचा आहे. परस्परांतील पूर्वी मैत्री मनात आणून मी सपर देत आहे. वर लिहिलेल्या तारहेपसून मी बंगालच्या गव्हर्नर जनरल काले व शपथहि घेतली. मिसर हेस्टीन बहादुर यांच्या अविकागावर आले. मला आपण मिसर हेस्टीन या जागी मानून वरचेदर पदे पलवून आनंदवीत जात असो आशा आहे. बहुत काय लिहिणे !

जॉन मॅकफर्सन

मे० हरि पंडित फडके यांस—विशेष—आपला आयुष्यक्रम उत्तम प्रकारें वासाणलेला आहे. लहान मोठ्यांच्या अडचणी सारखेपणानें भागविणारे म्हणून आपण या जगात महशूर आहांत. आपण स्नेहाचे आश्रयस्थान आहांत व नानासाहे-  
यांच्या (नाना फडणवीसांच्या) अत्यंत दोस्त पैकी एक समजले जात आहांत. अतः, कानातील गुप्त गोष्टीसंबंधी आपल्या व आमच्या परांपरांत मनांत निःसंशय पणे परका भाव नाही. वाढवडोळी असेंच समजन आले आहेत. सुमारे चार महिने झाले, मी आपल्या निकडील इकीकतीचे उत्तरांची मार्गपत्तीक्ष्ण करीत आहे. प्रथम दिवसाप्रमाणेच जयाच येण्यांत आजपवेतों. दिवाते आहे एक नवीनच यात—पूर्वीचें रंगरूप पाळलेल्या एखाद्या नवीन निर्माण झालेल्या फुलाच्या कळा-  
प्रमाणे—ऐकून अत्यंत आनंद झाला. तीही की, पूर्वी लिहिल्याप्रमाणे भिकाजीपंत सुभेदार यांस ताबडतोब पाठविण्याचें ठारलें हेने परंतु त्यास विशेषच विरंध्य झाला ही एक अत्यंत समाधानाची गोष्ट झाली. या गोष्टीत जगातील सर्व शहाणे लोक पसंत करिताच. जगातील अत्यंत उत्तम गोष्टी पैकीच ही एक पडलेली आहे. या गोष्टीस काक नुरडण्याची कोणाची छाती आहे ! कारण तोच भला माणूस को, ज्यानें भलईछपी पंडु आपल्यापोर जगानून नेला. आपण आपल्या व नानासाहे-  
यांच्या बुद्धिवातुर्धने व शहाणपणानें इकडे येणाऱ्या माणसास समजाऊन सांगि-  
तलें व मृत्युपत्र व इतर लेख हे सर्व आपण एका याजूस टाकून आमच्यावर रूपा केली. जगातील चांगलें वाईट रूत ईश्वराचे हातात आहे. त्याच्या हुकमापुढें सेवकाची इच्छा काय कामाची ! आपण दरप्रकारें बुद्धिमाद शहाणे आहांत व शरणागतास अर्भीष्ट देणारे आहांत. अशा या रूथांत कायदा, रक्षमा व लोकांचा आराम आहे व मृताच्या आत्म्यास शांतिपद होईल. त्यांत परिश्रम करीत असवे व दुनियेंतील लोकांस आराम द्यावा. मयताच्या पश्चात् त्यानं केलेल्या सल्ल्यामुळेच त्याचें नांव जिवंत राहतें. हे पत्र लिहिणारा ( मी ) एक अंतःकरणाचा असल्यामुळे असें लिहीत आहे. आमच्या मालकाच्या हुकमा प्रमाणें राहवें, मात्र सरदाती करण्याचा हेतु नाही. जे आमच्या मालकाच्या परा-  
परांसी स्नेहसंध असेल तर पूर्वी लिहिल्याप्रमाणें मशारानिले ( नानासाहेब ) यांस पाठविण्यासंबंधी आतां व पुढें त्रिटु त्याप्रमाणें तजवीज करावी. पुण्याच्या मेहरमान भटकीस माझी आठवण देण्याची रूपा-करावी. जास्त काय अतिशयोक्ति करूं ! आरोग्य व स्नेह दृढ असो.



पत्रांक, ५५

॥ श्री ॥

वॉर्डम्

शके १७०७ आषाढ शु० ७

सा १३१७१७८५ इ.

मे० नाना फडणवीस यांस.—

विनति विशेष. एक अहपूर्ण पत्र, घोडी व हरीण रणछोड शेणवी यावरी-  
पर आपण पाठविलें होतें तें भुसमयी प्रविष्ट झाले, व तें पाहून मला फार आनंद  
झाला, परंतु घोडी आणि हरीण परत करण्याबाबत मला फार दुःख होत आहे.  
कारण काहीं इष्टां यादेंत व काहीं येथें मरण पावले 'कोणत्याहि मघावर कोणीहि  
मनुष्याने नजराणा घेऊ नये' असा बादशाही व कपनीचा हुकुम त्याच्या लहान  
भोर नोकर अमलदारांस कडकरीतीने सुटलेला आहे त्याच्यावर लक्ष्य देणें बरप  
आहे. हुजूरच्या हुकमाचा खुरासा आमचे यकील नुसहीन हुसेनखान व  
रणछोड शेणवी हे आपले सेवेसी जाहीर करतील ही नजराण्याची चाल नाहीसा  
करण्याने परस्परांच्या भेरीत यत्किंचित अनर येईल असे आपण समजणार नाहीत  
अशी सात्री आहे. मझराज ! जेथें अकस्मिन् व पक्षा स्नेह समोर आहे तेथे  
नजराण्याच्या देवघेवोने तो वाढवू पडाणे याचा अर्थ काय ? माझ्याकडून परस्पर  
होर्तात केसभर देखील कसूर होणार नाही रणछोड शेणवी चढीं आ यातर  
आजारी पडले, एक वेळ माझ्या भेरीत येऊन त्यानीं आपल्या हुकुमाप्रमाणें  
सर्व इकीकृत जाहीर केली. त्याचे उत्तर लोकरच पठविण्यात येईल विशेष  
काय लिहिणें !

आर्. एच्. वॉर्डम्

नाना फडणवीस यांस.

मुंबई, सा १३ जुलै १७८५

पत्रांक ५६

॥ श्री ॥

वॉर्डम्

शके १७०७ आषाढ शु० १०

सा ना. १७ जुलै १७८५ इ.

मे० वालाजी पंडित नानाफडणवीस यांचे सेवेसी— विशेष— आपलें  
सा २४ माहे रजव रोजी लिहिलेले स्नेहपत्र उत्तम वेळी पोहोचलें. घरेच दिवस  
झाले, मिस्तर मॅलेटसाहेबांचें पत्र मला आलें नाहीं त्यामुळे ते पुण्यास  
केव्हा येतील हें मला समजत नाही आपल्या दूरचारात येण्याकरिता भ्रमुक ठिकाणीं  
वाग चालत अहित हो मला समजताच त्याचद्वल मी आपणांस मघा देईन आपल्या  
आज्ञेप्रमाणें किन्त्ये मजकूर रणछोड शेणवी यांनी ( आम्हांस ) जाहीर कले  
त्यांचें उत्तर त्यास दिलेले आहे मशाराने आपल्या सेवेसी वाचनाकरिता नि रांक  
पणें पाठविलील अशी मला आशा आहे दोन मजकूरामध्ये अतलेला स्नेह व भलाई  
वाढविण्याचा माझा राख्य तितका पूर्ण हेतु आहे विशेष काय लिहिणें !

नाना फडणवीस यांस.

आर्. एच्. वॉर्डम्.

मुंबई, १७ जुलै १७८५.

पत्रांक ५७

॥ श्री ॥

वॉडॅम्

शके १७०७ आषाढ शु. १३

सा १८१८१७८५ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी विशेष—सयद  
नुरुद्दिन हुसेन खान व रणछोड शेणयी यांनी आम्हांस कळविलें कीं, आप-  
णांस या पद्व्याची फार आवड आहे. त्यावरून इत्थी एक पिंजरा तयार करून  
आपल्या माणसावरोवर पाठविला आहे. आपण त्यास पसतीनें स्वीकार कराल  
अशी उभेद आहे व त्यामुळे आम्हांसहि आनंद होणार आहे बहुत काय लिहिणें !

पेशवे यांस

आर. पच्. वॉडॅम्

मुंबई १८ आगष्ट १७८५

पत्रांक ५८

॥ श्री ॥

थॉमस डे.

शके १७०७ आषाढ व० ७

सा २६१८१७८५ इ.

मे० माधवराव पंडित प्रधानसाहेब यांस—विशेष—आपलें कृपापत्र पावलें,  
यातील मजदूर समजला चौदासिंघर्षी तूप व कांठा (१) हे हफ्ताबद्दल म्हणून  
देण्यांत नवायसाहेब बंदगान आली याचे अधिकारी दिफ्तन करताना म्हणून  
आणव लिहिलें. या याचरीत आपल्या चौदासिंघर्षी आमचेकडे पूर्वी काहीच माहीत  
झालेलें नाहीं. नवायसाहेबांचे अधिकारी ती याच आपणांस देण्यास हरकत  
करतात म्हणून भाताच मदींन झाले. आतां जर त्यांत काहीं कसूर होईल व  
अपल्या माणसांनीं आम्हांस कळविलें तर जरूर ताकीद घेऊनी जाईल. कारण पर  
सर सरकारांत भेद नाहीं. नेहमीं कृपापत्र पाठवून आभारी व्हावें. बहुत तमदीं  
काय देऊ ! आपली लक्ष्मी व वैभव दिवसानुदिवस वाढो लिहिणें तारीख २६ माहे  
आगष्ट १७८५ मधेजी मुताबिक त १८ शवाल सन ११९९ हिजरी.

थॉमस डे

पत्रांक ५९

॥ श्री ॥

वॉडॅम्

शके १७०७ आषाढ व० ७

सा २७११०११७८५ इ

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांचे सेवेसी—  
विशेष—आपलें कृपापत्र उत्तम वेळीं पोहोचलें वदर झाले येथील नवाय  
हे पूर्वीच्या यदित्याबिकद वागतात म्हणून नकार जाणव केला तो समजली.  
पेशवेसरकारांची चौथ चालु करणांत कोणत्याहि तऱ्हेनें हरकत करूं नये व  
चौधमंथरी वगैरे कारभार पूर्वीप्रमाणेच पाठविले म्हणून झाल बंदग्या. नवायांस  
पत्र पाठविणें मागे हे आपणांस जाहीर न्हाई तुमचा जयांत सुखंय आहे तेवढ्या

प्रांतांतच कारभार करवा. रयाशिवाय इतर प्रांतांत काहीं करूं नये. पूर्वोपमार्गेच बोधेची बहिवाट कायम ठेवून आपल्या प्रांतांत नवीन बहिवाट पाटण्याचें धाडम करूं नये म्हणून मजकुराचें पत्र आपण सदर नवायसाहेबांच्या नांवें पाठवावें म्हणून विनंती करीत आहे. मीहे याप्रमाणें सदर नवायसाहेबांस लिहिलेले आहे. ईश्वर-च्छेने त्याचें उत्तर लवकरच येईल. परस्परांतल तक्रार लवकर नाहींशी होईल. बहुत काय लिहिणें !

२४ ऑक्टोबर १७८५.

आर. एच्. वॉडॅम्.

( सद्दी )

पत्रांक ६०

॥ श्री ॥

मॅकफर्सन्.

शके १७०७ कार्तिक १० ४

सा ३०/११/१७८५ इ.

मित्राचा अतिशय धोर व उच्च आधारस्तंभ घालाजी पंडित यांस ईश्वर सुरक्षित राहो. विशेष गव्हर्नर मिस्टर हेस्टिन् यांच्या जमी बंगालच्या गव्हर्नर(जनरल)च्या अधिकारावर माझी नेमणूक घाल्याचें आपणांस समजल्याबद्दल आपलें नेमपुरांसर आनंददायक कराराच व मेजीस्तान देणगी वगैरे पाठविली ती पोहोचून अंतःकरणास दुष्पट खुबी माली. वास्तविक पहातां आपण कंपनीचे व माझे असे दोघांचेहि अंतःकरणापासून लेही आहात. इतरपेक्षा आपणांस बरील गोष्टीमुळें जास्त आनंद वाटत असेल अशी मला साजरी वाटते. तो ईश्वर सर्व प्रकारें आपणांस नेहमी सुखी देवो व आपल्या स्नेहदृष्टी घराची मरमाट करो. आपण मला सर्व प्रकारें मेजीस्तान मुरलेला व आपल्या व कंपनी सरकारच्या दरम्यानच्या दोस्तीचो एक भद्रम साक्षळी असे समजून याचंदमार्गे वरचेवा रुपपत्र पाठवून संतोषवीन असलें पाहिजें.

जॉन् मॅकफर्सन्

३० नवंबर ८५

पत्रांक ६१

॥ श्री ॥

वॉडॅम्

शके १७०७ माग ० १० २

सा २१/१२/१७८५ इ.

श्रीमंत सवाई माधवराय नारायण पंत प्रधान यांचे मेरेती—  
विशेष. सुमारे दोन वर्षे झाली असतील आपण ना. १० माहे जानेवारी सन १७८४ इसवी रोजी लिहिलेलें रुपपत्र पोहोचले. त्यांतल मजकूर—मया दादासाहेब म्हणजे रघुनाथराय यार्ना आपल्या हयार्नात सदा लास व पंचवीस हजार रुपये किंमतीचें जबाहीर सरकारांत ( इंग्रजांकडे ) अमानत म्हणून ठेविलेले आहे. व  
—वर्तान आमचे खुले वाजीराय यार्नाहि आपणांस "सदरहु जबाहीर आमच्या-

कडे पाठवावे" या मजकुराचे पत्र महादाजी रामचंद्र याच्या बगेवर पाठविलेले आहे. त्याच पत्रात "सदर जबाहीर मशागनिले महादाजी यांबरोबर पाठवावे" असेहि लिहिलेले होतें. तेहि पत्र मला मिळाले त्याच्या उत्तरी 'मयत रघुनाथराय यांनी सदर जबाहीर कर्जाक गहाण म्हणून कंपनी अंमेल चढादर याजबळ ठेविले होतें. कर्जाक रुपये परत मिळाल्यावर सदर जबाहीर परत देण्यात येईल" असे लिहिलेले होतें. महाराज, मी अद्याप या चाचर्तीत आसलेकडून पत्रोत्तर येईल म्हणून वाट पहात स्वस्थ आहे. परंतु मी आपल्या ठिकाणी ( मनात ) असे ठरविले आहे कीं, सदरहु जबाहीर विकून टाकावे. तरी या स्नेहपत्रानें हा मजकूर आपणांस कळवून तसदी देत आहे. तो अशी की, गहाण जबाहीर सोडविण्याची आपली मर्जी असेल तर सहा लास रुपये रोकड रकम पाठवावी. मी सदर जबाहीर परत करण्यास तयार आहे. वसत्यास नाही. मरेदीदाराच्या इस्ते सदर जबाहीर चांगले किंमतीस विकले जाईल. सरकार कंपनी व आपण यामध्ये असलेल्या स्नेहावर नजर देऊन या चाचर्तीत आपणांस सुपर देणें हें माते कर्तव्य आहे. स्नेहवृद्धी-शिवाय जास्त काय लिहवें ? नेहमी सुवाचा काल असो.

माधवराय नारायण पेशवा यांस,  
मुंबई, २१ डिसेंबर १७८५.

आर. पच्. घोंडेंम्.

पत्रांक ६२

॥ श्री ॥

घोंडेंम्

शके १७०७ मार्ग ० व १०

रा २६/१२/१७८५ इ.

श्रीमंत माधवराय नारायणराय पंडित प्रधान यांचे सेवेसी, विशेष—  
आपणांस जाहीर करण्यांत येत आहे की, पावसाच्यामुळे ( अथवा ओढ्यामुळे ) इमोई सल्ली करताना आमच्या कंपनी सरकारच्या माणसांनी तेथे टाकलेली लडाऊ शस्त्रे परत आमच्या ताब्यांत देण्याकृती आपण लूकूम तेथील पंडिताच्या नांवें दिली झेता परंतु सदर पंडितानें अद्याप आमच्या लोकांच्या ताब्यांत तीं दिलीं नाहींत. शिवाय, सनद माझ्या नांवें नाहीं. करिता आपल्या सेवसी विनंति केली जात आहे की, बंदर घुरत येथील सरदारपिंडी कोर्झ माणसें व भडोच येथील कंपनी सरकारचे कोर्झदार हेहि मेथे जातील त्याच्या इवाहीं सदर शस्त्रे करण्या-पद्वल पंडित मजकूर यांचे नांवें ताजी सनद रुपें पाठवावी. बडन काय लिहिणें !

माधवराय नारायण पेशवा, यांस  
मुंबई, २६ डिसेंबर १७८५ इ.

आर. पच्. घोंडेंम्

पत्रांक ६३

॥ श्री ॥

घोंडेंम्

शके १७०७ मार्ग शु १२

रा १० फेब्रुवारी १७८६ इ.

श्रीमंत माधवराय नारायण पंडित प्रधान यांचे सेवेसी— विशेष—

परस्पर स्नेह व दोस्तीवर नजर देऊन मिस्तर चार्लस घार मालेटसाहेब यांस इयजातकें पूर्ण असतयार देऊन आपल्या दरबारी राहाण्याकरितां म्हणून पाठविले आहेत. मिस्तर मजकूर यांस आपण परस्पर सरकारीचा विश्वासूक हिन्चितक सम जाल अशी उमेद आहे सदर मिस्तर यास आपण रहस्यांत घेऊन प्रेमानें त्याशीं वागून त्यांस मान द्याल एवढी तशी मी आपणांस या स्नेहपत्रद्वारे देत आहे मी असें ऐकिले आहे कीं, आपणांस परदेशीं हरएक पदार्थांचा फार शौक आहे. म्हणून मिस्तर मजकूर यांजबरोबर माझ्याकरितां आफ्रिकेमधून नुकताच आलेला सुंदर व लहान शहामृग परीं आपणांकडे पाठविला आहे आपण रुपेने तो स्वीकाराल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

माधवराव नारायण पेशवे, यांस  
मुंबई १० फेब्रुवारी १७८६

आर एच् वॉडॅम्

पत्रांक ६४

॥ श्री ॥

वॉडॅम्

शके १७०७ माघ शु. १४

रा। १२।१।१७८६ इ

श्रीमंत पेशवासाहेब माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी—  
विशेष— मी पाठविलेल्या पत्राच्या उत्तरीं तीन स्नेहपत्रे सोंबतच्या दोन पत्रांतह पोहोचलीं त्यापैकीं एक कादरी जहाजाच्या मुलाशापद्धत कपाचे अमलदाराच्या नांव जिजाजी गोपाळ सरसुभेदार यांकडून व दुसरीं पत्र आगणाकडून भईच्या अमलदाराच्या नांवें 'टमईशहर सोडत ना तेथें कपनी प्रवेज चहादर यांनीं देविलेले लडाईचे सामानधुमन वगेर नुरुद्दिन हुसेन खान याजबरोबर पाठविण्याची आज्ञा केल्याप्रमाणें बेळीच पोहोचले' या मजकुराचे हेतू तुम्हास विनाय नेहून 'मयत रघुनाथराव यांनीं गहाण कजांक ठविलेले जवाहिर गहाणाची रोकड रकम न घेता परत त्यास घालें' अशा मजकुराच्या हुकुम जाहीस पाहोचल्याचद्वल मजकूर आपल्या पत्रांत आहे तर त्याच्या उत्तरीं कळवितां कीं, विलायतेहून असा हुकुम आलेला नाहीं तथापि आपली मनीं असेल तर सदर गहाण जवाहिराचद्वल रोकड सहा लास व ५५ चवदा हजार रुपये द्याल तें परत करण्यांत येईल नाहीं तर नाहीं सदर जवाहीर बावेल त्या किंमतीस उपकण्यांत येईल तरी रुपेने या बाबतींत अमी जबाब देऊन सर्वा करावी नुरुद्दिन हुसेनखान सर चार्लस घार मॅलेटसाहेबाबरोबर पुण्यास खाना खाणे आहेत जरूर गोष्टीचद्वल तयारीस मिस्तरमजकूर आपणांस जाहीस करतील . . विशेष बहुत काय निहावे .

पेशवे यास,

आर एच्. वॉडॅम्

मुंबई, १२ फेब्रुवारी १७८६

पत्रांक ६५

॥ धी ॥

सर चार्ल्स चार मॅलेट

शके १७०७ काल्पुन शु. १३

पो १२१३१७८६ इ.

मे० चालाजी जनार्दन महाशय महाम् यांत-सत्ताम, विशेष, माझ्या पत्राच्या उत्तरीं आपले रुपापत्र पावले. माझ्याकडील सधर समजून आलेला आनंद व पर-  
स्पर सत्काराच्या दोन्ही पाचदल मजकुराचे तें होतें. त्यामुळे मला अत्यंत सुखी  
वाटली. कारण त्यान परस्पर भेटीची उत्कृष्टा अमर्याद दशां विलेला होती. विजयी  
कोमेत मिळव्याकरितां मी मुंबईहून नाचडतोव रवाना झालां. ईश्वरचेनें लाकराच  
आपल्या मेवेसी येईन. सर्वा पटेलसाहेब ( शिंदे ) याजकडून एक आपल्या  
नांव व दुसरे श्रीमंतसाहेबांच्या नांवें अशीं दोन पत्रे माझ्याकडे आलीं तीं  
आपल्या मेवेसी पाठविलीं आहेत. तीं आपण वाचालच. वरकड मजकूर बहिरो-  
पंतजीच्या जवानांवरून समजेल. विशेष-वैभवावृद्धि परोक्षित होणे.

पत्रांक ६६

॥ धी ॥

मॅकफर्सन.

शके १७०७ काल्पुन व० ३.

पा० १८१३१७८६ इ.

( रा १३१२१७८५. )

मे० रावसाहेब ( १ ) यांत- विशेष-यशालच्या गव्हर्नर जनरलीच्या  
जागेवर मिस्टर हेस्टिन् ( हेस्टिन्ज् ) बहादुर याच्या ठिकाणीं मला नेमल्या-  
बद्दल आपले अभिनंदनपर पत्र आले व सीपत एक पोषास परंपरातील निकट दोस्ती-  
वर नजर देऊन पाठविला तो पोहोचून मला फार आभारपूर्वक आनंद झाला. कारण,  
मी आपला एक अकृत्रिम सहा स्नेही व आपल्या राज्याच्या कारभाराची भरभराट  
झाली असें मनापासून इच्छितारा, आणि आपण व सरकार कंपनी यांमधील  
स्नेहाची अमिषावृद्धि करण्यांत तत्पर आहे. सन १७८१ इ. मध्ये हिंदुस्थानांत आल्यापासून  
आपण व कंपनीसरकार यांमधील दोस्ती पक्की करून संदेबसेडे नाहीसे करून  
परस्पराचे नांव व मेल्लेपणा वाडवण्यामध्ये मी किंवा सटपटी व तजविजी केल्या तें सर्व  
आपल्या ( सरकारच्या ) कारभान्यासहि माझीत आहे त्या वेळेपासून आतांपावेनां  
आपण व अंग्रेजबहादुरांचे साडेबलोक यांमधील दोस्ती वृद्धिंगतच होत आहे. व  
जीपावेनां मी या गव्हर्नर जनरलच्या अनिष्टापर आहे तोंपरून दोस्तीची कामे  
पर पाडण्यांत केसभाहि तत्कालत होणार नाहीं, व आपल्या राज्यासंबंधीच्या बाध-  
नांनहि मी दोस्तित करक करणार नाहीं. आपला स्नेह माझ्यां जितका आहे  
जितका सर्व हिंदुस्थानांत इतर कोणाही इमानाशी आहे असें मला आढळत नाहीं.  
कारण, इंग्रज साडेबलोक आपल्या नाट्यांनां मुलसापेसा फांशील मुलमाची  
अपेक्षा करित नाहीं व मोवाजबी कायदाहि इच्छित नाहींत. तरी आपणसि लडा-  
ईच्या किंवा शान्तिच्या प्रसंगी इंग्रज लोकांच्या अंहाचा जितका कायदा होईल

नितका दुसऱ्या कोणाबाहेर शेजार नाही मी माध्यराय शिंदे याजबरोबर  
हमेशा पत्रव्यवहार करीत आहे कारण, रायसाहेब ( शिंदे ) हि मला अजिजिम  
स्नेही असें मनापासून समजताना मद्रास रायसाहेब हे माझ्या मनाविना सर्व गुप्त  
गोप्य जाणताना मद्रास रायसाहेब हे आपलें मीठ गांगारे ( मिखातूक व रुनडा )  
असल्यामुळे यांनी आपणांस माझ्या व त्यांच्या अंतरावर खेहास यर्षी मजकूर कळ  
विला असेलच इतकी माझ्या मनांत असे आहे की, कंपनीसरकारास यर्षी पोन्ने  
चाली करणाकरिता आपणांसाठी व काम शारांही आमच्यातर्फे एक माणूस  
अभिष्टत करील म्हणून इतर असावा सध्या, कंपनीविद्वादाच्या नोटासंदर्भात एक  
निवडक माणूस मिस्टर मॅलेटसाहेब यांस आपल्या सेवेसी इतर राहण्याकरिता  
कायम केले आहे आपणांसहि जर यादमागे यांनी आपल्या दुरवारी रहांत मजूर  
असेल तर आपण सादपमं कूर यांस सुतासेवा मिहिल की, ' हे पत्र पाठताच  
आमच्या सेवेसी इतर शर्त - पूर्वी ज्या वेळी आरणा वस्त्रांमाल करारमदार  
कायम साल त्या वेळी माध्यराय शिंदे मुक्तपण होते म्हणून पूर्वापासूनच मी  
मिस्टर मॅलेटसाहेबाच्या याकर्ता यांस ( शिंदे यांस ) मिहिलेले धोर.  
त्याचप्रमाणे मिस्टर मॅलेटसाहेबासहि शिंद्याकडे जाऊन स्नेह करावा म्हणून  
मिहिलेले आहे शिंदेसाहेबांनी आपणांस पावडून मिहिलेले असेलच, व मिस्टर  
मोसूकहि आपल्या सेवेसी इतर होऊन तपशालवार मजकूर जाहीर करतील. इकडे  
आमचास मिळणाऱ्या वस्तूचा नजारा साहेबमजकूर याजबरोबर आपणांकरिता  
पाठविलेला आहे तो जरी आपणांस साजेसा नाही तरी आपण त्याचा स्वीकार कडून  
मना आमारी कराल अशा आशा आहे. बरेचतर कुशलपर्यंत पाठवून आनंदवा  
जाल अशी आशा आहे बहुत काय लिहिणें !

जॉन मॅककर्सन

पत्रांक ६७

॥ श्री ॥

सर चार्लेस् मॅलेट

शके १७०७ फाल्गुन व ० ८

पो २३१३१७८६ ६

मे० वाळ्ढाजी जर्नार्दन साहेब यांस-सलाम विरोध-इतकी कळकल्यातून एक  
श्रीमतांच्या नावे व दुसरे आपल्या नावे व सोबत एक माझ्या नावे अशी पत्र  
आली त्यांत तुकान मुळे गिऱ्यान बदलान गेलेले तेथील माणसांनी करारमदाराविरोध  
ताऱ्यांत ठेविलेले इयजी जहाज श्रीमतासाहेबाकडून करारप्रमाणे परत देण्यासबधी  
सनद घेणेबद्दल मजकूर आहे श्रीमंतांच्या नावे पत्र त्याचकडे पाठविले आहे  
व आपले पत्र इंग्लंडी लवकरच पोहोचविणों बरेचून सगर रेकू पत्र की, मुंबईतून  
रवाना झालेली चार जहाजे सरकार पडित प्रधानसाहेबांच्या माणसांनी बदर  
गिर्यात्रम्ये नेली आहेत तरी हा खटला मनास आणून बचन प्रमाणास अनुसरता

सदर जहाजे सोडण्याबद्दल निसून नाकीदीसह व पत्रोत्तासाह गळूनर जनरल साहेब जनरल बंगाला यांचे नांव पत्र मजकडे लवकर पाठवाल अशी आशा आहे. यानंतर पुण्यास दासल होण्यावेळीं गळूनर जनरलचे एक पत्र व नंतर मुंबई गळूनरची दोन पत्रे व यानंतर गळूनर जनरलची दोन पत्रे अशी आपलेकडे रवाना केली आहेतच त्यापैकी एकाचेहि उत्तर आपले कटून आले नाही. ( कदाचित् ) रस्त्यांत असेल. याबाबतीत जलदी करणे चांगले. विशेष.

पत्रांक ६८

॥ धी ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०७ कालगुन नंतर.

मार्च १७८६ इ. नंतर

रावसाहेब मुपकक मेहरबाब निरादरा नारायणराय मुनशी यांस-सलामत —किमयात्रमाणें परिणामकारक अशा आपल्या भेटीची इ-ठा आहे. आपल्या पत्रा-बद्दल सर्व समजलें. व आपणांस कळावे कीं, जनरल मिस्तर बाबम एस्कापर यांनीं मला श्रीमंत महाराजांच्या सेवेसी राहण्याकरितां मुंबईहून पुण्यास पाठविलें आहे. मी तेथें इतर असणें म्हणजे हें एक परस्मातीच वाटल्या एकीचें व दोस्तीचें बिम्बूच होय. येथें पोहोचल्यावर समजलें कीं, नानासाहेब व सर्व सरकारच्या कौजा अगोदर रवाना झाले आहेत, इहीं साहेबांच्या मजीवर अवलंबून आहे. आपल्या सेवसी कळावें म्हणून लिहिलें आहे. आज पासना (पाषाण) मुकामी उतरलों आहे. काल रात्रीपासून प्रवासातील ऊष्णतेमुळे प्रकृतीला थोडा धक्का आलेला आहे. तरी एसादें आरामशीर घर राहण्याकरितां परवानगीने मिटेल अशी आशा आहे. नानासाहेबांची भेट घेण्याची व श्रीमंत महाराजांच्या सेवेची पद्धति या-बद्दल व इतर योग्य गोष्टीबद्दल आपण मला सल्ला करत लिहून कळवीत जावा. इतर प्रत्येक महत्वाची गोष्ट मी आपणांस निवेदन करीन. सुदैवाने स्नेहाची भेट फार दिवसांनीं होत आहे म्हणून फार आनंद होत आहे. मला फार इच्छा होती. याउपर आपला अधिकार आहे. जनरलसाहेबाबद्दल श्रीमंतसाहेबांसाह (यासोबत) एक सलीता आहे. कटून पट्टा होय. पुरवणी—नानासाहेबांस मी जे पत्र लिहिलेले आहे त्यांत आपल्या जमातीचा मी इशारा दिला आहे. माझा व्यक्तिविषयक सर्व मननूर समजाविण्याची रुपा व रजे अदरय आहे.

पत्रांक ६९

॥ धी ॥

सयद नुरुद्दीन हुसेन

शके १७०७ कालगुन नंतर.

मार्च १७८६ इ. नंतर.

गोपाळरायज्यू वक्ति-विशेष-स्नेहपूर्वक आपणांस कळवितों कीं, यापूर्वी कारमारीसाहेबांनीं एतावत्र पोहोचलें. त्यांचे मजकूर जनरलसाहेब यमनूर



यांस जाहीर केला. त्याचें उत्तरीं त्यांनीं लिहिलें आहे कीं, उन्हाळा कडक आहे व नानासाहेब मुद्रां लयकरप परत येतील तोरावेनां पुण्यांत वाट पहावी. समय या गोष्टीची रापर अमृतरायजू यांस मी दिली. त्यांनीं कळविलें कीं, तुम्ही याच वेळीं मुंबईकडे कूच करावे. त्यावेळून त्यांचे हुकुमाप्रमाणें मी मुंबईस कूच केलेलें आहे. या वापसीतील सर्वांपद्वल मी कारभारीसाहेबांस लिहिलें आहे. तरी त्याजकडे दाखल कराल अशी आशा आहे. जाल्मीन जालून तीन चार दिवसांत पांढरापेता पोहोचणें होईल.

पत्रांक ७०

॥ श्री ॥

थॉडॅम्

शके १७०८ वेशाम व० ८

सा १४१५१७८६ ई.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान पेशवासाहेब यांस—

विशेष—आपले तारीख २५ माहे जमादिलासत रोजी लिहिलेले पत्र उत्तम समयीं पोहोचून परम संतोष झाला व मी त्याचें उत्तर मिस्तर मॅलेटसाहेबपदाद्वारा यांस लिहिलेले आहे. मिस्तर मजकूर हे आपल्या सेवेसो सर्ब मजकूर जाहीर कातील. मिस्तरमजकूर हे पूर्ण विन्यासू समजून उभयपक्षां सरकारांनीं हरएक भलाईक्या गोष्टीपद्वल काही किंतु न आगितीं त्यांचीं वागावें. मिस्तरमजकूर माझ्या लिहिण्याप्रमाणें आदेशास मजकूर निवेदन करतील तो आपण पूर्णपणें लक्ष्यांत घ्यावा. आपणादि ह्या गोष्टीपद्वल सर्ब मजकूर तपशीलवार गम्हरन जनरल मि. मेकफारसनसाहेब वहादर यांस सगल्यांत लिहून कळवाल अशी आशा आहे. त्यानंतर गम्हरनमजकूर यांकडून जसा हुकुम होईल त्याप्रमाणें अमलांत आणलें जाईल. प्रत्येक गोष्टांत मलाईनें लक्ष आपण घातल्यास विजय व यश प्राप्त होईल अशी मला खात्री आहे. आपण व कंपनीवहादर यांमधील स्नेहसंबंध वाचेवर वृद्धिगत झाल्यानें परस्पर भूषणावड होईल. ह्या कार्या मी नेहमीं तत्पर आहे असें समजाव. विशेष काय लिहावें !

आर. एच्. थॉडॅम्

माधवराव नारायण पेशवा यांस.

मुंबई, १४ मे १७८४.

विल्यम् थॉमस सँडिफोर्डे.

पत्रांक ७१

॥ श्री ॥

थॉडॅम्

शके १७०८ आपाढ शु० ९

सा १४१५१७८६ ई.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसो—विशेष—मी कळवितों कीं, मी आपल्या रुपेंनें शुल्लक्ष आहे. शुरत बदराच्या बोधपद्वल

आपण व काशीनाथ हरी व नवावसाहेब कायमुद्दौला यांमध्ये तंटा पडला होता. त्याचा निकाल सदर चंद्राचे सरदार मिस्तर रामसे यांच्या विचारें झाला. मी आपणांस व नवावसाहेबांसहि पूज्य मानतो व प्रत्येक सरकाराच्या मलाईची मला फार अपेक्षा आहे त्यामुळे मी मोठा खुप आढ. यामुळे मोठमोठी कामे शेवटास गेली. राजारानामध्ये एकाचित्ता कायम असणें ही गोष्ट त्यांस अत्यंत जरूर आढ. सदरचद्वल तपशालवार इकीकन काशीनाथ यांजकडे सोंपविली आहे. माझ्या अधिकारानें माझ्या हानून होण्यासारख्या कामाची आपण मला आज्ञा केल्यास ती मला खुपांस कारणीभूत होईल. स्नेहरूपावृद्धि जास्त व्हावी यापेक्षा जास्त काय लिहूं ! सौख्यकाळ नेहेमी असो.

महादूराव पेशवा यांस,

आर्. पन्. वॉडॅम्.

मुंबई, ४ जुलै १७८९.

वि. थो. सँडिफोर्ड.

पत्रांक ७२

॥ श्री ॥

अँड्रयूस् रॅमसे.

शके १७०८ आषाढ शु. १२

रा. ८।७।१७८६ इ.

श्रीमंत पंत प्रधान साहेब यांस-विशेष-बलसार परगण्याचे गुमास्ते आनंदराय भिकाजी यांच्या शकत आपले रुपावध उत्तम समर्थी मरिष्ट सालें व त्यातील मजकूर समजला. आपण लिहिलें होतें कीं, " परगणे बलसार व भूत सर्व-मवारी (१) यांजसात तीन हजार रुपये मुत्तेच्या नवायानीं काजील घेतलेले आहेत. तरी त्यांस विचारपूस करून सदरहु काजील रफून परत देववावी. " भाषण्या लिहिण्याप्रमाणें सदर नवायसाहेब यांजशीं चोरणे केलें. नवायसाहेबांनीं हेंच उत्तर पाठविलें कीं, " परगणे बलसार हा नवायवजीर आसफजाह याची जहागीर आहे व येथील अमलदार शेखमहमद ताहर नावाचा आहे. परगणे बलसारकडून दरसाल मांडवी लवाजम्याशिवाय आठ हजार रुपये घेत असत. त्यानंतर हाफिज मसुदखान यानें नवाय सफदरखान यास या जागेबद्दल विनती करून ती इस्तगत केला. हेहि याच प्राचीन बहिवाटीप्रमाणें वसूल करीत आले. व शिवाय, सदर नवायजर्मी प्राचीन बहिवाटीप्रमाणें फार लटपट केली परंतु त्यांत फरक झाला नाही. " याहिशिवाय नवायसाहेब म्हणतात कीं, " परगणे मजकूराचे देसाई व रयत यांजसात एक हजार रुपये कमी वरून सात हजार रुपये घेतले. " सदरहु देसायांचा राजानामा लिहिलेला सदर नवायसाहेबाजबळ आहे. बलसारच्या सर्व परगण्याशिवाय परगणे यानेरामधील नोबिसर्गे रुपये हे तर बेगळेच आहेत. सदरहु तीन हजार रुपये काजील असलेले पण देण्याच्या देवर्जी उजळ आपणांसून ते अशी अपेक्षा करितात कीं, त्यांच्यावर आपली असलेली रुपा व्मशार-

निदेश्या वाढविहारी आरण्या स्वर्गशाही वाढविहारी वाढार अमरेच्या रुपा-  
संबंध लक्षात आणून आरण्या आरण्या वाढमागील्ल्या असा हुकूम सोडवा की  
'कमी केलेले एक हजार रुपये रंदा देऊन बगेवर अठ हजार रुपये करावेत.'  
नवाबसाहेब जे बोळले ते आपणांस निवेदन केले आहे. विशेष लिहून आपला वेळ  
पेत नाही. कळारे तारीख ११ रमजान १२८० हिमरी.

भंडूचूज् रमसे.

पत्रांक ७३

॥ थी ॥

मॅकफर्सन

शके १७०८ आश्विन २० १०

सा २०/११/१७८६ इ.

मे. माधवराय नारायण पेशवा स्वघाई यांत— विशेष. आरण्या कोजेर्या  
अंधजी कोज मित्रविण्याकरिता मज नाकिरीची पत्रे महादजी शिंद्याकडून  
बरेबर मला आली आहेत. पाछिबाय येईं वहील नवरीकडून असे कायम समजते  
की, आरण्या लष्कराची सामना देण्याकरिता स्वराधी कोज टिपु सुलतान तपा  
करित आहे ईंधजी धर्मा नेश्या जन्मदिनस जो अत्यंत भंगल व शुभ असा लोक  
म्हणतात त्या तारीख २५ डिसेंबर रोजी भागले वहील चिमणलाल यांत, मुघोजी  
मोसले याचे वहील विषयंमर्यादित यांत व महादजी शिंद्याचे वहील  
मगवंतराय यांत मी पुढीलप्रमाणे थोडे मजबूत केले— 'आम्हा सर्व ईंधज लोकांचा  
पूर्ण हेतु असा आहे की, पूर्ण पेशवेनाहेष र्शी शाहेत्या करारमशरानमार्गे वारर  
दोस्तीचा व एकीचा याग एकीच्या बिंदुने एकजीव होऊन स्वतःची होरो व त्याच  
दोस्तीच्या धर्मांतल कट्या एकीच्या पाण्याने दिवत नुदिवत विकित होरोत.'  
याच प्रकारे सदातु वहीलमंडळीत नमजाऊन म्हणायो की, "मिस्टर मॅलेटसहेब  
याच गोष्टीकरिता सरकारकंपनीकडून पेशवासाहेब यांच्या हुनर गेलेले होते.  
ईंधरकवेने दोस्ती दुपट वाढविण्यांत मी तयार राहिल." त्यांत मी हीही गोष्ट बोळों  
की, "जरी टिपु सुलतान व कंपनी यांमधोळ शाहेत्या कराराम्याअन्वये  
शत्रूच्या ( टिपुच्या ) मुत्सत त्याच्या कोजेर्या लडण्याकरिता टिपुच्या शत्रु-  
त्वावर नजर देऊन कंपनीसरकाराच्या कोजा पत्तखिजे हे जसे शक्य नाही, तथापि  
पेशवासाहेबाची असलेल्या भेनांस व एकीस अनुसद्ध मुंधांच्या साहेबांत 'पेशवा-  
साहेबांत शत्रूची लडण्याकरिता लागेल तिनकी कोज तयार ठेवावी' याप्रमाणे लिहिले  
जाईल." आपल्या वहीलामें ही गोष्ट आपल्या सेवेसी जाहीर केली असेल अशी मला  
साधी आहे. त्याच वेळीं आपले सरे व अत्यंत स्नेही असलेले नवाब निजामुल-  
मुल्क निजाम अलीखान बहादुर यांत पुढीलप्रमाणे मजकूर लिहिलेला आहे-  
'ईंधजसाहेब व नवाबसाहेब यांमधोळ शाहेत्या कराराम्यास अनुसद्ध ईंधज-

साहेब हे मनापासून मदतीकरितां हजार आहेत. ज्या मार्गानें परस्पर दोस्ती व एकी वृद्धिंगत होईल — मी दिवसानुदिवस स्नेहवृद्धि व्हावी असें इच्छितों—या मार्गाशिवाय इतर मार्ग केव्हांहि ( स्वीकारला जाणार ) नाहीं." लाहोर कर्नाटक व बालाघाट या प्रांताकडून चोहोंकडून कांहीं अफवा माझ्या कार्नी येत आंहे. ही गप्प सरी अथवा सोटी कशीहि असो. मी आपल्या स्नेहाच्या बाहेर कोणत्याहि प्रकारें नाहीं. मनापासून हजार आहे. ही गोष्ट आपणांस कळविणें माझे एक कर्तव्य समजून हे स्नेहपत्र लाला चिमणलाल—सरकारचे बकील—याजबरोबर माझ्याकडून आपल्या सेवेसी पाठविलें जात आहे. या स्नेहपत्रासंबंधीं सविस्तर हकीकत सदा चिमणलाल यांच्या जपानीवरून आपल्या लक्षांत येईल. मला आपला स्वतःचा अकृत्रिम स्नेह समजून हमेशा प्रेमपूर्वक कुशल कळवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहणें !

जॉन मॅकफर्सन.

२० जुलै, ८६.

पत्रांक ७४

॥ श्री ॥

कॉर्नेवॉलिस्

शके १७०८ भाद्र० व० ५

सा १२१११७८६ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण सवाई पंडित प्रधान पंत—विशेष. आज सा. १८ माहे जिकाद सन ३८ मवाकिक सा १२ माहे सपतर सन १७८६ इतवी गेजी मी गव्हर्नर जनरलच्या कामकाजासंबंधीं सर्व अधिकारामध्द विलाये-तेहून कलकत्त्यास पोहोचून गव्हर्नर जनरलच्या गादीवर ( अभिकारावर ) बसलों. आपण व कंपनी सरकारामध्ये प्राचीन पासून सर्व जगास जाहार असलेली मैत्री व एकी—पूर्वीच्या गव्हर्नर जनरलाशी चालत आल्याप्रमाणें—पक्की झालेली आहे. माझ्या अकृत्रिम स्नेहपूर्ण अंतःकरणांत ईश्वररुपेनें सध्या त्यांच्या पेक्षाहि जास्त मैत्री रास्तप्राप्तकळ कळकळ वाटेल. व एकजीवाप्रमाणें दोस्तांच्या गोष्टी दिवसेंदिवस दुपट वाढतील हें अगदीं पट्टिल्या प्रथम नजरेस येईलच. माझ्याकडून दोस्तांच्या कामांत कोणत्याहि प्रकारें केव्हांहि कसूर होणार नाहीं. आपल्या रुपेनें मला साथी वाटतें कीं, मला एक अकृत्रिम स्नेही समजून आपली कुशलवातां कळवाल. व आपण केलेली सूचना अथवा आज्ञा—कोणत्याहि कामासंबंधीं—केल्यास ती मला संतोषकारकच होईल. बहुत काय लिहणें !

कॉर्नेवॉलिस्

पत्रांक ७२

॥ थी ॥

मगद तुगदीन हुमेन

शके १७०८ कार्तिक २० ८

सा १०१०११७८६ ई.

सगदा सेनाताने कुशळ गुजपाही गरीबांचे जनबाद्द राव हरि पंडित यांम—मनेदुपमानंतर मेवेसी दिनेसि की, आज सा. ७ मेदुगम गेती है पत्र जिदि-  
पावेनो माही प्रहरी अमळ दां सगदी हेनी पंतु इत्ता दुपाने अंमळ केरा आहे.  
यापुर्वी आलेने पत्र कायमां नानासाहेब यांचे मेवेनी पत्रादिनेलें आहे. त्याचद्वन  
इच्छेने सर्व माग समजून येतलें. समस्त भेट होवपावेनो आल्या प्रहरीचे व श्रमंत  
नानासाहेबांचे कुशल कळविण्याची जाता म्हावी. आपने बेमळ व आयुष्य  
बाधो. विशेष.

पत्रांक ७६

॥ थी ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७०८ मार्ग. शु. १२

सा. ११२११७८६ ई.

जमि धोर व उच्च पदवीचे व दोस्तांचे आधार घालाजी पंडित यांचे इत्ये  
रक्षण करो—मलाकडे हिंदुस्तान जिन्हाव संदेवनेहवाची आग उठली असल्यामुळे  
परम्परांनीन गुप्त गोष्टी जिह्म कळविण्याची कार शंका व भीति वाटने. म्हणून आतां  
परस्पर गुप्त मजकूर सांकेतिक शब्दांनीं अथवा चिह्नांनीं लिहिणे ह्याच दूरदुर्गिणाचा व  
शहानपणाचा मार्ग दिसतो. वरील अडचणीकडे नजर देऊन मी पत्र लिहिण्याचें  
मुद्दाम धोयलों. आतां सकिनेक शब्द व चिन्हें घसरिलेल्या एक इंग्रजी मगुदा मी  
आपल्या हानां नयार कळन मो विस्तर मॅलेट्ट साहेब याजकडे पाठविन आहे.  
सदर सादेपाकडून स्वातंत्र्य प्रत्येक अक्षर आपण तराश्टवार समजवून घेऊन घ्याला  
इतकें मङ्गलाचे समजावें की, जणू काय मार्जेच घोटणें आहे. निवडाले हकीकतीचें  
पत्र कुशल व तेंसह वरचेवर लिहिन असावें. घटून काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस.

पत्रांक ७७

॥ थी ॥

( १ )

शके १७०८

१७८६ ई.

नवाबसाहेब ( ? ) यास—श्रमंत दादासाहेब यांचा इयजारी सलोहा  
सान्यानतर हाशी तालुवपाकडे जाण्याचा विचार सान्यावेळीं तुकोजीराव होळ-  
कर व महादजीराव शिंदे यांच्या फौजा हरि घाबाजी यांच्या सैन्याधिपत्या-

१ याच मजकुराचें एक पत्र श्रीमंत माधवराव नारायण पेशवे यांच्या  
आलेलें आहे. त्याची पैवली तारीख १०१२१८६ ई. आहे

साली कायम होत्या. सांप्रत, सदर फौजेची लढाई करण्याकरिता श्रीमंत दादा-  
साहेब हे तयार आहेत. आपणांस कळवें म्हणून हे स्नेहपत्र पाठवीत आहे. महाद-  
जीराव शिंदे हेहि या कामांत विशेष तज्जर्बीजोत आहेत. बहुत काय लिहिणें !

पत्रांक ७८

॥ श्री ॥

बॉर्डर

शके १७०८ वैशाख व० ३.

सा. १६१५/१७८७ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांचे सेवसी-विशेष.  
पाऊस सुरु होण्यापूर्वी विजयदुर्ग गियां (!) किल्ल्याच्या सर्वाकरिता उरणच्या  
साड्यांतून साडी धाव्य सोडून देण्याची आपली इच्छा दर्शविणारे आपले रुपापत्र  
पोहोचून मनास समाधान झालें. याच बाबतीत मी आपल्या पहिल्या आज्ञेस नका-  
राचे उत्तरी तपसीलवार लिहिणें आहेच. परंतु अद्यापि आपली ती आज्ञा मानली  
जावी अशीच आपली इच्छा आहे. जरी ही चाल बहिःपाटीविरुद्ध आहे तथापि  
आपल्याविषयी माझ्या मनात जी हितबुद्धि आहे तिचे प्रत्यक्ष म्हणून व आपणांस  
सुख करण्याकरिता व आरण्याहि माझे सरे हितचिंतक आहेत व उत्तम तऱ्हेने मुल-  
साची चिरकालीन आयादानी व्हावी या गोष्टी हल्ली परस्परांत समाधानपूर्वक  
चालत आल्या आहेत म्हणून उरणच्या भेमतदारास सदर गद्दा जकात न घेता  
व कोणतेहि प्रकारे हरकत न करिता सोडण्याबद्दल मी हुकूम पाठविला आहे. हे सर्व  
मी स्नेहासात केलेले आहे हे आपल्या लक्षांत येईल अशी मला साफी आहे. इत-  
केच नव्हे तर मी आपला एर हितचिंतक, आपली गादी सुस्थित राहो व परस्पर  
दुष्टी जास्त होवो व उभय सरकारामध्ये सलूस राहो अशी इच्छा बाळगणाऱ्या  
असल्यामुळे ही गोष्ट घडून आली असें विचारपूर्वक समजून सरकारचे अधिकारी या  
पुढें अशा कामांत दोष्नीमुळे कोणत्याहि प्रकारे झाला हरकत करणार नाहीत, बहुत  
काय लिहिणें ! तारीख २७ रजब १२०१ हिजरी.

माधवराव नारायण पेशवे यांस,

आर. पट्ट. बॉर्डर.

मुंबई, १६ मे १७८७

वि. थॉ. सॅडिफोर्ड.

पत्रांक ७९

॥ श्री ॥

बॉर्डर

शके १७०९ ज्येष्ठ व० १३

सा. १२१६/१७८७ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंतप्रधान यांचे सेवसी-विशेष—  
आपले रुपापत्र बंदर बेकलचे मुखेदार दीपप्रसाद मोवाचा पोस केंद्र केल्या-  
बद्दल मनकुराचे पोहोचले. परस्पर सरकारामध्ये स्नेहभाव दृढ होत असावा ही

जशी आपली इच्छा आहे त्याप्रमाणे मागतां आहे. स्वातंत्र्य (१) सोडण्याबद्दल पुष्कळ वेळां हुकूम दिलेले आहेत, या सरकारच्या मताप्रमाणे आलेले मत, अंजनवेलच्या गळपतार्जी तोकली नावाचे गळपत जन कडून घेऊन बंदरास दोन वर्षांपूर्वी नेलेले आहे ते सोडण्याची तजर्बीज करावी, असे अमेरिका. जरी बंदमल हा आपल्या-घरोघर कोळनामा घेऊन घेऊन जाण्याचा विसरला तथापि ते माळःचे गळपत इंग-जाचे निःसंशय आहे. विस्तर मॅलेट्रसोहेय वाजकडे जें नोंदणीबुक रवाना केलेले आहे त्याची नकल माझ्या नजरेस आली आहे. आपणांसहि सदा गळपत सोडून देण्याची आवश्यकता वाटेन अशी माहीत राखी आहे. व याबद्दल वेळोवेळा सुमे-दारास हुकूम कराल अशी समेद आहे. बहुत काय लिहिणें ! ता० २५ माहे शावान सन १२०१ ( हिजरी ).

माधवराय नारायण पेदावे यांस,  
मुंबई, १२ जून, १७८७.  
वि. थॉ. सॅडिफोर्ड.

मार्. एच्. बॉडॅम्.

पत्राक ८०

॥ थो ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७०९ आश्विन शु० ७

पा १८/१०/१७८७ इ.

मे. घालाजी पंडित यांसी—

—विशेष—आपल्या व माझ्या परस्परांतील मैत्रीची व एकीची व स

भावाची मर्यादा इतकी पक्की झालेली आहे की, जगात उदाहरणार्थ म्हणीदासल झालो आहे. पाकुरिता जवळच्या व दूरच्या स्नेहांस कळोवें म्हणून हे स्नेह लिहिले जात आहे की, राज्याची अंतःस्थ गुप्त कारस्थाने माहित असणें हे मोठे भोक्ता सरदाराना व आधारभूत माणसाना अवश्य आहे. म्हणून कंपनी अंगे बहादूरच्या ताब्यांतील मुम्यांतील इंपर्जाचीं ठाणीं व इतर सुभे पाहून यावे अंमला योग्य वाटले. सद्य मध्ये रमजानमध्ये माझा क्वच करण्याचा हेतु काय झालेला आहे. ठरलेल्या वेळां मनात योजिलेले काम करान. आरणामध्ये व माझ्या मध्ये परस्पर संध व दोस्ती व एकी अमर्दा पक्की मजबूत आहे म्हणून वरील इकी-कत समजणें हे दोस्तीचे कायमचे चिन्ह समजलें जाईल अशी मला साधी आहे. पत्र म्हणजे अर्धी मेट आहे असे समजलें जाणें. म्हणून वरचेवर रुपान्न पाठविणें हा स्नेहमं जाणून सुधी करीत असोवें, बहुत काय लिहिजे !

पत्रांक ८१.

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस्.

शके १७०० आश्विन व० १०.

पा ४।११।१७८७ इ.

मे. बालाजी पंडित यांम-सलामत-सरकार कंपनी अंग्रेजबहादुर व सरकार  
पेशवासाहेब यांमये जा दोस्ती व एकी उत्तम प्रकारे मजबुत आहे निला अनुसरून  
सरकार पेशवासाहेब यांच्या बकिलाचा विश्वासूक भाऊ लाला चिमणलाल हा  
आपले कडून मिस्तर जॉन मॅकफर्सन साहेबांच्या अमलात त्यांजकरिता काही  
नजरणासह त्यांजकडे येऊन पोहोचला होता. परस्पर सरकारांच्या दोस्तीच्या  
पायाचा मजबूतपणा जगांत लक्षणधोर माणसांत म्हणीदास्तल झालेला आहे. साहेब  
मजबूत दोस्तीच्या पायास चिकटून आहिल्यामुळे त्यांनीं शुद्ध गोष्टींविद्दि हयगय  
केलेली नाही. मीहि पूर्वविर्ता अधिक दोस्ती व एकी बांधविण्यांत मनापासून तत्पर  
राहिल. लाला चिमणलाल यांनीं आपलेकडे जाग्याकरितां मजपार्शी पावानगी  
मागिली. त्यांच्या विनंतीप्रमाणें त्यांत. रवाना केले व पेशवासाहेबाकरितां काही  
नजराणा स्नेहसातर अन्नादिदा यद्दीप्रमाणें त्यांच्या स्वाधीन केला आहे. श्रीमंत  
पेशवासाहेब यांच्या सेवसां स्वाकार होईल अशा योग्यतेचा हा नजराणा जरी माही  
तथापि पूर्वापासून स्नेहप्रभ पात्रून तो मजबूत करण्याकरितां पाठविला  
आहे. आता त्याचा स्वीकार करून मला आभासी व आनंदी कराल अशी  
आशा आहे. बरेचसे निवडोळ हवाकन व पुरालयांनां कळवून सुची करित जावे.  
बहुत काय लिहिनें ।

कॉर्नवॉलिस्.

पत्रांक ८२.

॥ श्री ॥

वॉट्स

शके १७०१ मार्ग० शु० १

पा. १०१२।१७८७ इ.



तिरुहून वसर येनांच आपणांस तिरुहून कळवीन, त्यानहून आपणांस सविनय सा-  
जून येईल. वगून काय लिहिणे ! तागीत ३० माहे शरा सन १२०२.

पेदाथे यांस,  
मुंबई, १० डिसेंबर १७८७.  
वि. थॉ. सँडिफोर्ड.

आर्. एन्. वॉर्डम्.

पत्रांक ८३

॥ थी ॥

वॉर्डम्

शके १७०९ मार्ग० शु. १४

॥ २३/१२/१७८७ इ.

मे. बालाजी पंडित नाना फडणवीस यांस—विशेष—हमी मुंबई  
भंडारचा अधिकार सोडून जनरल X X X च्या जहाजांत पसून विलाय-  
नेस जाण्याचे ठरविले आहे. सधय आपणांस शर देत आहे. हेतु असा आहे  
की, जानेवारीच्या आठमी जहाजावर शर होऊन रावाना होईल. आपल्या  
मनांनील कोणतेहि इष्ट कार्य माझ्याकडून होण्यासारखे असल्यास ताबड-  
तोड मघर द्यावी. व अशी शर देणे देवनास अवश्य आहे. अता मिस्तर रामसे-  
साहेब हे अधिकार पालवितील. आपली जी आज्ञा असेल ती स्वस्त मिळी अतता  
त्याची पडून येईल. आपण नेहमी गुनी व भलंदी असावे अशी माही इच्छा आहे.  
बटुता काय लिहिणे !

ना. १२ रबिनावल

सन १२०२.

नाना फडणवीस यांस,  
मुंबई, २३ डिसेंबर १७८७.  
वि. थॉ. सँडिफोर्ड.

एन्. आर्. एच्. वॉर्डम्.

पत्रांक ८४

॥ थी ॥

एन्. मॅकफर्सन

शके १७०९

१७८७ इ.

मे. बालाजी पंडित फडणवीस साहेब यांस—विशेष—मी आपल्या  
परममुखदारी मेधीची अपेक्षा दर्शवीन आहे. आपले स्नेहपत्र पोझेचून परम आनंद  
झाला. आपले कुशल ममनून समाधान झाले. मी आपल्या सरकारचा एक हित-  
चितक असून दोषा सरकारामधील मेत्रीच्या भलाईची इच्छा करतो. व ही गोष्ट मी  
आपणांस नेहमी जाहीर करित आहे. परमेस्वराची रुपा अशी आहे की, पुष्कळ  
दिवस परस्परांत कोणतेहि प्रकारे भेद दृष्टीत पडला नाही. विलायनेतील बादशाही  
बदला सरदारांपैकी एक असलेले व इत्थी येथे बडेसाहेब असलेले मर्ल कॉर्नेवॉ-  
लिस यांच्या व आपल्या मुद्रिमत्तेमुळे

राहिल अशी मला साजो वाटते. पूर्वीचे बडेसाहेब जॉन् मॅकफर्सन् यहादर कॉन्सि-  
लांत सदर लॉइसाहेबांच्या जवळ असतात. व त्यांची त्यांच्याशी विशेष दोस्ती आहे.  
श्रीमंत राव यहादर हे ज्या वेळी दोन वर्षांचे होते त्या वेळी हुजूर समारंभास मी हजार  
होतो. अलीकडे रावसाहेब यांची बुद्धिमत्ता, शौर्य, धैर्य वगैरेबद्दल ऐकून फारच  
समाधान झाले. आपण सदर रावसाहेबांच्या हुजूर माझी आठवण घाल अशी  
आशा आहे. विशेष-आपले सर्व दिवस नेहमी सुखांत जावोत.

एन्. मॅकफर्सन् !

पत्रांक ८१

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस.

शके १७०९ पो१ शु० ३

सा १९१९१७८८ इ.

श्रीमंत माधवराव नारायण सवाई पंडित प्रधान यांस-विशेष.-  
कक्काबादेवावेतो कंपनी अपेज यहादरांच्या सुद सुभ्यातील कोजेची पहाणी करून  
मुक्काम करित करित मी ईश्वरच्या रूपेने व मदतीने सा. १६ सप्टर सन २९ रोजी  
बुलढपणें कलकत्त्याजरीक दाखल झालें. कंपनी सरकार व आपण यांच्यामधाल  
परस्पर ऐक्यावर नजर देऊन ह्मणूक गोष्टीची संपादन जबर आहे. नेहमी अपे-  
क्षित कुरालपत्र पाठवून आनंदवत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिजे !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ८६

॥ श्री ॥

घॉडेंम्

शके १७१० आषाढ १०१४

सा १९८११७८८ इ.

श्रीमंत पेशवासाहेब माधवराव नारायण पंत प्रधान यांचे सेवेसी  
विशेष-आमच्या संबंधांत व्यापार्यांच्या जहाजावर भरलेल्या मालावरील करासुद्धा  
फादरी गुराव सोडून देणेबद्दल घोलकाचे सुभेदार यांच्या नांवें आलेलें आपलें  
आज्ञापत्र त्यांस दिलें. परंतु मारनिस्तेनी सदर गुराव सोडलें नाहीं व किंमतीवरील  
कर दिले नाहीं. या कारणाबुळे आमच्या मनाम फार आश्रय वाटले. पुन्हा त्या  
बाबतीन आपणांस तसदी यावी असें माझ्या मनाम आश्रय वाटलें. तरी हे स्नेह पत्र  
घेऊन येणाऱ्याचरोबर त्या मालाच्या किंमतीचा कर सोडणेबद्दल व गुराव सोडणे-  
बद्दल सक ताकीदीचे आज्ञापत्र रूपेने घाल अशी आशा आहे. म्हणजे असें झालें  
असता सदर इसम ते मजजवळ आणील नंतर मी येथून स्वतःच्या माणसाचरोबर  
सदर सुभेदाराकडे पाठवीन व हस्तःच्या मनलयाकडे लक्ष देवून सदर गुराव व त्या  
मालाची शेकड किंमत आपल्या ताब्यांत घेईन.....विशेष:-

पेशवे यांस

आर्. एन्. घॉडेंम्.

१ आगष्ट १७८८.

पत्रांक ८७

॥ धी ॥

विल्यम मेडोज.

शके १७१० भाद्र. श. ११

पा १११११७८८ इ.

धीमंत माधवराव नारायण पेशवा पंत प्रधान गनि सेवेमी.....  
 सगामन-विरोध- ( जपोस्तिन चेष्ट्या ) अगोदर भुटवयोगीं मी मुंबई पंदराग  
 ना. ४ माहे जीवने रोगीं येऊन बोर्दापल्यामदल आगणीम मुषर देत आहे. व  
 ऑनरेबल कोर्ट ऑफ डायरेक्टर यांने हुकूमामुन नापहतोय मिस्तर गमने  
 साहेबांमून भविष्काराचा चार्ज ( ताबा ) मी आल्याकडे घेतला. आणि पुष्कट  
 दिवसांपासून दोषा राज्यवर्त्यामये परधर मजयूत अमेरेच्या छेदावदल व एकां-  
 वदल ऐकून कार आनंद छारा, माझ्या अविष्कारांत निवकी भगई कारण शक्य  
 आहे नितकी मी दामवीन असा माझा हेतु आहे. व या माझा हेतुमागेच छेदार्थ  
 परधेवर पाठवीन जाऊन मरेण्या गसण्याचा आदरादि हेतु अनेक अशी माझी  
 मारी आहे. स्नेहृद्वीची इच्छा असावी याहेतां जाम्न काय लिहारे ! आनंदाचा काळ  
 नडेमी असो. मारीस ९ माहे नित्हेन. सन १२०२.

पेशवे यांस

विल्यम मेडोज

मुंबई ११ सप्टेंबर १७८८

वि. थॉ. सॅडिफोर्ड.

पत्रांक ८८

॥ धी ॥

जेमस् हर्टले.

शके १७११ ज्येष्ठ व. ९.

पा १७१६१७८९ इ.

मे० बाळाजी पंत जनार्धन यांसः— विरोध-भेदीची अपेक्षा दरांमून  
 कळवितो की, आपलें रुपापत्र रघुनाथ रणछोड चक्रील यांतबरोबर अलें तें  
 उत्तम समर्प्य प्रविष्ट झालें. त्यांतील मजकुरानें अन्तःकरण आनंदास्वादिन झालें.  
 व सर्व मजकूर ध्यानीं आला. व मशारनित्हेच्या जयानीवदलदि समजला व हें  
 एक माझ्या खुपीस कारण झालें. याचप्रमाणें मला आरत्यापेकीं व एक असें समजून  
 कोणत्याहि कामावदल बाझा व्हावी अशी अपेक्षा आहे. त्यान माझ्याकडून विलकूल  
 कसूर होणार नाही. बहुत काय लिहिजे !

पत्रांक ८९

॥ धी ॥

कॉर्नेवॉलिस्

शके १७११ माघ. व. ४

पा ११११७९० इ.

धीमंत सवाई माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांस—  
 विरोध—मोतीने भरलेले, समाधानयुक्त असें आपलें रुपापत्र व सोयत त्या प्रांत-  
 तील दुर्मिळ वस्तूंचा नजरणा मेहबान मिस्तर मॅलेटसाहेबांमार्फत आला तो उत्तम-

समयी पोहोचून अन्तःकरणरूपी बागेस टबटवी आली व हेंच पराकाष्ठेच्या दोस्तीचे व प्रमाचें प्रमाण आहे. आपणांमधील परस्पर दोस्तीचें नाते व अनःकरणापामूनच्या एकीचा दजा हे वजाप्रमाणें दृढ झाले आहेत. 'प्राचीनपासन चालत आलेल्या दोस्तीचा धागा रक्षण करण्याचा परदार हेतु असल्या-मुळेच आरण हा वेहंगाभी वस्तुचा नजराणा—ज्याच्यापेक्षा अधिक उत्तम असा नजराणा असेल अशी कल्पना कर्णें शक्य नसलेल—आपण पठविला त्यामुळे त्या अरुत्रिम स्नेहास फारच आनंद वाटला. मी आपला स्नेही या नात्यानें असें लिहिणे हें बहिवाटीविरुद्ध समजलें जाईल तथापि मला आपले उप-काराचा उद्देश केव्हावाचून दम निघतच नाही. आपणां दोघांमध्ये सरोसर असा (नजराणाचा) प्रकार घडण्यामध्ये परिणाम येवढ्याच की, उपकार हा होय. सदरद्विजिनसांची किंमत व महत्त्व परस्परांच्या मुलखांतील तज्ज्ञ व्यापारी लोक उत्तम प्रकारें जाणतात. माझ्या अन्तःकरणांतील हेतु मिस्टर मालेटसाहेब यांच्या मार्फत आपणांस समजतील. आपल्या रुपापत्राची अपेक्षा करणारा व आपल्या महत्वाची इच्छा करणारा असें मला समजून वरचेवर (वत्रदूरें) आढवण करित जावी. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस.

पत्रांक ९०

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७११ फाल्गुन व० १

पो २१३/१७१० द.

धीमंत सवाई माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस विशेष—या-पूर्वी टिपू नाथकानें कौलकाराविरुद्ध केलेल्या वर्तनावद्दल व त्यानें द्वेषरूपी सां-कांस चालना दिल्यामुळे त्या गोष्टीचा बंदोबस्त करण्याकरितां माझा जिनापटणा-कडे जाण्याचा हेतु असल्याबद्दल मजकुराचें पत्र इकडून पाठविलें पोहोचून व वाचून आपणांस सर्व मजकूर समजला असेलच. तें पत्र रवाना केल्यावर कंपनी अंगरेज सरकारांनीं जनरल मेडोज् सेनापति यांस जिनापटणाच्या गव्हर्नरच्या अधिकारावर नेमिलें आहे असें समजलें. सदर सेनापति सद्देयांची बुद्धिमत्ता, चतुराई, शौर्य व कामाकाजाचा अनुभव याबद्दल मला पूर्ण भावसा आहे. ही सतर सम-जल्यामुळे माझा जिनापटणास जाण्याचा बेत रद्दीन केला. ही सतर आपणांस कळ-विणे जरूर समजून मुद्दाम हें स्नेहपत्र पाठवित आहे. इत्यकारें आपला एक कुशल-चितक मला समजून वरचेवर पत्रें पाठवून सुख कराळ मशी आशा आहे. वरकड मजकूर मिस्टर मॅलेटसाहेबांच्या जबाबीबद्दल कळून येईल. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस.

पत्रांक ९१

॥ धी ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१२ वैशाख शु० ६

पा १८५/१७१० इ.

धीमंत माधवराय नारायण स्वार्थ पंडित प्रधान यांम—विशेष.  
इहिल खेड्याच्या उत्तरी भागनेकडून त्याला सेवकराम याच्या माकंत  
नजरनगराचे आहे. ते पोहोचून परम भंतीर व खेड्याचे दारां असे पाहिले. दा  
मजकुराचे आपले पत्र आहे ते पाहिले. त्याचप्रमाणे मिस्तर मालेट साहेब यांम-  
माकंत आपलेकडून त्या शनितीत वसतुचा नजरनागा जाण तो पोहोचला, आपले-  
पडीत पत्राचे उत्तर आलेल्या नजरनागाच्या वसतुचा यादामेक वळविले आहे.  
मिस्तर मॅलेट साहेबांच्या माकंत आपणास ते मिष्टे. नेहमी माहवा नजमसमीर  
असलेल्या जुन्या दोस्तीचा संबंध आपल्या लक्षात येईल, आपल्या भेगांचे मुक्त  
मिष्टेपावेतो याचप्रमाणे वरचेवर पत्रे पाठवून आनंदवीत जाऊ भागी आशा आहे.  
बहुत काय लिहिले !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ९२

॥ धी ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१२ वैशाखानंतर

मे १७१० इ. नंतर

पंडित साहेब यांस—विशेष—आमच्या लष्कराच्या काही पदरणी लष्क-  
गत दामन झोपाकरिता पाठविले गेले आहेत. सधस सदर पदरणी-  
च्या येण्याचा मार्ग आपल्या लष्करातून आहे. माझी, खेड्याचे निधीत आहे  
ही, सदर पदरणीचा एक साहेब माजूस आपल्या भेसो जात आहे, तरी आपल्या  
लष्करातून सदर पदरणीस रस्ता देणेबद्दल आपल्या वागणार अधिकार्याचे नांव  
एक परवाना सदर साहेबापार्शी द्याऊ अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिले.

कॉर्नवॉलिस.

पत्रांक ९३

॥ धी ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१२ श्रावण व. ४

पा २८५/१७१० इ.

मे. माधवराय नारायण पेशवा—यांस—विशेष—नवायसाहेब बाला कदर  
नवाय वजीरल सुमालिक बहादुर यांनी तीर्थ प्रयाग कर्फ अलाहाबाद येथे  
यात्रेकडेवरील कर पूर्वेपक्षां फार कमी केला असल्याबद्दल सधस मला माहीत  
झोपाकरिता ठोपे कळविली, व मी खेड्यासमोर सदर नवायसाहेबांनी पाठविलेल्या  
त्या पत्राची नकल कळत काळजीपूर्वक आपणाकडे पाठवित आहे. नवायसाहेब  
मजकूर यांच्या मनात विशेष दया असल्यामळे यात्रेकडेची सुससोय विशेषेकडून

पद्मण्याची त्याची इच्छा असलेली ते उत्तमप्रकारे अमलात आणतील अशी मला सांगी नाहते, वरकट गोष्ट मिष्टर मॅलेटसो यद्वाद यांच्या सांगण्यावरून आपणांस कळून येतील, मला आपण आपला एक हितचिंतक जाणून नेहमी कुशलपत्र पाठवून आनंदवीत जावे. कळावे बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ९४

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१२ मार्ग० शु. १३

पा। १९/११/१७९० ई.

श्रीमंत माधवराव नारायण सवाई पंडित प्रधान यास-विशेष—  
श्रीधाच्या रुपेनें व मदनोनें ता० १८ माहे आक्टोबर रोजी गंधी किछा नंदीदुर्ग उर्फ गर्दूनशिकोह (शत्रुघा घळकट किछा) विजेची कोनेच्या हिमत यद्वादरांच्या इच्छाने जिंकला गेला. दुर्गभेदक व अत्यंत बलाढय अशा ( मायन्दा ) लोकांच्या मंगली लढाऊ सिंहामो हिमतीच्या धडाडीनें किछातील वेढलेले लोक शेजीच्या कवचाप्रमाणें जागा सोडून पळून गेले. त्यांच्या दुर्दैवानें ती वेळ रात्रीची सात्यानुळे किछ्याच्या नटावरून दोन्हा टाकून सार्हां उतरून पळून गेले. काही लोक मारले गेले व काहीं ईश्वराच्या कोवळपी दोर्गात किछ्याबरोबरच कैद केले गेले. हा नामा विजय पुढील दिवसानुदिवस वाढणान्या वेमवाचे पूर्वचिन्ह होय. या गोष्टीमुळे तो ईश्वर आपणांस व सर्व स्नेहांस सुखी राखो. किछा मजूर जिंकणे कारसे जबर नव्हतें, परंतु, असला घळकट किछा शत्रुच्या ताब्यात असणें म्हणजे गरीब विधान्या येणाऱ्या जाणाऱ्यास एक मोठी अडचण होते. सदरहु जमीन तिसाहि दोस्त सर-कारांच्या कायद्याची नव्हती असें नाहीं. म्हणूनच त्याकरितां इतकी अटपट केली, व ( वाटेतील ) रथांचा असलेला कांठा उधून टाकला. व्यापाऱ्यास आतां लष्कराकडे रसदगत्याची नेआण करण्यास कोणताहि धास होणार नाहीं. ईश्वररुपेनें व स्नेहाच्या सादि-उनें याचप्रमाणें इतर सर्व कामें मनाप्रमाणें शेवटास जातील. आपण आपलें कुशलपत्र वरचेवर कळवून सुष कराळ अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ९५

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१२ मार्गार्द्र-

डिसेंबर १७९० ई.

पुरवणी—

प्रसंगामुळे जवळ असलेल्या कांहीं जोफ व मोरचाळ टाकून दिल्या होत्या, परंतु मंतर लवकरच फावेरीतीरागसून ते थेट गंगाम शहरापावेतो शत्रूस नेण्यास

अशाचय झालेले नोकासह मोरचल इन्धरुने व ग्रेहोच्चर सादृष्टेने सरकारच्या नावात पुन्हा आले. व त्या अखेर इच्छार्थी सरकार कंपनी अंजेज यहाद यांचे ठाणे बायम झाले. शत्रुपेक्षा कोणीहि मागूस माझ्या दिजयी सेव्यास नोंद देण्यास धमला नाही. आसणास कळारें म्हणून हें स्नेहच मिटिळें आहे. यमुन काय मिटिळें !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ९६

॥ धी ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१२ माघ १० ३

वा २१/२/१७९९ इ.

मेहरबाब रावसाहेब यास (१) — विशेष — इच्छाल माझ्या अंतःकरण-  
तोड टिपू नायकाच्या बापतीतील कामाची याद काय लावली पाचहुल दुर्लक्ष्य  
न करण्याजोग्या गोष्टी आपणास मिस्तर मालेटसाहेब यहाद यांनी उत्तम अकार्य  
समजाऊन सांगितल्या असतील. या बापतीत पुन्हा आपणास तत्तदी देण्याची जखरी  
काय आहे ! यापूर्वीचा सर्व विशेष प्रसंग लक्षात आणित सांगत आपणां परस्पात  
असलेल्या पक्क्या मैत्री व करारमदाराप्रमाणे बाणणूक व मला यांवर नजर देऊन  
जुलूम नाईसा करणे व त्या मित्रविणे व सार्थदार मित्राचा कायदा बरो करण्या-  
मध्ये शक्य नित्तही मी गाढिल रहाणार नाही कारण, यापूर्वी आणहि या बाप  
तीत केलेले परिश्रम व प्रयत्न पाहून मला कारण समाधान वाटतें. व म्हणून हें पत्र  
मी लिहीत आहे. मला इतका अमर्याद आनंद होत आहे की, तो मी वर्णन करू  
शकत नाही. तो सर्वकर्मी परमेश्वर शत्रूचा नि शान करण्यापहुल आरल्या मुक्त-  
दु सत्त्या वनेक्यांच्या मनात प्रेरणा करो. ईश्वरुनेनें वास्तर मैत्रीचा करारमदार  
पूर्णतःस गेलेला आहे. सदर करारात मुख्य गोष्टीकडे वाढिळें तर ती लोभी शत्रूस  
शिक्षा करणे व त्याचे कान उपरणें ही श्रेय व ती ईश्वर पूर्ण करो. तिन्ही सरका-  
रांमधील दोस्तीचा दर्जा वाढविण्याकरितां शक्य नित्तही सगळ्या जगाच्या अस्ति-  
त्वावाचेती प्रत्येक सरकार अमलात आणित आहे सद्य स्थितिसर्धी माझ्या मनातील  
गुहा गोष्टीमध्ये ईश्वररुपेनें कर्हि अडचण न आली तर मनाप्रमाणे त्याची तजवीज  
देईल कविश्रु मनुष्याला अनिरोधाचीहि मुक्ता नसते. माझी विश्वासपूर्ण इच्छा  
अशी आहे की, साधन बंगाल प्रांताची राज्यव्यवस्था उत्तम सन्नेनें चालेली आहे.  
चिनापट्टणमर्धी सुद्धा मी स्वतः निकडे जाऊन टिपू मजकुराचे राजकारण  
सर्वार्थेनें तडीस लावण्याचा विचार आहे. याचहुल पूर्ण विचार मनात केला आहे  
चिनापट्टणमर्धी कारभाराहे सगळ्याप्रमाणेच माझ्या हातांत आहे व सरकार कंपनी  
ची सर्व कामकाजासर्धी बडती जेथे त्याचा सघष आहे तेथे जाधी ह्या माझी  
मावना आहे. त्याचप्रमाण आपल्या व कंपनी सरकाराचे दरम्यान असलेल्या दड  
व जन्वा दोस्तीमुळे आपल्या पुण्याकडाल कारभारासर्धी मला बरील प्रमाणे

वातें व म्हणून टिपूनायकाचा शगडा मिटविजे हें अवश्य आहे. ईश्वररूपेनें | तिन्ही-  
सरकारांमधील दृढ असलेल्या करारनाम्यांतली भणोदारीचा मजकूर मला पूर्ण संमत  
आहे सचमपूर्ण विचारांनी असें ठरवून लायलीच ठरलेल्या जागीं जाण्याकरितां जहाज  
तयार ठेवण्यास सांगितलें आहे. वचनाप्रमाणें किंवा प्रत्यक्ष वरून दाखविण्यापेक्षा  
पुण्याच्या कारमायांशीं माझी दोस्ती आहे ही सात्री मलात समजून मी तिकडे  
जाण्याचा ह्रादा करित आहे आर्पण मला आपण्यापैकीं व एक आहे असें जाणून  
व कामें सरीस लावण्यास योग्य समजून चलावें. मीहें आपणांस तसेच समजतो.  
इकडाल वरकड वर्तमान मिरर मालेटसाहेबांस माझेजागीं समजून तपसीलवार  
इथेंमुन म्यानमार्कन मला कळवावी, मीहें आपणांस असेंच कळवेल बहुत  
काप लिहवें ।

फॉर्नवॉलिस्.

पत्रांक ९७

॥ श्री ॥

फॉर्नवॉलिस्

शके १७१२ फल्गुन २० ३.

पो २११३१७९१ इ.

रावसाहेब मेहरबाब दोस्ता हरिवंत फडके यांस—सलामत्—आपल्या  
सांगण्यावरून लिहिलेल्या मिरर मालेटसाहेब बहादूर यांच्या पत्रावरून पुजे  
मुकामाहून आपली खानगी व श्री. सरकार माधवराव नारायण सवाई पंडित  
प्रधान बहादूर यांचे लफ्फातह कूच व पोहोचणे पोरे तपसीलवार मजकूर मला  
समजून जममाई सुपी व आनंद घागला. सरकार मजकुराच्या मोलेपणाविषयी व  
अवृत्तिपयी आप-या अंतराकरणांत विशेष जात्या व द्विवर्तित कायम आहे. पेशवे  
सरकार, निजाम सरकार, व ईंग्रज सरकार यांच्या परस्पर दोस्तीसधर्षी आपणा-  
कडे सोंपविलेली कामें पार पाडण्यांत आपलें अंतराकरण तत्पर असतें, वास्तविक,  
सरकार कंपनी व नवाबसाहेब यांचे छंदे जेथें कायम केले आहेत तेथें सोंप-  
विलेलें कामगिरी पार पाडण्याकरितां आपण्यांत सैन्याचें आधिपत्य व अधिकार  
देऊन नेमलें ही गोष्ट समजून पेशवासाहेब बहादूर यांचा अनुभव व धाडस पाहून  
मला इतका पराकाष्ठेचा आनंद झालेला आहे की, तो मोठमोठी दर्बनें लिहून छदा  
दोस्तोंकें आपक्य आहे. या आपल्या सोंपविलेल्या कामांत मोठ्या अनुभूति व परांगें  
ईश्वर रुपा करी व तिन्ही सरकारांच्या कामकाजाचा बोन राखे. आता, मी निव-  
डक फौज व अनुभवी स्वार व मनाप्रमाणें तोफखाना व दुर्गभेदक तोफा यांसह  
कोळार मुक्कामी मुसलमान पोहोचून एक तासाचढि विलय न कारिता चंगलोर किंला  
पेडण्याकरितां खाना दोत आहे. ईश्वराच्या रूपेन व स्नेहाच्या प्रेमानें भोडयाच अव-  
काशांत लेवें पोहोचिन. तथाव निजाम अलीखान



सर्वोपयोगी कामगिरी वजावण्याकडिता मेहायन राजा तेजयंत बहादूर यांचा अधिकार देऊन विजयी कोनेसहस्रपुण्या मुद्रागण रंगीकोटपालनीक अर्पण निधाय उभारले. मुद्रागण प्रत्यक्ष वकंदवाड येथे असलेली माही विजयी कोज पांजमप्येकारे अंतर मत्स्यामुळे सदा राजासाहेब यांच्या नशि पत्र मर्या लब्धगस आल्या कोनेसह येऊन मिळाले व भागीदारीने एकीच्या काप्याने आग्रास सामील व्हावे म्हणून लिहिले जात आहे. ईश्वर आपल्या प्रयत्नास उत्तम फळ देऊन सर्वविधेच्या कामास उत्तम प्रकर्षे यश देवो. मी सरकार नामदार पंडित प्रधान पेशवासाहेबांस व सरकार नवाय निजाम अलीरासबहादूर यांस या लढाईचा शेवट भम प्रकर्षे करण्यापथ्ये कंपनी अंपेज बहादूरगणमाने व विशेष लक्षपूर्वक तत्पर आश्विन असे व दूरदर्शी मुसद्दाव्या व विश्वासूक धोर सरदारांच्या ममाने आरगडि सटपट व परिश्रम भागीदार दोस्ताची कामे पार पाडून फायदे करण्याकरिता शक्य निश्चे मनःपूर्वक करित आहोत हे जाणून मी आपला सदा विचार घेत आहे ईश्वररुपेने ज्यांच्या स्नेहाचा व एकीचा भाग्य अंतःकरणात पर्वनाममाने रिघा व कायम आहे त्या धोर व सन्मान्य सरदारांच्या मनांनी हेतु निःपेक्षपणे आरब्धा भागीदारांच्या कामात परस्पर मदतीने यश व मशगट प्राप्त व्हावी असा आहे व पुढेही तो राहिल. या लढाईनेच प्रत्येक भागीदाराच्या विजयी लेखाचा पराक्रम व परिश्रम तिन्ही कोना एक ठिकाणी सांगण्यामुळे त्यामदनेच व मनाप्रमाणे दिखून येईल. आपण आपल्या बुद्धीने तुलना करून की, आगळे रगतःचे रैन्य मद्र्या सैन्यास मिळाले तर मनाप्रमाणे यशप्रति झेक शक्य वारनिक, वायमाने केले असत. मला फार मुक्तकारक होईल किंवा आपल्या बरोबरीचे पंडित प्रधान यांच्या सैन्याकडून कूच करविणे व माझ्या लढाईच्या मुकामावरून फक्त ते आणून आरले हट हेतु साधण्याकरिता योग्य ती सटपट अनलांन आणणे यारेकी कोणता मार्ग उत्तम व सुस्ताचा दिलेल १ दोषांच्या कोना एकत्र करणे आपणांस योग्य वाटल्यास मी देखिल या गोष्टीस मदत समजून थालू कामाचा शेवट उत्तम प्रकर्षे लावण्याकरिता आपणांशी सहामसलत घेणे हे मी समाधानार्थे कारण समजेन. वरकड, मल आपला द्विचितक समजून बरबेबर पत्रे लिहून सुच करित असावे. बहुत काय लिहिले !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ९८

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शे १७१३ भाद शु. ५

पे ११/११/११

श्रीमंत पंडित प्रधान महाराजाधिराज सवाई माधवराव नारायण बहादूर यांचा विशेष. विजयी कोजेच्या पराक्रमाने व परशुरामभाऊ साहेबांच्या

बुद्धिकोशल्यामुळे धारवाडचा किल्ला जिंकण्याबद्दल व तेथे आपले ठाणे कायम झाल्याबद्दल मजकुराचे आपले रुपापत्र उत्तम समर्पण पावले व त्यामुळे इष्ट वार्ता समजली. आपणामध्ये असलेल्या परस्पर दोस्तीमुळेच मी हें पत्र आपणास लिहित आहे. आपली फौज शूर व अतूटार असल्याचे सध्या हिंदुस्तान व दक्षिण देशांत प्रसिद्ध आहे. सरोसर तां आपले शिपाईमितीचे कामांत घटार्त आहे. तिथे सरदारांची बहादुरी व भाऊसाहेबांचे धोरणामध्ये अपेक्षारत्न या सर्व आपल्या कल्याणाच्या गोष्टींचा योग जमून झाल्यामुळे ही गोष्ट घडून आली. आपली फौज लज्जाईच्या इराद्याने जिंकडे फिरल तेथे तीस विजय सास निघेल व जरी वजाप्रमाणे दुर्मेद्य असा शत्रूचा किल्ला असला तरी तो आ स्या विजयी फौजेच्या ताड्यांत येईल अशी मला खात्री वाटते. इह्या इंपेरो गुप्त रूपेनेहि तिचा सरकाराची विजयाची आनंदकारक वार्ता चारी बाजूने मनुष्यांस समजली आहे. त्यामुळे दोस्तांचे अन्तःकरण प्रफुल्लित झाले आहे व शत्रूंचे संकोच जले आहे. मला ही सधर समजून इतका विलक्षण आनंद झालेला आहे की त्याचा उल्लेख या एवढ्याशा पत्रांत करता येणार नाही. पुढे होणाऱ्या उत्तरोत्तर विजयाची ही एक प्रस्तावनाच आहे. यापासून आपणा सर्व दोस्त मंडळीस सुख होवो. मी आपला एक हितचिंतक जाणून नेहेमी रुपापत्र पाठविण्याची तजवीज व्हावी. बाकी गोष्टी निस्तर मालेट साहेबा माळत समजतील बहुत काय लिहिजे !

फॉर्नवॉलिस्

पत्रांक ९९

॥ श्री ॥

फॉर्नवॉलिस्

शके १७१३ आश्विन शु० ९

सा ६१०१७११ इ.

मे. हरिपंडित साहेब यांन — विशेष. ज्या जगांतलि रहिवाशांच्या अंतःकरणरुपी बागेला टवटवी अणणारा असा सौख्यवर्धक दुसरा सणाचा मंगलकारक दिवस आहे. ज्या अर्थी या सुखकारक दिवसाला आपला सर्व परिवार व जरीपटका हे मिरवणुकीकरिता शोभा आणणारे व आपणास सुखी करणारे आहेत त्या अर्थी एक इत्ती मित्रवाच्या नात्याने शुकुनार्थ मी आपणाकडे पाठवीत आहे. जिच्यामुळे परस्पर दोस्तांस खरं सुख होतं त्या परस्पर दोस्तीच्या व एकाच्या सांगडीमुळे आपण या इत्तीचा स्वीकार केला असता मला कार आनंद होईल. बहुत काय लिहिजे !

फॉर्नवॉलिस्

पत्रांक १००

॥ श्री ॥

कॉन्वॉलियर

शके १७१३ मार्ग ० व ० ३

सा १३१३१७११ ई.

श्रीमंत माधवराव नारायणराव पंडित प्रधान यांस—विशेष. पिना-  
पटणास जव्वाचा इतदा असल्यासून मया सक्त्यानें जहाज नावडतोय तयार  
बळण्याचा वेगरे माता हेतु असल्याबद्दल पूर्वी मी आगगांस पाठविटेन्या पत्रावरून सेवेनीं  
समजनें अमेतच व शिक्षा देहावान मॅलेटसाहेबांनीं आगत्या सत्यवादी वचना-  
वरून इच्छित हेतुबद्दल सविस्तर इच्छित आगगांस समजानिनीं अमेतच, ईश्वरा-  
च्या कृतेनें व निघांच्या सद्गतेनें लक्ष्मण धोरणा अवधारण कळकल्याहून पिना  
पटणास ता. १ माहे रविवासर रोजी पोहोचलों. आगगांसपाठ परसर कायम अस-  
लेन्या जुन्या दोस्तीवर मजर देऊन मी या मुकामी येऊन पोहोचल्याबद्दल तयार  
म देण म्गने पाहसर एकचित्तरगावचा बाहेरची गेट कळपासमसें होईल म्गून  
तावडतोय या रनेहाप्राने निहित आहे. ईश्वर या स्नेहास विजयाचे व परस्पर ईष्ट-  
सिद्धिचे साधन करो. इच्छिता दोस्तीच्या काळांत आगगा परस्पांस दुही होनीं  
शक्य नाही जशी मया ईश्वराच्या कृतेनें पूर्ण आशा आहे. हीच आशा  
मी कळकल्यास होनीं सध्यामुदय ईश्वराच्या पूर्ण कृतेनें करीत आहे. पूर्वप्रमाणेच  
आपणांमध्ये परस्पर अंतःकरणांत नि गुन गोष्टीचा पत्रद्वारे अधिकज अधिक संदेश  
जोडेल. मॅलेटसाहेबांच्या पत्रांत इच्छित सविस्तर मजकूर आगगांस कळवि-  
व्याकरिता लिहिता आहे तो ते आगगांस निवेदन करतान. बहुत काय लिहिनें ।

कॉन्वॉलियर

पत्रांक १०१

॥ श्री ॥

कॉन्वॉलियर

शके १७१३ मार्ग ० व ० ११

सा २११३१७११ ई.

श्रीमंत पेशवासाहेब यांस—याही दिशेनें ताच्या जपाची आनंददायक  
वार्ता आमच्या कार्नी शुभसमयी आली. प्रजेक देवाकडून व शहराकडून येथील  
रहिवाशांच्या कार्नी जपाची सुखर आली. ज्याच्या बळकटीबद्दल जगांत प्रतिदि  
म्हणीं प्रीति आहे असा या देशांत बळकट व निवडक किळा सावंतीदुर्ग ऊर्फ  
माकसरली ( १ ) ता. २४ माहे रविवासर रोजी ज्याची दोस्ती व एकी ईश्वरकृतेनें  
पर्वताप्रमाणे रिया आहे अशा सडकारी दोस्तांचे शुद्ध मन व ईश्वराच्या डिकार्णी भाव या  
मुळे व कंपनी अंभेज बहादुर यांच्या विजयी कोजेच्या पराक्रमनें केलेल्या इच्छ्यामुळे  
दंडितास दिवस होनाच हातांत आला. ( जिक्ला ). त्याचे फार लोक माले गेले  
व बरेच कैद केले गेल्यामुळे शत्रूच्या मर्दान अनावर दारा वसून ने सिज झाले  
आहेत, अशा प्रकारचा विजय मिळणे हे दोस्तांच्या अंतःकरणास अत्यंत उत्साह.

कारक आहे. हरिपंडित तात्यासाहेब हे आमच्याचरोवर असल्यामुळे दोस्तांच्या परस्पर भामरागीच्या दृष्टीने उभयाच्या मनास सतोष आहे. तथापि, आगण दूर असल्यामुळे आपणास परस्पर कामाचद्वल सुपी करण्याकरिता आपलें अभिनंदन करात आहे. ईश्वरूपेनें परस्पर हेतुप्रमाणे दिवसेंदिवस भामराट आहे ईश्वर या गांगीमुळे आपणास व आपल्या मित्रांस हजारपंगीने सुखी ठेवो वरकड मजकूर सर चार्ल्स चार मॅलेट साहेब हे तोडीं जाहीर करतील. तिन्ही सरकारच्या परस्पर सवधान मला आपला भामराट इच्छितारा एकजीव स्नेही समजून वरचेवर कुशलवातां लिहून व तिकडील वर्तमान कळवून आनंदवीत जावे. बहुत काय लिहों !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक १०२

॥ श्री ॥

( ? )

शके १७११

१७९१ इ.

मेहरवान मुद्दिवाद् सलामत् (१) यापूर्वी मेहरवान सरदाराम यांनीं किछपास वेडा दिला. तेथील किल्लेदार खानाने व इतर वेढले गेलेल्या इसमानी लढाईत जातीनें मुळीच कसूर केली नाही. तथापि किल्ल्यातील वेढलेले लोक अगदीं निरुपय होऊन तगीत लागले. जवैरीस सदर लोक ता २ शायान रोजीं स्वनाच्या माणरक्षणा करितां बाहेर पडले. व सरकारचे ठाणें सदर किल्ल्यामध्ये बसले या गोष्टीमुळे ईश्वर स्नेहांस व विरोधतः आपणास भगल कगे. मी ता १ माहे मजकूर रोजीं नवाब-थासफज्जहा याचेकडून खाना होऊन मोपला फौजेत तुंगमद्राकाठीं पाट उतळून तळ दिला होता तेथें दाखल झालों. ता. १० माहे सदर रोजीं श्रीमत पेशवे यांच्या व मदारुल् महामच्या आज्ञेप्रमाणें बिरजीव लक्ष्मणराव लॉर्ड कॉर्न वॉलिस यांच्या फौजेशीं मिळण्याकरितां बड्या सरदाराचरोवर खाना झाला आहे सदर बिरजीव हा कूच दूर कूच कळून गजीकोनामार्गे इपज कंपनीच्या फौजेत सामील होऊन जनरल मजकूराची भेट घेईल. मी कर्तूषपासून दोन कोसांच्या अत रावर सदर नदीकाठीं आहे. कळवं म्हणून लिहिलें आहे कारण हरावत पाठवाल अशी आशा आहे.

पत्रांक १०३

॥ श्री ॥

( ? )

शके १७११

१७९१ इ.

मेहरवान राजा (१) यांस—आपल्या भेगीच्या अपेक्षेनें वर्णन कोठवर करूं ! परंतु प्रत्येक गोष्ट कालावर अवलंबून आहे. आज ता ९ शायान रोजीं मी तुंग मद्रा नदीकाठीं कर्नूल येथे दोन कोस अनरावर सुसज्ज असून बिरजीव लक्ष्मणरावास भड्या बड्या सरदाराचरोवर व बिजयी फौजेचरोवर आपलेकडे पाठविलें आहे.

मंद विजिगीष मर्ताहोश्यावया मागों निघरे येवळ. आग पुढं येऊन त्यांत मिळून एका विषात लोंढें कोंनघोंलिरण्या कोनेत मिळोवें. कदापि विजिगीषाच्या पोडीपण्यापूर्वीच आगली व लोंडांची गांड पडली तर आग विजिगीषात एक-विषात दोघांनीहि येऊन मिळोवें. व अतः कुशलशांत व गता विजिगीषात कळगया म्हणजे तो तेंधे येवळ. इमेद्या कुशलशांत व कामकाज निहीत जावें कारण मी आपणांस माहे सभगत आहे.

पत्रांक १०४

॥ श्री ॥

( अकांट्या नवाय )

शके १७१३

१७९१ ई.

मेहरवात रावसाहेब ( प्रधान ) यांन—विशेष—आमच्या पार विद्यायासून व आपल्या पार विद्यायासून परस्पर धातत आलेला व आपल्या व माझ्या दरम्यान असलेला स्नेहसंपर्क जो आहे तो अविर्वर्गनाय आहे. परंतु वस्तु-स्थिती अशी आहे की, मंग पडला असतां मदन करण्याच्या वेळीं तो स्नेहसंपर्क कसोटीत ला. तो, आपण पर लिहिलेप्रमाणें कसोटीत उतराल असा मला पक्का भर-यत्ता आहे. परकड गोष्टी जनार्दनराय हे आपल्या सेवेसी जाहिर करतील. कारण, पयाचा पाया अश्वस्त आहे अशा या कारस्थानांत म्हणजे जगांत देम व मेढ पाशिषाय कोणतीहि गोष्ट जगद्वसी दुपतरांत कायम राहणारी व स्मरण करणारी अशी नाही. देम व स्नेहद्वयी बागेत बझावृद्धि जशी भवश्य आहे त्याप्रमाणें आपण रावमंगूर यांच्या सांगण्यावरून आमच्यावर मेहेरपारी करावी हे योग्य आहे. दोस्तांचे हक्क संभाळणें व शांत मदन करणें, सत्य पाळणें इत्यादि गोष्टी आपल्या नजरेतमोर रद्दगें स्थापित अनुसरून आहे. नितापतच्या अघेजी राखत लाई कारूनवालिस्त हे एक कार मोठे दाखवाचे आहेत. ते स्वाभाविक शहाणे आहेत, सर्वगुणसंपन्न आहेत. इकडील कामाची व्यवस्था लावण्यासारखे आहेत, दोन्ही सरकारांच्या दोस्तीचा पाया मजबूत करणारे दस्त आहेत. शपथेवर सांगतो की, पुष्कळ दिवसापासून दोस्तांची अशी अरेखा होती की, ईश्वरानेच सांगत इष्ट वस्तु प्राप्त व्हाली आहे. यात आपणहि एक ईश्वरी देणगीच समजावें, कारण, पुष्कळ गोष्टींचा यांत—निर्गम—होणार आहे.

पत्रांक १०५

॥ श्री ॥

जे. कनवे.

शके १७१४ चैत्र शु. ५

सा ३०।३।१७९२ ई.

मे० हरीपंडित फडके यांस—विशेष, मनातील मावना लेखणीच्या जिभेंतून उतरवून दासविणें फार कठीण कर्म आहे. म्हणून लेखणीद्वयी घोड्याचा लगाम या ( कागदद्वयी ) मैदानावर रोखून धरून कंक मुद्यापुरतेंच लिहीत आहे. यपूर्वी

मदाराळ महामकडून सामोरे जाण्याचढल ताकीद आपणास दिलेली असल्याबद्दल मिस्टर मालेट साहेब याजकडून हमेवा पत्रे येतात, त्यातून समजले. त्यांच्या आज्ञेप्रमाणे प्रथम भेटण्याकरितां आपण ताबडतोब घेदगात अह्लीच्या मोपला कोजेर्शी मिळून सामोरे जाल अशी आशा आहे. परंतु, मिस्टर इष्टुअर्ट साहेबांच्या पत्रावरून समजते की, मोरला फौज रायचुरीमध्ये सोळावून थांबली आहे असे दिसते. लॉर्ड कॉर्नवॉलिस यांचे पत्र ता. २५ भाहे रजबचे आले. त्यात फॅमनीची फौज मोपला कोजेर्शी मिश्रण्याकरितां बगलोराहून गुलमकोंड्याकडे गेल्याचे लिहिले आहे. ती त्याप्रमाणे मिळेलच. आपल्या सुधींचे सविस्तर पत्र वरचेवर पाठवून आनंदवीत जावे, कारण, तीच सगर तशी गडहर्जर जनरल बहादर यांकडे आम्हास वळविणे आहे. बहुत काय !

जे. कनचे.

पत्रांक १०६

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१४ आषाढ.

आगष्ट १७९२ इ.

मेहरबाबान नानासाहेब यांस—आमच्या स्नेहाची व दोस्तीची अमर्यादित अपेक्षा दाखविणारे आपले पत्र पावले. आपण आपची कुशल वानां विचारली आहे याचे कारण आपल्या स्नेहाळु अंतःकरणान आमच्याविषयी अत्यंत प्रेम व स्नेह आहे हेच होय. असो. विलायतच्या खादशाहाने—ईश्वर त्याचे राज्य व देश चिरायु देवो — मला किताब दिल्याबद्दल सगर आपणांस समजून फार आनंद झाल्या बद्दल व इतरां आपल्या अनेक चांगुलपणाच्या हकीकती मेहरबाबान सर चार्ल्स मालेटसाहेब यांच्या पत्रावरून उत्तम वेळीं समजल्या. आपण या (आमच्या) राज्याचे जुने दोस्त व माझे सरे प्रेमी स्नेही भावात. त्यामुळे आगगास ही आन दाची सगर ऐकून फारच आनंद झाला असेल अशी मला नाती आहे. तो ईश्वर आपल्या सर्व स्नेहांस असाच आनंद देवो. या प्रमाणेच आपण वरचेवर कुशल पत्र पाठवून प्रत्येक बाबतीत मी आपला एक हितचिंतक आहे हे जाणून मला आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहावे !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक १०७

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१५ अधिष्ठ वैशाख व० २

श्री २०१११७९३ इ.

श्रीमंत रावसाहेब यांचे सेवेसी—आपले पत्र सर जॉन शोअर साहेबाचे नावे कलकत्त्यास मी घेण्यापूर्वी लाला गुलाबराय यांची नेमणूक त्याच्या मर्यादा याच्या जागेवर केली असल्याबद्दल मजकुराचे—आलेले वाचून फार आनंद झाला

लाला मजदूर हा कार दुधार व सद्गुणी असण्यामुळे त्याची या जागेवरील नेमणूक अगदी योग्य व उत्तम केल्या आहे. हे पाहून माझ्या अंतःकरणात अत्यंत समाधान व दया हा साकारांनीही आपल्याही असेल्ल्या दोहतीत व ऐह्यात अनुसदन सदाह लाला यांचा योग्य मो मानमरातय ठेविला. मथारनिन्दे यांनी आपणांस या सर्व गोष्टी कळवून स्वामुळे आपणांस हि आनंद छान्या असेल व अशी मला सांगी आहे. आपण आपले कुलापत्र ऐह्यात पाठवून वारपेश व प्रहारो येई वाडवून आनंददीन जाल अशी आशा आहे. कदाचें बहुत काय लिहिजे !

कॉर्नवॉलिस

पत्राक १०८

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१५ अश्वि वै० व० ३

पा ३८/१७१५ ई.

श्रीमंत माधवराव नारायण पंडित प्रधान याम-विशेष, आपल्या शुभलभाची उत्तम बातों ऐकण्याची मनागामून उत्कर्षा असतां त्या समारंभाची सत्तर समजून इतका आनंद छान्या आहे कीं तो या पत्री लिहितां पुरवत गाहीं. सद्गुरु लम पाहून आत्म्यानें जवळच्या व दूरच्या सर्व द्विचिंतक ऐह्यात व विशेषतः आपणांस ईश्वर शुद्धी करो, व त्याची गोष्ट कळे परमेश्वर आपणांस देवो. मी विशेष आनंदाने आपले अभिनंदन करीत आहे आपणांस दांपत्युष्य, वैभव वगैरे देण्यापद्धत ईश्वरास मी प्रार्थना करीत आहे. बहुत काय लिहिजे !

कॉर्नवॉलिस

पत्राक १०९

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१५ वैशाख शु० ३

पा १३/१७१५ ई.

मे० नाना फडणवीस यांसः—

परस्पर एकीचा व स्नेहाचा असलेला दृढ संबंध, सरोपणाने व वचनाप्रमाणे पाळल्यामुळे व परस्पर कामकाज भरमणाने पार पाडल्यामुळे, दिवसेंदिवस दुष्ट वृद्धिगत झालेला आहे. असे आहे तथापि परस्पर विश्वासासुळे कीणताहि आढळत नाही न ठेवितां उघडपणे परस्पर सरोपणाने वागून कामांत गुप्त गोष्टी समजाविण्याचा कधी कधी प्रसंग पडतो. ईश्वराने घडवून आणलेला आपला परस्पर संबंध पूर्वीस अधिक मजबूत होऊन तो जगाच्या स्तुतीस पात्र होईल. मी वरील सर्व गोष्टी मनांत उत्तमप्रकारे समजून व इमजसारकाराने एक द्विचिंतक मित्र असे आपणांस समजून ज्यांत इमजलोकाचा संबंध आहे अशा हरक गोष्टीची सत्तर आपणांस देजे, हे परस्पर शुद्ध गावांस अनुसरून करण्याच्या अनेक गोष्टींची एव आहे असे

मी समजतो. या एकंदर परिस्थितीप्रमाणे ज्याप्रमाणे हिंदुस्थान अशक्य वाटणारी अशी शांतता व सौख्य येथील लोक अनुभवीत आहेत त्याप्रमाणे विलायततहि शांतता व सौख्य नांदत आहे. आणि म्हणून हे गोष्ट आपणांस जाहीर न करणे हे मित्रत्वात व निष्कपटपणात अनुमोदन होणार नाही असे जाणून व दोस्तीचे व एकीचे हे एक कर्तव्य मानून परस्पर येदमाव मनात न आणतां मुख्य विषयाकडे मी वळतो. आपणांपासून पुढील गोष्ट छपून न राहवी ती अशी-इंग्लंड लोक व फ्रेंच लोक धामध्ये परस्परांच्या भ्रमघटीत कारणाभूत असलेल्या स्नेहात अनुसरून दोन्हीकडील थोर थोर सरदार कांहीं वर्षांपासून परस्पर वागत आले आहेत. अलीकडे तीन चार वर्षे हालीं असतील तेव्हापासून फ्रान्स देशातील इतक्या प्रतीचे रहिवाशांनी ज्यांचा धंदो नेहमी आगलावेपणाचा आहे त्यांच्या व जुलुमी लोकांच्या विधावणीवरून धामधूम करण्याचे होण्यांत येऊन आपल्या देशातील सरकारां कायदे मोडले, जे प्रत्येक देशांत राज्याचे चांगे समजले जातात अशा थोर थोर सरदारांस व स्त्रियांस घाहेर हाकून दिले, व सैतानी उपदेशांमुळे अनेक प्रकारचे उघात करण्याचे पाप त्यांनीं सेवादिलें. त्यांनीं आपला जुलुमी हात दाद-शाहाच्या मद्दतगार मंडळींच्या पदरापावेतो घातला व त्याचा अपमान केला. असेर त्यांनीं आपल्या जुलुमांचे निशाण येथपावेतो उभारले कीं, त्या दुर्दैवी जमावाने निर्भयपणे तरवारीच्या पावांने सदर बादशाहाच्या आतिश्याचा उगा इहलोकापासून परलोकांत ओढून नेला (बादशाहत टार केलें). त्या मुलखान त्यांनीं कायदेकानूंचे धोषण तोडलेलें आहे अशा स्थितीत शेकडों वर्षांपासून परदेशीय बादशाहा व सरदार यांच्याशीं राजकारण करण्यांत योग्य असे जे बुद्धिमान चतुर मंत्री व अधिकारी त्यांसही नाहींसे केलें. आपल्या स्वतःच्या देशांत भयंकर अविचारी वर्तन ज्याप्रवीं अमलांत आणले आहे त्याप्रवीं दुसऱ्या जातीच्याही बाबतींत त्यांच्या अनंशकरणान ते नेसेच आगतील यान नवल तें काय ! असो. अलीकडे विलायतच्या वर्तमानपत्रावरून असें ऐकण्यात येतें कीं, त्या बंडखोर टोळीनें आपल्या देशांत अत्यंत अव्यवस्था व तेंदेथसेडे उपस्थित केलेले आहेत. इतकेंच नव्हे तर, लडाईची व नागमारीची आग विलायतच्या मोठ-मीठ्या सरदारांसहि त्यांनीं नेऊन पोहोचविली आहे. बर्बाद वर्षे अव्यवस्था झाल्यामुळे अवश्य सबांचे रकमेस तूट व बाध आला व त्यामुळे दर्याची व सुष्की फौजा सबांस न मिळाल्यामुळे हुकूमतींत राहणें जवळ जवळ अशक्य आहे. असें आहे नथानि त्यांनीं इतर सरदारांप्रमाणे इंग्लंड लोकांवरहि मगदुरीचे व दांडगाईचे निशाण उभारलें आहे. मात्र इंग्लंड लोक सर्व लहान थोर मंडळींशीं ज्या सरळपणाने व मित्रत्वाने पुष्कळ दिवसांपासून वागत आले त्याचप्रवीं वर्तन ठेविलेले आहे. शिवाय केवळ निष्कारण अशा प्रकारचे सदर जमावाचे आम-



च्यार्शा पतंग पडते तर तें कोण सहन करू शकिल ! सपथ, या कृत्याचे निराकरणार्थ व्यवस्था लावणे जखर जाणून या चटवडीच्या मूळ तपादकास शिक्षा करण्याकरिता विलायतेत व हिंदुस्थानात हि तजवीज केलेली आहे. व मो ही सया विलायतच्या वर्तमानपत्रावरून समजून बंगालातील त्यांच्या ( फ्रेंचाच्या ) ताब्यात असलेली बंदर व बसारा आपल्या ताब्यात घेतल्या आहेत. ईश्वराने पुन्हा एसादे वेळेस या दुष्ट चळवळ्यांना हिंदुस्थान व दक्षिण यामध्ये व आसरासच्या प्रदेशांत असलेल्या शांततेचा भंग करण्याची ताकद राहू नये अशा प्रकारची तजवीज करण्यात येईल. मला आपण सर्वथेव आपला एक दिनचित्तक जाणून हमेशा कुरानापाती लिहून सुपी करीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहावे !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ११०

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१५ ज्येष्ठ २० १०

वा ३१/१७१३ ६.

श्री० रायसाहेब याचे सेवेसी.— देशभेदामुळे मी काही महिन्यांपूर्वी विलायतेस जाण्याचे निश्चित ठरविले. त्याप्रमाणे मी विलायतेस गेल्यावर येथे कंपनीच्या जागेवर गोणी तरी नेमून मला राजा मिळावी म्हणून मी विलायतेस विनंति केली व निकडून आलेल्या पत्रावरून पक्षाती ती मंजूर झाल्याचे समजले. मध्य बंगाल कौन्सिलमध्ये सरकारी कामावर नेमलेले सर जॉन शोअर यांची नेमणूक गव्हर्नर जनरलच्या जागेवर माझ्या सूचनेप्रमाणे झाली. साहेबमजकूर हे कलकत्त्याम हल्ली आलेले आहेतच. परंतु विलायतेस जाण्याकरिता बारा अनुकूल माहीत म्हणून मी १५ महिने येथे अडकून पडलों आहे. सदर मुदतीत सर जॉन शोअर साहेबांस व पणासंबंधी स्नेहाच्या बगैरे सर्व गोष्टी सांगून ठेवीत आहे. सदर साहेब हे येथे असल्यामुळे परस्पर सरकारामधील दोस्तीबद्दल त्यांस पूर्ण माहिती असल्यामुळे त्यास फारच आनंद झाला व ज्याप्रमाणे मी आपणाशी समभावांने वागलों त्याप्रमाणे वागण्याची त्यांची उत्कट इच्छा आहे. तथापि आपल्याविषयी असलेल्या स्नेहामुळे व प्रेमाने इतके लिहिणे जखर आहे की, मी विलायतेस गेल्यावर हल्लीचे नेमलेले गव्हर्नर जनरल सर जॉन शोअर हे आपल्याशी स्नेहाने व प्रेमाने वागतील, सर जॉन शोअर यांसंबंधी ज्यात मजकूर आहे असे हे पत्र पाहून आपणांस आनंद होईल म्हणून मुद्दाम हे पत्र पाठवीत आहे. निवेदयित मी आपल्या आहे त्या अधिकारावर राहिलच. तरी आपण मला आपला एक दिनचित्तक समजून पूर्वप्रमाणे रुपापत्र पाठवून आनंदवीत जाऊ अशी आशा आहे. फार काय लिहिजे !

कॉर्नवॉलिस.

पत्रांक १११

॥ श्री ॥

पी. एस्.

शके १७१५ श्रावण शु० ६ नंतर

१३८११७९३ इ. नंतर

\*रावसाहेब बालाजीपंडित (फडणवीस) यांस— विशेष—चिना

पटणाकडील कामकाजाबद्दल व्यवस्था लावण्याकरिता तेथे जाण्याचा नयाय गव्हर्नर जनरल यांचा इरादा असल्याबद्दल साविस्तर मजकूर त्यांच्या पत्रावरून आपणांस समजला असेलच. त्याप्रमाणे नयायसाहेब मौजुफ हे ता० १३ माहे आगष्ट सन चालू रोर्जी कलकत्यास रवाना झाले. विलायतेस जाण्याच्या मुदतीत या सरकारचा चिनापटणकडील कामकारमार मी व इतर कौन्सिलदारांसोबत याजकडे सोंपविला आहे. हा मजकूर आपणांस कळविणे जहा समजून मुद्दाम पत्री लिहीत आहे. इंग्रज कंपनी व आपण या दोघामधील परस्पर दड असलेल्या दोस्तीस व एकांस अनुसद्धन दोस्तीचा पाया दड करणारी कुशलपत्रे लिहून मला पुण कराल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिजे !

पी. एस्.

पत्रांक ११२

॥ श्री ॥

फॉर्नवॉलिस

शके १७१५ भाद्र० शु० १२

या १७९११७९३ इ.

या पूर्वी चिनापटणकडील कामकाजाचा उलगडा करण्याकरिता माझे जाणे लायलें आहे व त्यानंतर जहाज निघण्याचे वेळी विलायतेस जाण्याचा माझा इरादा असल्याबद्दल इंगे तपसीलवार मजकूर जेद्वरुवक लिहून आपणांस कळविला तो समजला असेलच अशी मला सात्री वाटते. इह्मी ईश्वररुपेने व जेहाच्या सुदेवाने माझ्या सर्व कामातून मी मोकळा झालों आहे. व विलायतेकडे जहाज हांकण्यास अनुकूल व मनाजोगा वारा झाला आहे. मी ( आपला-जेही ) चिनापटण मुकामी जहाजावर बसून विलायतेकडे रवाना झालों. याठपर सर जॉन शोअर साहेब बहादुर माझ्या मागे गव्हर्नर जनरलच्या अधिकारावर नेमलेले आहेत. ज्याप्रमाणे आपण माझ्याशी एकीचा व दोस्तीचा पत्रव्यवहार करित होता त्याच मागे त्यांच्याशीहि पुढे झुळ ठेवाल अशी आशा आहे. आनरेबल साहेबहि दोस्तीसाठी व दोस्तीस व एकांस अनुसद्धन माझ्यापेक्षाहि अधिक आपणाशी वापतील अशी सात्री आहे. बहुत काय लिहिजे !

फॉर्नवॉलिस

\* याच मजकुराचे दुसरे एक पत्र सदायमबापुंच्या नांवें आहे.

पत्रांक ११३

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१५ आश्विन व० १२

पा॥ ३१११०१७९३ इ.

मे० पेशवा सवाई माधवराव यांस—विशेष—आपल्या घुम विवाहाची सधरा समजून आपले अभिनंदन केव्हा करता येईल अशी माझे मन अनेका करीत असतांना सर चार्ल्स मालेट यांचेकडील आलेल्या पत्रांनीत आपल्या विवाहाच्या शुभवार्तेचा मजकूर वाचून मला इतकी खुशी वाटली की, तिचे वर्णन या आरा संक्षिप्त पत्रात मावू शकणार नाही. या विवाहाच्या योगाने ईश्वर विशेषतः आपणांस व आपल्या भवदूरच्या मित्रांस भगमराष्ट व चांगुलपणाचे फळ देतो. मी मोठ्या उत्साहाने आपले अभिनंदन करित आहे. आपल्या दीर्घ आयुष्याकरिता व वेमवाकरिता ईश्वरास प्रार्थना करित आहे. बहुत काय लिहिणे !

कॉर्नवॉलिस

पत्रांक ११४

॥ श्री ॥

शोअर

शके १७१५ पौष व० १३

पा॥ २९१११७९४ इ.

श्रीमंत पेशवेसाहेब यांस—आपणा परस्परांत दोस्ती व स्नेह सल्लेला आहे व आपले परस्परांचे कामकारभार एकच आहे. या बाबतीत स्नेहपूर्वक लिहीत आहे. परस्परांचे हक्क न्यायनीति व स्नेह हे सर्व कंपनी ईश्वर वहादर यांच्या होज्यापुढे सतत आहेत. नवाब + सादतअलीखान वहादर हे कंपनी-सरकारच्या मदतीने गादीवर बसले. गादीवर तेच बारास आहेत. सर्व लश्कर मोठ्या लोकांनी त्यांस मान्य केले आहे. व हे तंत्र्यापसेटयावाचून घडून आले ही फार आनंदाची गोष्ट आहे. असो, स्नेहास वरचेवर पत्र पाठवत जाऊन कुराळ कळवून संतोषवाल अशी आशा आहे. कळवे बहुत काय लिहिणे !

जे. शोअर.

पत्रांक ११५

॥ श्री ॥

( चिनापटण )

शके १७१६ भाद्र० शु० १४

पा॥ ८१११७९४ इ.

श्रीमंत सवाई माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस—विशेष—चेटनिटनचे वादशाहा यांच्या हुकमावरून प्रधान कारभारी वगैरे यांनी मला येथीत कारभारावर नेमण्यावरून मी येथे चिनापटणास पोहोचून सूत्रे हाती घेतली आहेत. सध्या आपणास लागलीच कळवीत आहे. आपणा परस्पर सरकारांत असलेला दंड

+ लखनौचे.

स्नेहसंबंध व एकीकरी याग नेहेमो दिशवाणार व दवटवीत आहे असे पाहून मला का  
आनंद होत आहे. व यासंबंधी प्रत्येक भलेपणाचे काम आपण सांगाल ते करण्या  
मी तत्पर राहीन. बहुत काय लिहिणे ।

पत्रांक ११६.

॥ श्री ॥

सर जॉन शोअर.

शके १७१६ माघ ० व ० ३०

पा. १९१२/१७१५ इ.

बाळाजी पंडित यास- विशेष—

प्रत्येक शब्दांत श्रीमंत पेशवे सरकार व नवाब आसिफजाहा बहादूर व सरकार  
कंपनी अंगरेज बहादूर यांमध्ये परस्परांत दोस्तीमुळे पराकाष्ठेचे एक मन होतें व टिपु-  
सुलतान च्या मोहिमेमध्ये हि तिघांनीहि फार श्रमपूर्वक कायदा करून घेतला, ही पूर्वीची  
स्थिति मला सांगली आठवने. इही पेशवेसाहेब व नवाबसाहेब यांमध्ये शक्य  
वित्तके प्रयत्न मने साफ करण्याकरिता केले तरी सुद्धा परस्परांत बर दिमून येत  
आहे, त्यामुळे माझ्या अंतःकरणास फार सेद होत आहे. या एकीकरी यागतीत तिघां  
सरकारत ती पूर्वीप्रमाणेच कायम असणे हा तिघांसी एक मोठा कायमचा आधार  
होईल व ( त्यामुळे ) हिंदुस्थान देशात हि शांतता राहील. यात अडथळा आणणारी  
गोष्ट केव्हाहि घडणार नाही. एवढेचामुळे सर चार्लस वार मालेड बहादूर  
याजकडून या सर्व गोष्टी तपसिलवार आपणास ( बाळाजी पंडित यास ) व पेशवे  
सरकारास जाहीर जाल्यास बरेच दिवस झाले आहेत. जो तेंद्रा पेशव्यांच्या व  
नवाबाच्या वृत्तान्तीला फारणीभूत होतो ता सोडून कायदा करण्याकरिता व  
उभर सरकारामध्ये मने साफ करण्याकरिता मी हरएक प्रकारे परिश्रम व प्रयत्न  
केलेले आहेत. त्यांत कोणतेहि प्रकारे कसर केलेली नाही एवढें मला समाधान वाटतें.  
दोन्ही सरकाराचा जो कोणी दोस्त असेल ( मग तो कोणी हि असो. ) त्याने याच-  
प्रमाणे करणे घात हें, याशिवाय, तेंद्री सरकारामधील अह पुष्कळ दिवसांवाखून  
वृद्धिंगत होऊन कायम झालेला असल्यामुळे कंपनी सरकारचाहि नफा आहे ही  
गोष्टहि माझ्या जेदपूर्ण अंतःकरणांत बागत आहे. त्यानंतर माझे सर्व प्रयत्न निष्फळ  
झले व महाराजसाहेब व नवाबसाहेब यांच्या मधील विवादाचे मूळ कारण सम-  
जाल नाही. व ज्या जेहाचा उपयोग व परिणाम परस्परांचा उलगडा करण्यांत  
झाला असता त्या जेहास अनुसरून सलूबाकरिता शक्य ते प्रयत्न केले तरी ती गोष्ट  
घडून येत नाही हे सर्व पाहून माझ्या जेदपूर्व अंतःकरणास अत्यंत सेद होत आहे. असेर  
या सर्व गोष्टीमुळे दोन्ही सरकारांतील विवादाची अत्यंत वाईट गोष्ट पाहून—अर्था गोष्ट  
केव्हाहि न घडो अर्था मी पूर्ण आशा करितों. तिन्ही सरकारामधील पूर्ण दोस्तीमुळे  
मला समजत असलेल्या व माझ्या अंतःकरणातलि, गोष्टी तावडतोय वेळ न गमावतां  
झिडून कळविण्यात गुंतलो आहे. बरकट गोष्टी साहेब मजकुराच्या ( = मालेड

साहेबांच्या) जपानी वस्त्र आपणांस व महाराजसाहेब यांस जाहिर होनीं आपण मला एक इतिवृत्तक जाणून कुशल वत्र पाठवून सुधी करा अशी आशा आहे. कार काय लिहिणें ?

जे. शोभर

पत्राक ११७

॥ श्री ॥

शोभर

शके १७१७ आषाढ शु ८

पा २१७१७१५६

श्रीमंत माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस—विशेष इकडून लडाईं ही इकीकत व दरम्यान तहासधर्मी मजकूर लिहून पाठविलेले पत्राचे उत्तरीं आपले कडून रुपापत्र, असे प्रकारें उत्तर येईल अशीं सात्री वाटत नसतांना, उत्तम समधी आले तें पोहोचून कारण समाधान वारलें व सर्व मजकूर तपशीलवार सम गला आपण व नवराय आसफजहा याजमध्यें परस्पर घेवनाच व छगडा असल्याबद्दल समजून कार कायजी लागली होती परंतु ती आतां आपली परस्पर दोस्ती झाली आहे हे कळून आमच्या सरकारची आपणा दोघां सरकारांमध्यें अत्यंत छेद व एक असल्यामुळे, दूर होऊन अत्यंत आनंद झाला ईश्वरी योगानें घडून आलेले परस्पर दोस्ती व एकीचे कायदे हे दोघांचे मनास पूर्णपणें समजले आतां परस्पर छेद व एकीचें जे स्वरूप आहे तें ईश्वरी रूपेणें शाश्वत टिकावें ही आशा कार आहे अपला मागेघाचा एक इतिवृत्तक समजून नेहमीं रुपापत्र पाठवून सूच करीत जाल अशी आशा आहे बहुत काय लिहिण ?

जे शोभर

पत्राक ११८

॥ श्री ॥

डॅनियल् सीटन्

शके १७१८ माघ शु ५ नंतर

११२११७१६ नंतर

श्रीमंत पंडित प्रधानसाहेब यांस—डॅनियल् सीटन् याजकडून विशेष—आपलें रुपापत्र पोहोचून परमानंद झाला व त्यातील महाराजाकडून आपणांस पेशवाईचीं घडनें मिळाल्याबद्दल आनंदकारक मजकूर ऐकून जवळ-दूरच्या मित्रांस अत्यंत सुख झालें ईश्वर आपणांस यशस्वा सुदैवी व वैभव, सुखा व सिंगसनाचा अलंकार, पृथ्वी आहे तोंगवेतों कळून सब इष्टसिद्धि करा व त्याबद्दल त्याच्या दरबारीं त्याचे आभार मानतां तो अत्यंत श्रेष्ठ ईश्वर आपल्या विश्वो-दायानें आपणांस सुखा राखो इतिवृत्तकाचे आभार व आशीर्वाद हे मगगचें द्योतक आहे ईश्वररूपेणें आपण व इमजकंपनी सरकार यांमधील दोस्तीचा सबंध कायम मजबूत होवो अशी प्रार्थना आहे माझ्याकडून होण्याजोगें काम करण्या

बहुल आपण सूचनाज्ञा कराल तर नें मी करण्यास सुपी आहे. बहुत काय लिहिणें. ईश्वर आपणांस सुखी राखो.

डी. सीटन

पत्रांक ११९

॥ श्री ॥

चेरी

शके १७१८ पोषानंतर

डिसेंबर १७१६ नंतर

महाराजासाहेब यांस—विशेष—आपलें स्नेहपत्र उत्तम समयीं पावलें, त्यांतिल प्रत्येक अक्षर व शब्द यांत स्नेहाचा सुगंध होता. त्यामुळें प्राण व प्रेम या जुळ्यांच्या मगजांत घमघमाट झाल्या. आमचें मन अत्यंत सुप्रसन्न असतांना गादीनशील शाण्याबद्दलची शुभवातां त्यांत असलेली समजली ज्या लोकानीं आपणास गादीवर बसण्याच्या कामीं अडथळा केला त्यांस यथायोग्य शासन छालें आहे, व आपण आनंदानें यशस्वीपणानें पुण्यास दाखल झाला. राज्य घाळ्याजी जनार्दन हे कोंकणातून येऊन त्यांस आपल्या भेटीचा लाभ झाला व प्रमाणें आपणा दोघांची पुनि छाल्यावर ब्रह्मासाहेब बहादूर व तमाम सरदार यांस श्रीमंत हुजूर महाराजासाहेब यांनीं वरें दिली. याप्रमाणेहि मजकूर त्यांत होता या वार्तेमुळें जवळदूरच्या स्नेहांस व मला अत्यंत आनंद झाला. सद्दर भुदेशी पद्मार्चें अभिनंदन प्रत्यक्ष लक्ष्मीनें व आनंदानें केलें. या शुभवार्तेनें माझा अंतःकरणरूपी प्याला आनंदरूपी दाढनें इतका भळन गेला कीं त्याचें किंचित् वणन करीन झटलें तर दुप्तरें लागतील—या गोष्टीस एक ईश्वर साक्ष आहे. या ईश्वरदत्त राज्यारोहणामुळें जवळदूरच्या अर्भाष्टचितकांस व विशेषतः आपणांस ईश्वर नेहेमीं सुखी करो. आपण सरकार व कंपनीसरकार या परस्परांतील स्नेह, प्रेम व एकी नेहेमीं मजबूत व कायम आहेच. व यामुळेंच नवाब गझनूर जनरल सर जॉन शोअर थारोनेटसाहेब बहादूर यांनींहि आपणांस कलकत्त्याहून पत्र पाठविले असेलच. त्यावरून परस्पर स्नेहीनि व वागणूक ही लक्ष्यांत येईलच. याच गोष्टीकडे मीहि नजर देऊन आपल्या अर्भक वैभवविद्दल व चिरामुण्याबद्दल शुद्ध अंतःकरणानें ईश्वराजवळ प्रार्थना करीत आहे. मला आपला एक हितचिंतक नेहेमीं समजून वारचेवर याचप्रमाणें कुशळपत्रें पाठवून आनामी करावें. नेहेमीं सुखाचे दिवस असोत.

जॉ. एफ. चेरी.

पत्रांक १२०

॥ श्री ॥

( ? )

शके १७१९ चैत्र.

एप्रिल १७१७ इ.

श्री. महाराजासाहेब ( १ ) यांस—विशेष—आपलें रूपापत्र मेहेर-

यानीने पोंहपुन चद्रमान साला. आसल्या रुपेच्या अनेक गोष्टी लाला आनंदराम यांच्या जयानीवदन समजल्या. लाला मशारनिळे हे इपजांच्या थोर साहेबार्शी व जनाये अलां वजीरुल् मुमालिक यांच्याशी भेटून रात आपल्या शेवेसी येतो. महाराज, आपल्या रुपेमुळे मी आमाती कां न व्हांवें ! लाला मजकूर हे तोंडीं फळवितो. हमेशा पत्र पाठवून मला मान देऊन खूप कराल अशी उमेद आहे, नेहेमी मुसाचा काल व इशसिद्धि असो.

पत्रांक १२१

॥ श्री ॥

सर जॉन शोअर

शके १७१९ वेशाख शु० ५

ता १५/१७१७ इ.

श्रीमंत पेशवे साहेब यांस—विशेष—अत्युच्च थोर कुलांन महाराजांचा ऐश्वर्य—समृद्धि—मदत्त—बेमदरुपी बाग कालवायूच्या अवघातापातून सुरक्षित राहून नेहेमी हिरवागार, टवटवीन, विकासी व मनोहर राहो. मी ( आपला अलत्रिम स्नेह ) नवावसाहेब वजीरुल् मुमालिक यांस भेटण्याकरिता लखनौत नुक नाच गेलों होतो. एकमेकांच्या सहवासान माझे कांहीं दिवस आनंदान गेले. तेथून निघून मी कलकत्ता मुकामी ता० १ माई मे सन चालू मुताबिक ता० ३ माई जिल्हाद्वय सुसंरक्षणें परत आलों. दुभाषी असाची नीति व मेहरबानी यांची मला आदरवण होते. म्हणूनच स्नेहाची कुशलवार्ता जाणण्याची कार इच्छा आहे. मला सरा स्नेह सनजून वरचेवर कुशलपत्रें मिळून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिणें !

जे. शोअर.

पत्रांक १२२

॥ श्री ॥

सर जॉन शोअर

शके १७१९ वेशाख शु० ६

ता २५/१७१७ इ.

\* श्रीमंत रायसाहेब महाराजांचा अत्युच्च व थोर कुलीन—ऐश्वर्य—समृद्धि मदत्त बेमदरुपी बाग कालवायूच्या योगानें सुरक्षित राहून नेहेमी हिरवागार, टवटवीन विकासी व मनोहर राहो. मी लखनौकडून प्रवासातून परत कलकत्त्यास आलों तेव्हां आपलें रुपापत्र बिकालें. त्यान आपणांस पेशवाईची बहुमानाची वस्त्रें ता० ४ जमादिलाखर रोजी दिशी गेल्याबद्दल थोरे दोस्तीचा अव्यंत आनंदकारक मजकूर वाचून फारच समाधान झालें. यापूर्वी आपणांस मी अभिनंदनपत्र पाठविलें आहेच. आतां पुन्हां अभिनंदन करतो व दोस्तीची व स्नेहाची वृद्धि होवो, अशी आशा करितों. याममाणेंच आपली कुशलवार्ता वरचेवर रुपापत्रद्वारे फळवून मला संतोषवाल अशी मला आशा आहे. कळों बहुत काय लिहिणें !

जे. शोअर

पत्रांक १२३

॥ श्री ॥

वेल्लेस्ली

शके १७२४ पौष वद्य १०.

सा १८१११८०३ इ.

श्रीमंत राय अमृतराय साहेब—यास—विशेष—आपलें रुपावत्र पावलें. त्यांतील मजकूर—यशवंतराय होळकर व महाराजा शिंदे यांचे सरदार यांमध्ये परस्पर वैमनस्य येऊन तसें सुरू झाल्याबद्दल व श्रीमंत महाराज पंडित प्रधान साहेब यांची स्वारी झिल्ले महाडकडे जाण्याबद्दल व आपण पुणे मुकामी येण्याबद्दल व इतर गोटीबद्दल—समजून फार आनंद वाटला. या गोष्टी आपण केवळ शोध व एकी यावर नजर देऊनच मला मुद्दाम कळविल्या आहेत, ईश्वराने सरकार अंगरेज बहादूर व सरकार पंडित प्रधान व आपले सरदार या परस्परांत प्राचीनासून मैत्री व एकीचा संबंध चालत आला आहे. आपण व सरदार मंडळी यांमध्ये जे सत्य आहे त्यामुळे अंतर्करणात अशी आशा वाटते की, सरदार सरदारांच्या ठिकाणी दोस्तीचा पाया विशेषच मजबूत होवो. आपले घोर वैकुंठवासी पंडित श्रीमंत रघुनाथराय साहेब व ईश्वर सरकार यांमध्ये असलेली कमालीची दोस्ती व स्नेही व आपणांची व आमच्या सरकारच्या लोकांशी परस्पर पांगलें वर्तन यावर नजर दिली असतां आश्चर्य अशी सात्री आहे की, त्यांविषयी आपली दोस्ती व प्रेम जास्तच आमच्या हृदयावर कोरलेलें आहे. हिंदुस्थान च दप्तर या देशांतील सर्व स्थितेस सुख व आराम मिळ्यावें हे नेहमीं आमचे मजरेपुढें ध्येय आहे. ईश्वरसरकार यनवायसाहेब मीर निजाम अलीखान बहादूर यांची कान्हास एकरुपच असल्यामुळे सदर नवाबांच्या अंतर्करणांत अशाच प्रकारची इच्छा प्रचलून असली पाहिजे. सदर नवाब साहेबांच्या पत्रावरून आपणांस समजलें असलेच. ईश्वरसरकारांनीं आरण्या व मरले-सरकारांच्या सरदारांच्या कामकाजासंबंधीं घोलजे चालणें करण्यास पूर्ण अधिकार दिलेले कर्नल ब्लेजसाहेब हे आपल्या शेवेसी गाईर करताले; त्या वरून बरील बापतींत माझ्या मनातील विचार व गोष्टी समजून येतील. मी आपला एक कुशनेष्ट समजून वरचेवर अशाची रुपावत्रें पाठवून आनंदवीत जाल अशी आशा आहे. बहुत काय लिहिलें ।

वेल्लेस्ली

पत्रांक १२४

॥ श्री ॥

लॉर्ड क्लीफ गव्हर्नर

चंद्र चिनापटण

शके १७२५ भाषा १० ६

सा १८१११८०३ इ.

श्रीमंत बाजीराय रघुनाथ पंत प्रधान यास—विशेष—आपलें रुपावत्र नागोजीराय चक्रील याजबरोबर येऊन पोहोचलें व त्यामुळे फार आनंद



शाला. हिंदुस्थानांत आपला व इंग्रजसरकार यांचे परस्पर स्नेह व हितसंबंध इतके एकवटलेले आहेत की, ते एकदुसऱ्याकडे दिसत आहेत. व आपल्या निर्मल अंतःकरणांत-  
हि ते तसेच ठसलेले आहेत हे पाहून मला फार आनंद झाला. आपल्या मुलुखांत  
असलेली शांतता काही दिवस नार्हीशी झाली होती ती आपण गादीवर आल्यामुळे  
पुन्हा प्रस्थापित झाली. व असाच हेतु आपणा दोघा सरकारांचा होता. आशा आहे  
की, ईश्वररुपेने हिंदुस्थानच्या रयतेस सुख असावे, हा हेतु इंग्रजांचा आहे व आपला-  
हि तो तसाच असावा. नागोजीरावांस या कामावर आपण नेमिले आहे ही  
फार समाधानाची गोष्ट आहे. व सदर वकिलांचा मानमर्यादा योग्य प्रकारे  
ठेवण्यांत आल्यांत आनंद वाटतो. वरचेवर पत्रे पाठवून कुशल कळवाल अशी  
आशा आहे. विशेष.

पत्रांक १२५

॥ श्री ॥

लॉर्ड ह्यीफ् गव्हर्नर  
घेंदर विनापटण

शके १७२५ भाद्र. शु. ११

सा ३०/८/१८०३ इ.

श्रीमंत पंडित प्रधान यांस—विशेष—ईश्वररुपेने मद्रास शहरी माधे  
येणे झाले. इंग्लिशांतल्या थोर यादशाहाच्या विद्यापूर्वक हुकमावळून त्याच्या  
कारभारी व इतर थोर पदरच्या मंडळींनी मद्रासचा अधिकार माझ्याकडे सोंपविला  
आहे. व त्याची मूळ मी आपल्या हातांत घेतले आहे. सद्यस ही संपूर्ण मी आपणाला  
लिहून कळवीत आहे. येथील जुना पत्रव्यवहार, कागदपत्रे वगैरे पाहून स्थानून  
आपली व कंपनीसरकारची उत्तम प्रकारची मंत्री पाहून इतर कामे सोडून प्रथम  
आपलेकडे पत्र पाठवीत आहे. आपला परस्पर स्नेहस्वी याग नेहमी ताजा ठव-  
ठवीत व वृद्धिंगत राहिल अशा कामांत मी नेहमी तत्पर राहिल याबद्दल आपण साक्षां  
चाळगावी, आपण पत्रव्यवहार मेघाच्या वर्षावांनी त्यास नेहमी विकसित, प्रकुल कराल  
अशी मला उमेद आहे. बहुत काय लिहिणें !

पत्रांक १२६

॥ श्री ॥

सर जॉर्ज बालो.

शके १७२६ मार्ग. व० ११ नंतर

२९/१२/१८०४ इ. नंतर

गाजीराव पंडित प्रधान यांस—विशेष—पूर्वापासून आपला परस्पर स्नेह  
आहे म्हणून मजकुराचे आपले स्वतःचे काम ते पावले इत्यादी आपण व सरकार  
कंपनी इंग्रजबहादूर यांच्यामार्फत दोस्ती वाढत आहे. सद्यस मी आपल्या कुशल-  
वर्तमानाची अपेक्षा नेहमी करित आहे व आपणहि आमच्या कुशलतेची अपेक्षा  
समिच करावी. याउपर विशेष. आपलेकडून हरी उद्योग वकिलांच्या कामावर आपण  
नेमलेले हे येथे आले आहेत. व ते आपले काम यथायोग्य करित आहेत. हे ऐकून

आपणांसहि आनेद् वाटेलाच. त्यांगमार्फत इतरहि स्नेहाच्या व एकीच्या अनेक गोष्टी आपण करविल्या त्याहि सर्व पूर्णपणे समजल्या. आमच्या समस्त भेटीत हुरी उधच यानें तिकडोल स्नेहाच्या बगेरे गोष्टी सांगून कार सुषां केलें. त्याची एकंदर धान-पलणूक पाहून आम्हांस कार आनंद होत आहे. आगगा परतार सरकारांमध्ये ईश-रूपेनें घडून आलेला जो स्नेह त्यांत फारक न होतो उरत वृद्धिंगतच होत जाईल व आमचीहि मेहरबानी त्याजवर हमेशा राहिल ही आपण सांगी घाळणार्हा. स्नेहास घरचेवर पत्र पाठवून कुशल कळवत अशी आशा आहे. वळावे बहुत काय लिहिणें !

जी. एच्. वालों.

पत्रांक १२७

॥ श्री ॥

ए. पी. करी

शके १७६४ चैत्र शु० ३

रा॥ १३१४१८४२ इ.

महाराज साहेब यांस (१)

विशेष-दर्शनापेक्षा दासपुन कळवितों

की, आपले रुपापत्र पावले; त्यातील प्रत्येक ओळींत फरा व प्रेम भरलेले होतें. त्यांतीलहि प्रत्येक अक्षर दोस्तीच्या अक्षराने इतकें सुगंधित होतें कीं त्यामुळे मन सुवासित होत होतें. मी आपल्या पत्राची वास्तुकतेनें वाट पाहतच होतो, इत-क्यांत ते पोहोचलें, त्याबद्दल मी आभारी आहे. आपली कुशलवातां न समजल्यामुळे मनास लागलेली काळजी तें आल्यामुळे दूर झाली व समाधान झालें. आपल्या गुणांचा एक चहाता समजून याचप्रमाणें प्रत्यक्ष भेट होईपर्यंत आठवण करण्याची फरा द्यावी. बहुत काय लिहिणें, तारीख १३ महि एप्रिल सन १८४२ इसवी.

( सहे ) ए. पी. करी.

पत्रांक १२८

॥ श्री ॥

टॉमसन,

शके १७७६

१८५४ इ.

मेहरवान (१) साहेब बहादुर यांस—विशेष—

जरी मी सरकारी कामांत अतिशय गुंतल्यामुळे आपल्या दूरचारी बाह्यनः हजार रझतां भालें नाहीं तथापि अंतःकरणांतून मात्र दूर क्षणासमाप्ती जोम आपल्या स्तुतिमुळे ओली होती. आपलें रुपापत्र न आल्यामुळे मन एकमकोर अस्वस्थ होतें तो इतक्यांत आपलें पत्र ता. ३० शवान सन १२६८ हिमरीचें— 'आपण काशी पवाराचे द्वारे एक छडी पाठविली होती ती जुनी होती त्याच नमुन्याची दुसरी एक छडी आमचेकडे पाठ-वार्वा' या मजकुराचें उत्तर समई येऊन पोहोचलें. त्यामुळे मला हमागेरहीनें आनंद झाला व माझा मान आकाशापावेतो जाऊन मिडरा. तो ईश्वर आपणांस मोल्यात पाणी आहे तोंपावेतो व सूर्यानें तेज आहे तों पावेतो सुरक्षित असो व आपली इशसिद्धि करी. व यामुळे मला अभिमान वाटेला. आपण आझा केल्पाप्रमाणें छडी

लौकरच पाठाविणार होतो परंतु पाहिल्या छडीप्रमाणे छडी नव्हती, काराप्रांत बगेरे मी तपास केला पण मिळाली नाही. आतां कळकळ्याहून मागविली आहे. कांहीं दिवसांनीं आन्याबरोबर आपणाकडे पाठवीन. आतां जवळ अमलेची एक पाठावेली आहे. स्वीकार होईलच. मला आपला एक द्विचिंतक समजून आपले कुशल व माझ्याजोगें काम कळवून रुपा केल्यास मला अभिमानास्पद होईल.

अर्जी सैरतलच मिस्तर

टामसन—साहेब

टामसन.

पत्रांक १२९

॥ श्री ॥

(?)

शके (!)

ता. (!)

मे० पंडित साहेब यातः—आपलें कुशलपत्र पेटेचून फार आनंद झाला. बायोबच्या पाटकर बगेरे मंडळीसह भगवंतरावांनीं जागा सोडून सालकडा (१) दिव्याचा आश्रय केला व गुपारने हणमंतराव हे भगवंतरावांस सामील झाले. व नंतर भगवंतराव यांनी आपल्या कोजेसह व एसाजी शिंदे फोल्डारचाला यांसह भगवानराव गोविंदराव व पांडुरंगराव व रामचंद्र गणेश यांजवर मौजे बडगांव येथें पारणा (—) नदीच्या काठीं एखा वळन तेथें लडाईं झाल्यापदल व शत्रू घेता कदीमुळे पळून गेल्यामुळे कांहीं प्रांत प्रतापामुळे हातीं आन्यासपदल मजकूर समजला. त्यामुळे जेव्हांस फार आनंद झाला, जें कांहीं होतें तें श्रीमंत माधवराव नारायण पांच्या मत पानें घेत आहे. बरकड, ठीक आहे. 'ईपजाचा बकौल व आपण यामध्यें झालेला करारनामा अमलांत आणणें व बकौल मजकुरांनीं कलकत्त्यास व मुंबई घंदराचे गठने-रास पत्रें पाठाविणे, तेंटेचसेडे मिटवून शांतता कायम करणें या बाबतीत आम्हां त्यांस पत्र लिहिलेलें आहे. उत्तर आल्यावर आपणास कळवूं' हो हकीकत समजली. पत्रोत्तरें आल्यावर वस्तुस्थिती मला कळवालच. बरकड गोष्टी आणखी पत्रांकळवीन. सुमकाल व इशसिद्धि असो.

पत्रांक १३०

॥ श्री ॥

कॉन्वॉलिसर ८

शके १७०९ कार्तिक शु० ९

पा १८११११७८७ ६.

मे० माधवराव नारायण पंडित प्रधान पेशवासाहेब यांस—  
विशेष—विलायतेहून परत येऊन येथील सर्व गोष्टींचा अभिचार व मुहतायां घेतल्यापदल पत्र मी आपणांस लिहिले होतें त्याचे उत्तर आणलें आनंददाक रुपापन आले तें पावले आपण व इयज बहादूर यामधील दोस्ती व एकी पूर्वापासून कायम चालत असेली आहे. सबब मलाहिती मंजूर आहे. व त्या योगाने दोस्तीचा

पाया दिवसेंदिवस मरभक्रमच होईल. आपण पत्राप्रयोग लाला सेवकराम याचा मुलगा लाला गुलाबराय यानप्रयोग सोबतच्या यादीप्रमाणे काही जिनसा पाठविल्या त्याबद्दल मी फार आभारी आहे. आपल्या पत्रातील मजकूर वाचून फार आभारी झालों. आमच्या राज्याशी आपला दोस्तीचा संबंध पुष्कळ दिवसांपासून चालत आलेला आहे व तो परस्पर एकरूप आहे. मलाहि तोच संबंध मनापासून राखला पाहिजे. ईश्वररुपेने परस्पर दोस्तीरूपी जो बण आहे तो एकीरूपी पाण्याने इमेशा हिरवागार व दृढदवीत राईल. लाला गुलाबराय मुसलमानपणे कलकत्त्यास पोहोचले, व मला भेटले. व आपण पाठविलेल्या यादीप्रमाणे जिनसा त्यांनी मला दिल्या. मोहिं जेव्हापूर्वक त्यांचा स्वीकार केला. ते एक जेव्हाभिवृद्धीचे कारण घडलें, नानासाहेब फडणवीस यांच्या शुद्ध दोस्तीबद्दल बगैरे मजकूर मी आपणांस लिहिलेला आहेच. त्याशिवाय वरकड गोष्टीबद्दल मिस्टर मॅलेटसाहेब यांच्या पत्रावरून ते आपणांस जाहीर करतील. मला अशी सांगी आहे की, परस्पर दोस्तीच्या दृष्टीने आपल्याजवळ असलेले मिस्टर मॅलेटसाहेब हे आपल्या कामात पूर्वीप्रमाणेच वर्तून ठेवतील. हजेरा रुपावरून पाठवून आनंदवीत जावें. बहुत काय लिहवें !

फॉर्नवॉलिस

पत्रांक १३१

शके १७१२

॥ श्री ॥

यलंद घताए जनरल

१७१० ई

रायसाहेब परशुराम भाऊ यास—विशेष—हल्ली टिपुसाहेबांशी जो आमचा तड होत आहे त्यात दर रुपयापेकी सहा आणे असा विशेष ठरत आहे. परंतु इतर गोष्टी मात्र मनाप्रमाणे जुळव नाहीत. म्हणून कळवितो की, माझा पूर्ण हेतु असा आहे की, आपणां सर्व सरदारांशी एकदिल हेऊन जो काही मुलुख बगैरे पदरांत पडेल त्याचा चवथा हिस्सा मला द्यावा व आपण बाकीचे तीन हिस्से आपणामध्ये वाटून घ्यावेत. याच गोष्टीबद्दल आपली पत्रे आमच्याजवळ पूर्वीच आलेली आहेत व आमचीहि आपणाजवळ आहेत. नेहेला पुढें येतील. इतर वरकड गोष्टींची विचारपूस करण्याकरितां आपल्या सेवेसी अहमद अलीखान पास पाठविलें आहे आपली मर्जी असल्यास या गोष्टीचा निकाल करून नायडनोब सगर याची, म्हणजे त्याची आमचेकडून देसरोस केली जाईल. वरकड मजकूर मशागिलेच्या जमानेवरून रक्यात येईल. जास्त काय तसदी देऊ ! नेहेमा मुलाचा काल असो.

पत्रांक १३१

॥ श्री ॥

चलंद वताप जनरल

शके १७१२

१७१० ई.

मल्हारराव होळकर यांस—विशेष—( जनरल मूसी वेल यांनी मल्हारावांस पाठविलेल्या पुढील पत्राप्रमाणेंच मजकूर आहे ).

पत्रांक १३२

॥ श्री ॥

जनरल मूसी वेल.

१७१० ई.

\* मल्हारराव होळकर यांस—विशेष—हल्लीं टिपुसाहेबांशीं आमचा तह ठरला आहे कीं, स्वयापैकीं सहा द्यावेत. परंतु आमची तय्यत सदरहु साहेबांशीं जुळत नाही. म्हणून माझा फर हेतु आहे कीं, जर मेहाराज स्वार्थ माधवरावसाहेब यांच्याशीं योग घडून येईल तर एकमेकांच्या एकीनें त्यांच्या ताड्यानील मुलुस आपल्या कन्यांना घेऊन आनंद करूं. यापूर्वीं याच बाबतीत आपणा परस्परांचें सवायजपास होऊन असें ठरलें आहे कीं, जो मुलुस व मालमत्ता आपल्या ताड्यात येईल त्यापैकीं तीन हिस्से शौर्यन रावसाहेबांनीं द्यावे व एक चवथा हिस्सा मझपाकडे द्यावा. याबद्दल पत्रप्रवहार दोघांकडे आहेच. व बाकतीत अहमद खलीलान यांस आपल्या स्वेच्छी पाठविलें आहे. आपल्या मजीस आस्थान लबाकर समर दावी म्हणजे त्या बाबतीत सटपट करू. यहुत काप लिहिणें, नेहमीं छुसी असा.

पत्रांक १३२

॥ श्री ॥

जनरल मूसी वेल.

शके १७१२

१७१० ई.

रावसाहेब परशुरामभाऊ यांस—( मल्हारराव होळकर यांस लिहिणें आहे त्याचप्रमाणें सर्व मजकूर आहे ).

पत्रांक १३३

॥ श्री ॥

कॉर्नवॉलिस

शके १७१३ श्रावण व० १०

वा २५/८/१७११ ई.

श्री० माधवराव नारायण पंडित प्रधान यांस—विशेष—आपण व नयाय आसफजहा नवाब व इंग्रज बहादूर यांच्या परस्पर कौलकारांत आपणा-

\* येथे लिखाणवारीत पत्त्यावरिण ह नांव चुकीचें दिसतें. कारण मल्हारराव होळकर हे ता० २०/५/६६ रोजीं वारले व शिक्रावारीत सन ११९० हिं० असा आहे.

પત્રાંક ૧૩૧

॥ શ્રી ॥

વલંદ વ્રતાય જનરાલ

શકે ૧૭૧૨

૧૭૧૦ રૂ.

મલ્હારરાવ હોલકર યાત્રા—વિશેષ—( જનરાલ મૂસી બેલ યાત્રી મલ્હાર-  
રાવાસ પાઠવિલેન્ગા મુઢીલ પત્રાવમાગે ૪ મનકૂર અહે ).

પત્રાંક ૧૩૨

॥ શ્રી ॥

જનરાલ મૂસી બેલ.

૧૭૧૦ રૂ.

\*મલ્હારરાવ હોલકર યાત્રા—વિશેષ—શ્રી ટ્રિપુસાહેવાંશી આમના  
તહ ઠરલા આહે કીં, વપાયેકીં સદા યાવેત. પંતુ આમથી તરિયત સદાહુ સાહે-  
ચાથી જુઢત નાહોં. મ્હણત માયા ફર દેતુ આહે કીં, જામેશવાન સવાઈ માધવ-  
રાવસાહેવ ચાંચારીં યોગ પડૂન વેઈલ નર દુકમેશાંવા દુકીનેં શ્યાચ્યા તાંચ્યા  
તોલ મુલુત આપલ્યા કમળાંત ધેઝન આનદ કહ. ચાપૂર્વીં યાચ ચાવતીંત આપ્યા  
પરપરાયેં સવારજનાય ફેઝન અસે ઠાલેં આહે કીં, જો મુલુત વ માલમત્તા  
આપલ્યા તાંચ્યાંત વેઈલ શ્યાચેકીં તોં. દિશ્તે આંમત રાવસાહેવાંનીં શ્યાચે વ દુક  
ચપધા દિશ્તા મરવાકહેં યાચ. યાનદૂલ પત્રાવમાગે દોઢેકહેં આહેચ. વ યાકરિતાં  
અહમદ અલીખાન યાંતુ આપલ્યા શેવેસી પાઠવિલેં આહે. આપલ્યા મર્જાંત આપ્યાસ  
તપકર સપર યાચો મ્હણજે ત્યા ચાવતીંત સટપટ કહ. મહુત કાપ લિહિં, મેઢેર્મો  
મુસી અતા.

પત્રાંક ૧૩૩

॥ શ્રી ॥

જનરાલ મૂસી બેલ.

શકે ૧૭૧૨

૧૭૧૦ રૂ.

રાવસાહેવ પરશરામભાઝ યાત્રા—( મલ્હારરાવ હોલકર યાત્રા લિહિં  
આહે શ્યાચમાગેં સર્વ મનકૂર આહે )

પત્રાંક ૧૩૪

॥ શ્રી ॥

ફોર્નવોલિસ

શકે ૧૭૧૩ નાવન ૧૦ ૧૦

૧૫ ૨૫૮૧૭૧૧ રૂ.

શ્રી ૦ માધવરાય નારાયણ પંડિત પ્રધાન યાત્રા—વિશેષ—અપન વ  
નવાય આસપજહા યાંદુ વ દુશ્વજ ચઢદર યાંતુ પાત્તર કોલકાર મત્તનીં

\* શેવે લિહાવવામીક વચ્ચાવમીક હ નાંતુ જુઢોં દિશ્ત. કારણ મન્હારાવ  
હોલકર દે તો ૨૦૧૫૧૬ તોજોં વાલેં વ ટિપ્પાવમીક સન ૧૧૧૦ મી.  
અસા આહે.

पासून आजपावेतो तो पाळण्यामध्ये माझा पूर्ण हेतु आहे व ते माझे आय कर्तव्य समजत आहे व पुढेही तसेच समजेन. ही तिघांची परस्पर एही ईश्वरदत्त आहे. या बाबतीत सर्व गोष्टींची व्यवस्था लावण्याचे काम कंपनी अथवा सरकारांनी मद्यावर सोपविलेले आहे. मद्य हा ध्येय हा इतकी उत्तम करण्याचे माझ्या मनात आहे की, आपण कंपनी सरकार व नवाबसरकार या निघाच्या बाबी-अन्, मोटेपणा प कायदा-या संशयास्पद न ठेवितां उपडणें दाही दिशाभर जाहीर करीन. टिपुसुलतान याजकडून मजकडे वकील पाठविण्याबद्दल विनंति केलेली होती व ही गोष्ट मिस्तर मॅलेट्साहेबांमार्फत आपणास वळेलच. परंतु ही गोष्ट दुसऱ्या पक्षास मान्य नाही, कारण ही बाब करारामध्ये नसल्याची शंका आहे. मित्रांच्या सुदेवानें आपली विजयी फौज हुरि पंडित तात्यासाहेब यांच्या हाताखाली असलेली इकडील फौजेस मिळाली. सदर पंडिताहेब हे करारी, पद्धतशीर काम करणारे व हितचिंतक आहेत. आपण त्यांस विजयी सेनाचें आविर्भाव दिलेले असल्यामुळे त्यांच्या ठिकाणी असलेला आपला विश्वास जाहीर आहे. तात्यासाहेबांची बुद्धिमत्ता व चातुर्य प्रत्येक कामांत दिसून येते, परंतु विशेषतः वकील पाठविण्याबद्दल टिपूकडून आलेल्या विनंतिबद्दल ते विशेष विचार करीत आहेत. या तीन दोस्त सरकारांच्या बाबतीत टिपुसुलतानाच्या कांन हेतु अहे याबद्दल माहिती मिळविण्यांत ते गुंतलेले आहेत. दुसऱ्या पक्षात ही गोष्ट मान्य का नाही याबद्दल ते तपासत आहेत. या सर्व गोष्टींचा त्यांनी उडा लावून या कामात असलेल्या सरकारांच्या विश्वासाकडे माणसांस एकत्र कडून जें त्यांत ठरेल तें उपड होईलच असे ठरविलें. त्यांस अनुसरूनच मी शांतचित्तानें दुसऱ्या पक्षाकडे लक्ष न देता टिपूचा वकील या तीन सरकारांच्या बाबतीत घोलण्याकृतीने येण्यास मजुरी दिली आहे. टिपुसुलतानानें या तिघांच्या नांवें पत्रे लिहिलेली आहेत. त्यात त्यांचा वकील इकडे पाठवून दोस्तीचा पाया मजबूत करण्याबद्दल विनंती केलेली आहे. मी आमच्या पत्राचे उत्तरी त्यांस ही गोष्ट कबूल आहे. तिही सरकारांची मलाई एकी व कायदा क्षणोक्षणी माझ्यापुढें आहे याबद्दल आपण खात्री ठेवावी. आपल्या अभिप्रायाशिवाय व दुसरा पक्ष नवाबमजकूर याचे हेतु समजल्याशिवाय टिपूच्या वकिलाच्या बाबतीत काम तहकूब ठेवून घोलणें घालणें करणार नाही. तात्यासाहेबांशीं या गोष्टीबद्दल माझे सल्लयत चालत असतें. वरकड मजकूर, तात्यासाहेबांच्या लिहिण्याबद्दल व मिस्तर मॅलेट् साहेबांच्या जबाबीबद्दल आपणांस समजतील. बहुत काय लिहिणें !

पत्रांक १३४  
शके १७१९

॥ श्री ॥

मोंगन्  
१७९७ इ.

मे० नानासाहेब बालाजी पंढरः—

यात—आपलें खुषाचें पत्र मिळालें. धोंमहाराजदुनूरकडून पोवाब, शिरवेंच, सगा भरणची, इत्ती व तरवारीची मूठ हे मिळाल्याबद्दल लिहिलें तें समजून फार आनंद वाटला. ईश्वर आपणांस हो गोष्ट धाजिणी करो, व जबळ दूरच्या जेखांस मुक्ती करो. मी नेहमी ईश्वरास आपल्याकरितां ह्या जोडून प्रार्थना कर्तिं. नेहमी मुक्ती असावे. विशेष.

पत्रांक १३५  
शके (१)

॥ श्री ॥

मॅक्लिभॉइ  
ता. (१)

श्रीमंत रावसाहेब माधवराव यात—विशेष—आपलें रुपापत्र पावलें व मजकूर समजला. सरदारांशीं व जेखांशीं असलेलें मातें प्रेम व एकी अगदीं उषड आहे. म्हणून अतिशयोक्तीचा प्रकार मी करित नाही. आपणां परस्परत ज्याअर्थी भेद नाही त्याअर्थी आपलाहि भाव माझ्याप्रमाणेंच असला पाहिजे. कारण परस्पर साम्य वस्तु एकच आहे. सयस आपण आपलें कुशलवृत्त नेहमीं पत्रां कळवून रुपा करित असावे. आपण विनंति केल्याप्रमाणें वारेंत अडथळा न व्हावा म्हणून कपर्नाच्या मोहरेनिशीं दस्तक पाठवीत आहे. पंचिल. आपल्या मातोश्री आनंदाने व सुख-रूपणें निममित ठिकाणीं पोहोचतील. कारण खरेपणांत व सरळपणांत इंग्रज सरदारांची काहीं हि कसूर नाही. हें आपणांस चांगलें माहीत आहेच. आपल्या मातो-श्रीची तीर्थास जाण्यावेण्याची जबाबदारी सर्व माझ्यावर आहे. बरकड गोष्टी आपले वकीलांकडून समजतील. जास्त काय तसदी थावी. कळावे.

मॅक्लिभॉइ

पत्रांक १३६  
शके (१)

॥ श्री ॥

(१)

ता० (१)

(१) यात—कंपनी अंग्रेज बहादुर याच्या मागण्यांत असें नांव व पदवी लिहावीः—कंपनी अंगरेज बहादुर याचे मोठे कुलकर्त्याचे गवर्नर बहादुर आहेत. ही गोष्ट लक्षांत घेऊन जे लिहिलें असेल तें लिहिलें. बहुत कष्ट काय घावेत !



पत्रांक १३७  
शके (१)

॥ श्री ॥

महंमद आरिफ सुरत  
वकील नि॥ चलंदेज  
ता. (१)

श्रीमंत नाना फडणवीस यास- अनुपमसेवक महंमद आरिफ वकील नि॥ कंपनी चलंदेज यांचे अनेक सलाम-विशेष-इकडील इकीकत आपले रुपेने ठीक आहे. व सर्वेकाल आपलें आयुष्य व वैभव यांच्या वृद्धीचें चिंतन करीत आहे. मजवर आपली सतत रुपा असल्यामुळे मी रात्रादिवस मनापासून आपणांस चाइतो. इल्ली सुरतबदराच्या चलंदेजाच्या कोठीवर नवा सरदार आलेला आहे. आपल्या नावें पत्र लिहिलेली संपतराय व गोविंदपंत चौध्या (१) यांच्या स्वाधीन केली आहेत. ते आपल्या सेवेशी येतील. चलंदेज कोठीच्या सरदारांनी लिहिलेलें आपल्या नावचें पत्र त्याजमाफत पोहोचिल. व आपण तें पाचालच. त्याचें उत्तर पाठविण्याची काळजीपूर्वक तजवीज करालच सरदारानें लिहिलेल्या पत्राचाहि जबाब लिहिलच. माझ्या पत्राचें उत्तर पाठविण्यास मजवर मोठी रुपा होईल. मी आपला दासानुदास द्वितर्चितक आहे. आपल्या रुपेची आशा आहे. वळावें बहुत काय !

पत्रांक १३८

॥ श्री ॥

बंदर सुरत-विल्यम याकूब  
चलंदेज.  
ता. (१)

शके (१)

मे० नाना फडणवीस यास- विशेष-ईश्वररुपेने इकडील सर्व इकीकत ठीक आहे व त्याचप्रमाणें आपलेकडीलाहे तशीच असेल अशी उमेद आहे. आपण व कंपनीची माणसे यांच्या दरम्यान असलेल्या दोस्तीस न स्मरतां घरेच दिवसांत दोन शब्दांचें एसाई पत्रहि आपण मजकडे पाठविलें नाहीं. या विलयाचें करण आपण काही तरी कामाकाजाला गुतलेले असले पाहिजेत. याशिवाय दुसरे काय समजावें ! तरी आपण विस्मरणास विसरून रुपेने मित्रांची स्मरण घेण्यामध्यें लक्ष्य द्यावें. व असें करण्यात सरोस्वर रुपा करण्याच्या पलिकडे काहीं नाहीं. याशिवाय जास्त वेळ आपला किती घेऊ ! असह वैभव व आरोग्य असो.

पत्रांक १३९

॥ श्री ॥

चलंदेज डायरेक्टर कोठी  
बंदर सुरत.  
१७९० इ.

शके १७९२

मे० किसनराय वलाल यास (१)- विशेष-घरेच दिवस झाले, आपलेकडून थोर आनंदादाक पत्र आलें नाहीं. म्हणून अरुत्रिम स्नेह व मैत्रीरुपी सांस-

कोस हें पत्र लिहून दृढीकरणार्थ घालना देत आहे. आशा आहे की, जुन्या दोस्ती-पेक्षा अधिक दृढसंबंध ठेवून हमेशा पत्रे वाठवून मला करण्याजोगे काम सांगून आनंदवीत जावे. यापेक्षा जास्त काय लिहवें! हे ईश्वरा, यांचे वैभव, आनंद, भुस, परिवार, लक्ष्मी व धोरपणा हे दिसतानुदिसत पावो.

पत्रांक १४०

॥ श्री ॥

( ? )

शके १९९८

१७७६ इ.

मे. रायसाहेब यांस- वि० - मुंबई बंदरावर ईश्याचा अतिशय धामेचा पराजय झाल्यापहल व आपलेकडे लष्करात रघुनाथराय यांचे दासल होण्यापहल व मुंबईस गेलेले लष्कर परत आल्यापहल व हैदरनायकास तशी देण्यापहल मदारुलमदामांचा हेतु असल्यापहल व सदर नायकास तशी देण्यात उभयती सरकासि कोणते कायदे आहेत व या कामी कायतजवाज केली पाहिजे यापहल वगैरे मजकुराचे आपले पत्र पोहोचले व फार आनंद झाला. या मोठ्या विजयाचे कारण केवळ राय पंडित प्रधान माधवराय नारायण यांचे नशीब आहे. आपणांस व सर्व हितचिंतकांस हा विजय शुभदायक होवो. नायक मजकुरास तशी दिली असता उभय सरकासिचा कायदा होईल अशी मला सांगी वाटते. नायकनजकुदास तशी देण्यापहल दोन वर्षापासून माझा हेतु होता. परंतु, परगुती सगड्यामुळे तसे घडून आले नाही. सांगत ईश्वररुपेने परगुती सगडे नाहीसे झाले असल्यामुळे पुढीलप्रमाणे वेत उत्तमप्रकारे योजिला आहे तो असा की, लढाईचे सामानासह मोठी फौज घेऊन तिकडे मी येण्याचे ठरविले आहे व एक दोन लाखांच्या भोवताली ठेवून नायकमजकुराचे काम काढले पाहिजे आपण व मदारुलमदाम यांनी सदर बाबतीत कोणती योजना केलेली आहे तें मला कळवावे. मी हैदराच्या तवीसंबंधी व फौजेच्या झळचल्लीसबधी हुजूर पुरनूर यांस कळविलेले आहे. आरण मुक्त आहता सध्या ईश्वररुपेने परगुती सगडे नाहीसे झाले आहेत. मदारुलमदामांच्या विचारें नायकाच्या बाबतीत पुढे टाकलेले पाऊल मागे घेतले जाणार नाही अशी योजना करामी म्हणजे तें काम ईश्वररुपेने सिद्धीस जाईल. आपण व मदारुलमदाम काय ठरविता तें कळविण्याची लया म्हावी. विशेष. सौख्य असो. बरकड मजकुर भावाजी पंडित यांस लिहिले आहे त्यावरून जाहीर होईल.

पत्रांक १४१

॥ श्री ॥

( ? )

शके ( ? )

सा० ( ? )

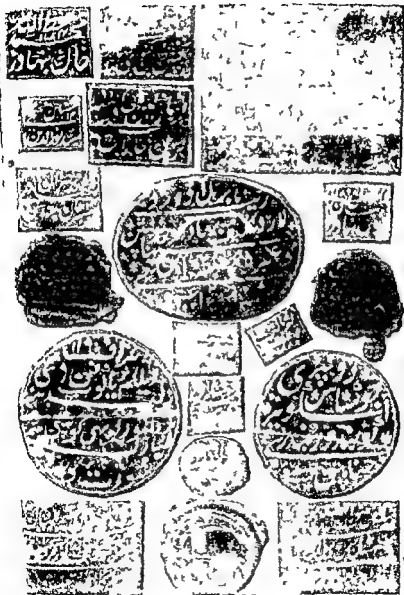
( ? ) यांस - वि० - यापूर्वीची इकडील सर्व इकीकत व सदर मुंबईचे गव्हर्नर इव कोरिसिल्लेचे वेगवेगळे बायदे यापहल सेवकराम

यांजबरोबर लिहून पाठविलेले आपणांस पोहोचले असेलच व त्याप्रों आपण तज-  
 वीज केली असेलच. कर्नल अपटन यांनीहि येथे समक्ष डोक्याने जे पाहिलेले आहे  
 ते त्यांनी आपणांस कळविलेले असेलच. व मलुमान याचे मार्फत एक स्नेहपत्र  
 नेहेमीप्रमाणे आपणाकडे पाठविलेले होते. परंतु ना० १० भाहे रमजान यावेसों त्याचे  
 उत्तर आपणांकडून आले नाही. यामुळे माझे मन अस्वस्थ आहे कोणीहि एखादा  
 मतलबाचे घोलणारा माणूस स्वतः सरोसर शत्रु असून स्नेहभाव दाखवून गैरवाका  
 गोष्टी आपल्या कानात भरवून स्नेहाचा जो शुद्ध चष्मा आहे त्यावर शत्रुत्वरूपी  
 कचरा त्याने न टाकावा अशी गाष्ट ईश्वर न करो. म्हणून मी पुन्हा हो हकीकत  
 आपणांस लिहीत आहे का गव्हर्नर व मुबई कौन्सिल हे सरळ चालणारे नसून  
 भलत्याच मार्गाचा अवलंब करून चालतील सत्य हे स्नेहपत्र आपणांस लिहिले जात  
 आहे की, आपण गव्हर्नर कौन्सिल नदर मुबई यांत ताकीदपत्रे लिहून इकडे  
 पाठवावीत. कारण, झालेल्या करारप्रमाणे फायदेशीर चालून सरेपणाचा आपण  
 पोफस घालावा वरकड इतर येवईक व अफळभूय कितूर व शत्रुलोक यांनी  
 आपल्या अमलदाराच्या मार्फत आपणांवेतों काही गोष्टी कळविल्यास त्यावर  
 विश्वास ठेवू नये व त्याचद्वळ मनांत दुसरे काही आणू नये. आमच्या सरकारा-  
 कडून कोणत्याहि प्रकारे करारात करक होणार नाही. नऊ लक्षांचा मुळूक्त तरफारा-  
 कडून रोकड रूपाने ध्यावा व दादासाहेबांनीहि याचप्रमाणे ध्यावा. कसा ध्यावा  
 ते लिहीन याका मजकूर लाला सेवकराम याचे पत्रांत जाहीर केला जाईल.

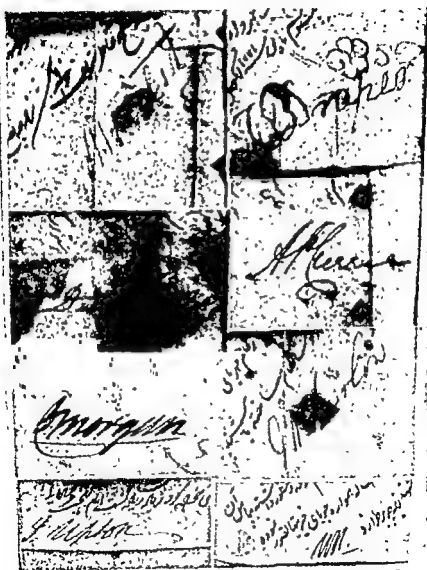
# शिकायांचा तपशील.

## उभीरांग ( रावीकट्टन )

- १ महमद हाफीजुल्लाहान व-  
हादर. (११)
- २ सयद नुरुद्दीन हुसेन मां-  
हरी. (११)
- ३ मिस्तर जान मकफर्सन ग-  
व्हर्नर जनरल वहादर (६०)
- ४ डॉमस डे पस्कायर (५८)
- ५ विल्यम याकूब मंदी अरा-  
फ वल्लेज डरेक्टर कोठी  
कंपनी मुबारक सुरत यंगरे
- ६ जुवदे नवीनान अर्जमुश्शान  
सर जॉन व्हॅट शोअर व-  
हादर गव्हर्नर जनरल मु-  
मालिके महारूसा सरकार  
अंगरेज मुतालिके कीम्बरे  
हिंद (११७)
- ७ कॅप्टन जॉन कनवे वहा-  
दर... (१०५)
- ८ कर्नल चार्ल्स मार्गन वहा-  
दर (३७)
- ९ राइट हानरबल पदवर्द्ध  
लॉर्ड क्लिफ वहादर गव्हर्नर  
चिनापटण घरीरा मुतालिके  
इंडिया सन. इसवी (१२४)
- १० जॉन ब्रिस्टो वहादर (२४)
- ११ विल्यम टेलर पस्कायर (४)
- १२ डॉमस किंग (२०)
- १३ इंग्ल १० इंड ० कंप ० (४०)
- १४ जुवदे नवीनान अर्जमुश्शान  
रफीउल मकान अशरफुल  
उमरा सर जॉर्ज हेव्स् वालो  
बारॉनेट गव्हर्नर जनरल  
वहादर नाजम् मुमालिके  
महारूसा सरकार कंपनी  
अंगरेज मुतालिके कीम्बरे  
हिंद सन १२०२ हिजरी  
(१२६)
- १५ कर्नल जॉन अपटन वहा-  
दर ११८९ (२९)
- १६ राबर्ट गॅरीर, पस्कायर (१८)
- १७ चार्ल्स वार मॅलेट ११९६  
(६५)
- १८ जोसास डुप्रे पस्कायर ग-  
व्हर्नर वंदर चिनापटण  
सन १७७० इसवी (१५)
- १९ मरीरेखास हुजुरे सुलतान  
इंग्लिस्तान जुवदे नवी-  
नान अर्जमुश्शान ग-  
व्हर्नर जनरल चार्ल्स अर्ल  
कॉर्नवालिस वहादर सिपा-  
इ सालार अफवाजे पाद-  
शाही व कंपनी मुतालिके  
कीम्बरे हिंद सन १२०५  
हिजरी (७४)



दार्वा वाजु—१. मकलिअडि (१३५) २. डीनियद मीटोन. (११८)  
३. सी. मागन. (३७) ४. ज. अपटन. (२९)



उजवी वाजु—१. डॉ. ड्रेपर. (६) २. ए. पी. करी. (१२७) ३. जी. एच.  
४. डब्ल्यू. एच. (चारनहेस्टिंगज) २७.

१. जे. कनवे. ( १०५ ) २. डी. वॉथस्टन ( ३५ )  
३. जॉन, मंकफर्सन ३० नवंबर ८५. ( ६० )

Handwritten signatures and text in Urdu script, including names like "J. Kanve" and "D. Wasthston".

Handwritten signatures and text in Urdu script, including names like "John Monckton" and "J. Kanve".

جنتی



۱۰۰  
 ۱۰۱  
 ۱۰۲  
 ۱۰۳  
 ۱۰۴  
 ۱۰۵  
 ۱۰۶  
 ۱۰۷  
 ۱۰۸  
 ۱۰۹  
 ۱۱۰  
 ۱۱۱  
 ۱۱۲  
 ۱۱۳  
 ۱۱۴  
 ۱۱۵  
 ۱۱۶  
 ۱۱۷  
 ۱۱۸  
 ۱۱۹  
 ۱۲۰  
 ۱۲۱  
 ۱۲۲  
 ۱۲۳  
 ۱۲۴  
 ۱۲۵  
 ۱۲۶  
 ۱۲۷  
 ۱۲۸  
 ۱۲۹  
 ۱۳۰  
 ۱۳۱  
 ۱۳۲  
 ۱۳۳  
 ۱۳۴  
 ۱۳۵  
 ۱۳۶  
 ۱۳۷  
 ۱۳۸  
 ۱۳۹  
 ۱۴۰  
 ۱۴۱  
 ۱۴۲  
 ۱۴۳  
 ۱۴۴  
 ۱۴۵  
 ۱۴۶  
 ۱۴۷  
 ۱۴۸  
 ۱۴۹  
 ۱۵۰  
 ۱۵۱  
 ۱۵۲  
 ۱۵۳  
 ۱۵۴  
 ۱۵۵  
 ۱۵۶  
 ۱۵۷  
 ۱۵۸  
 ۱۵۹  
 ۱۶۰  
 ۱۶۱  
 ۱۶۲  
 ۱۶۳  
 ۱۶۴  
 ۱۶۵  
 ۱۶۶  
 ۱۶۷  
 ۱۶۸  
 ۱۶۹  
 ۱۷۰  
 ۱۷۱  
 ۱۷۲  
 ۱۷۳  
 ۱۷۴  
 ۱۷۵  
 ۱۷۶  
 ۱۷۷  
 ۱۷۸  
 ۱۷۹  
 ۱۸۰  
 ۱۸۱  
 ۱۸۲  
 ۱۸۳  
 ۱۸۴  
 ۱۸۵  
 ۱۸۶  
 ۱۸۷  
 ۱۸۸  
 ۱۸۹  
 ۱۹۰  
 ۱۹۱  
 ۱۹۲  
 ۱۹۳  
 ۱۹۴  
 ۱۹۵  
 ۱۹۶  
 ۱۹۷  
 ۱۹۸  
 ۱۹۹  
 ۲۰۰  
 ۲۰۱  
 ۲۰۲  
 ۲۰۳  
 ۲۰۴  
 ۲۰۵  
 ۲۰۶  
 ۲۰۷  
 ۲۰۸  
 ۲۰۹  
 ۲۱۰  
 ۲۱۱  
 ۲۱۲  
 ۲۱۳  
 ۲۱۴  
 ۲۱۵  
 ۲۱۶  
 ۲۱۷  
 ۲۱۸  
 ۲۱۹  
 ۲۲۰  
 ۲۲۱  
 ۲۲۲  
 ۲۲۳  
 ۲۲۴  
 ۲۲۵  
 ۲۲۶  
 ۲۲۷  
 ۲۲۸  
 ۲۲۹  
 ۲۳۰  
 ۲۳۱  
 ۲۳۲  
 ۲۳۳  
 ۲۳۴  
 ۲۳۵  
 ۲۳۶  
 ۲۳۷  
 ۲۳۸  
 ۲۳۹  
 ۲۴۰  
 ۲۴۱  
 ۲۴۲  
 ۲۴۳  
 ۲۴۴  
 ۲۴۵  
 ۲۴۶  
 ۲۴۷  
 ۲۴۸  
 ۲۴۹  
 ۲۵۰  
 ۲۵۱  
 ۲۵۲  
 ۲۵۳  
 ۲۵۴  
 ۲۵۵  
 ۲۵۶  
 ۲۵۷  
 ۲۵۸  
 ۲۵۹  
 ۲۶۰  
 ۲۶۱  
 ۲۶۲  
 ۲۶۳  
 ۲۶۴  
 ۲۶۵  
 ۲۶۶  
 ۲۶۷  
 ۲۶۸  
 ۲۶۹  
 ۲۷۰  
 ۲۷۱  
 ۲۷۲  
 ۲۷۳  
 ۲۷۴  
 ۲۷۵  
 ۲۷۶  
 ۲۷۷  
 ۲۷۸  
 ۲۷۹  
 ۲۸۰  
 ۲۸۱  
 ۲۸۲  
 ۲۸۳  
 ۲۸۴  
 ۲۸۵  
 ۲۸۶  
 ۲۸۷  
 ۲۸۸  
 ۲۸۹  
 ۲۹۰  
 ۲۹۱  
 ۲۹۲  
 ۲۹۳  
 ۲۹۴  
 ۲۹۵  
 ۲۹۶  
 ۲۹۷  
 ۲۹۸  
 ۲۹۹  
 ۳۰۰  
 ۳۰۱  
 ۳۰۲  
 ۳۰۳  
 ۳۰۴  
 ۳۰۵  
 ۳۰۶  
 ۳۰۷  
 ۳۰۸  
 ۳۰۹  
 ۳۱۰  
 ۳۱۱  
 ۳۱۲  
 ۳۱۳  
 ۳۱۴  
 ۳۱۵  
 ۳۱۶  
 ۳۱۷  
 ۳۱۸  
 ۳۱۹  
 ۳۲۰  
 ۳۲۱  
 ۳۲۲  
 ۳۲۳  
 ۳۲۴  
 ۳۲۵  
 ۳۲۶  
 ۳۲۷  
 ۳۲۸  
 ۳۲۹  
 ۳۳۰  
 ۳۳۱  
 ۳۳۲  
 ۳۳۳  
 ۳۳۴  
 ۳۳۵  
 ۳۳۶  
 ۳۳۷  
 ۳۳۸  
 ۳۳۹  
 ۳۴۰  
 ۳۴۱  
 ۳۴۲  
 ۳۴۳  
 ۳۴۴  
 ۳۴۵  
 ۳۴۶  
 ۳۴۷  
 ۳۴۸  
 ۳۴۹  
 ۳۵۰  
 ۳۵۱  
 ۳۵۲  
 ۳۵۳  
 ۳۵۴  
 ۳۵۵  
 ۳۵۶  
 ۳۵۷  
 ۳۵۸  
 ۳۵۹  
 ۳۶۰  
 ۳۶۱  
 ۳۶۲  
 ۳۶۳  
 ۳۶۴  
 ۳۶۵  
 ۳۶۶  
 ۳۶۷  
 ۳۶۸  
 ۳۶۹  
 ۳۷۰  
 ۳۷۱  
 ۳۷۲  
 ۳۷۳  
 ۳۷۴  
 ۳۷۵  
 ۳۷۶  
 ۳۷۷  
 ۳۷۸  
 ۳۷۹  
 ۳۸۰  
 ۳۸۱  
 ۳۸۲  
 ۳۸۳  
 ۳۸۴  
 ۳۸۵  
 ۳۸۶  
 ۳۸۷  
 ۳۸۸  
 ۳۸۹  
 ۳۹۰  
 ۳۹۱  
 ۳۹۲  
 ۳۹۳  
 ۳۹۴  
 ۳۹۵  
 ۳۹۶  
 ۳۹۷  
 ۳۹۸  
 ۳۹۹  
 ۴۰۰  
 ۴۰۱  
 ۴۰۲  
 ۴۰۳  
 ۴۰۴  
 ۴۰۵  
 ۴۰۶  
 ۴۰۷  
 ۴۰۸  
 ۴۰۹  
 ۴۱۰  
 ۴۱۱  
 ۴۱۲  
 ۴۱۳  
 ۴۱۴  
 ۴۱۵  
 ۴۱۶  
 ۴۱۷  
 ۴۱۸  
 ۴۱۹  
 ۴۲۰  
 ۴۲۱  
 ۴۲۲  
 ۴۲۳  
 ۴۲۴  
 ۴۲۵  
 ۴۲۶  
 ۴۲۷  
 ۴۲۸  
 ۴۲۹  
 ۴۳۰  
 ۴۳۱  
 ۴۳۲  
 ۴۳۳  
 ۴۳۴  
 ۴۳۵  
 ۴۳۶  
 ۴۳۷  
 ۴۳۸  
 ۴۳۹  
 ۴۴۰  
 ۴۴۱  
 ۴۴۲  
 ۴۴۳  
 ۴۴۴  
 ۴۴۵  
 ۴۴۶  
 ۴۴۷  
 ۴۴۸  
 ۴۴۹  
 ۴۵۰  
 ۴۵۱  
 ۴۵۲  
 ۴۵۳  
 ۴۵۴  
 ۴۵۵  
 ۴۵۶  
 ۴۵۷  
 ۴۵۸  
 ۴۵۹  
 ۴۶۰  
 ۴۶۱  
 ۴۶۲  
 ۴۶۳  
 ۴۶۴  
 ۴۶۵  
 ۴۶۶  
 ۴۶۷  
 ۴۶۸  
 ۴۶۹  
 ۴۷۰  
 ۴۷۱

Corvallis

१ विल्यम् मडोज् (८७) २. ज. शाअर (११६)

### ३ कॉर्न्यूवेलिस (१३०)





برداشتن عزیمت آنطرف به عمل آید و یک چهارمینی در  
 هادنی در همه طرف نموده مهم نایک مذکور به انجام باید رسانند  
 آن مهربان و مدار المها مان مهم نایک مذکور را چه طور قرار  
 داده اند و چه تدبیر مقرر کرده بر آن اطلاع باید داد  
 دوستدار در باب مهم حیدر نایک و نهضت رایات  
 عالیات بحضور پرنور معروض داشته آن مهربان داده اند  
 الحال بفضل رفع فساد خانگی صورت بست از مدار المها مان  
 گفته مهم حیدر نایک را چنان قرار دهند که لغزش راه  
 نیاید و بعونه این مهم حسن انجام پذیرد و مدار المها مان عنوان  
 انتظام این مهم را چه طور قرار داده اند بران مطلع  
 باید ساخت زیاده بهجت و شادمانی یاد - باقی کیفیت  
 مفصل از نوشته اباجی پنڈت مبرهن خواهد شد

### رقعہ ۱۴

سابق ازین تمامی کیفیت ماند و بود و چگونگی مختلف  
 القرار گورنو کونسل بندر بمبئی زبانی خدمت دستگاه  
 سیوک ام وکیل حواله رفته بود یقیناً رسیده به ادای  
 آن پرداخت باشد و کرنیل پیش آنچه بچشم اخلص بین

## رقعه ۱۴

سلامت

راه صاحب مهربان که مفرمائی مخلصان  
 رنجیمه الواد متضمن شکست خوردن انگریزان  
 بندر بمبئی در کمال مذلت و خذلان و داخل شدن  
 رگصناقه راه در لشکر آنطرف و معاودت کرده فتن  
 الجماعه بندر مذکور و اراده مدارالجهان بنا بر تنبیه جیدر نایک  
 و منصوب بوده نوید در هر دو سرکار و تنبیه نایک مذکور و اصلاح پذیرند امیر این محترم  
 وصول فروخته خاطر به اسرور ساخت ظهور این فتح عظمی  
 که محض سیادری طالع راه پندت پردمان مادیور او نراین  
 است بر آن مهربان و جمیع هواخواهان مبارک مهناباد  
 فی الواقع در تنبیه نایک مسطور فراید سرکار و ولتمدار و الا  
 و هم در سرکار راه پندت پردمان متیقن خاطر است اگر چه  
 دو سال بنا بر تنبیه نایک مذکور اتفاق غنیمت آنطرف افتاده  
 بما از عمر فساد خانگی صورت انتظام و اشتیاق نگرفت الحال  
 که بفضل رفع فساد خانگی صورت بسته مقتضای تدابیر صائبه  
 چنین است که به جمعیت سنگین و سامان حرب و قرب در دست

उजवी वाजू—१. पन. मकफसंन. (८८) २. जी पफ. चरी. (११९)  
३. पी. एम. (१११) ४. ज. टी. एम. पी. (५)



डावी वाजू—१. अंद्रयूज रॅमसे (७२) २. यामस. डे. (५८)

ملاحظه نموده و به خرد دقیقه یاب صواب گزین دریافت  
 بود بسمع آن مهربان رسانیده باشد و نیز علی التواتر محبت نام  
 کلو لبان عبارت روانه آنصوب ساخته اما تا تاریخ دهم شهر رمضان  
 المبارک در جواب یکے از آن خوش دل نه کردند ازین معنی  
 خاطر اختصاص ما شری منتظر همقرین نگران خدا نخواهد که از کسی  
 غرض گویان انصاف دشمن در لباس دوستی آمده سخنان  
 نادرست بگوش آن مهربان رسانیده منهل خلاص و داد  
 راه خاشاک بیگانگی انباشته سازد بنا بران دوستدار به  
 تازگی به نخبه کیفیت می پردازد که گورنر و کونسل بندر بمبئی  
 نامور بقرین که برخلاف آئین استی درستی است بمیان آورده  
 رهرو بد معاملگی و بد سلوکی میشوند لهذا امر قوم خامه یگانگی و  
 اخوت طراز میگردد که آن مهربان به گورنر و کونسل بندر بمبئی تاکید  
 و تشدد در دانه اینصوب نمایند که موافق قرار درستی امورات  
 نموده است از حرکات بغور بار در بد و سالک سالک راست  
 معاملگی را شعار خود سازند و دیگر گفته و نوشته مفتریان و  
 مدعیان نافهم حواله عالمان معین آن مهربان می آرند اعتبار و قابل اعتماد  
 نگردد و بنحاطر راه نباید نماید و ازین سرکار در قرار نامه تجاوز شده  
 نیست زیاده و ملک نه ملک روپیه موجب نقد از سرکار بگیرند و داد  
 صاحب زمین آئین بگیرند آئین نوشته خواهد شد باتنی کیفیت  
 به تفصیل در خط لاله سیوک سام نگارش خواهد نمود و تمام شد

صادق به بان مشفق قدردان سماء المکان عالی شان  
 قدر افزای خیر اندیشان مزمین و مجلی جلال  
 بعد تمنائے دریافت خدمت سراسر مسرت که  
 هم مطالب و اقصای ماربست مکشوف رای  
 خورشید ضیائے میگرداند که مدت مدید منقضي  
 شده که از درود نامه نامی مسرت افزای خاطر  
 نگرویده - لہذا بہ جہت استحکام مواد اخلاص و  
 یک جہتی متحرک سلسلہ یگانگی گشتہ بہ ابلاغ این  
 رقمہ نیاز پذیر داختر ترصد آنست کہ رود ابواب خصوصیت  
 و اخلاص قدیم بدستور سابق بل از ان در افزایش  
 و از دیاد مرعی داشته ہموارہ از ارسال رسل و  
 رسایل موکار و خدمت لائقہ مسرور و بتہجج  
 می ساختہ باشند زیادہ ازین چہ اطاعت نماید  
 الہی ایام عیش و نشاط و ترقیات حشمت و اقبال  
 و مکنت و اجلال روز بروز در افزایش و از دیاد  
 باد بر رب العباد ۛ



ساخته به عنایت تملطف نامحبات متوجه احوال  
مخاصان یک رنگ خواهند شد - هر آینه  
بعید از تملطفاته دلی نخواهد بود نه یاده ازین چه  
متصدع اوقات گرامی گردد

ایام دولت و کامرانی مستدام باد



هوالمعز

رقم ۱۳۴

به سلامی خدمت صاحب سربان  
قد روان عالیشان سموال مکان کرم فرمائی و بلجائی  
خیر اندیشان صابجه کشن راؤ بلال دام دولت که  
موز باد

مسند دولت و اقبال و وساده چاه و جلال  
رفت و عوالمی مرتبت ابهت و معالی منزلت

مسند و یوان علو رتبت و دساده بارگاه شکریت  
 چشمت آن منبع الحسنات منبع الشان سمو المکان  
 الا قدر قدر دان خیر اندیشان همواره زیب افزای  
 و زینت پیرائے باد نو

بعد گذارش مراتب عہودیت و آرزومندی  
 بد ریافت دولت خدمت وافی الہیجت مرفوع  
 رائے خورشید ضیائے فی گرداند - بفضل او سبحان  
 مجازی احوالات امین جلے در ہمہ حال مقرون  
 بحمد و شکر است امید کہ جریان اوقات گرامی نیز  
 قریب صواب و عشرت و انبساط بودہ باشد با  
 وصف روال بط حقوق یک جہتی ہائے کہ فیما بین  
 کوپنی با مردم و آن مجموعہ حسنات کہ بدرجہ کمال  
 مستحق وہ میانستہ دیرست کہ دو کلمہ بہ عنوان  
 یاد فرمائے - نام این مخلص بے ریا اصدار نیافتہ  
 موانع آن سحر افزونی اشغال دنیوی چہ تصور نمودہ  
 آید رجاء واثق آن است کہ اسحال فراموشی را فراموش



ولند نیز بذریعہ آن والا نشان بہ نظر مبارک  
 خواهد گذشت در حصول جواب آن البتہ  
 توجہ سامی مرعی خواهد شد و جواب رقیبہ کہ  
 سردار مذکور بہ گرامی خدمت نوشتہ - نیز  
 صادر شود و بندہ ہم در جواب بہ عطائے  
 مرحمت نامہ در سراسر افرار شود - نہ ہی عنایت  
 بندہ بندہ و سبحان و دل خودی است امیدوار  
 تفضلات زیادہ عرض حد و ادب کہ  
 نوید آفتاب دولت در خشان باد

رقم ۱۳۸

بندہ آلی محمد  
 غار محمد علی

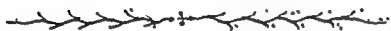
نظر فیض اثر صاحب والا قدر خداوند امان و  
 امانی نامہنا پچھد نویس صاحب مظلہ العالی -  
 بگذرد

## خداوند آمل و آمانی خدایگانی مدظله العالی

بنده بلا اشتباه محمد عارف وکیل کوپنی ولندیز  
 به ادائے تسلیمات و بندگی جبهه سخت افروخته  
 و به ادراک کور نشاط و سرافکندگی تارک سعادت  
 افروخته ذره وار بعض سامی نامی می رساند که  
 به میامن فیوضات گرامی احوال این کثیرالافتال  
 مقرون به خیریت باست و همه اوقات بدعائے  
 ترقیات عمر و دولت مشغول اند اسجا که بنده خوکرده  
 عنایات سامی است شب و روز جان و دل بحجاب  
 دولت مآب می باشد درینولا بر کوهی سورت  
 ولندیز سردار تو آمده است عرض به جناب  
 بندگان عالی متعالی معروض داشته حواله  
 سنیت افروگوسند پنجه چو تهم نمود آنها غم بسمت  
 جناب والد می دارد و اغلب که عرصه سردار کوکھی

به احتیاط و خوبی با در هر مکان تیرت زود و سوار  
 است باقی مراتب از گذارشش و کیل آن مهربان  
 واضح خاطر شریف خواهد شد که زیاده چه تصدیق  
 دهد ایام بهجت و مسرت مدام بکام باشد

MacLeod.



رقع ۱۳۶

مشفق مهربان سلامت

نام بر سر نامه کپنی انگلیز بهادر قلمی  
 فرمایند و القاب نظر برین که گورنر بهادر  
 کلکته نوکر کپنی انگلیز بهادر اند - آنچه مناسب  
 باشد قلمی فرمایند

زیاده چه تصدیق دهد

راتب مرثومه مطلع ساخت از فضل الهی پاس مراتب  
 دوستی و اتحاد و احراز مراسم یک جهتی و و داد با  
 سرداران و دوستان به قسمیکه پیش نهاد خاطر دوستی  
 مظاہر است اشهر و اظهر و این معنی احتیاج بمبالغه  
 رسمیه ندارد و یقین حاصل که آن مهربان نیز درین  
 معنی موصوف و معروف اند از آنجا که فیما بین و نظ  
 جدائی و مغایرت نیست و کارها و احداث درین  
 صورت چشم از مهربانی با اندازد که پیوسته بدین و تیره  
 به ترقیم سنایق بهجت علایق متضمن شده خیریت با  
 مسرور و منبسط خواهد داشت مهربان من حسب  
 در خواست آن مهربان دستک عدم مزاحمت راه  
 به مهر کمپنی ابلغ می دارد خواهد رسید و یقینکه  
 والدہ شریفه آن مهربان به خوشی و خورمی و خاطر  
 جمعی با رنگزائے منازل مقصود خواهد شد چون  
 در راستی و درستی سرداران انگریز بهیچ وجه  
 قصوری نیست و آن مهربان این معنی را خوب  
 واقف اند آمد و رفت والدہ شریفه آن مهربان

بدریافت این معنی نهایت سرور حاصل شد حق تعالی  
 به آن مهربان مبارک کند و به جمیع دوستان دور  
 و نزدیک همایون سازد و دوستدار همیشه دست  
 بدرخواست که  
 زیاده ایام بهجت و نشاط مداوم باد



رقعه ۱۳۵

مباراج صاحب مشفق بسیار  
 مهربان مخلصان مباراج ما و هموار و بهساور  
 سلمه الله تعالی

سویم جمادی الثانی ۱۲۸۵

مباراج صاحب مشفق بسیار مهربان مخلصان سلامت  
 مهربانی نامه بهجت افزا مشعر نوید خیریت و استخکام  
 بنیان خلوص و خوداد چهره و وصول فروخته مسرور و بر

معظم الیہ و زبانی مسٹر مالٹ صاحب بہادر بہ اطلاع  
 آن مہربان خواہد آمد  
 زیادہ چہ بر طہ از د

Cornwallis.



رقم ۱۳۴



۱۸۹۷ء

انشاء اللہ تعالیٰ۔ بر آن مطالعہ نانا صاحب شفق مہربان  
 کرم فرمائے محبان نانا صاحب بالاجی پنڈت سید اللہ تعالیٰ  
 موصول باد

راؤ صاحب کرم فرما

خط مسرت نمط چہرہ وصول افروخت آن چہ از  
 حصول خلعت و سرپیچ و چنہ مرصع و فیل و قبضہ  
 شمشیر از حضور سر می مہاراجہ نوشتہ بودند

استحکام سر رشته دوستی و یگانگت و تجزی سوال  
 جواب مصالحت با هر سه سرکار متحد آمدن وکیل  
 از طرف او قبول و منظور ساخت درینو لایو سلطان  
 بهادری به نام هر سه سرکار مکاتبات متضمن بر استعدای  
 نصیفیه و تاسیس اساس محب ووداد نوشته است  
 مخلص به پاسخ رقیمة الوداد موسوم خود اجابت  
 آمدن ایلیچی از طرف راهر قوم ساخت آن مهربان یقین  
 مطمئن باشند که عزم مصمم برائے پاس مراتب معهوده  
 فیما بین دو احدیت و یکسوئے منقوش مزاج در باب  
 سود و بهبود هر سه سرکارات بدرجه مساوات  
 در هر آن و نه مان مدنظر داشته مخلص مراتب معهوده  
 محول ایلیچی طرف ثانی شده تا هنگام انکشاف خاطر  
 عاظر آن مهربان و نواب صاحب معظم الیه در جواب  
 در آن متوقف خواهد گشت چون فیما بین تاتیا صاحب  
 بهادری و مخلص دغانا مصالحت و مشوره این معنی به  
 وقوع آمده باقی مراتب از نوشته جات تاتیا صاحب

اختیار سرداری فوج عظیم همراه ظاهر و هویدا است  
 استصلاح و صواب دیدن تاتیا صاحب معزالیه در هر مرتب  
 روی کار علی الخصوص در باب استدعائے پٹو سلطان  
 جهت روانه نمودن شخصی ایلمچی برائے ترضیفه هر سه  
 سرکار در میزان غور و تامل به واقعی میسجد و از اینجا  
 که تاتیا صاحب معزالیه استصلاح وقت برآورد ریافت  
 کل کیفیت و مراتب معاوضات و مبادلات هر چه  
 مکنون خاطر پٹو سلطان بهادر نسبت به هر سه سرکار است  
 مشابیه که بوده باشد و از روی طریق و احوال حصول  
 مقام طرف ثانی بچه قسم صورت تمشیت میان صلح  
 تواند گشت معلوم گردیده در باب رجتماع معتقدان  
 از طرف سرکار است متعلقه این مهم چه صلاح و مستحسن  
 خواهد شد تقرر باید ظاهر ساخته و نیز عدم احوال  
 این مدعا حسب الرواج بدون آمدن ایلمچی بیان  
 نموده اند لهذا مخلص بشرط طمانیت و دل جمعی  
 از طرف اراده طرف ثانی برائے انضباط و



سود و بهبود سرکار آن مهربان و سرکار نوا بصاحب  
 معزالیه و سرکار کپنی انگریز بهادر مشهور چار دانگ  
 عالم گردد - چنانچه بعد نظر این معنی با مخلص بنابر عدم  
 وقوع مراتب مشبه در تقدیم مدارج عهود و میثاق  
 فیما بین که فی الواقع از باعث رجابت استیفاء آمدن  
 ایچی از طرف پلو سلطان بهادر پیش مخلص بر تو اند  
 از دولتمی تو اندگشت نوعی استیفاء این مدعا  
 از جانب طرف ثانی پسند خاطر نه گردد و یقین از  
 مضمون نوشته و خواند فیما بین پلو سلطان بهادر و  
 مخلص که سابق ازین بنابر انکشاف آن مهربان بجنس  
 نقل نموده پیش مسر مالک صاحب بهادر در مرسل گردید  
 صدق نیت مخلص درین باب منتقوش مزاج گشته  
 باشد معینا چون از اقبال محبان فوج ظفر موج سرکار  
 آن مشفق بسر کردگی پندت صاحب بسیار مهربان  
 هری پندت تا تیا صاحب بهادر که مزاج مستحکم در تقدیم  
 امورات معهوده و منضبط در غیر خواهی آن مهربان مستحق  
 با فوج اینطرف ملحق گردید مخلص به لحاظ عمدت و  
 اعتماد سرکار آن مهربان نسبت به مشارک الیه که از رد

گلشن دولت و اقبال چمن چشمت و اجلال مهاراج  
صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر  
حوادث زمان مصون و محروس بوده همواره سرسبز  
شاداب بشگفته و خندان باد که

از اسباب از بدوئے تمشیت عهد و میثاق فیما بین  
سرکار آن مهربان و سرکار نواب صاحب عالی شان  
نواب آصفیاه بهادر و سرکار کمپنی انگریز بر سادر  
حفظ مراتب معهوده و پاس بدرج موعوده اہم مطالب  
دلی و مقدم مرام قلبی مخلص بفضلہ تعالی شده است  
و خواهد شد لہذا منجملہ جانفشانی و ترددات مسلوبہ  
انجام و انصرام امور ات این مہم رویکار با فتح فیوری  
و نصرت و نام آوری کہ بر ہر یک از ستہ سرکار مشار  
از مستلزمات لازم و مہتمم منصوری باید کہ ہر چہ در وسط  
این سررشتہء احدیت خدا داد تعلق از سرکار کمپنی  
انگریز بہادر گرفتہ و مغوض بہ مخلص کشیدند باند رجب  
بخونلی حسن انجام باید کہ اہم مطالب سررشتہ شرکت  
در حجاب شکوک محتجب نوازند مانند بیک اشتہاد خاطر  
مخلص مساوات جہت نگہبانی و سرسبزی مہمات

زین پیرداخته شود - زیاده چه نویسد

ایام جمعیت و شادمانی مدام باد

ازین جهت یک رقعہ پر شرام بجا و صاحب  
نرستاده است



رقعہ ۱۳۳

شیر خاص حضور سلطان انگلستان  
زبدہ نواز بنان عظیم الشان گورنر خراج  
چارلس اسرار کار نواز کسب بہادر سہ سالار  
خارج باو شامی کمپنی مشغول شد

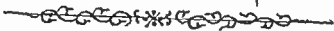
تاریخ ۲۴ اگست ۱۸۹۱ء

بمطالعہ ساطعہ مہاراجہ صاحب مشفق بسیار مہربان  
سمو القدر بلند مکان امیر الامرا مختار الملک و کیل مطلق  
مدار المہام سلطنت عہدہ ام اکین خلافت یوفا و ارسپہ سالار  
سعادت مند فرزند خاص سریمینت پندت پرومان مہاراجہ  
سوالی مادہ ہور او نراین بہادر - سلمہ اللہ تعالیٰ موصول باد  
بت و سویم ذیچہ شمسہ ہجری بر مقام پونہ معرفت مسند  
مالک رسید

صاحب مهربان قدردان عظیم الشان سلامت

بعد از چهار مراتب سلام اشتیاق مکشوف خاطر خلعت  
مظا هر سیدار و درین روز با صلح مایان از پیر صاحب  
بحساب فی روپیه شش آن به وقوع آمده است  
لیکن طبیعت مایان پشاور الیه موافقت نمیکند  
لهذا عزم مصمم آنست که اگر موافقت مایان با را و  
صاحب مهربان سوای ما در صورت بند و  
به اتفاق یکدیگر ممالک محروسه در تحت و تصرف خود  
آورده به خوشی و خورمی باید بود چون در زمان  
سابق جواب و سوال این معنی در میان آمده  
است قرار یافته بود که آنچه از به ملک مال و اموال  
در تحت و تصرف آید سه حصه را و صاحب و حصه  
چهارم به این جانب خواهد بود چنانچه نوشته مان  
این طرفین موجود اند بنا بران احمد علیخان را به  
گرمی خدمت فرستاده شده است اگر در خاطر  
آن همه صاحبان آید زود اطلاع دهند که به سرانجام

آید چهارم حصه اینجانب و تتمه سه حصه تقسیم آلفا حبان  
 خواهد گردید. چنانچه سابق نوشته های این معنی از  
 طرف آن سمت نزد مایان و نوشته های مایان در  
 آنجا موجود است حاضر خواهد بود ازین سبب بجهت  
 بندوبستی بعضی جواب و سوال احمد علیخان را بگرمی  
 خدمت ابلاغ یافته اگر مرضی آلفا حبان باشد  
 سرانجام این کار نموده به سرعت سرلیحه اطلع  
 دهند که نگران از این طرف نیز به عمل آورده شود  
 باقی حقیقت زبانی مومی الیه بروز خواهد گردید زیاده  
 چه تصدیق و هدیه ایام جمعیت و شادمانی مدام با  
 به این قسم بیکر قدم مله را را و هو لکمر را ارسال فرموده است



رفعه ۱۳۲



به شرف مطالعه صاحب مهربان قدردان عظیم  
 الشان مله را را و هو لکمر دایم محبت مشرف به

به تخریر و ترسیل شفقت نامجات خاطر مشتاق را  
 همیشه مورد سرور و نامحسوس می سازند -  
 زیاده چه بر طراز د

Cornwallis.



رفقاس

و او صاحب مشفق مهربان مخلصان سلامت  
 بعد اظهار سلام اشتیاق مکشوف خاطر محبت و خاطر  
 می دارد درین روزها صلح مایان از پو صاحب بحساب  
 فی روپیه شش آنه مقرریافته اما سبب بعضی امورات  
 موافقت مرضی با صورت بمنی بندد لهذا اقلمی میگردد  
 که در خاطر مایان عزم مقصود آنست که به اتفاق آن همه  
 صاحبان یکدل شده آنچه ملک و غیره در تحت تصرف

ا. حدیث و بیکر نگینهاست و در و الباطن خلاص فیما بین به  
 رتبه یکتا و لیها متصور مخلص اگر پاس مراتب از دل  
 محو ظاهر است ان شاء الله تعالی گلستان محبت های فیما  
 بین به آبیاری و احادیث با همواره به نصارت و  
 طراوت خواهد بود و لاله گلاب های بخیریت و عافیت  
 در کلکته رسیده به مخلص ملاقات نمودند و جشن مرسل  
 آن مشفق به تفصیل ذیل موافق فرد علیّه رسانیدند  
 نظر بر یک جهتی با قبول گشت و باعث استحکام سلسله  
 اتحاد متصور شد و دیگر مراتب از گذارش سر مالک  
 صاحب گرد و باید در خطوط موسوم این جانب از  
 مراتب صفات و سوخت نانا پیر نویس بهادر  
 به سرکار آن مشفق قلمی ساخته اند و دریافت  
 آن مهربان خواهد آمد یقین خاطر این جانب که به نظر  
 دوستیهای فیما بین خود و سرکار فیض آثار کمینی  
 انگیز بهادر بر نظر بر خدمت مأموره صاحب موصوف  
 بحضور آن مشفق سر رشته تفقد و احترام قسمیکه  
 در همه سبب بجا صاحب معزالی به ظهور آمده  
 است بالفعل هم مسلوک خواهد بود و در جاک همواره

مهربان سمو القدر بلند مکان از هر صیر حوادث زمان  
مصلون و محروس بوده سرسبز و شاداب و شگفته و  
خندان باد

مفاوضه شفقت طرازه مشرب بر کمال لطف و اشفاق

به پاسخ رقیمة الوداد که بعد رسیدن خود از ولایت  
به مختاری و مدار المهای مهیات جز و کل این منسلح  
سمت ترسیل نموده بود و اینک ردالبط محبت و داد  
و مراسم و احدیت و اتحاد فیما بین سرکار فیض آثار  
کمپنی انگریز بهادر و آن مشفق اثر ویر باز مستحق و  
ثبت و پاس این مراتب از طرفین همیشه منظور و  
ملحوظ می باشد درین صورت اساس و داد و  
اتحاد یوماً فیوماً بدرجه اعتلا و ارتقا خواهد رسید  
با دیگر مراتب یکتادلی با معراجناس مرسل بموجب  
فرد علیحدہ معرفت لاله گلاب رائے خلف عنیز القدر  
لارسیوک ام موصول و شادمانی آورد و مسرور و نیز  
مراتب مرقومه مطلع و مشکور اخلاص و اخقصاص  
معنوی آن مشفق ساخت فی الواقع سلسله دوستیهای  
آن مشفق به این ریاست از قدیم مساسل به درجه



رسیدن اجوبه آن از تاثیر و کرمی نشینی مقدمه اطلاع  
 داده خواهد شد مرقوم بود موضوع گشت یقین که  
 سه وصول مجاوبه از حقایق آن مسیر و خواهد ساخت  
 بعضی مراتب از خطوط دیگر هویدا خواهد شد  
 زیاده ایام جمعیت و شادمانی بکام



ز قفس

تسلیج ۱۰ ماهه نو مبر ۱۸۸۶

شخص خاص حضور سلطان از کنگران  
 زبده نوابان عظم الشان گورنر جنرل  
 چارلس مارتین کارنوال اس سادریه سالار  
 افواج بادشاهی پهنی متعلقه نشنون سند

مباراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر یسند مکان  
 را و مادهور او نار این پیشوا سوالی پندت پرومان بهادر  
 سلمه الله تعالی

هفتم رجب المرجب ۱۲۸۶ هجری رسید بمقام پون

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مباراجه صاحب مشفق

مست  
سلا

پندت صاحب مشفق مهربان کرم فرمائے مخلصان  
مفاوضہ ہیئت معاوضہ چہرہ وصول فروختہ مسرور ساخت  
آنچه از برخاستہ رفتن پانگرو غیرہ ہمراہیان بھگونت را  
و گرفتن مومی الیہ پناہ قلندہ سال کدہ و مستفق و شریک شدن  
ہنومنست را و گماشتہ بھگونت را و با جمعیت خود  
از ساجی سند یہہ کولہار دالہ و سیختن بر فوج بھوان  
را و گویند را و پاند و رنگ را و در ام چند  
گنیش بر موضع تاب مقاومت و بدست افتادہ  
عنائم از قسم اقبال و غیرہ بہ قلم آمدہ بود موضوع  
گشت درین معنی موجب سرور خاطر دوستان شد  
ہرچہ شود از یاد و رمی طالع مادہ و را و نراین میشود  
باقی خیریت است آنچه بہ عمل آمدن قرار نامہ فیما بین  
وکیل انگریز و آن مہربان و روانہ کردن وکیل  
مسطور خطوط بہ کلکتہ و بہ گورنر بندر بمبئی و دیگر ہمہ  
فسادان در باب رفع شر و تفرص صلح و این کہ بعد

است سلامت داشته نمراتب اعلیٰ کامران دارد  
 که باعث عزت افتخار خود از ان متصور است آنچه که  
 در ماده ارسال نمودن چهری یعنی چوبدستی ارشاد  
 بود خواهیم که فی الفور بعمل حکم عالی سازم مگر چهری به  
 وضع و نمونه سابق موجود نبوده بود در کاره پور و غیره هم  
 تلاش به عمل آمده دستیاب نشد الحاح از ضلع کلکته  
 طلب کرده ام یقین که به مرور ایام خواهد رسید به وقت  
 رسیدن فی الفور ابلاغ خدمت خواهد شد و یک عدد که  
 بالفعل موجود بود ارسال حضور است به ملاحظه انور  
 خواهد گذشت این خیرخواه را نیز خیرخواه جاه دولت  
 تصور فرموده دانستند ایراد کوائف خوشی مزاج  
 مع کار خدمات لائقه سرخرازد کامیاب می فرموده باشند  
 که باعث افتخار خود از ان متصور است فقط

زیاده جمعیت باد

عرضی

خیر طلب مسرئامن

مہاراجہ صاحب عالی دودمان بہ فیج المنزلت سمو  
 امکان نوازہ شش فرمائے مخلصان نہاد شکوہ کے  
 بعد شرح تمنائے ملاقات بہجت آیات کہ خلاصہ  
 مطالب دلی و بہین مآرب قلبی است مشہود ہمیر عطوفت  
 تدخیر نمودہ می آید اشفاق نامہ تلطف آمود کہ از  
 ہر سطرش بوسے محبت و ولابہ مشام جان مسرید  
 و ہر حرفش بہ نشر و روح خلقت و صفا دماغ اشتیاق  
 و تمننا محسوس و معطر می گرداند در عین انتظار رنگ  
 وصول بدان محبت بہجت مسرور و مشکور مہربانہا  
 ساخت و خاطر نیاز ما شرکہ از عدم ادراک فرزدہ صحت  
 و اعتدال مزاج سامی نگہ اینہا داشت طمانینی وافر فرا  
 اندوخت امید کہ خاطر مخلص را پیوستہ تمشتاق مکارم اخلاق  
 خود تصور فرمودہ بہین منوال تا حصول ملاقات بہجت  
 سمات بہترقیم و ترسیل الطاف نامجات یاد فرما و کرم  
 نما باشند زیادہ ایام بہجت و شادمانی بدام بکام بار  
 المرقوم سلیز دہم ماہ اپریل ۱۸۴۲ء عیسویہ

A. P. Currie.

بد بعضی رساندند بندگان عالی مقامی خداوند نعمت بسیار  
 مهربان سربسرمینت مهنازه سالک را و بهادر دام اقباله  
 آداییکه در خور بندگیها تعلق دارد و بتقدیم رسانیده  
 معروض خدمت فیض رحمت می گویاند اگر چه بحسب ظاهر از باعث  
 کثرت کار یا رسد کار از احضار در بار عالی تنبار دور مهجور  
 مگر در باطن هر لحظه و هر ساعت از اوصاف ذات حمیده  
 صفات رطب اللسان عذب البیان می باشد درین زمان  
 که بغیر صدور نوازش نامحبات خاطر  
 بنماظر راه یافته بود که پروانه حضور فیض گنج  
 محرمه . سر شمعان سینه سحری سجلا صد ارشاد این معنی که  
 آنچه چو بدستی به زمان سابق بدست کاسی سوا حضور این  
 جانب آمده بود که نه گردید چو بدستی یعنی چهره می دیگر به نمونه  
 وضع سابق دیگر از سال حضور سازند در ساعت سعید و  
 زمان حمید شرف صدور یافته هزاران هزار سرفرازی  
 کامرانی بخشیده و از صدور نوازشنامه ماده عزت و  
 افتخار این خیر خواه با اوج آسمان رسیده او سبحانه  
 تعالی آن ذات عالی را تا آب در گروتاب در مهر النور

مہاراجہ صاحب عالی دودمان رفیع المنزلت سمو  
 المکان نواز شرفرائے مخاصان نرادر شوکتہ  
 بعد شرح تمنائے ملاقات بہجت آیات کہ خلاصہ  
 مطالب دلی و بہین مآرب قلبی است مشہود ضمیر عطوفت  
 تدخیر نمودہ می آید اشفاق نامہ تلطف آموذہ از  
 ہر سطرش بوسے محبت و ولایہ مشام جان میرسد  
 و ہر حرفش بہ نشر و روح خلقت و صفا دماغ اشتیاق  
 و تمنا معنبرد معطر می گرداند در عین انتظار رنگ  
 وصول بدان محبت بہ یختہ سرور و مشکور مہربانیا  
 ساخت و خاطر نیاز ما شرکہ از عدم ادراک فزودہ صحت  
 و اعتدال مزاج سامی نگہبانہا داشت طمانینی وافر فرا  
 اندوخت امید کہ خاطر مخلص را پیوستہ تمتع مکارم اخلاق  
 خود تصور فرمودہ بہین منوال تا حصول ملاقات بہجت  
 سمات بترقیم و ترسیل الطاف نامجات یاد فرما و کرم  
 نما باشند زیادہ ایام بہجت و شادمانی مدام بکام بار  
 المرقوم سیزدہم ماہ اپریل ۱۲۳۲ھ عیسویہ

به مندرجها مفصل مطلع ساخت و عزیز القدر مشارالیه نیز  
از ملاقات خود و اظهار اخبار اخیار و مراتب یگانگی  
آنظر بمرتبه نهایت مسرور و منبسط نمودند و شاه  
اطوار و اوضاع برگزیده موی الیه موجب ازدیاد  
ایستحاج و انشراح گردید و در خاطر شریف یقین  
تصور داشتند که بمقتضای موانعت و مواظبت  
فضلہ تعالیٰ فیما بین هر دو سرکار بلا مغایرت و مسابقت  
زیب استحکام دارد عزیز القدر مشارالیه همواره مورد  
توجہات ابن سرکار خواهند بود و ترصد که مخلص را  
پیوسته مترصد و منتظر دریافت نوزید صحت و عافیت  
تصور داشته مدام به ارقام مهربانی نامحاجت بهجت  
آیات سمات مسرور و شاد کام می ساخته باشند  
زیاده چه بر طراز

H. Barlow

رقعہ ۱۲

تاریخ ۱۳۱۲ اپریل ۱۸۳۲ء

بمطالع ساطع مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو  
 القدر بلند مکان سرکینت پیشوا سوانی مہاراجہ باجی راجہ  
 پنڈت ہردھان بہادر

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ  
 صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حواش  
 زمان سہلون و محروس بودہ ہموارہ سرسبز و شاداب  
 و شگفتہ و خندان باد

مہربانی نامہ نو دوا فرما متضمن (ہیکہ) از قدیم الامام  
 فیما بین شہکار آن مشفق و سرکار کمپنی انگریز بہادر و اظہار  
 خلعت و دولہ منوط و مربوط بودہ و حالا از طرفین مدارج  
 یگانگی و اتحاد ترقی و تزاہد پذیرفتہ ازین جهت نظر  
 بر این معنی کہ خبر خیریت مخلص بہ آن مشفق و نوید صحت  
 مزاج مہربانی از مزاج آن مشفق مخلص علی التوام  
 می رسیدہ باشد خصوصیت دستگاہ عزیز القدر ہری  
 ادہو بہ صیغہ و کالت از سرکار آن مشفق مامور شدہ  
 اند کہ در پنجار رسیدہ بہ اظہار مدارج دوستی پرداختہ  
 از حاضر باشی خود دست افراستہ خاطر دوستی ما شریبا  
 دیگر مراتب یگانگی و یک جہتی تا بہ صحابت عزیز القدر  
 مشارکہ الیہ وصول بہجت شمول نمودہ ملتہج و مسرور و



در باب عظام مدارا همهام کمپنی انگریز بهساور  
 لوازم حکومت مدراس به مخلص مغفول شده به سام  
 اهتمام آن به قبضه اختیار در آورد - چنانچه ایتمعی  
 را مرقوم قلم اخلاص رقم می گرداند تجریر مراتب مسرت  
 خاطر خدمت مظاہر از ملا حظہ رضوا بط محبت صمیمی و روال بط  
 مودت قدیمی که فیما بین سرکار آن مشفق (شفیق)  
 و سرکار کمپنی انگریز بهساور حسن توفیق پذیرفته است  
 مقدم بر جمیع امور دیگری سازد و هم به طمانیت  
 آن مشفق می پردازد و در اجرائے اقتدار مغفول  
 همگی نیت حق طوبیت مخلص در امریکه گلشن محبت و  
 وفار آب و رنگ افزاید و گلبن سودت و صفار و به  
 تازگی گراید مرعی و مصروف خواهد بود و ترقیب که همواره  
 به رفحات سحاب گرامی مفاوضات گلزار همیشه بهسار  
 یگانگی و یکتا دلی را خورم و خندان دارند  
 زیاده ایام بهجت و شادمانی مدام به کام باد

رقعہ ۱۲۶

تاریخ ۲۹ دسمبر ۱۸۰۳ء

دیده و اینان عظیم الشان رفیع المکان ترف  
 الامرا سر جارج هنگر لایو یو ارنٹ گورنر جنرل  
 بهادر ناظم محاکم محو و سرکار کمپنی  
 انگریزی متعلقه کشور هندوستان بهی

واجب و لایق است مسرت بر مسرت خواهد افزود  
 ترقیکه همواره بر رشحات سحاب گرامی مفاوضات  
 توجه آیات گلزار همیشه بهار یگانگی و یکتا دلی به شگفتگی  
 لم یکنو ناگون و از لبر بوقلمون ریان و خندان دارند  
 زیاده ایام شادمانی مدام به کام یاد

بسم الله الرحمن الرحیم

## رقعه ۱۲۵

تایخ ۳۰ رگت ۱۸۰۳ هـ

به سامی مطالعه را و صاحب مشفق مهربان پندت  
 پردهان قدردان کرم فرمائے مخلصان سلمه الله تعالی فایز باد  
 دوازدهم جمادی الاول ۱۲۱۹ هـ  
 در جمادی الآخر ۱۲۱۹ هـ

را و صاحب مشفق مهربان قدردان کرم فرما، مخلصان  
 سلمه الله تعالی

بفضل ایندی اتفاق و رد و محب با اخلاص به بلده مدراس  
 صورت بسته به استخوان و استخوان جناب فلک  
 رکاب شاه کیوان بارگاه بادشاه جمجاه انگلستان  
 ادام الله ملکه و اقباره که و بر طبق قرار داد

را و صاحب مشفق مهربان پندت پر دامن قدر دان  
 سرم فرمائے مخلصان سلمہ اللہ تعالیٰ  
 نافذ مملوئے مشک مهربانی یعنی بنیقہ انیقہ گرامی معرفت  
 اگوچی را و وکیل موصول شادمانی شمول گردیده نشام  
 اتحاد را بر و ایج محبت و واد و معطر نمود از اسحاق اطینا  
 علی حاصل است که صلاح و فلاح سرکار آن مشفق و سرکار  
 قوم انگریز بهادر در ملک ہند نوعی مختلط است کہ گویا  
 حکم و حدیث دارد و لهذا از ملاحظہ اینکہ تصدیق این مقال  
 برینکے خاطر ضیا گستر سامی نیز مرسم است موجب مزید  
 مسرت خاطر و فرحت باطن و ظاہر گشت بہ محاسن مہمان  
 مکنونات صدر بین الدولتین آن مشفق برد سادہ ریاست  
 بزرگان مجدد امتحان گردیدند و مراتب امنیت کہ از جندی  
 زایل شدہ بود در وسعت آباد ملک سامی از سیر نو جلوه  
 نمائے عرصہ ظہور گشت و ترقب چنان است کہ بعون و صول  
 الہی مداومت مکنونات مودت آیات مرقومہ موجب  
 حسن استقرار و استحکام امنیت و رفاهیت عامہ و رعایا  
 کافہ برآید و بر جمیع ممالک ہند کہ ہموارہ این معنی پیشینہ  
 ہمت ارباب ریاست انگریز است خواهد بود۔ تقرر  
 ناگوچی را و بنا بر حاضر با شئی اینجا خیلی مسہ  
 رعایت مراتب اعزاز و اکرام کہ نسبت

صاحب مدوح به دریافت آن مشفق رسیده باشد  
 تمامی مراتب مرکوزات خاطر مخلص که نسبت به این  
 مقدمات است مفصل و مشروح از اظهار شهادت  
 و عوالمی مرتبت ابهت و معالی منزلت که نیکو کلاس  
 صاحب بهادر که بالتخصیص جهت سوال و جواب جمیع  
 امور فیما بین سرکار انگریز بهادر اختیار و اقتدار  
 می دارند هویدا می شود خاطر مهربانی مآثر خواهد گردید  
 تر صد که مخلص را پیوسته خواهد آن خیر و خوبی های تصور  
 داشته مدام به اقامت مهربانی نامحبات صحت و  
 یگانگت آیات سرور و شادمان می نموده باشند  
 زیاده چه بر طراز د

Wellesley.

۱۲۳۳  
 ۱۰ جولائی ۱۸۰۳  
 سامی سلطان و صاحب مشفق مهربان  
 پنڈت پردهان قدردان کرم فرامی مخلصان  
 باجی را و رگهواته مکھی پردهان راجه ساہو  
 چہ تریپی ہر شیدمان سندھ مند تعالی فائز باد  
 ۲۰ شہر ربیع الاول ۱۲۱۹

ریشہ منزل  
 اڈورڈ لارڈ کلیم  
 بہادر گورنر  
 چائین دغہ شعلہ  
 چائین دغہ شعلہ

جمیع سرداران آن سرکار را بطریق یک جهتی و اتحاد  
 همواره منوط و مملو بوده و هست بمقتضای نیکو  
 خواهی که این جانب پیوسته نسبت به جمیع سرداران  
 سرکار دارد و ترصد و ترقب ولی چنان است که فیما بین  
 سرداران موصوف بنیان موافقت و موافقت حسن  
 استوکار و زیب التبیان پذیرد و علی الخصوص نظر بر  
 کمال محبت و اتحاد یک فیما بین و اید ما جد آن مشفق  
 سرینت رگه ناسته را و یکینه باشی و سرکار انگریز  
 بهادر در حسن سلوک و ارتباطی که در میان یکینه باشی  
 و آن مشفق و ایلای این سرکار جاری بود و تمنا  
 آن زوئے سود و بهبود آن مشفق زیاده ندر دل  
 محبت منزل منقوش و مرثم است بر رمی آسایش  
 و آرامش ممالک هند و دکن و رفاه و غارغ البانی سکنة  
 رعایا و عامه بر ایام ممالک مزبور در جمیع اوقات مطمح  
 نظر و نصب العین میدارد و یقین که کمین و مبطون بودن  
 همین قسم تمنا و خواهش در خاطر خورشید مظاہر نواب صاحب  
 والا قدر عالیشان نواب میر نظام علیخان بهادر هم که  
 کلی امور متعلقه سرکار نواب صاحب معز و سرکار انگریز  
 بهادر به عینه حکم و الا دارد و از نوشته جات نواب

خدا گور نرجزل بهادر تبالنج بست و پنجم شوال المکرم  
 ۱۲۱۴ هـ رسید

مرقومه ۱۸ ر ماه جنوری ۱۸۰۳ ع مطابق ۲۳  
 شهر رمضان المبارک ۱۲۱۴ هـ

گاشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال  
 را اوصاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان  
 از صرح حوادث زمان مصون و محروس بوده  
 و انما سرسبز و شاداب و شگفته و خندان باد  
 مهربانی نامه تود و افزا منتضمن کیفیت ظهور مقابل  
 و مجادله نسبت بعض مخالفت فیما بین جسونت را و هولگر  
 و سرداران مہاراجہ سندھ بہادر و تشریف بردن  
 مہاراجہ صاحب مشفق سری منت پندت پردہان  
 بہادر بہ طرف قلعہ مہاڈو و تشریف آوردن آن  
 مشفق در مقام پونہ و اطلاع دادن این معنی بخلص  
 نظر بہ محبت و یک جہتی با دیگر مراتب یگانگی و  
 یک رنگی وصول بہجت شمول آورد و سرور و بہ مندرجہ  
 مفصل مطلع ساخت بہ فضل الہی فیما بین سرکار انگریز  
 بہادر و سرکار سرکینت پندت پردہان بہادر

و مبارک باد پیرداخته است درین صورت لواالی  
 تجدید مبارکباد و ایراز تمنائے استداست مکنت  
 و حشمت آن مشفق دیگر چه به خامه اتحاد در آورده  
 نرصد که مخاص را پیوسته مترصد دریافت مرده خیریتها  
 انگاشته همواره همبرین به ارتقام مهربانی نامحبات  
 نود و آیات سرور و مبتیج می نموده باشند  
 زیاده چه بر طراز

J. Shore.

زیده نوآیینان عظیم الشان

گورنر جنرل عمدة الملک  
 و سرکار کمپنی متعلقه کشور سند

رقم ۱۲۳

تاریخ ۱۸ رجنوری  
 ۱۲۹۸ هـ

بمطالعه ساطعه و صاحب مشفق مهربان سیمو القدر  
 ملند مکان را و امرت را و صاحب سلمه اللہ تعالیٰ  
 موصول باد

شادمانی می کرده باشند  
نمیاده چه بر طراز

J. Shore.

رقعه ۱۳۲

بتایخ ۲ رسی ۱۴۹۶

گلشن دولت اقبال چمن چشمت جلال مہاراجہ  
صاحب مشفق مہربان سہوا لقا در باند مکان از صرصر  
حوادث زمان مصلون و محروس بوده ہموارہ  
سہن و شاداب و شگفتہ و خندان باد  
مخلص بعد و روز از سفر نکہنو بہ مقام کلکتہ  
بہ وصول مہربانی نامہ کہ متضمن بر مژدہ مخارج شدن  
آن مشفق بہ خلعت پیشوائی بہ تاریخ چہارم شہر  
جمادی الثانی و غیرہ مراتب تود و اتحاد بود بمرتبہ  
نہایت سرور و مبہرج گشت از اسجا کہ قبل ازین  
بہ مقتضائے یگانگت و یک جہتی با بہ ارقام تہنیت



## رقعہ ۱۲۱

بتایخ ارمی ۱۷۹۷

گلشن دولت و اقبال و چمن چشمت و اجلال  
مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان  
از صرصر حوادث زمان مضمون و محروس بودہ ہموارہ  
سر سبز و شاداب شگفتہ و خندان بادلو

مخلص کردین روز با جہت حصول مواصلت  
صوری نواب صاحب والا قدر عالیشان نواب  
وزیر الممالک بہادر در لکھنؤ رفتہ بود چندی در  
عالم مجاہدت و مصاحبت یکدیگر بسرور الوقت  
بودہ از آنجا مراجعت ساختہ بتایخ اول ماہ مئی  
سنہ حال مطابق سیوم شہر ذیقعدہ مع الخیر و  
العافیت دارد مقام کلکتہ شدہ بیاد اخلاق و  
الاشفاق دوستان تہذیب و بنا بر دریافت نوید  
خیریت ہائے محبان منتظر و نگران است رجا کہ مخلص را  
دوست بے ریا و مصروف دوستی و انگاشتہ مدد  
بہ ارقام مہربانی تا مجاہد خیریت سمات سرور و

رقعت ۱۳  
۱۴۹۷

گلشن دولت و اقبال ریاض چمن و اجلال  
 مہاراجہ صاحب مشفق مہربان مخلصان فیضسان  
 نہ مان افضال ایزدستال سرسبز و شاداب باد  
 بعد تقدیم مراسم بندگی و نیاز مشہور  
 رہے خورشید ضیاء می گردانند - عنایت نامہ  
 تالطف مشحون کر بہ توجہات کمال شرف صدور  
 یافتہ عز و رود فرمود جمیع مراتب توجہات بے  
 غماید عالی نہ بانی لالہ اندرام دریافت نمود  
 لالہ مشار الیہ از جناب اقدس عالی و صاحبان  
 انگریز و جناب عالی وزیر الممالک بہادر صاحب  
 مظاہر عالی دل جمعی بنمودہ شرفیاب خدمت فیض  
 موافق می گرد و نیاز مند چرا منت گرامی را  
 سعادت یمنی دارند مفصل لالہ مومی الیہ محروض خواہد  
 ساخت امید کہ ہمارہ بہ ورود شفقت نامجات  
 عنایت سمات معزز و مسرور میشدہ باشد ایام دولت و  
 کامرانی مدرم باد

بدوستان و دولت خواهان دور و نزدیک خصوصاً  
 مبارک و مہنا فرماید چون از قدیم قیامین این دو  
 دولت خداداد یعنی سرکار آن والا قدر و سرکار کمبینی  
 انگریز بہادر رابطہ و احدیث و یک رنگی و واسطہ  
 یگانگت و یک سوئی منوط و مرلوط است چنانچہ نواب  
 صاحب معلیٰ الالقاب نواب گورنر جنرل سر جان  
 شوربرونٹ صاحب بہادر دام اقبال بہ و فور  
 انبساط محبت نامہ بہ مضمون این اسمعی از کلکتہ  
 مرسل فرمودہ باشند مراتب انضباط سررشتہ  
 اختصاص محبت و موافقت از مضمون آن واضحہ  
 ہر انجلائے خواہد گردید نظر بر آن نیاز مند  
 شدہ الفا مبارک باد می بہ تقدیم رسانیدہ  
 برائے استدامت ذات والا کمالات آن والا قدر  
 از حضرت کبریا جانشانہ بہ صدق دل دست بدعا  
 است نیازمند را مستدعی ترقیات و عافیات و نافع و نون  
 پسنداشتہ ہموارہ ہمین تسمیہ و رود شفقت  
 نامحات لطف سمات معزز و مشکور می فرمودہ  
 باشند زیادہ ایام بہجت سلام باد

شده بودند به سزائے اعمال رسیدند و آن والا  
 قدر به فرخی و فیروزی داخل نوح پونه شدند و او  
 صاحب شفق مهربان را و بالاجی جناردن از ضلع  
 کوکن رسیده مستفید ملازمت آن والا قدر شدند و  
 بعد قرآن السعدین یعنی ملاقات آن والا قدر و ابا  
 صاحب بهادر آن والا قدر به خلعت پیشوا سزای و  
 ابا صاحب بهادر و جمیع سرداران به قدر مناصب از  
 حضور کمینت مهاراجه صاحب بهادر خراج شدند چون  
 اطلاع این نوید به دوستان و خیراندیشان دور و  
 نزدیک واجب بود بنا بر آن به نیازمند نیز که از قدیم  
 خیراندیش صمیم است مطلع فرموده و رود مسعود فرمود  
 دماغ جان را منظر و مشام روح و روان را معنبر  
 ساخت این نامه اقبال کزان سو آمد دولت  
 ز نشاط تهنیت گو آمد خدا شامد حال است که به  
 اطلاع این گلبنانگ بشارت آنقدر سبب تکبیر خاطر  
 مالا مال ریح شادمانی کرد که اگر شمه از آن نسوید بنماید  
 دفترے باید ایزد تقدس تعالی جل جلاله این جلوس  
 میمنت مانوس به ذات مصدر حسنات آن والا  
 قدر بر جمیع هواخواهان آن دولت خداداد عموگاو

کلام است زیاده ازین دولت و اقبال شامل حال  
آن فرخنده فال باد \*

D.L. Seton .



رقعه ۱۱۴  
دسمبر ۱۳۴۶

گلشن دولت و اقبال و چین چشمت و اجلال  
مباراجه صاحب والا قدر عالیشان سموالمرکان به  
آبیاری افضال ایزدی دائماً مخف و سیراب باد  
مکدسته بوستان صفوت و صفایین رنگین نامه بهسار  
افزا کرده هر حرف و لغزش را کلمه موالفت معنوی و  
شماغم و موانست ماطنی به مشام جان محبت تو امان  
فاکرمی شد هوسنکا میک بر خاطر ابواب انبساط باز  
بود متضمن بر نوید بهجت جاوید اجلاس مسند ریاست  
گری و نمکن بر منصب دولت عظمی و امینک خیره سران  
عداوت نشان که مصدر تخیل دران دولت خدا داد

پندت پردهان والا شان بلند مکان خلوصیت  
 دایمل سین بعد ابدائے هدیه اخلاص و دعا و استخاف  
 تنه محمدت و ثنا مبرهن راسے عالم آراءے بهیضا  
 ضیاء میدار که درود عنایت نامہ لطف شام  
 باعث افتخار گردید و از استماع مضمون مژده موزون  
 یعنی عنایت خلعت اقبال طاعت درونق افزا  
 شدن بر چار بالشن پیشوائے از مهاراجه زبده  
 قدره و فور نشاط و کمال انبساط بهمه خیر خواهان  
 قرب و لبیک محصل گشته - حق سبحانه تعالی آن سرچشم  
 فیض را به شاد کانی و اقبال با غرت و عشرت زیبنده  
 مسند ریاست تا ابد ابد هر دیشته کامیاب مقاصد  
 صوری و معنوی دارا و وجه و کرمه شکر این عظمی کبری  
 بجناب ایزد متعال بجا آورده و جلشانه از کرم عظیم  
 خویش مبارک و میمون و فرخنده بهمایون کناد که شکرو  
 ادع خیر اندیشان دیباچه میمنت است امید از قادر  
 مطلق آنکه ما بین سرکار عالی و سرکار اقبال پناه کمپنی هاد  
 همیشه دوستی و اخلاص با سه شته مربوط و استوار باشد  
 و از ایام فرمایشات این صوب ذخیره اندوز نشاط  
 می فرموده باشند که در التزام آن حصول صحبت مالا

دوستی ما شراست رفع گردید و بجائے واثق که فواید  
 حسن اتفاق و یک رنگی منقوش خواطر یکدیگر گشته  
 حالا بعنوانیکه سر رشته موافقت و مصالحت به تازگی  
 التماس و انضباط پذیرفته است از فضل الهی مدام  
 مستدام منضبط و مستحکم خواهد بود ترصد که مخلص را  
 ترصد دریافت مرده صحت و سلامتی با انگاشته  
 پیوسته به ارقام مهربانی نامحبات مسرت آیات  
 سرور و شادمان پنداشته باشند  
 زیاده چه بر طرازد -

J. Shore.

رقعہ ۱۱۸

تہ تیغ ۳۰ دسمبر ۱۹۶۶ء

ادام اللہ تعالیٰ اقبالہ

زینت بخش مسند وزین افزائے چار بال شجاعت  
 و کامگاری رفیع الدرجت ذوی القدر عظیم المنزلت

بہادر پندت پروردگار سدا اللہ تعالیٰ

موصول باد کے

۴۰ شہر محرم ۱۲۱۱ ہجری رسید کے

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراج  
صاحب شفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث  
حوادث زمان مصلون و محروس بودہ ہموارہ سبزو  
شاداب شگفتہ و خندان باد کے

مہربانی نامہ نمودد شامہ بہ پانچ رقمۃ الوداد متضمن  
حالات جنگ و درمیان آمدن ضلع و آشتی کر منہائے  
از روئے چرخ طلبان بیک رنگ آن متصور نبود در خوش  
ترین ہنگام رشتہ وصول بہ تاج شمول نمودہ سرور  
و بہ مندرجہ بالا مفصل مطلع ساخت منخلص از ملاحظہ صورت  
نامور نفقت و منازعت فیما بین سرکار آن مشفق و  
نواب آصفیہ بہادر بہ مقتضائے کمال یگانگت و  
یک جہتی ہا کہ ما بین سرکارات موصوف و این ریاست  
متحقق است تشویش و تردد یکہ بدرجہ اتم لاجتی حال  
داشت۔ الحمد للہ از دریافت نوید تجدید موافقت و  
مراقت فیما بین کہ موجب کمال سرور و شادمانی خاطر



باطمینان هم ازین بدو ستدار حاصل است که جهت  
 حصول تصفیہ فیما بین سرکار مہاراجہ صاحب و نواب  
 صاحب معزو برائے انسداد پرخاش کہ ہر آئینہ  
 منتج نقصانی سود و بہبود سرکار مہاراجہ صاحب  
 و نواب صاحب موصوف متصور است در سعی و  
 کوششہا اینچ نوع قصور از دوستدار بہ عمل مشاہدہ  
 داین معنی ہر یک دوست و متحد آن ہر دو سرکار است  
 لازم و مفترض بود ماورائے آن در خاطر دوستی  
 ماثر این معنی ہم جلوہ ظہور داشت کہ بحال بہ برقرار  
 بودن یگانگت و اتحاد فیما بین ہر گز سرکار کہ از قدیم  
 الایام زینت استحکام یافتہ در سود و بہبود سرکار  
 کمپنی ہم دخلے کلی دارد پس از مشاہدہ این معنی کہ  
 مساعی متکاثر بہ دوستدار پیش رفت نشد و اینکه  
 از عدم ابراز مواجب نا موافقت فیما بین سرکار  
 مہاراجہ صاحب و نواب صاحب مدوح برائے تقدیم  
 لوازم صلاح مقتضائے عالم دوستی کہ در باب تعیین  
 طریق تصفیہ مؤثر تواند بود قابل دوست نہ داد تا سب  
 ہائے کمال بخاطر دوستی ماثر را با یاقت بالآخر دوستدار  
 بہ مقتضائے این مراتب و نظر بر قبائح عظیمہ پرخاش

سابق ازین سرکار مهاراجه صاحب مشفق مهربان  
 سموالقدر بایند مکان را دیند ت پردهان صاحب  
 بهادر و سرکار نواب صاحب آصف جاه بهادر  
 و سرکار کمپنی انگلیز به کمال واحدیت و یکیت در  
 یک معامله متفق اللفظ و المعنی بود و فوائد عظیمه که  
 از تیر و دو جان فشانی هر سه سرکار در انجام  
 مهم بکیمو سلطان حاصل شده بالفعل ازین معنی  
 که فیما بین سرکار مهاراجه صاحب موصوف و  
 سرکار نواب صاحب معز با وجود سعی و کوششها  
 که به مد نظر تصفیه به عمل آمده صورت ناموافقیت  
 مشاهد می شود بسا تا سب و ملال در خاطر ایجاد  
 ما شده و داده دوستدار را رجا و ائق  
 همین بود که از مشاهد ه فواید موافقت و مراعت  
 بلیان دوستی فیما بین هر سه سرکار روز بروز ترقی خواهد پذیرفت  
 و درین رشته یگانگی و اتحاد که تا بحال و برقرار بودن وسیله قوی  
 استقامت هر سه سرکار و امنیت ملک هندوستان است  
 امریکه موجب خلل باشد به و توقع نه خواهد آمد و مدت  
 مدید است که خلاصه این همه مراتب به مهاراجه صاحب موصوف  
 از اظهار احتشام الدوله سرچارلس رسالته بهادر واضح شده است

موجب مزید مسرت و باعث کمال فرحت خواهد بود  
و آن قدر دان یقین خاطر باشند - در هر امری که  
باعث استیصال این مطالب مرغوب بوده باشد  
مخلص به توجه وجهه مجد و مساعی خواهد بود زیاده  
ایانم حمیت و شادمانی مدام باد



رقعه ۱۱۶

تاریخ ۴ اردیبهشت ۱۲۹۹

زبد و نوا بستان عظیم الشان  
سر جان پرست شور و نشاط  
مالک محروسه سرکار انگلیس  
شفا کشته نشود پسند

را و صاحب بسیار مهربان دوستان را و بالاجی  
پندرت صاحب سلمه الله تعالی  
بست و ششم رجب ۱۲۹۹ در مقام ریگنی  
برگزاره سینا  
معرفت مستر مالک رسید که

را و صاحب بسیار مهربان دوستان سلامت  
ببخانب بیاد حالات اوقات ماضیه این که چند

۱۲ صفر ۱۲۰۹ھ

۸ ربیع الاول ۱۲۰۹ھ معرفت مسٹر مالٹ  
از دست سید انور الدین حسین رسید

راؤ صاحب مہربان پنڈت پر دہان قزردان کرم  
فرما مخلصان سلمہ اللہ تعالیٰ  
بعد اظہار اشتیاق مواصلت کثیر المست مشہود  
رائے تو دواقتضا نموده می آید درین ایام مخلص  
وارد چنایٹن گردیدہ حسب الارشاد فیض بنیاد  
ارباب عظام مختار الانتظام امور سرکار مل انریل  
کوشینی انگریز بہادر و بہ صوابدید بادشاہ سکندر  
جاہ گریٹ برٹن سعادت وطن خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ  
ایام انتظام ریاست اینجا بحوزہ اختیار و اقتدار  
خود در آورده فی الفور برائے اطلاع بہ آن مہربان  
نگارش نموده ازین جا کہ بہ فضل الہی فیما بین سرکارات  
ہمدیگر مراتب یگانگت و موافقت و مدارج موافقت  
و مخالفت بہ آئین بہین منوط و مربوط است شادابی  
و سرسبزی چمنستان یک رنگی و یک جہتی و نصارت  
پیرائے گلستان یگانگت و یکتادلی بہ دوست دار

بهادر مبارز جنگ به ذریعہ اعانت سرکار کینی بهادر  
 بر مسند ریاست موروثی خود که در باب حقیقت نواب  
 صاحب موصوف است به ریاست مزبور جمیع خاص و  
 عام اغراف دارند متکمن شدند - و چون ازین امر  
 بلا وقوع نوعی هنگامه و فساد صورت پذیر شد -  
 موجب مزید مسرت و ابتهاج خاطر گشت - این  
 معنی را در وسط سرور و انبساط خاطر اشفاق مآثر  
 تصور ساخته به خامه و داد در آمده ترصد که مخلص را  
 پیوسته مترصد دریافت خیریت با انگاشته همواره  
 به آرام بهربانی ناطحات مسرت آیات مسرور و  
 شادمان می نموده باشند  
 زیاده چه بر طره ازد

J. Shore.



رقعہ ۱۱۵

بتایخ ۸ - ستمبر ۱۴۹۲ھ

به سامی بطلالہ را و بسیار مہربان قدر دان کر مفرمائے  
 مخلصان سلمہ اللہ تعالیٰ فائز باد

رقع ۱۱۴

تاریخ ۲۹ ربیع الثانی ۱۲۹۳ هـ

زبده نوابینان عظم الشان  
سرجان برونش شور بهادر گورنر  
جنرال کمپنی ممالک محروسه سرکار  
انگریز متعلقه کشور هند

مہاراجہ صاحب شفق مہربان سموالقدر بلبد مکان  
مہاراجہ مادھو راؤ نارائن پیشوا سواری پندت پردمان  
بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ کہ  
۲۶ ربیع الثانی ۱۲۹۳ ہجری صرفت مستر مالک رسید

گلشن دولت و اقبال چمن جشمت و اجلال مہاراجہ  
صاحب شفق مہربان سموالقدر بلبد مکان از صرصر حواش  
زمان مصون و محروس بوده ہموارہ سربز و شاداب  
و شگفتہ و خندان یاد کی

از انجا کہ رود بطریجانگت و یک جہتی با فیما بین منوط  
و مربوط است دامورات طرفین بمنزل واحد متصویر  
درین صورت بہ خامہ اتحاد می آرد کہ بہ مقتضائے  
لوازم انصاف و احقاق حقوق کہ ہر آئینہ پاس است  
پیوستہ ملحوظ و مطمح نظر سرکار کمپنی انگریز بہادر است  
نواب صاحب والا قدر عالیشان نواب سعادت علی خان

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراج  
صاحب مشفق مہربان سہو القدر بلند مکان از صرصر  
حوادث زمان مصلون و محروس بودہ ہموارہ سرسبز  
و شاداب و شگفتہ و خندان بارے

در ہنگامیکہ خاطر محبت ماثر مستدعی و منتظر  
در یافتن نوید فرخندہ جاوید میمنت و شادی و  
بہجت و مبارک باد بہا بود از مضمون مراسلات  
سرچارلس بالٹ بہادر بہ اطلاع گلہانگ حسن انجام  
طوبی آن مشفق مہربان آنقدر اسباب مسرت  
و ذخیرہ شادمانی ہا اندوخت کہ شرح آن درین مختصر  
نہ گنجد ایزد برحق و خالق مطلق ظہور این شادی میمنت  
مبادی بذات جمیع حسنات آن مشفق خصوصاً بر جمیع  
دوستان دور و نزدیک عموماً مبارک و مہنہ سازد  
و نتائج فخر است حسنات ارزانی فرماید مخلص بہ و فور  
انبساط و فرط نشاط بہ ادارے مبارک باد می پردازد  
و برائے قیام عمر و دولت آن مشفق مہربان از حضرت  
منان مسالت می نماید

زیادہ چہ بر طہ از دے

به عهده گورنر جزلی مامور اندر جا که آن مشفق سرشته  
 مراسلات دوستی و یک جهتی قسمیکه ازین مخلص جاری  
 می داشتند از صاحب معزالیه نیز مسلوک خواهند داشت  
 یقین خاطر مخلص است که صاحب معزالیه هم به پاس  
 دوستی و حفظ مراتب یگانگت و یک جهتی زیاده از  
 مخلص بدل مصروف خواهند بود

زیاده چه بر طراز و

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان ارکستان  
 نبیده تواریخان عظم الشان گورنر جزلی  
 چارلس مل کارنوارکن بهادر سپه سالار  
 افواج پادشاهی و کپنی متعلقه کشور هند

رقعه ۱۱۱

بتایخ اسرار اکثوبر  
 ۱۷۹۳ء

بمطالع ساطعه مهاراجه صاحب مهربان سموالقدر  
 بلند مکان پیشوا سوائی مادهورا و نارسن چندت  
 پرودهان سلمه الله تعالی موصول بار  
 بست و پنجم ربیع الاول ۱۲۱۲ هجری رسید



سوالی پیشوا صاحب بهادر سلمه اللہ تعالیٰ ے

موصول ہے

دہم صفر المظفر ۱۲۰۸ھ مقام پونہ مدہ مستر مالت

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ  
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوادث  
زمان مصون و محروس بودہ چوارہ سرسبز و شاداب  
شگفتہ و خندان بادغی

سابقہ ازین تمامی مراتب روانگی خود از کلکتہ و  
توقف چند روز باعث بد بکار بعضی امور است در  
چنانچہ پس و بعد از آن ارادہ ولایت در ایام روانگی  
جہاز مفصل بہ آن مہربان نوک ریز خامہ و داد گردید  
یقین کہ میرہن را سئ محبت پیرا شدہ باشد درینو لا  
کہ بہ عنایت الہی و بہ اقبال محبان از امور ات متعلقہ  
این طرف فراغ دست داد و تبدیل ہوا برای روانگی  
جہاز بہ سمت ولایت باد مراد حسب دلخواہ ملیسر آمد  
مخلص از مقام چنانچہ بالائی جہاز سوار گشتہ روانہ  
ولایت شد از آنجا کہ سر جان شور صاحب بہادر بعد مخلص

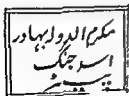
روانگردیده امورات این ریاست را تا وقت غریمیت  
سمت ولایت در چنان پیش به این جانب و دیگر صاحبان  
کونسل تفویض فرمودند چون اطلاع این معنی به آن مهربان  
لازم دانسته درین صورت بمقام محبت رفتم در آورده  
ترصد که به مد نظر رابطه اتحاد و یگانگی که فیما بین سرکار  
کمینی انگریز و آن مهربان منوط و مربوط است با رقام  
مراسلات خیریت آیات متضمن بر مرا تباتی که موجب  
استحکام بنیان مؤدت و وداد تواند بود مسرور و  
متعجب میباشم

زیاده چه برنگارد

P. S.

رقع ۱۱۲

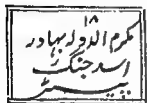
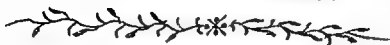
بتایخ ۱۷ ابر سنه ۱۲۹۳



بمطالعہ ساطعہ مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر  
بلند مکان مہاراجہ مادھو راؤ ناراین پنڈت پردھان

پنداشته اکثر به اطلاع آن سرور و منصب می نموده  
باشند که زیاده چه بر طراز د که

Cornwallis.



رقع ۱۱۱

بتاریخ سوار اگست ۱۷۹۳ء

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان راؤ بالاجی  
پنلات سلمه اللہ تعالیٰ

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان سلامت

مفصل مراتب عزیمت نواب گورنر جنرل بهادر به  
سمت چناپن بنایر انتظام و التیام امور است  
متعلقه آنجا از مراسلات نواب صاحب موصوف به  
اطلاع آن مهربان در آمده باشد چنانچه نواب صاحب  
موصوف به تاریخ سیزدهم ماه اگست سنه حال در کلکتہ

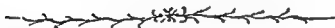
دلنشین و خاطرشان سر جان شور صاحب بهادر خواهد  
 نمود هر چند صاحب معزالیه در هنگام اجلاس ریاست  
 مفصل از مدارج دوستی و اتحادات فیما بین سرکارات  
 عالییه واقف و آگاه شده موجب خوشنودی خود  
 پنداشته اند و در تقدیم لوازم خیرخواهی نسبت باین  
 دوستدار بدرجه مسادی باعث مزید انبساط و انشراح  
 خاطر خود می پنداشتند تا هم ورینولاد دستدار مقتضای  
 وفور محبت و وداد و نوک ریز خامه اتحاد می سازد  
 که بعد روانگی دوستدار سمت ولایت صاحب معزالیه بر  
 خدمت ریاست مامور شد هر رشته دوستی و خیرسگالی را  
 بخدمت را و پنداشت پیرزدهان بهادر و نسبت به  
 آن مهربان بدستور بذریعہ ابتهاج و شادمانی خود منظور  
 نموده به تقدیم مدارج ارتباط قدیم راسخ دم و ثابت  
 قدم خواهد ماند چنانچه رقیمة الشوق صاحب معزالیه تشغیل  
 بر اظهار مراسم دوستی و یک جهتی برائے حصول مسرت  
 خاطر آن مهربان مطاوی مؤدت نامه ابلاغ می دارد  
 تو لا که تا رسیدن موسم روانگی چهار که دوستدار به  
 دستور مصروف هستند به علاقه مأموره است آن مهربان  
 که دوستدار را مستدعی خیریت و خوبهائے عافیت

۲۳ در فیقده شد اجماع رسید

بر او صاحب بسیار مهربان دوستان سلامت  
از اینجا که مقتضای حب وطن اراده روانگی خود سمت ولایت  
مهم ساخته مدت چند با گذشت که دوستان در خواست  
استقرار شخص جهت انتظام امورات متعلقه سرکار  
کمپنی انگریز بها در در هنگامی که دوستان روانه سمت ولایت  
خواهد شد بنده یا فاعل از مضمون مراسلات ولایت چنان  
به دریافت در آمد که استدعای دوستان مقرون به  
اجابت گردد و بدین سر جان شور صاحب بها در که سابق ازین  
در اجلاس ریاست بنگال با مورد شده به اتفاق دوستان  
در تمشیت امورات می پرداختند بخدمت گورنر جنرلی  
بر افراد گشتند اگر چه صاحب موصوف وار و کلکتہ شده اند  
لیکن نظر بر عدم موافقت ایام روانگی جهاز دوستان  
تا عرصه چهارم پنج ماه که در آن هنگام از فضل الهی باد مراد  
مساعده سفر جهاز خواهد شد توقف ساخته است تا انقضای  
ایام مذکور که دوستان مراتب محبت و اخلاص سرکار  
را و پندت پردهان پیشوا صاحب بها در و آلمهربان  
که نسبت به سرکار کمپنی انگریز بها در متحقق و منضبط است

مخلص هم ازین کیفیت از اخبارات دریافت  
 نموده بنادرو مکان متعلقه آنها را در بنگاله به  
 تصرف خود آورده انشاء الله تعالی تدبیرات  
 و تدوینات نوعی به عمل خواهد آورد که ثانی الحال  
 این گروه خدایان پشروه را قدرت برهم زنی سرشته  
 آشتی و امنیت در قرب و جوار هندوستان و دکن  
 نخواهد بود ترصد که این جانب را هر گونه خوبی خواه  
 خود دانسته مدام به اقامت مکان تناب خیریت سمان  
 سرور و مشغوف می کرده باشند  
 زیاده چه برانگار و د

Cornwallis.



شیر خاص حضور سلطان انگلستان  
 زبده نواسان عظیم استان گورنر جنرال  
 چارلس اسکیل کارنوالس بهادر سپه سالار  
 افواج بادشاهی کمپنی متعلقه حضور

رقع ۱۱۰

تاریخ ۳ جولائی ۱۷۹۳ء

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان راؤ بالاجی پنڈت  
 صاحب سلمه الله تعالی کے

مطلق گردانیده چه تعجب که سلوک غضناک و نامشروع  
 به طور یکه در ملک خود به عمل آورند نسبت به اقوام دیگر  
 هم پیش نهاد خاطر خود را داشته باشند چنانچه در مینولا  
 از روی اخبار است ولایت چنین به استماع در آید  
 که این فرقه طاعنیه یا وصف کمال به انتظامی و آشوب که در  
 ملک خود با انگیزه اند ناسره جدالی و قتال با اکثرد  
 رؤسای منظمه و مختشم ولایت اشغال نموده اند و هر  
 چند به مقتضائے بے انتظامی و بے بندوبستی چند  
 سال جانداد اخراجات لا بدی رویه تنقیص و تحلیل  
 آورده افواج سحر و بر به مد نظر عدم اخراجات و نافرمان  
 بر داری قریب الا نه دام رسیده تا هم به اقوام انگریز  
 مثل سرداران دیگر علم نخوت و فساد برافراشته اند اگر  
 چه قوم انگریز همیشه حفظ مراتب محبت و اخلاص با کرده و  
 قسمیکه از مدتها مرعی داشته اند باحوط و مطمع نظری دارند  
 معینند این قسم سلوک از فرقه مذکور که محض بے سبب و  
 بے واسطه به وقوع آید کی گوارائے خاطر می تواند  
 نمود بنا بران ترددات و تدبیرات تلافی این حرکات  
 لازم دانسته جهت سزای بانیان این فساد  
 هم در ولایت و هم در هند تدبیر به عمل آورده اند و

که هر آئینه مظهر بهتری و شادابی امور است یکدیگر بود  
 و همیشه سرداران ایشان هر دو قوم مرعی میداشتند  
 درین ولادت سه چهار سال خواهد بود که بهترین دعوا  
 سکنای ملک فراتس که بنجارفتند پیردانی و خود  
 سری در سر آنهای پیچیده به مقتضای اعوان  
 شدارت پیشگان و شرکشان سر رشته نظم و نسق  
 ریاست برهم زده و قوانین حکمرانی را در ملک خود  
 منهدم ساخته امرا یان و خوانین ذمی رتبه و خطاب  
 را که در هر اقلیم ستون سلطنت متصور اند بدر کرده حسب  
 تعلیم و تلقین کشتیانی مزنگب انواع شر و فساد شده  
 دستک نظام و ادبی و گستاخی به دامن حال ماندان  
 بادشاه خود رسانیده به سر پیچ بے تمیزی گرفتار  
 ساختند آخر بر تبه علم سرکشی و بد عملی برافروختند که به ضرب  
 تیغ بے دریغ آن گروه کثافت پیرو بادشاه مذکور  
 رخت هستی خود ازین دار فانی به عالم جاودانی کشید  
 درین صورت سر رشته ریاست و حکمرانی در آن ملک  
 منقطع گردیده و مشیران کار پیردانی با فهم و قرأت  
 را که لایق اجرای امور است با بادشاهان و رئیسان  
 ممالک طرف قسم شد آمد صد سال است بوجه معدوم



بایستد زیاده از سابق این سرشته خداداد منوط و  
 مربوط و مستوجب تحسین و آفرین عالم خواهد گردید  
 چنانچه فحاصل این معنی ما را با یقین ذهن نشین مزاج  
 خود ساخته و آن مهربان رایگی از دوستان و خیر  
 خواهان کمپنی انگریز تصور نموده اطلاع و انکشاف  
 پیش آن مهربان از هر رویکارات و سوانح که در آن  
 قوم انگریز به نوعی و به وجهی علاقه درشته باشند -  
 منجمد مستلزمات محبت و اخلاص می نگارد و هر چند  
 از باعث زمین و قوعات در ولایت شرک و جنبش  
 سلسله آسودگی و رفاهیت که از فضل الهی و اقبال  
 مهربان در کل هندوستان و دکن معلوم برآمده و نسبت  
 خلایق است چندان ممکن به خاطر متصور نیست تا هم  
 عدم کوشش گذار این معنی از مهربان خلاف آیین محبت  
 و اخلاص پیدا شده و حسب المراسم یگانگت و یک  
 جهتی مانده انگاشته بلا تکلف به مدعا می پردازد از  
 مهربان مخفی نه خواهد بود که ما بین قوم انگریز و  
 فرانسس از عرصه چند سال حفظ مراتب محبت و اخلاص

قیام و بقائے عمر و دولت آن مشفق مہربان از حضرت  
منان مسالت می نماید۔

زیادہ چہ بر طراز و

Cornwallis.



رقعہ ۱۰۹

تالیخ سارا سنہ ۱۲۹۳ھ

راؤ صاحب بسیار مہربان مخلصان سلامت  
ہر چند فیما بین سررشتہ دیگانگت و یکسوئی و سلسلہ  
محبت و یکتا دلیہا بذریعہ حفظ میراث صدق مزاجی  
و راسخ القوی روز بمستحکم و منضبط و علو مدارج  
محبت و اخلاص بہ مقتضائے جلوہ ظہور سرسبز می  
و شادابی امورات یکدیگر یوماً فیوماً بہ تزايد و تضاعف  
تا ہم بنا بر تقدیم سلوک با صفا و بے حجاب مغایرت  
و بہ لحاظ سلسلہ طمانیت و اعتماد کہ جلوہ براطلاع ہر  
اسرار و غوامض و انکشاف ہر رویکار و اتاتفاق

رقعه ۱۰۸

تاریخ ۲۸ اپریل ۱۳۴۲ء

مرتب خاص حضور سلطان  
زبدہ توتیان عظیم الشان گورنر  
جنرل چارلس ایل کارنوال سن بہادر  
سپہ سالار افواج بادشاہی  
سرکیمپنی متعلقہ کشور ہند

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان پیشوا پندت  
پردھان سوائی راؤ مادھو راؤ ناراین بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ  
۱۶ رمضان ۱۳۴۲ء رسید معرفت مستر لٹ

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت  
در ینگا منیکہ خاطر محبت ماثر مستدعی و منتظر دریافت نوید  
فرخندہ جاوید میمنت و شادی و ہیبت مبارکبادیہا  
بود بہ اطلاع گلبنانگ حسن انجام جشن طوی آن مشفق  
مہربان آن قدر اسباب مسرت و ذخیرہ شادامیہا اندوخت  
کہ شرح آن دیرین مختصرات ننگد ایزد برحق و خالق مطلق  
ظہور این شادی میمنت مبادی بذات جمع حسنت آن  
مشفق خصوصاً و بہ جمیع دوستان و خیراندیشان دور  
و نزدیک عموماً مبارک و مہیا سازد و نتائج و ثمرات  
حسنت ارزانی فرماید مخلص بہ و فوراً انبساط و فرط  
نشاط بہ ادائے مبارک باد می پردازد و برای

بها در سلمه اللہ تعالیٰ -

رسید

شانزدہم رمضان ۱۲۰۷ھ معرفت مستزالت

را و صاحب مشفق بسیار مهربان مخلصان سلامت  
مکاتبه آن مشفق که در مقدمه مامور شدن لاله کلا بسیار اے  
در اینجا به کار پدر متوفی خود بنام صاحب گرامی قدر مستر  
شور به صاحب بها در شہامت جنگ قبل ورود مخلص  
در کلمه وصول یافته بود مخلص مطالعہ آن خورشید با حاصل ساختن نیز تو کار برادر  
به لاله مشار الیہ کہ در حقیقت مردم ہشیار و ستودہ اطوار  
اند مخلص النسب و اولی و نیم مستوجب کمال بہت حاج و انبساط  
خاطر محبت ماثر گردید چنانچہ ازین سرکار ہم در باب غوت  
و قدر افزائی موسی الیہ ہر چه بہ مقتضائے یگانگت و یک  
جہتی با لازم و مناسب بود بہ عمل آمد یقین کہ لاله مشار الیہ  
به اطلاع این معنی با مسرت اخذ اے خاطر آن مشفق  
خواہید شد ترصد کہ مخلص اپوستہ مترصد دریافت  
خیریت اے مزاج محبت امتزاج تصور داشتہ گاہ  
گاہے بہ ارتقام مکاتبات تو دد آیات مسرور و متہرج  
می نمودہ باشند

زیادہ چہ بر طہ از دے

Cornwallis.

گشته باد بیکر مراتب خلق و خوبیهائے ایشان در خوش  
ترین زمان چهره وصول افروخته مسرور به مندرجہ مطلع  
ساخت از اینجا که آن مهربان دوست قدیم این ریاست  
و محب صمیم مخلص اند یقین که از اطلاع این خبر بشاشت  
اش فراوان خوری و خورسندی به آن مهربان دست داده  
باشد۔ او تعالی سرور و شادمانی این معنی بزرجمیع  
دوستان مبارک کناد ترصد که این جانب را هر  
گونه خوبی خواه خود دانسته همبرین نمط آگشته به ارقام  
مکاتبات خیریت سمات سرور و شادمانی می کرده  
باشند۔

زیاده چه برنگار دے

Cornwallis.

رقع ۱۰۷

بتایخ ۲۸ اپریل ۱۷۹۲ء

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان  
زبدہ نوآیینان عظیم الشان گورنر  
جنرل چارلس کلاکٹوالس سہادر سپہ  
سالار افواج بادشاہی کمپنی سلاطین و شہزادگان

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان ہری پنڈت تاتی صاحب

داده شود۔

زیادہ ایام بہجت و کامرانی بکام

J. Kunnaway.

رقم ۱۰۶

مسئمت  
سلا

اگست ۱۹۹۲ء

راؤ صاحب بسیار مہربان دوستان

مکاتیب مسرت طراز متضمن بر این معنی کہ بہ مقننہائی فرط  
محبت و ودا و دل دوستی منزل آن مہربان بہ دریافت  
مژدہ صحت و عافیت ہائے این طرف متعلق و منتظر وہ  
تذکار دوستی و اخلاص این جانب زیادہ از حد مصروف  
چنانچہ درینولانہ بانی صاحب بسیار مہربان سرچارلس و  
مالٹ صاحب بہادر بہ استماع خبر بہجت اثر عطا کئے  
خطاب مستطاب از جناب شہنشاہ گردون رکاب  
یعنے بادشاہ جمیہ ولایت خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ  
نسبت بہ این جانب سرور موقور بہ آن مہربان حاصل

عنان شدید ز خامه را ازین وادی معطوف ساخته به  
 مدعا پردازخته می شود چون از پیشگاه مدار الهام بهادر  
 تاکید در باب پیشقدمی آن مهربان اصدار یافت  
 چنانچه از نوشتجات مسرعات صاحب متواتر معلوم شده  
 یقین است که آن مهربان بر طبق آن و بموجب فرموده  
 شریف بمواجهه دوستان در ملاقات اول به سرعت  
 سرلیه پیش قدمی نمود به اتفاق فوج مغلا سرکار بنگاله  
 عالی که از نوشته استر اسوارث صاحب متعین صاحب  
 فوج مغلا معلوم می شود که چند صورت توقف فوج  
 مذکور در راه پوئے به نظر فی آمد الحاق با فوج کمپنی که  
 از مضمون مکاتبه جناب عالی گورنر جنرل لارڈ کارنوالس  
 بهادر دایم اقبال، مرقومه بستی و پنجم شهر رجب دریافت  
 گردید که از بنگلور برای الحاق فوج مغلا مذکور کوچ  
 کرده ظرف کور مکنده متوجه شده به عمل خواهند آورده  
 همواره خاطر دوستی ماثر را جو یابی عافیت و منتظر  
 اخبار اختیار تصور نموده به نگارش حالات مفصل بر  
 سیل تواتر مسرور و مطمئن می ساخته باشند  
 تا بجناب گورنر جنرل بهادر از اخبار اختیار همین اطلاع

خواہش و تمنا ہے دوستدار درین بود۔ امجد شد کہ درین  
 وقت محض بہ انصالی الہی شاہد این مرام بمنصبہ ظهور  
 جلوہ گر شد آن صاحب دست داد این اتفاق و  
 موافقت را از مفتحات تصور خواهند فرمود کہ رونق  
 و خوبی بسا امور درین امر متیقن است کہ  
 زیادہ شادمانی باد

رقم ۱۰۵

تاریخ ۳۰ مارچ ۱۹۲۲ء

کپٹن جہان  
 کنوی جگت پور

بطلان ساطد صاحب بسیار مہربان مخلصان ہری پٹت  
 پھر کے سلمہ اللہ تعالیٰ موصول ہوا  
 تاریخ نہم شعبان رسید  
 مرقوم ششم شہر شعبان المعظم

صاحب بسیار مہربان مخلصان سلامت  
 شرح اشتیاق دل در زبان قلم امریت مشکل لہذا



دارد از شرح و بیان مستغنی اما حق این است که  
 صداقت و دوداد و پند دیگر احببے صادق الوداد و اوقات  
 استغانت به امتیازان میرسد - بشد انجد که پاس این  
 امر نظر تقدیم اتحادات از طرف سامی یقین خاطر صفت  
 مظاہر است امراتب محموله به اظهار جبار و ن را و واضح  
 راے تفقدیر خواهد کردید از اینجا که درین کار گاه است  
 اساس امریکه نقش یادگار بر جریده روزگار ثبت بنماند غیر  
 از سلوک طریق محبت و اتحاد نیست هر آئینه بر طبق -  
 اظهار را و مذکور لازم لطف و مهربانی اگر موثر ترقی  
 آب و رنگ حدیقه یکرنگی و اتفاق و استحکام روز افزون  
 مبنای مودت و وفاق باشد مرعی خواهد گردید - و  
 به مقتضای انصاف و حق پرستی لوازم امداد و  
 اعانت دوستان به اثبات حقوق منظور و مطمح نظر  
 سامی خواهد ماند لار و کار لوالس بهادر در سلطنت  
 والی عظیم الاقدار ولایت انگریز بمرتبہ اعلیٰ و به اول درجہ  
 امارت اتحاد و اختصاص دارند و به فطرت رسا و خوبها  
 ممتاز و به اصلاح مقدمات اینطرف و تشیید بنیان  
 موافقت و دوستیهای فیما بین سامی و کوشینی انگریز  
 به کماں صفائی ساعی اند بخودا شر سالهاے دراز عین

ایشان پیشتر آمده و ملحق گردیده به اتفاق یک دیگر  
شامل فوج لار و کار نواس بهادر شوند احیا نایب  
آن مهربان قبل ازین ملحق فوج بهادر معزز شده باشند  
چشمه است که ایشان به اتفاق بهادر موصوف پیشتر  
آمده برخوردار مسطور را با خود متفق سازند و  
از خبر خیریت استقامت خود به برخوردار را اطلاع دهند  
تا آن طرف کوچ خواهند نمود همواره از خبر خیریت خود  
و منقولات و ترددات طرفهای مهم و بکار نویسان  
باشد چرا که ایشان را از خود تصور می نمایند

## رقعه ۱۰۴

۱۴۹۱ هـ

ابواب بهجت و شادمانی اسباب مسرت و کامرانی بر  
روئے روزگار فرخنده آثار امارت و ایالت مرتبت  
ایبخت و لبالت منزلت سمو القدر بلند مکان را و صاحب  
مهربان دوستان کشاده و آماده باد  
به فضل بنائے اتحاد یک از چهار پشت فیما بین بزرگان  
سامی و بزرگان مخلص و آن صاحب و مخلص انضباط

اطلاع آن مهربان نگارش یافت چشمداشت که  
 بر او سوار ملاقات جهمانی از مکاتبات خیریت  
 آئین سرور دارند



رقعه ۱۰۳

۱۴۹۱ هـ

تاریخ ۴ شعبان ۱۲۹۰

عزیز القدر راجه مهربان من

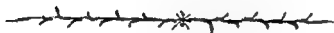
بدیدن ایشان آنچه دل میخواست تا کجا شرح  
 آن نماید اما همه چیز موقوف بر وقت است امروز  
 نهم شعبان المعظم است که این جانب بر ساحل دریائی  
 تنگ بهدر ادر کمر نول به فاصله دو کوه نصرت خرام  
 گردیده بر خور دار اقبال مند جگر پیوند چمن را و راه  
 سه سردار ان عظیم الشان و فوج ظفر موج به طرف  
 ایشان روانه نموده شد چنانچه بر خور دار طولی  
 از راه گنجی کوته عازم آن صوت خواهند شد باید که

تمامی محصوران قلعه عاجر در بون گشته تنگ آمدند  
 آخر الامر بتالیخ دوم شهر شعبان همان مسطور و متمتع  
 مردمان قلعه از خود امان خواسته بیرون آمدند و تخانه  
 سرکار دولت مدار در قلعه نشست او سبحانه با ظهور  
 این امر تبرک به جمیع ملوخواهان و محبان خصوصاً بآن  
 مهربان مبارک سازد و دوستدار به غرض شهر مذکور  
 در خدمت نوال صاحب والا مناقب نظام الدوله  
 آصفجاه بهادر رخصت گرفته در فوج مغلائی که از  
 گھاٹ الغور عبور دریائے تنگ بهادرانموده فرود  
 آمده بود و داخل شد و بتالیخ دهم شهر صدر حسابالارشاد  
 فرض سواد سرکینست خداوند بر طبق ایما غدار الملهم  
 بر خوردار اقبال مند جلگه پیوند لچهن بر او مسدوداران  
 عظیم الشان و فوج ظفر موج بنا بر اسحاق جزال لارڈ  
 کار نوالس بهادر روانه نموده شد یقین که بر خوردار  
 مسطور به کوچهای نوال آمد از راه گنجی کوته شامل فوج  
 نصرت طراز کمپنی انگریز بهادر گردیده از جزال موصوف  
 ملاقات خواهد نمود و دوستدار از کمر نول به فاصله و کوه  
 برکناره دریائے مذکور مقرب خیام است - برائے

خوشی این معنی با هزاران بهجت و کامرانی بر آن  
 مهربان بر جمیع دوستان مبارک و مہنا گرداناد باقی  
 مراتب زبانی سرچارل وارمالٹ بہادر واضح خاطر عاظم  
 خواہد گشت تضرع کہ مخلص را دوست یک رنگ خواہان  
 سرسبزی و سررشتہ شراکت ہر گز سرکارات عالیہ  
 تصور نمودہ مدام بہ ارقام مکاتبات خیریت سمات  
 و اطلاع حالات آن طرف ہا مسرور و مطمئن می  
 فرمودہ باشند

زیادہ چہ بر طراز د -

Cornwallis.



رقعہ ۱۰۲

سنہ ۱۲۹۱

مہربان محبان سلامت

سابق ازین مہربان پیرسرام محاصرہ نمود خان قلعہ دار  
 آنجا و دیگر متحان در جنگ از خود قصور نہ کردند چنانچہ

بت و چهارم شهر ربیع الثانی قلعه سادنتی در گعفر  
 اکثری که به حصانت و زراعت ضرب المثل روزگار و  
 به انضباط و استحکام منتخب قلاع این دیار بود بهین نیت  
 درست و مزاج حق پرست شد که بفضل الهی در پاس  
 مراتب دوستی و تقدیم مراسم یگانگت و یکجائی مثل  
 سزاسکندر ثابت و مستقل اند به زور بازو و به بهادران  
 لشکر ظفر پیکر کمپنی انگریز بهادر به وقت برآمدن یک  
 نیم پاس روزانه راه حمله دیورشس بحیطه التخییر در آمد  
 و جماعت کثیر و جم غفیر از مقامهیر قتل و اسیر گردیده -  
 موجب رعب و هراس بے قیاس بخاطر مخالفت  
 سست اساس گشت از اینجا که ظهور این قسم فتوحات  
 تازه و مبشرات بے اندازه باعث شگفتگی خاطر  
 دوستان متصور اگر چه به سبب قریب اتصال پندت  
 صاحب بسیار مهربان به او هری پندت تا ثنیا صاحب  
 بهادر از وقوع این فتح خدا داد نظر به سربزنی امورات  
 شرکا موجب انبساط خاطر جانبین می گردد تا هم بعد نظر  
 بعد مسافت و انشراح خاطر آن مهربان نسبت به امورات  
 متعلقه فیما بین که بفضل تعالی یونما فیو صاحب خواهش طرفین  
 رونق پذیر است به ارقام تهنیت می پردازد و اول تعالی

آن مهربان زبانی صاحب منزلیه دریافت خواهد گردید  
زیاده چه بر طراز دکه

Cornwallis.

ز قواله

بتاریخ ۲۱ دسمبر ۱۷۹۱ء

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلاال مہاراجہ  
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از مرصہ حوادث  
زمان مصون و محروس پودہ ہموارہ سرسبز و شاداب  
شگفتہ و خندان بارے

درین زمان میمنت اقران و آوان بہجت نشان  
کہ آوازہ فتوحات تازہ از چار سو بگوش بشارت  
نیوش می رسید و از ہر دیار و امصار اخبار فرحت  
آثار فتح و فیروزی سامع افروز ساکنان این دیار می شد  
الحمد للہ کہ متاسد رہا ہوں و مستعد آسمانی بتاریخ

ذهن نشین مزاج آن مشفق گردیده باشد امجد لید و المنة  
 که از توجه محبان مخلص فضل الهی شامل حال خود پنداشته  
 به عجلت تمام به عرصه قلیل از مقام کلکته در چنان پشن به  
 بخریت تمام بتاریخ ششم شهر ربیع الثانی داخل گردید  
 بعد نظر سلسله دوستی و یگانگت و نظر بر عهد و میثاق  
 قدیم فیما بین هر دو سرکاره عالیہ در رنج و راحت درجه مساوی  
 متعلق جانبین پنداشته مخلص عدم اطلاع ورود خیریت  
 آموذ خود درین مقام آن مشفق بعید از روابط یگانگت  
 و یکتا دیهله خود با متصور گردید به بلا استجاوز و تسلیم توک  
 ریز خامه و دادمی سازد حق تعالی این و داد استخاد را  
 ذریعه نصرت و فیروزی و صورت برآمد مقصود جانبین  
 گردانند مخلص امید قومی دارد که تا سید الهی درین معنی مشمول  
 تصور نموده در این ایام اتفاق عدم مباحثت فیما بین آن  
 مشفق و مخلص نسبت به مقام کلکته از یمن قدرت کامله الا  
 متصور مزاج جانبین گردید نسبت به سابق سحرته رسل و  
 رسائل متضمن بر انکشاف و اطلاع اسرار و غوامض  
 فیما بین یکدیگر پیشتر از بیشتر مروج و سلوک خواهد گردید  
 و در خطوط موسومہ مسترالت صاحب بهادر بهیگی مراتب  
 مکرور خاطر خود بنا بر اطلاع آن مشفق نگارش یافت



بمطالع ساطعه مهاراجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر  
بلند مکان امیر الامر اختار الملک وکیل مطلق مدار الملهم سلطنت  
عمدة الاراکین خلافت یار وفادار سپه سالار سعادت مند  
فرزند خاص بجان پیوند خاص الخاص سلیم الله تعالی

موصول به  
رسید

تاریخ ۲۶ شهر ربیع الثانی ۱۲۸۰ هجری مقام پونه بروز

ملکشن دولت و اتبال چمن حشمت و اجلال مهاراجه صاحب  
مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صریح حوادث زمان  
مضمون و محروس بوده همواره سرسبز و شاداب و شگفته  
و خندان باد

از مضمون مکاتبات محبت طراز سابق مذکور و مکنون  
خاطر مخلص متضمن برادر اداسی و وانگی سمت چنان پشن و بحر و  
و تیاری و مہیلائے جهان را لایق سواری خود در خدمت سانی  
مطلع و منکشف گردیده باشد و نیز از زبان صدق ترجمان  
ستروالت صاحب بہادر و از مضمون مکاتبات محبت  
طراز مذکور کل کیفیت متوقعات این عزم معظمہ کہ صورت  
تقرر در مزاج این طرف منقوش گشت بہ وجہ احسن

پندت صاحب بسیار مهربان مخلصان سلامت  
 اذ انجا که فردا روز میست افروز عید سعید دسهره  
 نزهت افزائے چمن دلوائے عالم و عالمیان و طراوت  
 پیرائے ریاض خاطر جهان و جهانیان رست نظر  
 بر آرایش خدم و حشم و زیب و زینت نقاره و علم  
 که لازم جشن این روز بهجت اندوز و باعث  
 نشاط خاطر آن مهربان است یک زنجیر فیل  
 رسم شگون دوستی ارسال می دارد و ترصد که  
 آن مهربان به مقتضائے سر رشته و احادیث و  
 اتحاد فیما بین که خوشی خاطر دوستان عین خورسندیا  
 مقصود خواهد بود به اقبال فیل مذکور مست پیرای  
 خاطر محبت ماضی خواهد شد

زیاده چه بر طراز د

Cornwallis.



رقت

تبایع ۱۳ دسمبر  
 ۱۷۹۱

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان  
 زبدۃ کوامینان عظیم الشان گورنر  
 جنرل کلکتہ  
 سالار انوار بادشاہی کبھی تسلیم کشتار

حقیقی این فسخ فیروزی را مقدمه فتوحات بر آن  
 مشفق و بی رحیم دوستان مبارک کتاد را جا که نیازمند  
 را جو یاکے نوید صحاح مزاج و ہاج مقصود بخودہ مدام  
 بہ ارقام مہربانہا نامجات خیریت سمات معزز و مطمئن  
 می فرمودہ باشند

باقی مراتب زبانی مسرالت صاحب یہادہ  
 واضح را کے محب اقتضائے خواہد گشت  
 زیادہ چہ سر طراز دے

Cornwallis,

مشیر خاص حضور سلطان گلستان  
 زبیدہ نوہ نینان عظیم الشان  
 گورنر جنرل چارلس اسٹورٹ  
 یہادہ سپہ سالار افواج بادشاہ  
 و کمینہ متعلقہ کشور ہند

رقعہ ۴۹

تالیخ ۴ اکتوبر ۱۷۹۱ء

صاحب بسیار مہربان مخلصان ہری پنڈت  
 ناتیا صاحب یہادہ سلمہ اللہ تعالیٰ

شده اند در خوشترین هنگام و اسعد ایام چهره وصول  
 ابتهاج شمول افزوخته مسرور و به مداح مرقومه کماهی آگهی  
 بخشید از اینجا که افواج سرکار نامدار و سرداران ذیشان  
 متعین لشکر آن مهربان بنام آوری و شجاعت و جوانمردی  
 مشهور چار دانگ هندوستان و دکن اند هر آینه از  
 کار گزار می و طریق سپه داری سرداران موصوف علی  
 الخصوص از تهو و تندبیر بها و صاحب معزالیه بدولت  
 خواهی سرکاره این چنین کار نمایان از مشاء الیه  
 به وقوع آمده یقین خاطر مخلص گردید که عنان عزیمت  
 سواران لشکر آن مهربان به عزم رزم بهر سو که متعلق  
 خواهد گشت فتح و نصرت غاشه برداریش گرفت  
 اگر حصن حصین مخالف مثل سد سکندر مستحکم و مضبوط  
 خواهد بود بحیاط تسخیر افواج قاهره خواهد آمد الحمد للہ  
 والسنه که درینولا به تمامی تائیدات غنیمی شده فتوحات  
 هر سه سرکار عالی از هر چهار طرف به گوش عالمیان  
 می رسد و موجب سرور دل و وستان و کاهسیدگی  
 سینه مخالفان می گردد مخلص از در یافت این مزده  
 فتح و نصرت به مرتبه ذخیره نشاط و انبساط اندوخت  
 که شرح شمه آن درین مختصر گنجایش ندارد و فتاح

بمطالعه ساطعه راجه صاحب مشفق مهربان سمو القدر  
بلند مکان امیرالامراء مختار الملک و کیل مطلق مدارالطه  
سلطنت عمدة الاراکین خلافت یار و قادار سپهسالار  
سعادت مند فرزند خاص سری منت پندت پردمان  
مہاراجہ و ہراج سواالی مادھور او نرائن راؤ بہادر سلمہ اللہ  
تعالیٰ -  
پنجم محرم الحرام ۱۲۸۶ھ صوفت مسترالت ہر مقام پونہ سید

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ  
صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از ہر صیر حوادث  
زمان مصون و محروس بودہ سرسبز و شاداب و شگفتہ  
و خندان بادے

نسامی صحیفہ تلطف طراز متضمن تسخیر قلم دھار دار  
کر بہ شہور و دلادری بہادران لشکر ظفر شعار و بہ حسن  
تدبیر راؤ صاحب بسیار مہربان پیر سرام بہاؤ صاحب  
بر روی کار آمدہ بندوبست سرکار دران مکان قرار  
واقعی گردید و آن مہربان برروابط یگانگی و یکجہتی کہ فیما بین  
سرکار دولت مدار کمینی انگریز بہادر و آن مشفق از قدیم  
منوط و مربوط است اطلاع این خبر فحت اثر بہ این  
صوب لازم انگاشته مسرت پیرائے خاطر نیاز مآثر

وصوابدید خواهد رسید بنحید که اشتغال لشکر همراهی خود با فوج  
 همراهی این جانب که فی الواقع این مسنی یا عث انبساط  
 خاطر مخلص خواهد شد صورت کامیابی به مقاصد دلی  
 تواند گردید یا لشکر خلفه سیکریندت پردهان به سادر  
 متعلق آن مهربان را کوچ کنانیده و صرف با متصل مقام  
 ظهور جانبشانی بهائے مخلص همراه آورده کوشش و محنت  
 چنانچه باید جهت استیصال امورات متوقع شرکاء  
 عمل آورده کدام صورت اولی و صلاح خواهد داشت  
 در صورتیکه آن مهربان اشتغال هر دو افواج با یکدیگر  
 صلاح و مستحق خواهد پنداشت مخلص این مسنی را اہم  
 مطالب خود را نگاشته با حسن وجوه صلاح و مشورہ انجام  
 این مراتب را به آن مهربان موجب خوشنودیها خواهد  
 دانست باقی مخلص را خونی خواه خود دانسته اکثر به ارقام  
 مکاتبات مسدور می کرده باشند  
 زیاده چه بر طہ از دے

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان  
 زبده احوایان عظم الشان گورنر  
 جنرل چارلس ارنل کمارتوالس  
 به قادیان سالار افواج  
 آباد شاہی کمپنی متعلقہ کشور ہند

Cornwallis.

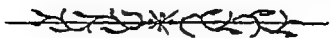
\*\*\*

تاریخ ۱۷۹۱  
 ۹۸ ر قمر

شده فوج سرکار نواب صاحب معظم الیه در سر بلندی  
 و نام آوری که حق تعالی ثمره مثمره جانفشانی هائے این  
 طرف و نتیجہ حق و انصاف امورات مرجوعه کناد فواید  
 مشارکت بردارند مخلص سرکار نامدار سبذت پیردهان  
 پیشوا صاحب بهادر در راو سرکار نواب صاحب والا قدر  
 نواب نظام علیخان بهادر را بدرجه مساوات نسبت به  
 سرکار کمپنی انگریز بهادر سرگرم و متوجه حسن انجام این  
 محاربه و بکار پنداشته و آن مهربان نیز در تدبیرات و  
 ترددات که حسب قوانین دانا بایان دور اندیش و سرداران  
 ذی شان و فاکیش صورت استحصال منافعات عظیم و  
 تقدیم مراد شریکان عظیم الشان متصور تواند شد به دل  
 مصروف دانسته مستصلح آن مهربان گشت صورت برکت  
 و ترقی امورات متوقع شریکان و نیز تقدیم مراسم امداد  
 و اعانت یک دیگر که بلا شک و شبه مراد دلی سرداران  
 خیر خواه سرکار است ذیشان که از فضل الہی مثل سید سکندر  
 سر رشته دوستی و یگانگی و یکتا دلی منضبط و مستحکم منقوش  
 خاطر دارند هست و خواهد شد از اتصال شکر هر سه  
 سرکار و تفریب مرکز مخلوط جان فشانی با و ترددات  
 شکر ظفر سیکر بر ایک از شریکان این ہم عجمت و خاطر  
 حله نظم و انضباط آن مهربان در میزان عقل

باطن و ظاهر شد که به دافتر طویل الذیل شرح پذیر نمی  
 تواند گشت حق تعالی این امر مغفوض را با همه سر بلندی  
 و نام آوری بر آن مهربان مبارک گردانیده ذریعه  
 رونق و سرسبزی امورات متعلقه هر سه سرکار عالییه  
 سازد درینولا مخلص با فوج سنگین بار و سواران  
 آنزوده کار و توپ خانه حسب دلخواه معاضد اب التواب  
 قلعه شکن در مقام کولار بخیریت رسیده بلاتامل  
 و اغماض ساعتی جهت محاصره و تسخیر قلعه بنگلور روانه  
 می شود و انشاء الله تعالی به توجه دوستان در عرصه قلیل  
 در آنجا خواهد رسید و نواب صاحب والا قدر نواب نظام  
 علی خان بهادر بنا بر انصرام امورات مرجوعه فیما بین  
 هر سه سرکار عالییه و الحمد لله والمنته که درین ایام هر سه  
 سرکار در تقدیم مراتبات عهود و میثاق مثل قیام دنیا  
 ثابت و مستقل اند فوج ظفر موج باختیار او صاحب  
 مهربان راجه متجوزت بهادر متصل کبخی کوته متعلقه ملک  
 مخالف علم نصرت برافراخته اند و از آنجا که فیما بین مقام  
 مذکور و کنده گاه لشکر ظفر پیکر همراه مخلص مسافت بعید  
 متصور نیست لهذا بنام راجه صاحب معزالیه نگارش  
 رفت که سواران همراهی خود آورده بالشکر مخلص ملحق



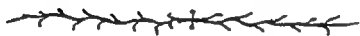


را و صاحب مهربان و دوستان سلامت

از مضمون خطوط مرسله مسترالت صاحب بهادر احوال  
روانگی آن مهربان باز بمقام پونجا کل کیفیت کوچ و ورود متجذبه  
سرکار مآد هور او مزاین سوالی پندت پردهان بهادر  
به اختیار آن مهربان بدریافت مخلص درآمده موجب سرور  
و مسرت بے اندازه گشت و بعد نظر به سوخت صمیمی و غیر  
خواهی قلبی آن مهربان نسبت به عزت و احترام و سربازی  
و شادمانی امور است سرکار ممدوح و سرگرمی و دولت  
خواهی منقوش مزاج آن مهربان در باب حسن انجام  
مقدمات مرجوعه موحده فیما بین سرکار پیشوا صاحب  
بهادر و سرکار نواب صاحب و الا قدر نواب نظام علیخان  
بهادر و سرکار کمپنی انگریز بهادر فی الواقع از تقرر آن  
مهربان بے کردگی و مختاری فوج متعینه جهت انصرام  
مهام مرجوعه به سمت ممالک مستقره نوائے نصرت  
و فیروزی سرکار کمپنی و نواب صاحب موصوف مراتب  
جهان دیدگی و بلند حوصلگی پیشوا صاحب بهادر جلوه  
افروز گردیده آن قدر موجب مسرت خاطر و انبساط

آن مہربان بوجہ احسن یقین مسادی منقوش مزاج  
 آن مہربان است تواند شد بہ عمل خواہند آورد و باقی  
 مراتب بہ اظہار مستر ثالث صاحب بہادر کہ معتمد  
 و بجائے مخلص اند مفصل حقایق حالات تہذیب و  
 واقعی آن مہربان بہ این مخلص اطلاع می دہند بہ  
 دریافت آن مہربان خواہد در آمد  
 زیادہ چہ بر نگارد

Cornwallis.



رقعہ ۹۷

تاریخ ۱۲۲۲ مارچ ۱۷۹۱ء

ملاؤ صاحب مہربان دوستان راؤ ہری

پڑت ناتیا صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ  
 بتایچ ۱۷ رجب ۱۲۰۵ھ

اثبات مراتب صدق ارادت منقوش خاطر خود بر آئ  
 انظار من تظاول و انسداد رخنه فساد بیپونایک و نیز  
 برائے تقدیم مستلزمات دوستی قدیم و رفاقت صمیم با  
 اهلکاران ریاست پونہ ہم بنا بر عمل آوری واجبات  
 لایق شراکت بر عہد نامجات کہ از فضل الہی فیما بین ہر سہ  
 سرکار و ولتمدار مستحکم و مشید گردیدہ است در ہر  
 حال منظور خاطر صفوت ماثر این اخلاص مسدست -  
 لہذا این عزم را مصمم ساختہ بہ مجرد آمادہ شدن جہاز  
 لایق سواری از کلکتہ را ہنگزائے منزل مقصود خواہد گشت  
 مخلص مزاج خود را نسبت بہ رفاقت و واحدیت اہل  
 کاران ریاست پونہ کہ بہ اندر جہ ظہور ثابت قدمی  
 و راسخ القولی خود ہمانہ نمودہ اند کہ مختص لمحہ تصور است  
 نوعدیگر در خاطر خود جانی توانداد و طمانیت کلی حاصل  
 ساختہ عازم آن طرف می گرد و چنان متوقع و امید  
 قوی دارد کہ آن مہربان ارادہ مخلص را بذات خود محض  
 از باعث استدعائے منقوش خاطر جہت انتظام  
 امور ات ہم لایق الاعزاز پنداشدہ آنچه تدبیرات  
 و ترددات و جہد و کوششی کہ صورت استخصال و  
 کامیابی امور ات متوقعہ مخلص کہ بہ لحاظ تشدی سرکار

بدرجه اتم مستحکم و موثوق گردیده است و بعد از نظر  
انجام مراتبات متوقعات عهدنامه مذکور که فی الواقع  
بنابر سزارسانی و گوش مالی عدوئے باطعن دارند و  
حق تعالی راست آورد - برائے ارتقاء و افزایش و  
ترخیص اساس مدارج اتحاد و و داد فیما بین هر سه  
سرکار و ملتدار تا ابد التهر تزدات چنانچه باید و شایسته  
هر سه سرکار به عمل می آید و مخلص این شکونانات و مرکوز  
مزاج خود در باب حالات ظفر شعار و و بکار که اگر به  
فضل الهی که بشر را از ان گریز نیست اختلاف نکند -  
مستعمل بر انصرام و انجام مطلب حسب دلخواه خواهد بود  
چنان مستطیع نظر دارد و مطمئن است که این ایام را  
که امورات متعلقه ریاست بنگاله بوجه احسن منتظم  
است اتفاق وقت پیدا شده عزیمت چنانچه پس از آنکه  
خود در آنجا رسیده اجراء مهم با شیو مذکور نماید و

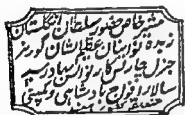
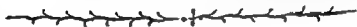
مستحسن و جلی بجا منظور شده در مزاج خود مصمم ساخت  
و از آنجا که امورات متعلقه بندر چنانچه پس بدرجه مساوات  
مقبوضه اقتدار مخلص است و سرسبزی و  
شادابی معاملات و مقدمات سرکار کمپنی انگریز  
بها و در هر علایق ملحوظ خاطر مخلص است و عا

انجام مهم با پیشوایان یک به تقویت تمام و بلا اغماض که  
 بنشیند و خوش خاطر است بوجه احسن مستر ثالث صاحب بهادر  
 در چنین آتشین مزاج آن مهربان ساخته باشند پس چه  
 احتیاج که درین باب مکرر مکلف خدمت سامی  
 گردد و هر چند سابق ازین وقوعات را مشاهده نموده  
 مخلص از مسرت خاطر بے اندازه خود در باب تردد و تدبیرات  
 واقعی که از طرف سرکار آن مهربان به وقوع آمده و به  
 مد نظر استحکام بنیاد می سرکار آن مهربان درباره ثابت  
 قدمی و راسخ القولی به عهود و میثاق فیما بین و پنا بر  
 انقضای منقطع و انشاد در حقه اقتدار معامله که سر رشته  
 یکا گفت و یکنا دلی و شراکت و یکسوی که بالفعل فیما بین  
 مستحکم و منضبط مثل سکه سکندر گشت دریافته تدبیر  
 بنا بر عدم وقوع متوقعات شرکاء حتی الامکان فرو  
 گذاشت سخاوت ساخت جهد و سعی از طرف سرکار آن  
 مهربان جلوه ظهور یافته نوک ریز خامه اتحاد ساخته  
 است لیکن درینولانه به اندرجه در مزاج محبت امتزاج  
 مخلص بتعالج بے اندازه و مسرت تازه راه یافت  
 که از تشریح آن زبان را ازین مقالات باز دارد  
 ایند کار ساز و قادر توانان توفیق حد و سوزنی و دشمن  
 گذاری نصیب اولیائے دولت هر یک از شریکان  
 این رنج و راحت سازد - الحمد للہ قطعه عهد نامه فیما بین

الهی و توجه دوستان باز به تصرف سرکار در آمد و در آن  
 مکانات صعب تنهایی سرکار کمپنی انگریز بهادر قائم  
 گشت و از فوج مخالف متنفسی به مقابل فوج ظفر موج  
 این طرف نمودار است اطلاق این مراتب مرقوم خامه  
 و داد گردید

زیاده چه

Cornwallis.



رقع ۴۶

تیمینج ۱۲ از فروردین ۱۲۹۱ هـ

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان بالاجی راؤ چندت  
 سلمه الله تعالی -  
 هفتم شهر جمادی الثانی ۱۲۹۱ هـ بر مقام پونہ -  
 معرفت چمن لال رسید -

راؤ صاحب بسیار مهربان دوستان سلامت  
 از اینجا که تمامی مراتب و پیش نهاد خاطر مختص در باب

دوستان همگی امورات متعلقه این هم رویکار به همین  
 و تیره حسب و نحوه انصرام خواهند یافت و چاکر مخلص را  
 جویای توید صحت و استقامت مزاج سهره بانی  
 امتزاج تصور نموده مدام به ارقام مکاتبات خیریت  
 سمات مسرور و شاد کام می فرموده باشند  
 زیاده چه بر طراز دے

Cornwallis.



رفقه ۹۵  
 و سهره ۱۴۹  
 ثانیاً آنکه

نظر به مصلحت وقت چند اضراب التواپ و  
 مورچال مقبوضه از قبضه این طرف گذاشته شده  
 بود بعد از آن به سهولت و عجلت تمام مورچال را کور  
 از کنار دریای کاور می سر از شهر کنجام مع  
 اضراب و التواپ مذکوره و دیگر اسباب و ادوات  
 جنگ که مخالف نتوانست بر داشت به عون عنایت

همت بهادران لشکر ظفر سیکر از راه حمله مستقیم و مفتوح  
 گردید و محصوران مقهور از تهیبت و صلابت نهمنان  
 قلعه کشتادیم صدمه شیران پیشه و غا چون رمد از جا  
 آرمیده اکثری در ظلمت شب که شام نکبت انگروه  
 شقاوت پشروه بود ریسمان به کنگره حصار قلعه  
 آویخته فرو شده رو به فرار نهادند و بعضی قتل و  
 قلعه با چند نفر اسیر گشته به حباله قهر الهی گرفتار آمد  
 از اینجا که ظهور این فتح تازه مقدمه فتوحات روز  
 افزون است او تعالی خوشی این معنی بر آن مهربان  
 و بر جمیع دوستان مبارک کند اگر چه مفتوح شدن  
 قلعه مذکور چندان کار نبود اما نظیر این که ماندن -  
 چنین مکان مستحکم بدست مخالف هر آئینه موجب  
 تعرض و تخیل در آمد و رفت بیچاره و غیره متعارف باشد  
 این سرنه بین متصور و هم خالی از فائده هر سه سرکارات  
 مشار که نه بود بنا بر سعی و تردد و دین امر به کار برده کار  
 تعرض و آزار اهل حصار از دامن روزگار مترددین این  
 دیار بر چیده به کنار انداخت - یقین خاطر است که الحال  
 در رسیدن رسد غله معرفت تجارت با به لشکر فیروز  
 اثر نوعی تخیل و وسوسه خواهد داد و بفضل الهی و اذن توجه



رقعه ۹۴

مشیر خاص حضور سلطان پاکستان  
زبدۂ نوابان عظیم الشان گورنر  
جنرل چارلس اسٹارک نواب سادر  
سپہ سالار افواج بادشاہی  
وکیفی متعلقہ کشور ہند

تاریخ ۱۹ نومبر ۱۹۰۶ء

بظاہر ساطعہ مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر  
بلند مکان امیر الامراء مختار الملک وکیل مطلق مدارا لمہام  
سلطنت عمدۃ الابرار اکین خلافت یار و فادار سپہ سالار  
فرزند سعادت مند خاص سرینت پندت پردھان  
مہاراجہ دھراج سوامی مادھوراؤ - موصول باد  
یازدہم ربیع الاول ۱۳۲۶ھ مقام  
عرفت مستر مالٹ در شکر رسید۔

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ  
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صبر و ادب  
زمان مصون و محروس بودہ سرسبز و شاداب شکفتہ و  
خندان بال

الحمد للہ والمنة کہ درین ولایہ افضال ایزدی و تائید  
سماوی در شب ہیجدهم ماہ اکتوبر قلعه نندی درگ عرف  
گردون شکوہ کہ حصن محکم و حصار مستحکم مخالف بود نیروئے

سر سبز و شاداب و شگفت و خندان باد .

درینو لای نواب صاحب والا قدر نواب و زیر  
المالک بهادر حقیقت محمول تیرتھ پراگ یعنی الہ آباد  
کہ بہ مد نظر آرام و رضا جوئی ز ایران بہ نسبت بہ ایام  
پیشین خیلی تخفیف نمودند برائے اطلاع مخلص لطف  
فرمودہ اند و مخلص بہ مقتضائے محبت و وداد  
نقل افراد مرسل نواب صاحب مدوح تقدیم ہر قسم  
پیش آن مشفق ارسال می دارد و رجائے واثق کہ  
ارادہ نواب صاحب معظم الیہ بہ ہمان طریق از فرط رحم  
و شفقت کہ مملو بر اطمینان و حفاظت ز ایران است  
بوجہ احسن جلوہ ظہور خواهد یافت باقی مراتب از  
اظہار مسترالت صاحب بہادر بہ اطلاع آن مشفق  
خواہد در آمد مخلص را خواہان خیریت و مستدعی ترقیات  
پنداشتنہ مدام بہ وصول شفقت نامحیات خیریت سمات  
سرور و مشکور می فرمودہ باشند .

زیادہ چہ بر طراز د

. Cornwallis.



راه دادن پلشن مسطور از لشکر خود پیر و انگلی خواهند داد  
زیاده چه بر طره از د...

Cornwallis.

شیر قاسم حضور سلطان نظام  
دیده تو اینکشان عظم الشان گویند  
جزل چار سواران تبار نوادس  
بها در سیالار افواج  
یاد شاهی دیکسی متعلقه مشهور

رقم ۹۳

تاریخ ۲۸ اگست ۱۷۹۴

بطلانده ساطعه مهاراجه صاحب مشفق مهربان سموالقدر  
بلند مکان مهاراجه مادهوراوتار این پیشوا سوائی پندت  
پرد هان بهادر سلسله اله تقالی - موصول بار ۱

تاریخ ۱۶ شهریور ۱۲۰۴ در پوره رسید

سرفت سید نورالدین حسین خان وکیل انگلیز

گلشن دولت و اقبال چمن چشمت و ارجال مهاراجه  
صاحب مشفق مهربان سموالقدر بلند مکان از هر هر حواش  
زمان مصلون و محروس (امون و مصلون) بوده همواره

زیاده چه بر طراز د

Cornwallis.

رقعه ۹۲

مشیر خاص حضور سلطان  
زبد و نور بیان عظم الشان گورنر  
جزایر هندوستان و گورنر  
سی سالار افواج بادشاہی  
و کبھی متعلقہ کشور رہیں

ہمدانہ می ۱۶۹۰ء

بظاہر ساطعہ پنڈت صاحب بسیار مہربان  
مخلصان ہری پنڈت تانتیا صاحب بہادر سید اللہ تعالیٰ  
موصول باد

پنڈت صاحب بسیار مہربان مخلصان سلامت  
درین ولا چند پلٹن لشکر مخلص از سمت گھاٹ  
جہت داخل شدن بہ لشکر می آیند چنانچہ کہ در راہ  
آمد پلٹن مذکور از لشکر آن صاحب است۔ لہذا  
نوک رینر خامہ و داد می گردد کہ شخص صاحب متعلق  
پلٹن مذکور بخدمت آن مہربان می رود و ترصد کہ آن  
مہربان ہمراہ صاحب مذکور بہ اہلکاران سرکار خود جہت

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال را و  
صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر  
حوادث زمان مصون و محروس بوده سرسبز و  
شاداب و شگفته و خندان بار

بنیفته انیقه در جواب رقیمة الوداد الاشتیاق  
مشعر بر رسید تخایف مرسله این سرایا و فاق و  
مراتب حسن اخلاق آن مشفق معدن اشتیاق  
معرفت لاله سیوک رام رو نمائی و وصول مباحث  
شمول گردیده در بیه توقیر اسباب شادمانی و واسطه  
مزید با تحف و هدایائی آن ضلع معرفت صاحب مهربان  
مستمال صاحب وصول نموده بود مکاتبه دوستی  
طراز در پاسخ آن مع رسید هدایائی مرسله آن مشفق  
سمت ابلاغ یافت انشاء الله تعالی بذریعه صاحب  
موصوف خواهد رسید و مراتب دوستی و پاس خلاصه پیش  
که در هر آن مطلع نظر دیش نهاد خاطر دوستدار است  
دلنشین خاطر نشان آن مشفق خواهد گردید و جا که  
تا دست داد مسرت مواصلت که خلاصه دلپای  
مخلصان است همواره همین قسم بیاد آور بهاسرور  
منبسط خواهد داشت

حقیقت حال غریبت خود سمت چنان پسن با فضل  
موقوف نمود چون اطلاع این معنی به آن مشفق  
ضروری بود که نیز خامه محبت یگانگیت نگار گشت  
و جا که منخلص را هر گونه خواهان خیریت مزاج شفقت  
امتنزاج تصور نموده مدام به وصول صحائف شریف  
مسرور و منبسط باید داشت دیگر مراتب از زبان  
ستروالت صاحب دریافت خواهد شد  
زیاده چه بر طراز زد

Cornwallis.



مشرف خاص حضور سلطان انگلستان  
دیده تواریشان عظم و شان گور و رثر  
جزلی چارلس و رن شکار نوا و اسب دار  
سی سالار افواج بادشاهی  
و تخمین متعلقه کشور هند

رقع ۹۱

تاریخ سه رمی ۱۱۹۰ هجری

بمطالع ساطعه را و صاحب مشفق مهربان سمو القدر  
بلند مکان را و ماد حور و ادنا را این پیشوا سوارانی پندست  
پیردهان بهادر سلیمان الله تعالی - موصول به  
تعالیخ نوزدهم شهر شعبان ۱۱۹۰ هجری معصوب گلاب رای رسید

## تاریخ ۱۵ رجمادی الثانی سنه ۱۲ هجری

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال مہاراجہ  
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صریح جوادیت  
زمان مصون و محروس بوده سرسبز و شاداب و شکفته و  
خندان باد

سابق ازین رقیۃ الوداد متضمن بر عزیمت خود سمت  
چناپٹن برائے تنبیہ و تدارک واقعی پٹوٹا یک کہ بلا  
سبب کہ این طرف بخلاف عہد و موافقت خود و  
سہ کار کمپنی انگریز بہادر سر شیشہ اخلاص را گنجینہ  
متحرک سلسلہ نفاق گشتہ بود ابلاغ خدمت سامی نموده  
یقین است کہ بمطالعہ ساطعہ در آمدہ موضع حالات گردیدہ  
باشد بمعدہ ترسیل رقیۃ الوداد مذکور بہ اطلاع مخلص  
چنان در آمد کہ جبریل صاحب و الا قدر جبریل میڈس  
کہ در فن سپاہبری عدیم المثال و در ہر ریاست و  
سورہی و حید العصر اند موافق حکم سہ کار کمپنی انگریز  
بہادر بہ علاقہ گورنری چناپٹن و غیرہ مہمور شدہ اند چون  
مخلص را بردارائی و ہوشیاری و شباحت کار آزمودگی  
جبریل صاحب معزالیہ اعتماد کلی است و نظر برداریات

و فی الواقع بر روی کار آمدن این ستوده مستحسنة  
 فیما بین دوسرداری ذوالاقتدار آرزو ولایت بعد ازین  
 مسافت در حقیقت گویا برای انتقال از تحفه و هدایات  
 بے منتہائے ستاران ولایت یکدیگر که رقم شناسا جناس  
 دلایات ہم دیگر ابد متصور است دیگر مراتب پیش  
 نهاد و عزم مصمم مخلص پاس مراتب دوسنیها مشروطاً  
 از اظهار مستر مالت صاحب بدر یافت آن مشفق  
 خواهد آمد مخلص را منظر و مشتاق وصول شفقت نامیات  
 خیریت آیات و مستدعی و خواہان ترقیات از نہایات  
 پسنداشته اکثریاد فرما باشند  
 زیاده چه بر طہ از دہ

Cornwallis.

رقم ۹۰

بتاریخ ۲۲ مارچ ۱۷۹۰ء

مشترک خاص حضور سلطان  
 زبدہ دایمان حکم الشان گورنر  
 جنرل چارلس ولیم کمارتو اس  
 بنادر سپہ سالار و خواجه بادشاہ  
 و کمپنی متعلقہ کشور ہند

بظاہر ساطعہ مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سہما القدر بلکند  
 مکان مہاراجہ مادہ پورا و نارا این پیشوا سولائی پنڈت پزدان  
 مہاراجہ سید اللہ تعالیٰ موصول ہوا



فیوما در نرزاید و تضاعف است مع جنس اقمشته آن  
 ضلع که به طریق هدایا و تحالیف لطف فرموده بودند  
 در خوشترین زمان و بهترین آوان بموجب فرد  
 تفصیل معرفت صاحب بسیار مهربان مستر مالت صاحب  
 اشعه وصول نمود فرود گاشتن مایه دلها گشت و دلیل بر  
 کمال محبت و اتحاد و فرط مودت و و داد گردید  
 از اسنجا که فیما بین روح الباطن خلاص معنوی و مدارج  
 و احدیت تقابلی به منزله سید سکندر ترصیع و تالیس  
 رسیده و از فضل الهی بنائے این یکتا دلی باروز  
 بر وتر به استحکام و انضباط قوام دارکان اتفاقات  
 و موااسات به مرتبه اقصی و مترتبه اعلی فایز و جاگیر  
 سراسر است درین صورت حفظ سر رشته موااسات دیرین  
 و نگاهداشت سلسله موااسات پیشین ملحوظ و مطمح نظر  
 همگی چون مشفق در ترسیل این چنین جنس به هنگام  
 در عالم یک جهتی و یک رنگیها بهتر ازین تحفه و خوشتر ازین  
 هدیه بهم نمی رسد موفور خورسندی خاطر و فرط انبساط  
 طبیعت مهربانی و لطف امرعی داشته بهر تخلص به  
 ریا اگر چه خلاف معمول خود متصور است لیکن مطبوع  
 طبع ساخت و مشکور یاد فرمایتهائی آن مشفق گشت

تصور سخاوت و بزرگواری زیاده تو سن ایام  
موتبت و کامرانی را مباد

۴۵۳

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان  
نیده نورمان عظم الشان گورنر  
جنرل چارلس راسکرافتس بهادر  
سیال پور و فرج بادشاہی بمبئی  
مستوفی

رقم ۸۹

تالیخ ۳۱ جنوری ۱۹۰۰ء

بطلان ساطع مہاراجہ صاحب مشفق مہربان سمو القدر  
بلند مکان را و ما و حور او نامہ این پیشوا سواری پندست  
پر و مان بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ - موصول یاد -  
شانزدہم ربیع الثانی ۱۳۲۰ھ رسید

گلشن دولت و اقبال جہن حشمت و اجلال مہاراجہ  
صاحب مشفق مہربان سمو القدر بلند مکان از صرصر جواد  
زمان مصون و محروس بودہ سرسبز و شاداب و شکفتہ  
و خندان بار -

میچہ بہجت آگین و ملاطفہ مسرت قرین خستہ کمال خلق  
و اشفاق و وفور ذوق و اتفاق کہ بغض نیردی علی الاطلاق یوما

رقعہ ۸۸

۱۲۰۲  
جس ہر تلی

بتایج ۷۱۸ جون ۱۷۸۹ء

ہر گرامی مطالعہ ناٹا صاحب بسیار بسیار مہربان  
الطاف نشان کرم فرمائے نیاز مندان بالاجی پنت  
ز ناز و عن دامن لطفہ - ہنم رمضان  
۲۲ رمضان ۱۲۰۳ ہجری رسید

ناٹا صاحب بسیار بسیار مہربان کرم فرمائے نیاز مندان سلامت  
بعد از اشتیاق ملاقات سر اپا بہجت ملتس آنکہ چون سرت  
نامہ فرحت شمیمہ از راہ کمال الطاف دستخلص شرفیم  
بود از وکیل سرکار فیض آثار رکھنات بہ پنچوڑ ورجین  
پہن شد و رود یافتہ از نگہت آن مشام دلہا  
معطر گردیدہ بہ مضا میش آگاہی تمام رودادہ و از  
زبان مشاء الیہ نیز بہ ظہور پیوست ازین باعث  
خوشنودی بدرجہ اتم این نیاز مند است تر صد کہ  
بدین نسق این نیاز آئین را از ان خود شمرده ہر کاری  
کہ باشد ایما نمایند حتی المقدور در سر انجام آن

مکشوف فمیر شیر شفقّت تخمیر می گرداند که به زودی بدرایت  
 حسن اتفاق از رسیدن این جانب در بندر ممبور  
 منبئی بتاریخ چهارم ماه ذیحجه اطلاع می دهد که مطابق  
 حکم عالیشان امزابل کورت در کتر فی الفور تعلقه  
 حکومت از مستر رامسی صاحب در اقتدار خود در  
 آورده و چنانچه به پاس دوستی و یک جهتی که به استماع  
 آن خوشی خاطر گردیده که از مدت بسیار در میان هر دو  
 حکومت نامدار منوط و مربوط است اراده این جانب  
 است که همیشه آنچه خوبی در اقتدار این جانب باشد  
 به عرصه ظهور خواهد آورد و یقین است که نیز اراده آنکه بان  
 به مطابق خواهرش این جانب برائے نه یا دینی به بودی  
 طرفین را اجرا و ارسال گرامی مفاوضات دوستی است  
 یافته خواهد شد نه یاده بجز شوق از دیاد سواد سمیت و  
 و داد چه ترقیم رود

ایام بهجت و شادمانی مدام باد  
 تاریخ نهم ماه ذیحجه ۱۲۸۷

Wm. Medose.

To, The Peshwa. Bombay. 11th Sept.

Wm. Thos. Sandford, 1788.

R. H. Boddam.

To The Peshwah,

1. August, 1788,



رقم ۸۷

تاریخ ۱۱ ستمبر ۱۷۸۸ء

انشاء اللہ تعالیٰ بہ گرامی مطالعہ ذیشان بینع المکان  
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادو را و  
نارائن پنت پر دھان دارم شفقت - موصول ہوا -  
تاریخ ۱۵ ستمبر ۱۷۸۸ء بمقام پنت

الو اب بھجت و کامرائی فراسباب مسرت و شادمانی  
ہموارہ بر رستے روزگار خجستہ آتاد نو می شان بینع المکان  
صاحب مشفق مہربان سرا پا لطف و الاحسان مجاہد  
حسنات ستودہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب  
اعظم مہادو را و نارائن پنت پر دھان کشادہ و آمادہ ہوا  
بد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المبارحت

صاحب مشفق مهربان سرایا لطف و الاحسان می نماید  
 حسنات ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت  
 پیشوا صاحب اعظم مهاد و راو نار این پنت پردهان کشاده  
 و امانده بهای

بعد تمنا در یافت سامی موصلت دانی المسابحت  
 کمشوف ضمیر بنیر شفقت تخمیر می گرداند که چون حکم آسجناب  
 در باب و اگذاشت غراب قادر می معده وجهه قیمت مال محمول  
 آن بابت شکار متعلقه این سرکار بنام دهو کسه صوبیدار  
 اصدار یافته بود به صوبه دار مذکور داده شده اما مشاغل الیه  
 به مخلص غراب مذکور سپرداخته و نه وجهه قیمت ادا کرد ازین  
 معنی باعث بس تعجبات خاطر اخلاص مظاہر گردید نظر بر آن  
 ضرور نمود که باز درین باب متصدع خدمت سامی گردد  
 و متزصد که توجه فرموده حکم تاکید قاطع در باب مخلص غراب  
 مذکور و ادائے زر قیمت مال محمول آن حواله حامله به قیمت  
 الشوق فرمایند که درین جائز مخلص صادق الوداد بیارد  
 تا دستدار ازینجا مع آدم خود نزد صوبه دار موصوف  
 ارسال نموده و به دعوائے مطالب خود پرداخته غراب  
 و مبلغ قیمت مال آن قالبی و متصرف شود زیاده  
 بجز شوق از دیاد مواد محبت چه مرقیم رود  
 ایام بهجت و شادمانی مداوم باد

نظر بر آن اطلاع هر مقدمه و احوال آن مشفق از جمله  
واجبات و محسنات اشنت چشم درست از دوستیهای  
قدیم آن است که همواره به تبلیغ و ترسیل مفاد و فواید  
خیریت آیات که اکثر خاطر بدریافت آن متعلق میباشد  
مورد سردر و آماده انبساط نا محصور می ساخته باشند  
زیاده چه بر طراز

Cornwallis.



رقعه ۸۶

تایخ ارگست ۱۴۸۸ هـ

انشاء الله تعالی بگرامی مطالبه و ایشان منبع المکان صاحب  
حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم پیر اور را و نایابین  
نیت پر دمان دام شفقت - موصول بلد  
محرمه بست و ششم ذیقعد ۱۱۹۹ هـ

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی  
همواره بر روی روزگار خجسته آثار و ایشان منبع المکان

تتلیخ از جنوری ۱۷۸۹ء

مشیر خاص حضور سلطان گلستان  
زنده تو بیکان عظم الشان گورنر جنرل  
چارلس الی کار تو از کربها در سپه سالاران  
بادشاهی و کمپنی متعلقه کشور  
هند

راؤ صاحب مشفق مهربان

سمو القدر بلند مکان راؤ مادهوراؤ

نار این پیشوا سوائی پیدت پرده خان بهادر سلمه اللہ تعالیٰ  
غره سبب الشانی سلمه اللہ بمقام پونہ

گلشن دولت و اقبال چمن حشمت و اجلال راؤ  
صاحب مشفق مهربان سمو القدر بلند مکان از صرصر حوالہ  
زمان مصون و محروس بوده سرسبز و شاداب و شگفتہ  
و خندان بار بہ فضل الہی مخلص از سیر مقامات و ملاحظہ  
افواج متعینہ ملازم سرکار کمپنی انگریز بہا در متعلقہ صوبہ  
جاست خود و علاوہ آن تا فرخ آباد بجز و خولی فراغت  
حاصل ساختہ بہ یدہ قدر عنایت ربانی ہم عنان عافیت  
و قرین خیریتہا بہ تاریخ شانزدہم صفر ۱۲۰۰ داخل بلکہ  
کلکتہ گردید چون فیما بین این ریاست و سرکار دولت  
مراہ آن مشفق واسطہ دوستی و محبت و روابط یکتا  
دلی ہا و مصافقت بہ درجہ واحدیت متحقق و مشید است



خبر خواه آن سرکار است و خوبی و فیروزی هر دو سرکار  
 در دوستی یکدیگر می بیند و همیشه باین معنی صلاح و اظهار  
 می نمود و به فضل الهی جل شانۀ عدت است که هیچ جدائی  
 به نظر نیامده است و از داناتی آن مشفق و یار دل کار نوالس  
 صاحب بهادر که از امرایان کلان ترین پادشاه ولایت  
 هستند و حالا صاحب کلان اینجای یقین است که باغ دوستی  
 طرفین همیشه سرسبز خواهد ماند و جان میگزین بهادر که سابق  
 صاحب کلانها بودند حالا نیز نزدیک لار و صاحب در کونسل  
 هستند و به صاحب معزالیه دوستی صمیمی دارند و وقتیکه  
 سهمین را و بهادر دو سال بودند مخلص در حضور پیر سر  
 معالمت بود احوال از شنیدن جو انردمی و شجاعت و  
 دلیری و عقل مندی را و صاحب بسیار خوشی و خورمی  
 حاصل گشت امید که آن صاحب یاد دهمی نیاز مندی  
 در حضور را و معزالیه خواهند نمود +  
 زیاده ایام بهجت و عشرت مدام یکام باد -

N. Macpherson.

R. H. Boddam.

To. Nana Furnaveese.

Bombay. 23<sup>rd</sup> Dec. 1787.

Wm. Thom. Sandiford.



رقم ۸۴

۱۷۸۷/۶

بمطالعہ راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان تفقد فرمائے  
مخلصان بالاچی پنڈت پھر نویس صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ  
موصول باد

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان تفقد فرمائے محاسن  
سلامت۔

بعد شرح تمنائے ملاقات مسرت آیات کردادی  
و نہایتی نثار دیکشوف خاطر مہربانی مظاہر می گرداند  
مہربانی نامہ تفقد شمامہ مملو از حرفہائے صداقت آمیز  
ششون از نکتہ ہائے تو دوانگیر چہرہ آرائے وصول  
مباحثت شد اگر دمدید دریافت مزاج و ہاجہ ذخیرہ

ذی شان منبع المکان خصوصیت و اخلاص تو امان  
سلمه المکان

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحث  
کثیر الفرحت مکشوف رائے مہرا نجلائے می گردانند  
کہ درینولا حکومت بندر محمودہ بہ بیہی گذار شدہ  
رفتق در ولایت بر جہاز جنرل مقرر  
نمودہ لہذا برائے اطلاع کردن کہ چنانچہ  
در اردوہ است کہ در اوایل ماہ جالوری سوار  
جہاز شدہ روانہ گردد۔ بیچ کارہی منتظمین اقتدار  
این جانب مرکوزہ خاطر گرامی باشد بزودی ترتیب  
ضرور است و چنانچہ رفعت مرتب  
مسٹر رامسی صاحب بالفعل حکومت خواہند کرد  
انچہ فرمایشات باشد از ترقیم نمودن بہ ایشان  
حاصل خواہند شد و ہموارہ خیریت و جمعیت خوشی  
و مسرت گرامی مطلوب اینجانب است زیادہ  
بجز شوق اندیاد مواد محبت چہ ترقیم رود ایام  
بہجت و شادمانی مدام باد۔  
بتاینج دوازدهم ربیع الاول ۱۲۰۲ھ

ایام بهجت و شادمانی مدام باد  
بتایخ سلخ شهر صفر المظفر ۱۲۰۲ هـ

R. H. Boddam.

To The Peshwa, Bombay, 10 Ib

Decr 17 87.

Wm. Thom. Sandi-  
ford.



رقعه ۸۳

بتایخ ۲۳ ر و سیر ۸۶ هـ

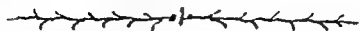
انشاء الله تعالی بگرامی مطاله شہامت و بسالت  
پناه زمی شان منبع المکان خصوصیت و اخلاص تو امان  
بالاجی پنڈت صاحب سلمہ المہمان موصول باد -  
بتایخ ۵ ہر ربیع الاول ۱۲۰۲ هـ

شہامت و بسالت پناه تنوکت و جلادت و سنگاہ

بعد تمنائے دریافت سامی موصلت و انی المباحثت  
 مکشوف ضمیر غیر شفقت تخمیر حی گرداند که مفاد ضمه خلعت  
 معاوضه محرره هفدهم شهر محرم مصحوب بآپوچی بحیم چی <sup>مختص</sup>  
 قضیه فیما بین مشارء الیه و امیرادر کلان او برائے  
 تقسیم نمودن املاک پدر ایشان در زمان بهترین و  
 آدان خوشترین چهره و حصول به کثود و از مضمون  
 فرحت مشحون بهجت بر بهجت اقرود و لذائذ شکارش  
 می رود که از تاکید کردن به نگاشته پدر ایشان بنام  
 دیومی و اس بنظر نمی آید که ملک پدر ایشان در حواله  
 اد شده یا نزدیک او برائے تسلیم آن املاک هیچ  
 حکم بوده ازین باعث به نگاشته مذکور بهجت نوشتن  
 به خاوند خود بحیم را و که معلوم شده است که در دوا رکا  
 باشد برائے دریافتن آنکه در املاک او به چه طور عمل نماید  
 و برائے دانستن همه مفصلات در بابت آن املاک  
 حکم داده شده است و قنیکه از اسجا جواب خواهد رسید  
 به ترقیم در آمده ارسال داشته خواهد شد که  
 از ان دافضه گرامی خواهد گردید زیاده به جز  
 از دیاد مواد محبت چه ترقیم رود

حالات آنجا بتیج و منبسط خواهد داشت که  
زیاده چه نگاشته شود.

Cornwallis.



رقم ۸۲

تاریخ ۱۰ دسمبر ۱۸۶۷ء

انشاء اللہ تنائی بگرامی مطالعہ ذیشان منیع المکان  
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہاراجہ اور او  
نارائن پنت پردھان دام شفقتہ - موصول ہوا -  
تاریخ ۱۳ شوال ۱۲۸۵ھ بمقام پونہ رسید

ابواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و  
شادمانی سموارہ بر روی روزگار خجستہ آثار فری  
شان منیع المکان صاحب شفق مہربان سراپا لطف و  
الاحسان مجامع حسنات ستودہ صفات صاحب  
حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہاراجہ اور او نارائن  
پنت پردھان کشادہ و آمادہ ہوا۔

مرسوم دوستی و حفظ سرشته یک جهتی که فیما بین  
 سرکار دولتمدار کمپنی انگریز بهادر و سرکار پیشوا  
 صاحب به خونی و بهترین منوط و مربوط است از طرف  
 آن سرکار پیشوا صاحب معزالیه رسیده بودند از آنجا  
 که استحکام آئین بنای خلعت و موافقت فیما بین هر دو  
 سرکار عالییه پیشوا خاص و عام ضرب المثل و زنگار  
 است صاحب معزالیه هم در وثوق مراسم اتحاد و داد  
 ثابت قدم بوده دقیقه فرو گذار است ننموده بالفعل  
 این جانب هم در از دیار سوادیک جهتی و موافقت  
 و یکرنگی زیاده از سابق بدل نحو و مصروف خواهد  
 بود لاله چین لال استدعائے رخصت آن طرف ازین  
 جانب ننموده حسب التماس مومی الیه رخصت نموده  
 شد و قدرے تحائف به رسم دوستانه برائے  
 پیشوا صاحب موافق فرد علیحدہ حوالہ مشاء الیه نموده  
 شد هر چند این بضاعت قلیل قابل آن نیست  
 که مجیب خدمت گرامی پیشوا صاحب تواند شد  
 لیکن به رسم دوستی و اخلاص که از قدیم مرسوم  
 دوستان صمیم است مترصد آن است که به اقتبال  
 و پذیرای آن ایجاب نماید و مسرور خواهد شد  
 و همواره به ارقام مکاتبات خیریت سمات و اطللاع

زیاده چه بر طراز د

Cornwallis.

مشیر خاص حضور سلطان انگلستان  
زبدہ تونیان عظیم الشان گورنر جزائر  
اول کار نو اس بہادر سپہ سالار افواج  
یاد شاہی و کمپنی متعلقہ کشور ہند  
۱۲۰۲ھ

رفقاہ

تہلیخ ۳۲ نومبر ۱۷۸۷ء

رفت و عوالی مرتبت اعتضاد دوستان بالاجی  
پنڈت سلمہ اللہ تعالیٰ

بست و سلوم محرم المحرم ۱۲۰۲ھ مقام پونہ رسید

رفت و عوالی مرتبت اعتضاد دوستان سلمہ اللہ تعالیٰ  
سابق ازین در عمل مسترجان مکفر سن صاحب لالہ حسین  
لال برادر وکیل و معتقد سرکار پیشوا صاحب بہادر با  
قدری لوازم شگون برائے صاحب مغزالیہ بہ پاس



چون ارتباط مدارج دوستی و واحدیت و انضباط  
 فردیت موالفت و مخالفت فیما بین آن مهربان و  
 دوستدار به مرتبه استحکام پذیرفته که ضرب المثل انبائی  
 روزگار است نظر بر آن اطلاع حالات به دوستان  
 قریب و بعید واجب دانسته نوک ریز خامه محب  
 نگاره می گردد که اطلاع و قایل ریاست و دریافت  
 غوامض حکومت خاصه جمیع سرداران و الاکام عمایه  
 مدارالمهام است لهذا اصلاح مخلص برائے سیر  
 مکانات تعلیاتی فوج کیمینی اینکیمیز بهادر متعلقه صوبه  
 جات خود و علاوه آن مستحسن و مستفیع گردید. نظر  
 بران در آورده ماه رمضان المبارک به این عزیمت  
 کوچ مخلص مقرر است انشاء اللہ تعالیٰ بروقت متعوده  
 عازم خواهد گشت چون فیما بین این جانب و آنمهربان  
 واسطه بود و وفاق سر رشته استخوان و اتفاق به خونی  
 مثبت و متحقق است یقین که بدریافت این معنی  
 دلیل اثبات دوستی و یک جهتی دوستدار متصور خواهد  
 شد لازم اخلاص و اخقاص است که همواره بود و  
 مهربانی نامحبات بهجت سمات که المکتوب نصف الملاقات  
 متصور است مسروره و بهجت می ساخته باشند.

شادمانی مدام یاد کی  
بست و پیچیم شهر شعبان المعظم ۱۲۰۱

R. H. Boddam,

To. Mahadoo Rao Narain, Peshwa.

Bombay. 12<sup>th</sup> Jun, 1787.

Wm. Thom. Sandiford.



رقعه ۸۰

تاریخ ۱۸ اکتوبر ۱۷۸۷

صاحب بسیار مهربان اعتضاد دوستان بالاجی بیڈت  
بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ

مرقوم پانزدہم رمضان ۱۲۰۹

ششم محرم الحرام ۱۲۰۲ در پونہ رسید

صاحب بسیار مهربان اعتضاد دوستان سلامت

مکشوف ضمیر میر شفقث تخمیر می گرداند که مفاوضه عظمت  
 معاوضه متضمن بر بند بودن مسیحی شیو پرشاداران  
 صوبه دار بندر چول موصول گردد بدو حسب درخواست  
 گرامی که آن بهر بان حسن مافی الضمیر خواهش  
 این جانب به خلوصیت در میان هر دو سرکار  
 تأمل فرموده و فیصله گزیده و جهت گذاشتن آن  
 حکم داده شده لهذا توقع که آن امارت مرتبت نیز  
 حسن مافی الضمیر گرامی که راس این حکومت باشد  
 جهت یتقن این جانب در باب کلبت بنام توکلی  
 که دو سال است کلبتهائے انجمن ائمه انرا ضبط نموده  
 در بندر چول برده اند تدبیر خواهند فرمود اگر چه  
 بتبدیل قول نامه بردن همراه خود از اینجا فراموش کرد  
 اما این حقیقت بیشک است که آن کلبت مال فکریز  
 است و نیز بوجه احسن بهر دستنیا از کتاب مسجل  
 که پیش رفت مرتبت مسترالمصاحب فرستاده  
 شد به نظر در آمد و البته آن قدر دان ضرورت  
 برای رسیدن آن کلبت خواهند دید و بصوبه  
 چول بر این کار حکم خواهند داد زیاده بجز شوق  
 اندواید مواد محبت چه ترقیم رود ایام بهجت و



رقم ۷۹

تاریخ ۱۲ جون ۱۸۷۶ء

مہادور او نارین پنت پر دامن دامن شفقت  
 ابواب بہجت دکامرائی و اسباب بر سر ت و شادمانی  
 ہموارہ بر روی روزگار خجستہ آزاری شانی بنیج  
 المکان صاحب شفق مہربان سراپا لطف و الاحسان  
 مجمع حسنات ستودہ صفات صاحب حشمت و شوکت  
 پیشوا صاحب اعظم کشادہ و آمادہ باری  
 بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المہابت

آهنا خوشی خاطر این جانب خواهد شد به عامل  
 اورن برائے گزاشتن غلام کورها بدون گرفتن  
 نکات و بلا حرکت و حمله صادر شده است  
 لهذا یقین خاطر است که آن مهربان تصور خواهند  
 فرموده که چنین کار از راه دوستی و مروت  
 به عمل در آمده است و آئنده در چنین کار کار پردازان  
 سرکار گرامی خیال قیل و قال نخواهند کرد که از راه  
 دوستداری است بلکه خواهند پنداشت که در پیولا  
 منحصرا این کار به سبب خواهش آن حشمت منزلت  
 که مافی التضمین این نخواه است دوام سلامتی  
 آن مهربان داند و یاد نیکو دوستی و حسن سلوک  
 در میان سرکار دالانبار گرامی و حکومت نامدار  
 انگریز در مالک ظهور در آمده است  
 زیاده بجز شوق از دیاد مواد محبت و داد چه ترقیم  
 رود ایام بهجت و شادمانی مدام باد -  
 برب العباد

تتایخ ۲۷ شهر رجب سنه ۱۲۸۱ هجری

صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم  
 مهاد جو را و نارا این نیت پیر دمان کشاده و آفاده بار-  
 بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی البابت  
 مکشوف ضمیر بنیر شفقت تخمیر می گرداند که به وصول گرامی  
 مفاوضه عطفوت سعادته متضمن خواہش سامی  
 برائے گذشتن غلہ شالی از خلیج اورن کہ بفرستادن  
 آن پیش از تنزل باران جهت خرچ قلعہ نامی و بیجو درگ  
 کہ بای رغبت آن مہربان است سروری خاطر این  
 جانب گردید و در رقیتمہ الشوق سابق این مخلص سبب  
 نایز میرائی در خواست اول آن قدر دان مفصل  
 نگار رش رفته بود لیکن چنانچہ تا حال و خود خواہش  
 سامی است کہ درین ایام پذیرا شود اگر چه چنین وجہ  
 خلاف معمول است این دوستدار سبب تصدیق آن  
 رفعت مرتبت کہ مرکوز خاطر این خیر اندیش است خرسندی  
 رسانیدن پسر کار نامدار آن عوالمی منزلت و نیز  
 برائے تحقیق آن والا شان کہ خواہش کمال این محب  
 صمیم است بہ آبادانی و پایداری با حسن سلوک و نیکو  
 دوستی کہ بحال در میان ہر دو حکومت نامدار بخوشی  
 و خوری جاری است و پیوستہ در زیادت و نشوونمای

صورت سلوک انگریزان عازم به طرف متعلقه  
 مغوغنه جہا سنی شدند فوج تگوجی را و ہولکر  
 و مہدجی را و سندھ به سرداری ہری باباجی  
 تعین بود چنانچہ درین روزہ لم سرکیت دادا  
 صاحب از سردار فوج متعینہ ہنگامہ آرا  
 شدند برائے اطلاع آن صاحب مرقوم خامہ  
 مودت طراز کردید و مہدجی را و سندھ نیز  
 تردد و تدبیر این امور مستند اند  
 زیادہ چہ بقلم آید ایام بکام بارے



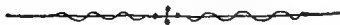
رفعت

بتاریخ ۱۷ ار مئی ۱۸۵۷ء

ابواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و  
 شادمانی ہموارہ بر روی روزگار خجستہ آثار  
 ذی شان بینج المکان صاحب مشفق مہربان  
 سراپا لطف و الاحسان جوامعہ حسنات ستودہ

مشبت بدستخط خود به آئین ایما حروف معیه و اشاره  
تیار نموده پیش سر مالک صاحب سمت تبلیغ  
می گرد و صاحب موصوف مفصل مضمون آن حرف  
به حرف ذهن نشین آن صاحب خواهند ساخت  
مترصد اتحاد دلی و دوستی چنان راست که از صاحب  
سعز الیه جمیع مراتب مدارج و مضمون مسوده مذکوره  
در یافت فرموده آن چنان معتبر تصور باید فرمود  
که گویا زبانه مخلص است و همیشه مخلص به تصور  
دوست یک رنگ خود به مهر بانی نامحبات خیریت  
سمات سرور و متبج خواهند داشت که  
زیاده چه بر طرازند

Cornwallis.



رقعه

۱۶۹۶ هـ

نواب صاحب مشفق مهربان که فرمائی مخلصان سلامت  
در چنین که سهیمیت دادا صاحب بعد دست داد



رقعه ۴۶

مشیر خام حضور سلطان انگلستان  
زبدۀ توپیان عظم الشان کورنر  
جنرل چارلس اول تبارک و تعالیٰ  
سالار تاج بادشاهی و مبینی  
پا متعلقه مشیر زاهد

تتالیخ ۲ در سمبر ۱۷۹۶ء

انشاء اللہ رفعت و عوالی مرتبت اعتقاد دوستان  
بالاجی پدّت سلمہ اللہ تعالیٰ  
دہم ذیحجہ ۱۲۸۰ دہم صفر المظفر ۱۲۸۱ء مقام پونہ رسید

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخاضان سلامت  
چون درین روز ما باعث بلند شدن ناثرہ فساد و  
منتازعہ بہ ضلع ہندوستان خطہ خطیر در راہ ما  
بہ ارتقام سخنان مرکوز و راز اندیشہ بسیار است  
بمقتضائے ہوشیاری و دور اندیشی ہمین کہ ترقیم  
خطوط مرکوزات در ایما و حروف معما و اشارہ  
جاری باشد چنانچہ بالفعل مخلص روانگی خطوط  
ازین طرف بہ خدمت آن صاحب از مستحکات  
می دانست نظر بر خطہ مصدورہ بہ ترقیم آن  
تامل و توقف نمودہ اسحاق قطبہ مسودہ انگریزی

رقسم

بال

مسند  
راؤ ہری پٹت  
نیاز سندان

تالیخ - ۳۰ اکتوبر ۱۸۸۶ء

سردار سپہ سالار شفق قدردان کرم گستر

سردار سپہ سالار شفق قدردان سلامت  
 کرم گستر نیاز سندان بعد ابلاغ مراسم محبت و وداد  
 مشہود رہائے شفقت اقصائے می دارد کہ تا  
 حالت تحریر کہ ہفتم ماہ محرم است مزاج قدرے  
 بہ اعتدال آمدہ لکن ہنوز در سواری صیق النفس  
 لاحق می شود و خطوط کہ از پیش آمدہ بہ خدمت  
 مدار المہام ناننا صاحب مرسل داشته تمام  
 کو الٹ از ان دفع خواہ شد توقع کہ تا دست  
 داد ملاقات صورتی از خیریت مزاج خود و نوید  
 خود حقیقت سرمنیت و ناننا صاحب اطلاع  
 می فرمودہ باشند نہ یادہ ایام عمر و دولت  
 بہ کام

امورات گورنر جزلی داخل کلکتہ شدہ مند نشین  
 خدمت گورنر جزلی شد چون فیما بین کمپنی و آن  
 مشفق استحقاق محبت و ولا و انضباط اتفاقات  
 و مواسا کہ از قدیم است بہ تمام عالم ظاہر و مرآب  
 خلوص و احدیت قسمیکہ با گورنران سابق منوط و  
 مربوط مانده است انشاء اللہ تعالیٰ الحال نیز پاسداری  
 آن زیادہ از ان پیشینہا و خاطر اخلاص مظاہر خواہد  
 ماند و جہات دوستیہا کفایت و احدیو ما فیو ما در تنزاید  
 و متضاعف خواہد بود و بیشتر از پیشتر بہ ظہور خواہد  
 آمد و بہر صورت بہ ہیچ نوع از مخلصان ضمیمہ بیاس لوازم  
 دوستی و اتحاد قصور نخواہد رفت ترصد از مہربانیہا  
 این است کہ مخلص بے ریب و ریا را بہ تصور محب  
 یک رنگ خود ہمیشہ از خیریت مزاج شریف دانگا و  
 اشارات ہر امور کہ تمثیل آن عین راحت دلیست  
 مسرور و شاد کام باید داشت  
 زیادہ چہ بر طراز د

Cornwallis,



بنا بر خاطر جمعی آن صاحب از واجبات دانسته  
 رقیه اتحاد پذا به صحابت لاله چین لال وکیل سرکار  
 که بالفعل از دوستدار مرخص گردیده روانه خدمت  
 شریف می شوند فرستاده می شود مفصل حقایق از  
 روی موالات نامه پذا و نه بالی چین لال مسطور  
 به دریافت سامی خواهد بود و آید مشر صد اشفاق  
 و واحدیت چنان است که دوستدار به تصور نمی گیرند  
 خود همیشه از خیریت محبت آیات مسرور و شادمان  
 می نموده باشند +

زیاده چه بزرگوار از د

حسین محسن  
 سید نور الدین

رفع ۷۴

تالیخ ۱۲ ستمبر ۱۲۸۶

راؤ صاحب مشفق بسیار مهربان مخلصان سلامت  
 امروز که تاریخ بیستم شهر ذیقعد ۱۲۸۶ موافق دوازدهم  
 ۱۴ ستمبر ۱۲۸۶ است مخلصان از ولایت به مختاری جمیع

در ملک او شان به رود اما به پاس دوستی دوا حدیث  
 پیشوا صاحب به صاحبان مبعی نوشته خواهد شد  
 که هر قدر افواج پیشوا صاحب را برائے مقابلهت  
 لشکر مخالف ضرور و منظور باشد متعین خواهد نمود  
 و یقین متصور که وکیل سرکار آن صاحب اطلاع این  
 معنی بخدمت شریف نموده باشد چنانچه در میان  
 وقت به نواب نظام الملک نظام علیخان بهادر  
 که نیز متحد بدل و دوست واقعی آن صاحب اند چند  
 فقره بدین مضمون ارقام نموده بود که موافق عهد نامه  
 سابق که فیما بین کمپنی و نواب صاحب موصوف شده  
 است صاحبان انگریز در اعانت و استمداد آن به  
 جان و دل حاضر اند قسمیکه انضباط و استحکام واحدیت  
 و دوستی از ظهور طریقہ مصدوره خواهد شد و نوعیکه اراده  
 دوستدار مصروف نیز از دیانت و یگانگت روز بروز است  
 بطور دیگر هرگز نه خواهد شد و به بیولا افواه چند در چند  
 جانب لاهور و کریانک و بالاکھاٹ که از هر چهار طرف  
 به سمع محاص می رسد این خبر است یا دروغ هر چه  
 باشد کسی طور دوستدار از دوستی آن مشفق بیرون  
 نیست بجان و دل حاضر است ارقام این معنی

بتالیخ بست و پنجم ماه دسمبر که در مذهب انگریزی روز تولد  
 عینی صلواة اللہ علیہ وسلم و ساعت سعید است و آن را  
 روز کلان گویند چمن لعل و کیل آرم صاحب و عزیز القدر  
 بسمبر بذات و کیل مود صوحی بھو نسل صاحب و بھو نسل  
 را و و کیل جانب مہاجی سندھے صاحب را طلبیدہ  
 رہمین چند کلمات بدین منطاک گفتہ شدہ کہ ارادہ جمیع  
 صاحبان انگریز برین مصروف است کہ ریاض خلوص  
 خلعت و مودت بموجب عہد موافق سابق کہ فیما بین  
 پیشوا صاحب شدہ است بہ اقطار و احادیث و یکیت  
 کنفس و احد سرسبز باشد و یوما فیوما عنچہ ملے حدایت  
 آن بہ آب پاشی اتفاق شگفتہ گردد و گردیدہ باشد  
 و نیز بہ این طور بہ و کلامے مرقوم الصدر فہمائیدہ گفتہ شدہ  
 کہ مستر مالٹ صاحب از جانب سرکار کمپنی بھطور پیشوا  
 صاحب کہ رفتہ بودند محض برائے این معنی انشاء اللہ  
 تعالیٰ در تنزاید و تقاضا تشدید موالات و مودت و  
 موافقات خواہد پرداخت و این ہم بہ آہنا گفتہ شدہ  
 کہ اگرچہ بیاس و موجب عہد نامہ کہ بہ جانبین کمپنی و  
 ٹیپو سلطان شدہ است ممکن نیست کہ افواج کمپنی نظر  
 بر مخالفت ٹیپو سلطان برائے مقابل افواج اوشان

عالی اصدار فرمایند که مبلغ یک هزار روپیہ کمی را اٹھند  
برابر کرده ہشت ہزار روپیہ و اصل می ساختہ باشند  
آنچہ کہ نواب بہ این مخلص بے ریا ظاہر کردند مفصل  
بخدمت عالی ترقیم پیوست کہ ہر رائے مرحمت اقتضائے  
مہر ہن اگر دہ زیادہ متصدعہ اوقات حسانت نہ گردد  
ایام دولت و شادمانی بدام باد -

تاریخ ۱۱۰۰ شہرہ رمضان ۱۲۰۰ھ

کورنر جنرل سہارن  
سرخان ماننمن

بتاریخ ۲۰ جولائی ۱۲۰۰ھ رفقہ ۳۱  
دفت و عوالی مرتبت اعتقاد و دوستان  
بالاجی پنڈت سلمہ اللہ تعالیٰ -

نوزدہم ذیقعد ۱۲۰۰ھ مقام پوہ رسید

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت  
قبل ازین متواتر خطوط از نرد مہاجی سندھے صاحب متضمن  
بر مشفق ساختن افواج انگریزی بالشکر آن مشفق بتاکید  
تمام پیش منخلص رسیدند و علاوہ آن از روی اخبار آن  
جوانب و اطراف مکرر بدریافت آمدہ کہ نیکو سلطان در تیار  
افواج خود بنا بر مقابلہ بالشکر امضا صاحب متصدعہ ہستند لہذا

رزیر آصف جاه بود و از جانشین شیخ محمد طاهر نامی  
 عمدا در درین جامی ماند از پیرگنه بلسا مبلغ هشت  
 هزار روپیه فی سال سوائے لوازم ماند وی میگفت  
 بعد از آن حافظ سعد خان درخواست این مکان از  
 نواب صفدر خان نموده در تصرف خود آوردند ایشان  
 هم بموجب دستور مذکور وصول می نموده بودند و دیگر  
 نواب معزالیه در تجویز معمول قدیم بسیار سعی گشتند  
 هیچ تفاوت صورت نگرفت و نیز نواب صاحب گفتند  
 که پاس خاطر دیسایان در عالیست پیرگنه مذکور مبلغ یک هزار روپیه رعایت  
 کرده مبلغ هفت هزار روپیه گرفته و راضی نامه دیسایان مرقوم  
 نزد نواب مشارالیه ناطق است و سوائے جمیع پیرگنه  
 بلسا مبلغ دو هزار و سی صد روپیه و در پاره نیر علیجده  
 اند و نواب معزالیه در عوض مسترد کردن مبلغ سه هزار  
 روپیه ماخوذه خود بر عکس آن چشم امید از سرکار  
 دولت مدار سرکینت صاحب می دارند که پاس  
 توجهات خود که انصاف بزرگان سرگ باسی با  
 بزرگان نواب معزالیه که بود ماحوظ خاطر فیض مآثر  
 درشته چنان احکام عاطفت بر کار پیردازان سرکار



انتقاد الله تعالى بشرف مطالعه گرامی حضرت سمنیت  
صاحب بلند مکان رسانند  
تاریخ ۱۱ شهر رمضان سنه ۱۲۸۵ هـ

حضرت سمنیت صاحب پنڈت پردوان بلند مکان  
فیض مظهر مخدوم قدردان صاحب ام پیشوا صاحب مدظله  
بعد گذارش اظهار شوق گرامی خدمت سر اسر  
برکت کرانه اندازہ معرض بیان بیرون است مشهور  
رٹے مہرا سخلایے گردانیدہ می آید کہ دہین ایام نیک  
فرجام عنایت نامہ تلطف آمود بہ معرفت آئندہ را و  
بجنگہ جی گماشتہ ار پر گنہ بلساٹہ پرتو و در نہانی  
داشت دانہ کیفیت مندرجہ آگاہی بخشید مرقوم فرمود  
بودند کہ نواب صاحب بندر سورت ازیر گنہ بلساٹہ  
و بھوت سرد بھواری مبلغ سہ ہزار روپیہ افزود گرفتہ  
آمد ہذا بمحضر الیہ سوال و جواب کردہ ماخوذہ مذکورہ  
ستہ کنائند بر طبق مرقومہ عالی از نواب مشارک الیہ  
بوجہ متول گفت و شنود نمودہ نواب صاحب ہمین  
پایہ نعت فرستادند کہ پر گنہ بلساٹہ در جاگیر نواب

مخلص خاطر داری آن عالیشان و نواب موصوف  
 نمی دارد و خواهش بسیار در بهبودی هر یک سرکار است  
 لهذا از حجت وافر و بداد که به سبب این هوا خواه امری  
 بزرگ به انجام پیوسته که جا که آئینه سببی پدید گردد  
 که چنین اتفاق و تکیلی که برای نامور آن ضرور است  
 پایدار باشد و تفصیل حقیقت مذکور به هر کاسی ناسخ  
 گذر شده و هر وقت باعث شادمانی این جانب  
 خواهد بود که به هر کار که در اقتدار و دستدار باشد  
 ایما فرمایند نه یاده بجز شوق از دیاد مواد محبت  
 چه ترقیم نماید ایام بهجت و شادمانی درام یادی

R.H. Boddam,  
 To, Mahado Rao, Peshwa,  
 Bombay, 4<sup>th</sup> July, 1786,  
 Wm. Thom, Sandiford

هوالمعز  
 رقعہ

تالیخ ۸ رج جلالی ۱۷۸۶

رقعہ ہوالمان



تہانچ ۴ جولائی ۱۸۶۶ء

انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی سلطانہ ذیشان منیع المکان صاحب  
حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہارادوٹا ناراین  
پنت پردمان دام شفقتہ

ابواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی  
ہموارہ پر روئے روزگار خجستہ آثار ذیشان منیع المکان  
صاحب شفق مہربان سراپا لطف و الاحسان مجاہدہ جنات  
سنودہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم  
مہارادوٹا ناراین پنت پردمان کشادہ و آمادہ بارگہ  
بد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحث  
مکشوف ضمیر فیہ شفقت تخمیر می گردانند کہ درینولا بہ خوش  
دلی خود بہ آن عالی شان اطلاع می دہد کہ توجہ احسن  
قضیہ کہ فیما بین کاسی ناتھ ہری و سرکار نواب قایم الدولہ  
بابت چوتھ بندر مبارک سورت بود بہ معرفت و تصواب  
ستر آرمی سردار بندر موصوف فیصلہ یافت و این

که در هر کار بار سامی که با صلاح و صواب خواهند  
 پرداخت فتح و فیروزی و نصرت و بهبودی بیسر و  
 محصل گردد و در ابطار خلاص که فیما بین آن عوالی  
 نشان و اقبال پناه کمپنی بهادر در ارتباط و انقباض طایفه  
 است روز بروز ترقی و تزیید باشد تا سود و  
 بهبود طرفین به عرضۀ ظهور خواهد آمد و علی اللہ و ام در  
 انجام این مرام اینجانب را به رعیت تمام مستغدان  
 کلام خواهد انگاشت نه یاده بجز شوق اند و یاد مواد  
 محبت چه ترقیم نماید

ایام بهجت و شادمانی مدام باد

بر بوالعباد

R.H. Boddam,  
 To, Mahad Rao Narain, The,  
 Peshwa, Bombay.  
 The 14<sup>th</sup> if May, 1786,  
 Wm. Thow. Sandiford.



المبارکت مکشوف ضمیر نیز شفقت تنجیه میگردانند که مفاوضه  
 خلعت معاوضه محره بست و پنجم ماه جمادی الثانی در حین  
 بهین و آوان خوشترین چهره وصول میمنت شمول  
 کثود سرور و مبتهج گردانید و مخلص صادق الوداد  
 در جواب آن رقیبه سامیه به محرم اسرار رفعت و عوالی  
 نشان مستر مالک صاحب قلمی نموده است مستر معز  
 الیه تمامی مصالح این سرکار در باب ارقام گرامی اظهار  
 خواهد ساخت و مستر موصوف را از معتمدان و معتبران  
 تصور فرمود در هر وقت هر چه بهبودی هر کار بار هر دو  
 سرکار نامدار و بدید در آن میان بلا و سواس خاطر  
 عاطر به استغواب مستر موصوف می پرداخته باشند -  
 و آنچه که مستر موصوف مطابق ارقام دوستدار در  
 خدمت آن والا اقتدار گذارش خواهد نمود آن را  
 بوجه احسن ذهن نشین خاطر مبارک می فرمایند  
 ترقب که آن عوالی نشان نیز تمامی مصالحت این  
 مقدمه را مفصل در بنگار خدمت حشمت پناه شوکت  
 و سنگاه گورنر جنرال مستر میگویند صاحب مرقوم  
 فرمایند تا انبیین سرکار بموجب علم خصوص سرکار  
 گورنر موصوف به عمل آورده خواهد شد توقع است

چهارم روز تا گھاٹ رسیدہ خواہد شد۔



رقعتہ

بتاریخ ۱۲ ارسمی ۱۲۸۶ھ

انشاء اللہ تعالیٰ بکرامی مطالعہ ذیشان منبع المکان  
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادورہ اونا را این  
پنت پردھان دام شفقتہ وصول باد  
خودہ ۱۵ راہ رجب المرجب سنہ  
بست و پنجم رجب سنہ ۱۲۸۶ھ سواری رسید

ابواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی  
ہموارہ بروئے روزگار بحسنہ آثار ذیشان منبع المکان  
صاحب مشفق مہربان سراپا لطف و الاحسان مجامعہ  
حسنات ستودہ صفات صاحب حشمت پیشوا صاحب  
اعظم مہادورہ اونا را این پنت پردھان کشادہ و  
آبادہ باد

بد تنائے دریافت سامی مواصلت وافی

رقعه ۶۹



بعد ۱۴۸۶ هـ

انشاء الله تعالی بمطالعہ ساطعہ را و صاحب مہربان  
کرمفرما گوپال را و جیو موصول بارے

را و صاحب مہربان کرمفرما سلامت

بعد اظہار مراتب اتحاد مشہود را لے شریف باد کہ سابق  
عنایت نامہ مدار الہام صاحب درود فرمود - چنانچہ  
مضمون آن را بخدمت جنرال صاحب اقبال اطلاع  
دادہ در جواب نوشتند کہ موسم گرما سخت است  
و عنقریب نانا صاحب ہم معاودت می فرمایند تا  
آن وقت در پونہ انتظار بکنید لہذا این مضمون را  
بہ امرت را و جیو اطلاع دادہ و ایشان فرمودند کہ  
شما بہ طرف مبنی ہمین وقت کوچ بہ کنید چنانچہ بموجب  
حکم ایشان بہ طرف مبنی نمودہ شد و خرچہ در بین  
باب بخدمت مدار الہام صاحب نوشتہ ام توفیق  
بخدمت ایشان بگذرایند - زیادہ زیادہ در عرصہ

حالا تابع برائے صاحبان است برائے اطلاع به  
 سامی خدمت نوشته که امروز در دیه پاسنه فروش  
 شده ام و از دلش به سبب گرمی را لم قدرے  
 کسل هم بر مزاج سبولی داشت توقع که کدام مکان  
 با فرحت ابرائے سکونت پیدا انگلی خواهند گرفت و  
 صورت ملاقات بخدمت نانا صاحب و ملازمت  
 سرمیت و دیگر آنچه اصلاح باشد صلاحاً به فقیر  
 به طرح واضح آن ترقیم فرمایند دیگر بهر امورات  
 بالمواجهه سامی گذارش نموده خواهد شد عرض این  
 است که قسمت بعد مدت از ملاقات محبان مسرور  
 می سازد بسیار اشتیاق داشتم پیشتر اختیار  
 دوستان است خلیط -

جزال صاحب برائے سرمیت صاحب هم هست

زیاده زیاده مکرر آنکه

خطیکه برائے نانا صاحب نوشته ام در ان نیز  
 حواله زبانی آن مشفق است حالا توجهات در بیان  
 کردن احوال شخصیت فقیر ضرور



در راه باشد درین باب نیز هر قدر جلدی به کار  
رود اولی و انسب زیاده ایام مدام بکام روایها بار-



رقعه ۶۸



۱۴۸۶ هـ

انشاء اللہ تعالیٰ بخدمت راؤ صاحب مشفق کرم فرما  
منشی شراین راؤ جیو ک

راؤ صاحب مهربان مشفق برادران سلامت

بعد تمنائے سامی موافقت اکسیر خاصیت که درین ولا  
از قرائن قریب الوصول معلوم می شود مشهور است  
مؤدت اقتضائے باد که در بیولا جزال با اقبال مسنر  
باد دم اسکو میر فقیر را از منبئی در خدمت سرکینت دام  
اقباله برائے حصول دوام ملازمت و حاضر باشی  
که موجب ازدیاد محبت و یک چہتے طرفین است و آن  
پونہ فرموده در اینجا رسیده معلوم شده که نانا  
صاحب و تمام افواج سہ کار روانہ پیش شده

مردم آنجا خلاف عهد و پیمان نموده به قبض آورده  
 بودند و به سند و اگذاشتت سرزمینت صاحب که  
 موافق عهد نامه حاصل شده جهاز مخلصه یافت  
 و اردو شده چنانچه خط سرزمینت صاحب به خدمت  
 شریف ترسیل یافت و خط نامی سامی انشاء الله  
 تعالی عنقریب بالمواجه رسانیده می شود و از  
 خارج مسوع گردیده که درین آیام چهار مرکب  
 که از بندر بمبئی روانه کرده بودند در بندر گریان  
 مردم سرکار پندت پردهان صاحب بردند توقع که  
 به مجرد استماع این مقدمه موافق عهد و موافقت  
 به تعقیب بلیغ در باب و اگذاشتت مع جواب خط ملفوفه  
 گورنر جنرال صاحب بهادر جنرال بنگاله مع جواب خط  
 نزد این جانب به زودی به رسد و سابق بوقت  
 داخل شدن پونه خط جناب گورنر صاحب بهادر  
 جنرال بنگاله و دو قطعه خط خداوند جنرال صاحب بمبئی  
 و من بعد دو قطعه گورنر صاحب بهادر جنرال بنگاله  
 به تفاوت آیام به خدمت شریف مرسول نموده  
 جواب یکے از آنها تا حال تا حال نرسیده غلب که

انشاء اللہ تعالیٰ بمطالعہ ساطعہ مدار المہام صاحب  
 بسیار مہربان والا فطرت عالی مکان ذی شان تفقد  
 فرمائی مخلصان بالاجبی جنار و هن صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ  
 وصول

بتاریخ بست دوم شہر جمادی الاول سنہ ۱۲۸۷  
 پیل برہما متصل موضع اہولی

گلشن عز و اقبال حدیقہ امانی و آماں مدار المہام  
 صاحب بسیار مہربان والا فطرت عالی مکان ذیشان  
 تفقد فرمائی مخلصان بر شحات سحاب مکرمات ایزد  
 سنان پیوستہ سرسبز وریان باد کے

بعد شرح اشتیاق و آرزو سے حصول مسرت  
 سامی مواصلت کثیر المباحثت کہ اندہ احاطہ تحریر زبان  
 قلم افزون و از حصہ بیان قلم زبان بیرون است -  
 کمشوف ضمیر میسر تنویر گردانیدہ می آید کہ درین ولا  
 خط از کلکتہ بہ نام سر کمینت صاحب و آن مدار المہام  
 سے نوشتہ بہ نام این جانب در باب واگذاری  
 جہانہ انگریزی کہ بہ سبب طوفان در گریان رفتہ

در استحکام و انضباط دوستی و اتفاقات به  
 بر دارند چنانچه سنده صاحب نیز اطلاع این  
 معنی به آن مهربان خواهند نمود و ستر صاحب موصوف  
 هم بخدمت آن مشفق رسیده جمیع حالات از شرح  
 و بسط ظاهر خواهند ساخت و تحایف و نقایس جانب  
 اطراف و این بلاد که معرفت صاحب موصوف براس  
 آن مشفق سمت تبلیغ می یابد اگر چه لایق آن مشفق  
 نیست اما مترصد به مقتضای و فوراً اتحاد و ملی چنان  
 است که از دست مسرت و وحدت در پدیرای  
 آن مخلف را مریون اشفاق و اتحادات و ملی ساختن  
 از مهربانی نامحبات  
 JOHN MACPHERSON.  
 (مندوم)

خیریت آیات که جمعیت باطنی از آن متصور باد و  
 شاد می نموده باشند زیاده چه بر طرز زد  
 JOHN MACPHERSON.

رقم ۴۷



تبلیغ ۲۲ راجع ۱۳۸۴

را و صاحب موصوف اندر مکرزات و مکونات مخلص  
 واقفیت تمام دارند غالب که نظر حقوق نمک آن  
 مشفق و روابط اتفاقات معنوی که بجان و متن مخلص  
 دارند اطلاع این معنی نموده باشند چون بالفعل اراده  
 مخلص بر این نمط مصروف که شخصی وکیل مختار از طرف  
 این سرکار برائے سوال و جواب هر مقدمات متعلقه  
 کمپنی پیش آن مهربان و کارپردازان حاضر باشد  
 لهذا مستر مالٹ صاحب را از جمله ملازمان کمپنی  
 انگریز بهادرتجويز نموده بنا بر حاضر باشی بحضور آن  
 مشفق معین ساخته و اگر آن مهربان را نیز استقامت  
 صاحب موصوف در یونہ منظور باشد به صاحب موصوف  
 خلاصه اقام فرمایند که بمحرد و در خط آن مهربان  
 بحضور آن مشفق ذخیره اندوز فوائد دوستی و مهربانی  
 آن مشفق شوند چون در ایام تقریر یافتن عهد نامه  
 میما بین آن مهربان و کمپنی انگریز بهادرمادهور او  
 سندھ مختار بودند لهذا مخلص از پیشتر درین معنی  
 مستر مالٹ صاحب بدین نمط اقام ساخته  
 بود که ازین معنی پیش سندھ صاحب موصوف رسیده

بموجب عزت و سود و بهبود طریقین به عمل آمده بود  
 کار پردازان آن سرکاره آن مهربان هم ازین معنی وقف  
 اندازان مدت تا این زمان استخاد فیما بین آن  
 مهربان و صاحبان انگلیز بهادر روز بروز دراز و زیاد  
 است و تا که مخلص گورنر جنرل این حکومت بکمال مقور  
 خواهد ماند در پاس عهد و موافقت خود هیچ وجه من الوجوه  
 سر مستحاذ و زو قفادت نخواهد گشت در حکومت آن  
 مهربان مخلص به دوستی و استخاد هرگز قصور نخواهد ساخت  
 و آن مهربان قسمیکه رفیق اند به کسی انگلیز بهادر از  
 موافق آن دیگرے را در تمام هندوستان رفیق خود  
 منظور نمیداند و چون صاحبان انگلیز بهادر ملک  
 نه یاده از ملک متصرفه خود نمی خواهند و کفایت بموجب  
 مسطور را نمیداند لهذا آن مهربان را یقین منظور  
 باشد که هر چه فواید از رفاقت صاحبان انگلیز بهادر  
 چه در ایام صلح و جنگ خواهند یافت از دیگرے هرگز  
 به ظهور نه خواهد رسید و افتتاح البواب رسل و سایل  
 فیما بین مادیور و کوسندھے همواره می دارد و نظر بر آنکه  
 از آن صاحب سلسل سلسله این دوستی و استخادات سر  
 هستند دوست بدل و محب بیک رنگ خود میداند چنانچه

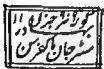
بتاریخ هفدهم جمادی الاول ۱۲۰۰ هجری در شکر بمقام متصل  
کناره کمرشمار رسید  
در پونه بروز شنبه ۷ جمادی الاول ۱۲۰۰ هجری رسید

را و صاحب مشفق بسیار مهربان توجه پیرائے  
مخلصان سلامت

مکاتبه سرت طراز در جواب برقیمة الوداد مشعر بر  
این که از تقریر امر ریاست بنگالہ بجائے گورنر شستن بهادر  
به این مخلص سرور نامحسوس به آن مشفق رو نمود و  
نظر بر این که مخلص دست یک رنگ و خواہان رونق و  
سرسبزی امور ات آن سرکار است ہر آئینہ بیاس  
مراثب دوستی و اتحاد و از دیاد مواد و مؤدت فیما بین  
سرکار کمپنی و آن مشفق ہمگی بہمت مصروف دار و با  
دیگر مراثب مدیک خلعت کہ بہ مقتضائے کمال دوستی  
و واحدیت برائے مخلص مرسل فرمودہ بودند استغ  
وصول مباہجت شمول افروختہ سرور و مشکور اتحاد است  
دوستی و مہربانی ہائے دلی و مطلع بر حقایق کما ینبغی  
ساخت احوال تردد و تدبیر مخلص کہ بحجور رسیدن در  
ہندوستان استماع برائے استحکام دوستی و یگانگی  
فیما بین آن مہربان و صاحبان انگریز بہادر و رفع مشائے

روا نه شده عزم لشکر فیروزی اثر نمود و انشاء اللہ تعالیٰ  
 عنقریب مسرت اندوز سامی مواصلت موفور المعاشرت  
 خواهد شد و درین ایام دو قطعه نامحبات یکے به اسم گرامی  
 آن صاحب و ثانی بنام عظامی سریمینت به صاحب از  
 پشیل صاحب نزد این جانب رسید به عالی خدمت  
 مرسول داشته شده بگرامی مطالعات خواهد رسید  
 دیگر حقائق زبانی بهیرون پنت جیو واضح راه عالی  
 می شود زیاده ترقی دولت و حشمت حسب خواہش  
 دلہائے دوستان یکدل باد

رقعہ ۶۶



تہیج ۱۸ راج ۱۲۹۶

مبطلو ساطع صاحب مشفق بسیار مہربان توجہ پیرائی  
 مخلصان را و مادھو را و ناراین به سیوالی پندت پردھان  
 بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ موصول باد  
 در شہر صفہ ۹۹



مهربان والا فطرت عالی مکان ذی شان تفقد فرمائی  
 مخلصان بالا جی جنار و هن مدار المہام سلمہ اللہ تعالیٰ  
 موصول باد  
 بتالیخ یازدہم جمادی الاول ۱۲۰۰ھ بمقام موضع  
 ہر تال کنارہ کشنا رسید

گلشن عز و اقبال حلیۃ امانی و آمال صاحب بسیار  
 مهربان والا فطرت عالی مکان ذی شان تفقد فرمائی  
 مخلصان مدار المہام صاحب بر شحات سحاب مکرمت  
 حضرت ایزد شان پیوستہ سر سبز وریان یاد  
 بعد شرح اشتیاق آرزو سے حصول مسرت  
 سامی مواصلت کثیر المباحث کہ از احاطہ تحریر زبان  
 قلم افزون و از حصر بیان قلم زبان بیرون است کہ شوق  
 ضمیر پذیر مہر ننویسر گردانیدہ می آید کہ شفقت نامہ گرامی  
 در جواب مراسلہ این جانب پر تو و درود دار زانی  
 فرمود چون متضمن بر دوستی ہر دو سرکار و خوشی خاطر  
 عاظرانہ خبر رسیدن این جانب بود نہایت خورمی  
 و نشاط دل تو و دمخف افزود چونکہ اشتیاق ملاقات  
 فرحت سمات نہ یادہ از حد داشت عجلتاً از منبعی

در باب جواب هر گودی منزه بوده ادا خواهند جوهرند کوره حواله  
 سرکار سامی نموده خواهند شد والا نه خواهند جوهرند بفرقیست  
 در فروخت خواهند آورد و فلان از مترقب که توجه فرموده در  
 این باب از جواب آخر مسرور فرمایند و درینولا باز رفعت  
 نشان نورالدین حسین خان را همراهی شصت پناه محرم اسرار  
 سترچارلس دارالمالک صاحب در پونه روانه نموده است  
 و تمامی مفصل مذکور است ضروریات از اظهار مستر موصوف  
 به آن جناب هویدا خواهد گردید زیاده بجز شوق از دیار  
 سواد محبت چه مرقیم رود - ایام بهجت و شادمانی مدام باد  
 بر بربت العباد

R.H. Boddam,  
 Bombay, The, 12<sup>th</sup> February, 1786,  
 To, The Peshwa,



رقم ۶۵



تاریخ ۱۲ مارچ ۱۷۸۶

انشاء الله تعالی بظلاله واسطه مدار الملهام صاحب بسیار

بر روی روزگار خجسته آثار ذی شان منبع المکان صاحب  
 مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات ستوده  
 صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهادن و راد  
 نارائن پندت پردها ن کشاده و آماده باد

بعد تمنا در یافت سامی مواصالت وافی المهابت مکشوف  
 ضمیر بنیر شفقت تخمیری گردانده که سه مفاوضه خلعت معا و هنر در  
 اجوبه و قایم دوستدار باد و پروانه یک از طرف جیو لاجی گویا  
 سر صوبه دار به نام عمدا رکریه بنا بر خلاصی غراب قادر می  
 و ثانی سرکار سامی بنام عمدا رکریه بنا بر تحویل نمودن آلات  
 حزلی و غیره اقبال نشان کپنی بهادر که آنرا مردمان این سرکار  
 بوقت خالی نمودن شهر دلولی در آنجا نهاده اند مع رفت نشان  
 نورالدین حسین خان سمت ترسیل فرموده بود مدد در حسین حسین  
 موصول گردیدند زینت ارتقا نموده اند که به پایان مفهوم  
 گردید که از ولایت به این جانب حکم رسیده است  
 که آنچه که در گنج ناخته را در مرحوم جواهر خود در قرض اقبال  
 نشان کپنی بهادر گروی داشته اند بدون وصول مبلغ  
 گروی آن را مسترد نمایند در جوابش نگارش می رود که درین  
 باب هر چند از ولایت چنین حکمی بپایان نرسیده اگر استرضای  
 خاطر سامی باشد و مبلغ شش لک و بیست و پنج هزار روپی

قبول فرمایند زیاده بجز حقوق از دیاد مواد محبت چه ترقیم رود  
ایام بهجت و شادمانی مدام یار  
بر باب الحبار

R.H. Boddam,  
Bombay, 10<sup>th</sup> February. 1786,  
R.A. Thergy.  
To, Mahadoo Rao, Narain, Peshwa,



رقعہ ۶۲

بتاریخ ۱۲ فروردی ۱۷۸۶ء

انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالبہ دیشان منبع المکان صاحب  
حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہاراد و ناراین  
ہنٹ پرومان دام شفقتہ موصول بار  
محررہ یاد دہم ماہ ربیع الثانی ۱۲۰۰ء

بتاریخ ہفتم جمادی الاول ۱۲۰۱ء در شکر بمقام متصل  
کنارہ دریائے کشنارسید

البراب بہجت و کامرانی و اسباب سرت و شادمانی ہمارہ

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی  
 همواره بر روی روزگار خجسته آثار دیشان میخ مکان  
 صاحب مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامعت  
 ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم  
 مهابت و عواید این سنت پرده ان کشاده و آماده بخت  
 بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحث  
 مکشوف ضمیر غیر شفقت تخمیر می گرداند که نظر بر اعتبار صدق  
 مروت آن مهربان درینو کلام محرم اسرار رفعت نشان  
 ستر چارلس دارالملک صاحب را از طرف قوم انگریزان  
 وکیل مطلق بنا بر ماندن در دربار سامی فرستاده شده  
 و یقین است که آن عوالی نشان ستر موصوف را مردم  
 معتبر و خواهان بهبودی سرکارین متصور خواهند فرموده  
 و ازین رقیمة الوداد متصدع خدمت شده در خواست  
 می نماید که آنجناب ستر معز الیه را در خلوت جا داده بملار آید  
 و محبت لائقه سرفراز فرمایند و مسموع رفته که مزاج آن  
 عالی جاه بر اشیاء هر قسم دیگر اطراف بسیار تملطف پذیر  
 است فلذا به همراهی ستر موصوف یک خوب جوان  
 شتر مرغ که درین روز از سواد جیش برائے این غلص  
 آمده بود از سال داشته است مشرق که متوجه شده

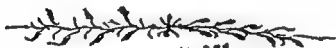
فرمایند که پنڈت مذکور تمامی آلات حربی مذکورہ حوالہ مردم  
 کرا از سردار بندر مبارک سورت تا از کوئچی دارا اقبال  
 نشان کپنی بہادر متعلقہ بھروج برائے تحویل آن خواہد  
 رفت بنماید زیادہ بجز شوق از دیاد مواد محبت چہ ترقیم رود  
 ایام بہجت و شادمانی مدام باد  
 برب العباد

R. H. Boddam,

Bombay-26 1<sup>st</sup> Dec: 185,

R. A. Thersy,

To, Mahado Roon Narain Peshwa,



رقم ۴۱۱  
 ۱۰ فروری ۱۸۵۶ء

راؤ صاحب مشتق بسیار ہریان محلہ سار بہادر

راؤ نارین پیشداسی منت پنڈتہ پردیان بہادر سلمہ اللہ  
 تعالیٰ .

ہست دوم ربیع الثانی ۱۲۷۵ھ

معرفت مسٹر مالٹ رسید

حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهاد و راؤ نرائین  
 پنت پردهان دایم شفقته موصول باد که  
 بست و چهارم محرم ۹۹۹ هـ به مقام پونہ رسید

ابواب ہیئت و کامرائی و اسباب مسرت و شادمانی همواره  
 بر روی روزگار خجسته آثار ذی شان بنیج المکان صاحب  
 مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجاسد حسنات  
 ستوده صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب  
 اعظم مهاد و راؤ نرائین پندت پردهان کشاده و آماده باد -  
 بعد تنائے دریافت سامی مواصلت دانی البهاجیت مکشوف  
 ضمیر بنیر شفقت تخمیری گردانند که درینولا اظهار نموده می شود  
 که آن عوالی نشان سندی بنا بر تحویل آلات حربی اقبال  
 نشان کمپنی بهادر که آن را به مقتضائے بارش  
 مردمان این سرکار بوقت خالی نمودن شهر دلوئی در  
 آنجا نهاده بنام پندت آنجا ارسال فرموده بودند رسید -  
 اما پندت مذکور نا حال آلات حربی مذکور حواله مردمان  
 مایان نه کرد و مقرر که این سند بنام من نیست فلذا به آن  
 جناب درخواست کرده می شود که توجہ فرموده باز سند  
 جدید بنام پندت آن جا که حال در آن متعلقه قائم است ارسال

پرواز و که اگر مرضی خاطر شریف به ر لم نیدن آن جواهر  
گرومی مبلغ ششش لک روپیه مهیا شد و مبلغ مذکور  
در سرکار به طریق گروار سال دارنده مخلص برده و سپس  
دادن آن جواهر مستعد است و الا نه جواهر مذکور بخوب  
ترین وجه بدست خریداران فروخته خواهد شد شظر بر  
ارتباط سواخ اخلاص فیما بین آن والا شان و اقبال  
نشان کپنی بهادر به دوستدار هرگز درید که ازین معنی آن  
گرامی را مطلع نماید که

زیاده بجز شوق از دیار سواد صحبت چه ترقیم رود -  
ایام بهجت و شادمانی مدام باد که -

Bombay, 21<sup>st</sup> Dec. 1785

R. H. Boddam, R. A. Thersy,

To Mahado Rao Narayan

Peshwa,



رقم ۶۲

تاریخ ۲۹ دسمبر ۱۷۸۵

انشاء اللہ تعالیٰ بشرف مطالعہ ایشان شیخ المکان صاحب



کمشوف ضمیر نیز شفقت تخمیری گرداند که قریب مدت  
 دو سال است که مفاد و لطف معاد و محرمه دهم ماه  
 جنوری می کشیده ام ارسال فرموده بودند و حصول میمنت شمول  
 نمود مرقوم قلم تو در رقم شده بود که داد اصحاب یعنی رهنما  
 را و متوفی در حین حیات خود جوهر مبلغ شش گز  
 و بست و پنج هزار و دویست و پنجاه تومان در سرکار نگاه  
 داشته اند لهذا درین باب باجی را و دعوی مایان به  
 آن مخلص مهربان مفاد و نگارش نموده اند که جوهر مذکور  
 بجنود و ارسال دارند و آن مفاد و را همراه مهادجی را ام  
 چند فرستاده شده است جوهر مسطور در امصوب  
 مهادجی مشایخه الیه ترسیل فرمایند چنانچه آن مفاد و هم  
 رسید و در جواب آن ترقیم شده بود که رتبه ناسته را و متوفی  
 جوهر مذکور را در عوض قرض نکو اقبال نشان سپینی  
 بهادر گیرد و داشته اند عند ادایه زر قرض اقبال نشان  
 کمپنی بهادر را پس داده خواهد شد عوالتی نشانات این  
 مدت مخلص صادق الوداد بنا بر انتظاری جواب درین  
 باب خاموش ماند اما الحال به جائی خود چنان مقرر  
 نموده است که جوهر مذکور را به فروخت آورد بنا بر آن  
 ازین رقیبه الوداد متعلق شده به اطلاع این امر می

Jon Macpherson.

30 Nov. 1905,



رقم ۶۱

تاریخ ۲۱ دسمبر ۱۹۰۵ء

انشاء اللہ ثنائی بگرامی مثالہ ذی شان منیع المکان  
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہاراجہ و ناراین  
پنت پردمان دامت شفقۃ موصول باد  
ہفتیم صبح الاول سنہ ۱۳۲۵ھ بمقام پنڈھروپور رسید  
محرمہ ۱۷ ارہ صفر سنہ ۱۳۲۵ھ

الہاب بہجت و کامرانی و اسباب سرت و شادمانی ہموارہ  
بر روی روزگار خجستہ آثار و ایشان منیع المکان صاحب  
مشفق مہربان سراپا لطف و الاحسان مجاہد حسنات ستودہ  
صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم سوائی مہاراجہ و  
ناراین پنت پردمان کشادہ و آمادہ باد  
بدقتنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحبت

## رقعه ۴۰

۱۱۹۹  
سیرجان با کفر من

بتاریخ ۳۰ ر نو مبه ۱۳۸۵ هـ

رفت و دعوی مرتبت اعتقاد دوستان بالاجی پندت  
سبحه الله تعالی

رفت و دعوی مرتبت اعتقاد دوستان سبحه الله تعالی  
مفاوضه مسرت معاوضه مملو بود مهر و محبت و مشیون بصنوف  
النس و مؤدت متضمن برای یک از دریافت تعلق پذیری حکومت  
و ریاست و اقتدار و رتبه گورنر جزای بنگاله بجای گورنر  
مستر هشتن بهادر سرور موفور به ایشان رو نموده - با  
دیگر مراتب مهربانی و هدایای مرسوله دوستی چهره وصول  
مبا هجت شمول نمود و بالا کن سرور و نشاط خاطر شد -  
فی الواقع چونکه آن اعتقاد بدل دوست کمپنی و این  
دوست دار هستند یقین حاصل است که البته خوشی این  
معنی به ایشان نه یاده از دیگران رو نموده باشد و تقالی  
با این همه خوبها همیشه خرم و شاد و خانه دوستی آباد دارد  
نترصد که این جانب را هر گونه محو و مصرف دوستی و واسطه  
استحکام عواست فیما بین کمپنی و آن سرکار راسخ و ثابت  
تصور نموده همبرین منظر به نمایق مسرت علایق سرور  
و مبنی می کرده باشند

John Macpherson

بندر مبارک سورت به طریق شکایت مرقوم فرموده بودند  
 که خلاف دستور قدیم . . . می کنند مفهوم گردید درین باب آن  
 جناب اظهار نموده می آید که . . . مخلص صادق الوداد به  
 سردار بندر مبارک سورت مرقوم نموده است و حکم  
 کرده است که در اجرائی متعلقه چو تخته پیشوا صاحب خلیه و  
 حرکتی در پیش نه آرند و کار و بار چو تخته و هر چه متعلق آنست  
 مطابق دستور مستمره جاری دارند اما درخواست کرده میشود  
 که آن عوالی نشان علی الخصوص سچو تخته بندر مبارک حکم اصدار  
 فرمایند که مشارالیه در دیگر مقامات بجهت متعلقه خود مدخلت نکنند  
 و مطابق چو تخته های سابق اوضاع خود به ظهور . . . در پیش  
 آوردن قائلو نات جدید در متعلقه خود جرأت نه نمایند - عوالی  
 نشان به سبب آنچه که مخلص درین باب به سردار بندر  
 مبارک مرقوم نمود انشاء الله تعالی در عنقریب جواب  
 آن خواهد رسید ترصد است که شکوه و شکایت از طرفین  
 منفع خواهد گردید - زیاده بجز شوق از ویاد مواد محبت چه  
 ترقیم رود - ایام بهجت و شادمانی مدام بار برب العباد

The 24 Octo 1785,

R. A. H.,

R. H. Boddam,

مطابق جمیعہ شہر شوال ۱۱۹۹ھ

Thomas Day,

رقم ۵۹

بتاریخ ۱۳ اکتوبر ۱۸۸۵ء

انشاء اللہ تعالیٰ - بگرامی مطالعہ ذی شان مینج المکان  
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادور اوتار این  
پنت پردھان دام اقبالہ موصول ہوا  
چہارم محرم الحرام ۱۲۸۵ھ رسید

ابواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی  
ہموارہ بر روی روزگار خجستہ انثار ذیشان مینج المکان  
صاحب مشفق مہربان سہرا پالطف والا احسان مجاہد حسانات  
ستودہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم  
مہادور اوتار این پنت پردھان کشادہ و اناوہ ہوا  
بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المبار بہجت  
مکتوف ضمیر بنیر شفقت تخمیر می گردانند کہ مفاد منہ خلعت معاوضہ  
در حین بہین چہرہ وصول کشود و آنچہ کہ در باب نواب

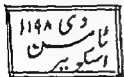
ادام الشداقباله - بگمرد

زینت بخش و سادہ امارت و نامداری زینت افزائی  
سند است و کامکاری ادام الشداقباله

صاحب رفیع الدرجت عظیم المنزلت مشفق مہربان عالی  
شان مظهر لطف بیکران بید ابراز مراسم خلوصیت و نیاز  
کہ شبوہ عقیدت مندان صداقت طراز است میرین رملے  
بیضا ضیاء گردانیدہ می آید کہ عنایت نامہ گرامی رسید کیفیت  
بوضوح انجا مید زینت نگارش یافته بود کہ کار پردازان  
بندگان عالی نوا بصاحب در ادائے وجہ لوازم کانتہ  
روغن زرو بابت چوتھے سرکار عالی وقت لم بہ عمل می  
آرند درین معنی چوتھے سرکار آن مہربان بخصور این  
جانب ظاہر نہ کردہ و معلوم شدہ کہ کار پردازان نواب  
صاحب در ادائے آن موافق معمول بوجہی قاصر هستند -  
فی الحال اگر قصورے دران راہ خواہد یافت و آدمان سرکار  
سامی بہ این جانب اطلاع خواہند کرد - البتہ تاکید کردہ  
خواہد شد - چون فیما بین سرکار گرامی و اقبال پناہ کوپینی  
احتکاش جدائیہا نیست ہوارہ بصدور شفقت نامہا است  
مورد الطاف می شدہ یا شد زیادہ چہ متصدع شود  
مراتب دولت و اقبال روز افزون باد و  
تحریر فی التاریخ بہست و ششم ماہ اگست ۱۸۸۵ء

مهادھو را و نارا این پنت پردھان کشادہ و آمادہ بار  
 بعد تمنائے دریافت سامی سواصلت وافی المباحث  
 مکشوف ضمیر بنیر شفقت تخمیر می گرداند کہ رفعت نشان سید نور الدین  
 حسین خان ورنچھوڑ شیونے بر این دستدار اظہار نمودند  
 کہ شوق آن جناب بر این طیر بسیار است نظر بران در بیولا  
 نفس تیار نموده ہمراہ مردمان سرکار سامی ار سال داشتہ  
 است توقع کہ آنرا پسند فرمایند تا باعث فرحت خاطر  
 اخلاص مظاہر خواہد گردید زیادہ بجز شوق از دیاد مواد  
 محبت چہ ترقیم رود - ایام بہجت و شادمانی مدام بار  
 بر رب العباد

To, The Peshwa,  
 Bombay, 18 AUGUST, 1785,  
 R. H. Boddam,



رقعہ ۵

بتالیج ۲۵ اگست ۱۱۹۵

بتالیج ۲۵ ذیقعد ۱۱۹۴

بنظر مبارک صاحب رفیع الدرجت عظیم المزلت مشفق مہربان  
 والا نشان منظر لطف بیکران ماحور الہند کہ پروان صاحب

رفت و حسن سلوک سرکارین پردازد  
 زیاده بجز شوق از دیار مود محبت چه ترسیم رود  
 ایام بهجت و شادمانی مدام باد  
 بر بخت و عباد

R. H. Boddam,  
 To. Nana Furnavose, Bombay,  
 11<sup>th</sup> July, 1765,

رقم ۵۷

بتاریخ ۱۸ اگست ۱۷۶۵ء

رفت و عوالمی مرتبت مہربان دوستان سکھارام  
 پندت صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ  
 ۲۲ شہر ذیقعد ۱۱۷۵ھ

البواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی  
 بر روی روزگار خجستہ آثار و ایشان منبع المکان صاحب  
 مشفق مہربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات ستودہ  
 صفات صاحب جہمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم سوامی



انشاء الله تعالی بگرامی مطلقه شهادت بسالت  
 پناه شوکت و جلالت و دستگاه ذی شان منبع المکان <sup>صفت</sup>  
 و اخلاص تو امان بالاجی پندت جو سلسله اند موهول بالان  
 و رمضان ۹۹۹ هجری

شهادت و بسالت پناه شوکت و جلالت و دستگاه  
 ذی شان منبع المکان خصوصیت و اخلاص تو امان سلسله اند  
 بعد ثنائی دریافت مامی موصلت کثیر الفرحت مکشوف  
 بر آئینه مهر انجلائی می گرداند که مفاد ضمه خلعت معاوضه محرره  
 بیست و چهارم رجب المرجب در خوشترین زمان موهول  
 گردید و چند روز است که در تئیمه رفت نشان مسرمانت  
 باین مخلص نه رسیده قلندار و دستدار را معلوم نمی شود  
 که کی رفت نشان مذکور به یونخواهند آمد آقا بمجر رسیدن  
 خبر که رفت پناه موصوف بتا بر آمدن در بار سامی در راه  
 اند فی الفور به اطلاع آن خواهد میرد اخت و عزت آثار  
 به پنجه و شیشه چند مذکور است مطابق حکم آن عوالمی  
 نشان اظهار نمود جوابش به مومی الیه داده شده ترصد  
 که مشار الیه آن را بلا اشتباه برائے مطالع آن  
 جلالت دستگاه خواهد فرستاده و آن شهادت  
 پناه یقین تصور فرمایند که مرکز خاطر و دستدار مصروف  
 بر این است که به اجتهاد تمام خود دراز دیار

پنجوڑ کرشین شیونے بہ آن عوالی نشان عیان خواہند  
 ساخت توقع کہ آن شہامت پناہ چنان تصور نہ نمایند کہ  
 بہ سبب ابطال و محو این دستور قدرے صورت نقص در  
 اخلاص طرفین واقع خواہد شد عوالی نشان تا جائیکہ ارتباط  
 اخلاص دلی در پیش است بنا بر از دیاد آن حاجت  
 مبادلت نذر چیست و ازین مخلص بنا بر پاس مروت  
 اتحاد فیما بین سر مو قصوری بہ عمل نخواہد آمد و بہ پنجوڑ  
 شیونے بعد آمدن بندر معمورہ چنان مستولی مرض شد کہ  
 یک بار بہ جہت ملاقات آمدن تمامی مذکورات مطابق  
 حکم اظہار نمود جواب آنها متعاقب فرستادہ خواہد شد  
 زیادہ بجز حقوق از دیاد مواد محبت و وداد چہ ترقیم رود  
 ایام بہجت و شادمانی مدام یاد

R. H. Boddam,  
 To, Nana Furnāvese Bombay,  
 13th July, 1785,

رقم ۵۶

تاریخ ۱۷ جولائی ۱۷۸۵ء

۱۸ رجب ۱۰۸۹ شعبان ۱۰۹۰ رسید بمقام  
انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالعہ ذی شان منبع المکان  
صاحب چشمیت و شوکت پیشوا صاحب اعظم سنواری مادیو  
راؤ ناراین پنت پردہان دام شفقت موصول ہوا  
بحرہ دار ماہ شوال ۱۰۹۰

شہادت و سیالت پناہ شوکت و جلالیت دستگاہ ذی  
شان منبع المکان خصوصیت و اخلاص نوران سید اللہ تعالیٰ  
بعد ثنائے دریافت سامی مواصلت کثیر الفرحت  
مکشوف رائے مہر انجلائے می گرداند کہ مفاد ضہ خلعت  
معاوضہ مع مادہ اسپ و آہو ہمراہ ریچھوڑ کرشین شیونے  
سمت ترسیل فرمودہ بودند در بہترین زمان و خوشترین آوان  
موصول گردید و از مشاہدہ آن باعث فرحت خاطر اخلاص  
مظاہر بہم رسید و مخلص بسر آزرودہ خاطر گردید کہ اسپ و  
آہو را استرد نماید دیگر غزالان چند در این جا و چند  
در اثنائے راہ مردہ نظر بر پاس مراتب صدور فرمان  
پادشاہ و حکم اقبال نشان کمپنی بہ حکامان و عملداران  
و نوکران خود برودہ دقیق صادر فرمودہ اند کہ بر بہانہ  
انہ کسے میل نذر نہ شوند و نہ گیرند معنی حکم حضور و کیل  
سرکار رفت نشان نور الدین حسین خان و غرت آٹار

اقتدار مختار حقیقی است خواست پنده پیش از سر بیچاره  
 آن مهربان بهمه وجوه عاقل و دانا و کار و دای عالم و  
 عالمیان اند تولا که در آن سود و بهبود و دولت و استراحت  
 خلق الله و خوشنودی روح مرحوم مغفور و استحکام امور باشد  
 در آن کوشیده سعی یاد داده مصروف دارند و راحت بدل  
 عالم رسانند و از متکلمان و عاقلان خیر کنز عقبش ذکر خیر  
 زنده کنند نام را گیرند این مخلص صافی نهاد است از صفائی  
 خاطر تسطیر گردید و هر وصیت خداوند نعمت مستقیم بوده آرزو  
 ریاست و حر است برائے اطاعت بندگی مقوضه خویش  
 نه دارد اگر سلوک با خاندان خداوند نعمت ماست بموجب  
 نوشتهجات سابق پرداخته روانگی اعظم مشارالیه بر  
 طبق ارقام حال و استقبال به عرصه ظهور آورند - مخلص  
 مریهون منت اشتقاق یاد داده مهربان و صاحبان  
 پونه خواهد شد زیاده چه مبالغه نماید - ایام محبت  
 و مخالفت روز افزون باد و

رقعه ۵۵

تاریخ ۳۱ جولائی ۱۳۵۵

معاد و دوستان اعظم نانا صاحب والا درجت انگاشته آنچه  
 مقاصد قلبی و مطالبی لاریبی بلا تصور جدالی خاندان کفیس  
 واحد از بزرگان متصور سرگذشت احوال وصیت خداوند  
 نعمت بهشت منزلت به نظیر نموده در انتظار می آمد آمد  
 جواب با صواب از مهربانان والا اقتدار مدت  
 چهار ماه گذشت و بمشابه روز اول در حصول جواب  
 بر آمد و آوازه نیا خیراع نوار شگوفه دیگرگون استماع  
 یافته خاطر استخاد و خایران فحوائی آن بسیار بسیار زندگی  
 حاصل کرد که صورت اسحاق امورات دنیا انتظامی برین  
 مراتب پیش مخاصان دولت استحکام پذیر شده که  
 در استعجال روانگی رفعت و عوالی پناه اعظم به کاجی  
 پنت صوبه دار بر طبق مرقوم سابق و لاحق خیل و قفص  
 و تعویق گرفت نه به خوشی آنچه در مصاحبت دانا یا این  
 دهر و مشفقان عصر نیکو و پسند تر آمد از جمله خیر و صواب  
 است چه نهیره که انحراف آن کند خنک آنست که گوئی  
 نیکی برد با وجود بمقتضائے این دانش و فطانت آن  
 مهربان و اعظم معزالیه متوجه بر فحمائش رونده اینجا شده  
 و صورت وصیت و نواستحیات یک سو نهاده کرم فرما  
 شدند بهتر بود، بهتر مقدر عالم استحکام اسحاق مرام در قبضه

مستتر شدن بہادر موصوف کردند مترصد آنکہ مخلص  
را بہ طور مستتر شدن بہادر دانستہ ہموارہ ترقیم و  
ترسیل ناصحیات مسرور و مبتہج می نمودہ باشند زیادہ  
چہ بر طراز دہ

John Macpherson,



رقم ۵۴

بتاریخ ۱۷ مئی ۱۸۸۵ء

ہجراتی مطالعہ و مہیجہ اہمیت و عوامی مرتبت مہربان  
دوستان اعظم ہری پندت پھر کے جو زاد شفقۃ موصولہ باد  
۹۹ شہر خجادر اول

گلشن حشمت و اجلاں ریاض دولت و اقبال  
مہربان دوستان از ترشحات سحاب مخالفت و  
اخلاص ہموارہ سرسبز و خندان

بعد اظہار مراتب اشتیاق گرامی ملاقات کثیر المباحث  
مکتشف رائے زمین خرد و ورہمن گردانیدہ می آید کہ  
ذات ستودہ اوصاف حمیدہ و صاف در استخراج  
سطح البابت ہر عوام و خواص بہ محامد ذکر خاص مشہور الافاق  
بہ قریب منزلت موصوف صفت و نصفت پیش ملاز مہربان

رفع ۵

گورنر جنرل  
بہار  
میر جان باکوس

تاریخ ۷ مارچ ۱۹۱۵ء

راؤ صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت  
تاریخ ہشتم ماہ فروری ۱۹۱۵ء انگریزی مطابق بستی و ہفتم  
شہر ربیع الاول ۱۹۱۵ء ہجری نواب صاحب مشفق قدردان  
نواب امیر الممالک عماد الدولہ گورنر جنرل مستر ہشتن بہادر خیلاد  
بجنگ از بالائے جہان مسمی برتن استغفار خدمت گورنر  
جنرل بنگالہ و جائے سکونت خود کردہ نوکری کمپنی پیدا شدہ  
نوشہ فرستادند چنانچہ در دو حکمنامہ سابق یکے در سنہ  
سیزدہم دوم در سنہ بیست و یکم جلوس شاہ والا گریٹ  
برتن مرقوم است کہ ہر گاہ گورنر جنرل بنگالہ فوت خواہد  
کرد یا استعفاۓ خواہد داد یا تغیر خواہد شد و جائے  
او خالی خواہد ماند ہر کسے کہ در کونسل درجہ دومی از گورنر جنرل  
خواہد داشت جانشین گورنر موصوف خواہد گردید چون  
بوقت دادن استغفا مستر ہشتن بہادر این جانب درجہ  
دومی از او نشان می داشت لہذا نظر بر استحکام مبالغی  
محبت و و دادینما بین اطلاع می دہد کہ از تاریخ مرقوم  
مخلص گورنر جنرل بنگالہ شد و قسم گورنر جنرل نمودہ جانشین

مذکور تحصیل نمی کنند فلذا قاضی معزالی بسیار زیر  
 نقصان و خساره می آمد از اینجا که قاضی مذکور مردم  
 عمده و دستدار از عهده گی او شان نیکو واقف و یقین  
 متصور است که این همه تردد تصرفات موضع معلوم بدون  
 اطلاع آن صاحب خواهد بود و نظر بران بجناب پیشوا صاحب  
 در خواست کرده می شود که پروانه جدید مطابق پروانه معافی  
 بالاجبی را از پیشوا صاحب و مهادهور او پیشوا صاحب عینیت  
 فرمایند و هم حکم تاکید بنام گماشته داران حال آئینده بتاکید  
 تمام و قدغن بلیغ عنایت فرمایند که آئینده نوعی و بنحوی موضع  
 مذکور را تصدیق ندرسد و مخلص ازین معنی مرهون سنت  
 خواهد گردید و فی الحقیقت در ظهور این امر باعث نیک  
 نامی و انتشار عدل و انصاف در جهان خواهد بود نه یاده  
 بجز شوق از دیاد مواد محبت چه ترقیم رود ایام بهجت  
 و شادمانی مدام باد  
 بزرگ العباد

To, The Peshwa, Madhwarao Sawar

24 Dec., 1784, R. H. Bodda

Bombay.

Ed., C. W. M.,



بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحثت  
 مکتوف ضمیر نیز شفقت تخمیر می گرداند که چون جین سکونت  
 مخلص صادق الوداد در بندر مبارک سورت در خدمت آن  
 صاحب در باب موضع دیکان تو پرگنه سوپا متعلقه سرکار بندر  
 سورت مرقوم نموده بود که این موضع موجب فرمان قضا جریان  
 وقت پادشاهی حضرت شاهجهان حواله بزرگان شریعت  
 پناه قاضی ابوالحسن بنا بر اخراجات درگاه حضرت خواجه  
 دیوانی صاحب قدس سره بود - چنانچه خواجه مذکور حد  
 از قاضی ابوالحسن مذکور می شنوید و بالاجبی را و پیشوا صاحب  
 این عطییر عظمی حضور انور را قبول نموده پروانه معافی  
 من کل الوجوه صادر فرمودند بفضل الهی موضع مذکور چند  
 مدت بوجه خوب آبادان گردید - اما گماشداران سرکار  
 آن صاحب از راه غیر واجبی بهانه با پیدا نموده مبلغ سی صد  
 و پنجاه روپیہ سالیانہ طلب خود بران موضع داشتند و  
 وقتیکه این معنی در خدمت مهاد و را و پیشوا صاحب ظاهر  
 گردید بآن پروانه معافی بنام قاضی ابوالحسن که حال خادم  
 درگاه اند صادر فرمودند و دوستداران وقت بودن عمل  
 خود براتحاد سی مطابق پروانه به عمل آورد و در تصدیح توضیح  
 مذکور نه کوشید و به اذیت آن نه پرداخت اما وقت عمل  
 سرکار آن گرامی گماشداران سرکار تمامی وصول موضع

بودند و روز سویم محرم آژ میرل که داروغه در بار بادشاهی  
است در بندر بنی فرخش شد خلیطه بنی دست مری  
مرسل است امید که با حصول ملاقات به دو کلمه عنایت  
و آنچه برای این بے مصاحبت باشد یاد و شاد فرموده  
باشند ایام دولت و اقبال مدام باد

رقعہ ۵۲



تاریخ ۲۴ دسمبر ۱۸۸۳ء

انشاء اللہ تعالیٰ گرامی مطالعہ ذیشان منیع المکان  
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادور اور  
نار این پنت پردھان دام شفقتہ موصول ہو  
محرمہ ۴ صفر ۱۲۸۵ ہجری ہفتم ربیع الاول ۱۲۸۵ ہ  
بمقام پنڈھ پور رسید

ابواب بہجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی  
ہمواری پر دئے روزگار خجستہ آثار خوبی شان منیع المکان  
صاحب شفق مہربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات  
سنوہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم  
مہادور اور نار این پنت پردھان کشادہ و آمادہ ہو

اختیاری نماید چنانچه در خط فقیر قلمی است که تو نوشته  
 بودی که بسبب تخالف الفاظ عهد نامه جواب دهی در خدمت  
 مدار الهام نمی شود لهذا برای تحقیق الفاظ عهد نامه  
 بصاحب بنگالہ خصوصاً در مقدمه قلم دوستان ہر دو سمت  
 مسطورہ گردیدہ و تا آنوقت در تذکیر امن امر خطیر  
 توقف و تعطیل را با خواہد یافت پس توقع آنہ سرکار شہزی  
 سنت ہم ہمین است کہ تا حصول جواب از ملک شرقیہ در  
 سد و تحریب سیدی موصوف نہ پردازند و خلیطہ دیگر  
 از سرکار در مقدمہ طلب شتر بان صادر گردیدہ بود  
 در جواب آن نوشته اند کہ ہر دو سرکار ہر گاہ واحد  
 است شتر بان موسیای سرکار کمپنی و جواب خلیطہ  
 سرکار سابق روانہ نمودہ ایم فقیرانہ حامل رفایم تحقیق  
 نمودہ کہ شتر بان مذکور و جواب خلیطہ سرکار تا حال  
 پیش فقیر نہ رسیدہ است و جزائی نویسی کہ سابق  
 فرستادہ شدہ این چہ طور است حامل خطوط کمیت  
 کہ رو بروی من پیشتر از روانگی من چارہ روز شتر بان  
 از راہ پنویل موسیای سرکار کمپنی روانہ گشتہ است  
 ظاہراً در ستخانہ کہ وطن اوست چیزے وقفہ شدہ باشد  
 عنقریب برسد دیگر آمدن دربار بادشاہی از روی  
 اخبار بہ خدمت عرض شدہ باشد روز غرہ آمدہ

تجاور به خامه و داد در آمده بود مفهوم گردید پیش  
ازین تاکید درین باب به مردمان علقه از ان خود  
در ان جا قلمی گردید که کسی به تعرض و مزاحم خطوط نه  
شود و در خطوط رسائی سرکار آن مهربان دانستن آنجا  
از کسی تعرض نمی شود و آمده نیز هرگز نه خواهد شد همواره  
به ارسال محبت نامجات فرحت سمات مسرور و مبتیج  
می نموده باشند نه زیاده ایام جمعیت و شادمانی مردم بار



## مقام



بنالنج ۲۱ ر نومبر ۱۳۸۴

والا قدر بلند مرتبت عالی مقام سلامت

امادت منزلت مشفق امیدگاه مخلصان مدارالمهام دایما  
برسندگی کار و دانی لید اظهار مراتب بندگی و نیاز  
معرض برائے خورشید ضیاء میگردد اندک حسب الارشاد  
سامی آنچه در عقل ناقص این یحیدان خطور نموده بخدمت  
جزال با اقبال مخلصه سرکار نوشته روانه نموده شود  
از انجا که سخن شنیدین پنج دولت واقع است و هر قومی را  
که حق سبحانه تعالی اقبال را ور میگردد اندان سبق پسندید، بار

و کوشینی انگریز باستقواب گورنر جنرل مستر هستن  
 بهادر عماد الدوله و ابلاغ خلعت مودر قم جوهر و صول  
 سبا بخت شمول نموده ابتهاج پیرائے خاطر اتحاد و اثر  
 گردید کیفیت این است که با آنکه جنار دهن شیورام  
 در شهر جمادی الاول ۱۱۹۹ هجری در اینجا وارد شده از  
 رسیدن خود هیچ آگهی به این مخلص نه نمود مگر به بخت و یوم  
 شهر محرم الحرام ۱۱۹۹ هجری خطوط آن مهربان به این دستدار  
 رسانید مخلص پیش ازین به عور جواب آنچه طور محلی آن  
 پیر و اخت لاچار بعد از وصول بنالین مذکور موسمی الیه را  
 طلبیده موجب نه رسانیدن خطوط استفسار نمود و بیم  
 لاکن موسمی الیه عذرهای لایان مهربان آورد و بعد  
 از آن گفته شد که خلعت و غیره آورده شما از طرف  
 آن مهربان روز دیگر مقرر کرده بیاید که تا برسم  
 معمول گرفته شود اما موسمی الیه روز هم مقرر نه کرده  
 و از سبب آن نیز خبر نداده از اینجا که دوستی به سر کار  
 آن مهربان و کوشینی انگریز از بس ملحوط و مرکوز خاطر  
 آنست که تا ابد اندر قایم باشد بنا بران ظهور تصور  
 جنار دهن نام موجب ملال خاطر گردید و سه روز بعد رسانیدن خطوط  
 آن مهربان خطی از طرف صاحب مهربان دادهوراد که سدا شیوه  
 رسانند چنانکه جواب ایشان نیز تسلیم آمد آنچه در او تفرص و مالت خطوط را

یافته است و باز مندرج است که دوستان و دشمنان  
 سرکارین شریک طرقتین اند و مخلص را با سرکار گرامی  
 عین آینه دوستی که روز بروز افزونی مواد محبت گردد و  
 منزه است که موافق خاطر خواه مخلص جواب با صواب به  
 اقامت بزودی ارسال می نموده باشند که از آن به ظهور  
 خواهد پیوست که مافی الضمیر آن صاحب هم مصروف بزرگانگی  
 و یک جهتی است زیاده بجز شوق از یاد مواد محبت  
 چه ترقیم رود ؟ ایام بهجت و شادمانی مدام باد

To The Peshwa Bomboy, 18 Oct 1784  
 ED. C.w.m. R.H. Boddam,

رقعت ۵

بتاریخ ۷ نوامبر ۱۷۸۴ هجری  
 از صاحب مهربان قدردان کرم فرمائی مخلصان سلام الله  
 بعد از اظهار اشتیاق مواصالت کثیر المهرت مشهوره ائمه نمود  
 اقتضائے نموده می آید و قطعہ بمنیقه انبیقه تو و دشمنان مشعر  
 ظهور دیری بوصول مکاتبات خلعت آیات این طرف با  
 وصف استقرار دوستی و مصالحت بینا بین سرکار آنمهربان

دشمنی در باب این چنین شخصی که او را بر ضامنندی آمرزبان  
 در وقت قرار داد و سلطنت گویند سیورام در پناه اقبال نشان  
 کمپنی بهادر گرفته است و با وجود مخلص هم در باب مشارالیه در  
 رقیه خود مرقوم نمود که سیدی عبدالکریم خان جیو یکی از رفیقان  
 و مخلصان اقبال نشان کمپنی بهادر اند ضروری شد که از این  
 معنی مطلع می نمود و الحال مخلص توسط خود را در هر باب که صورت  
 تفاوت با سیدی معزالیه و آن صاحب رو بداده باشد  
 در امضای آن تقدیم می نماید درین کار آن مهربان یقین خاطر  
 دارند که مخلص بلا طرفداری و از راه انصاف بنا بر تسلی آن  
 مهربان و سیدی معزالیه درین امر چنان بایل خواهد شد که  
 اگر احیاناً از معزالیه صورت تفاوت خلاف سرکار سامی که بمل  
 خواهد آمد بدون باز پرسشش به صبر و تحمل آن نخواهد پرداخت  
 و دیگر مخلص را ضروری نیست که آن مهربان را اظهار  
 نماید که نسبت مراتبه حکومت این جانب را نا لایق است  
 هرگاه که بر دایسته اقبال نشان کمپنی بهادر پوشش هجوم و حمله به  
 وقوع رسد در مدد و معاونت اعراض نماید چنانچه موجب  
 قرار مدار عمل رفعت نشان چارلس کرم لین سرکار گرامی  
 مدد و امداد مشارالیه لازم و سجا - علی الخصوص در اقرار  
 مدار حال که در مقام سال معرفت رفعت نشان مهاداجی  
 سند بهادر به عمل آمده است این صورت تقرر و تصدیق

محرمه دوازدهم ماه ربیع الآخر ۱۲۰۰ هجری  
 تاریخ هفدهم جمادی الاول ۱۲۰۰ هجری در لشکر مقام وریا  
 در پوزه روز سه شنبه رسید کتار و کشتار رسید  
 الجواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت و شادمانی  
 همواره بر روی روزگار خجسته آثار و نشان بنیع المکان  
 صاحب مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات  
 ستوده صفات صاحب جشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم  
 مهرا و نور او نارائن پنت پر دمان کشاده و آماده بار  
 بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت وافی المباحبت  
 مکشوف رائے مہرا بجلالت میگردد اندک در رقیمة الوداد محرمه  
 پنجم ماه ذیقعد تمامی ماجرای بروداد آن وقت  
 مرقوم رفته اما تا حال از کمال تو جهه بجواب مسرور نفوذند  
 درین آشنا باز سیدی عبدالرحیم خان جیوانه سر تو بمقتضای  
 مربوط اخلاص و پیوستگی با اقبال نشان کپنی بهادر که از قدیم است  
 در خواست مدد مساعدت و دستار نمودند و از بعضی اطراف  
 مخلص را هم مفهوم گردید که افواج سرکار گرامی در سرحد ملک  
 سیدی عبدالرحیم خان از خیال مخاصمت روانه می شوند  
 اما مخلص برین اعتبار ندارد چیرا که مخلص را یقین متصور که  
 بنا بر بودن خلص اخلاص آن مهربان با اقبال نشان کپنی  
 بهادر در اجوبه آخر رقیمة و دستار قبل از ترو و خلاف راه



و با صره بصیرت مشهود است که آنچه از کتب عدم  
به وجود نمی آید از ملاء وجود باز به عدم می رود  
به اراده متکفل نظام کل است خموشیدن به از  
خروشیدن است و از میدان به از جوشیدن درین  
صورت بغیر از رضا بقضای الهی تسلیم بتقدیر ازلی  
مسلمی قوییم و منجمی مستقیم نیست باید که آن عوالی نشان  
نیز راه مصابرت پیش گرفته و از اراده خود گذشته  
با اراده الهی سازند زیاده بجز شوق از دیاد محبت و داد  
چه ترقیم رود - ایام بهجت و شادمانی مدام بگو

To Babaji Rao, Pandit, Madarukham  
Bombay, 4 October 1784 E, C, W, M,

R, H, BODDAM,



هوالمنان

رقع ۴۹

بتاریخ ۱۸ اکتوبر ۱۷۸۴

انشاء الله تعالی به گرامی مطالعه و ایشان منبع المکان  
صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مهاد حو را و  
دارا سنت به دهال شفق موصولی -

مکشوف را سئ مہر انجلائے میگرداند کہ چون گلدستہ بزم  
 و محفل نشا ناگہان ازین جہان فانی و خاکدان ظلماتی  
 رخت اقامت بر بست و قالب عنصری او در ہم شکست  
 و ساوک ہر اہی کہ ہمہ را ناگزیر است اختیار نموده و  
 و بجا یات خفا و نقاب عدم مخفی و محتجب گردید بمقتضای  
 بشریت لابد کہ ازین واقعہ جانفرسائے و حادثہ اندوہ  
 افزائے عیش محافل سپہر مشاغل منعوض و مکرر شدہ  
 و خاطر محبت مظلوم غبار آلودہ گردیدہ باشد افسوس  
 ہزار افسوس کہ بادہ این خمخانہ درد آلودست و نبات  
 شکرستان ہلاہل اندود عالم سرایت تشنہ فریب منزلت  
 پرفراز و نشیب مستی این بزم را در پیہ خمار نیست  
 و عافیت این سودا در سہ بخاری کدام دل کہ ازین  
 واقعہ جگر خون نیست کدام دیدہ کزین حادثہ جگر گوت  
 نیست این تودہ خاک گذشتنی و گذشتنی است  
 و این تیرہ مغاک پر کردنی و انباشتنی و پیوند ہائے ہمہ  
 بریدنیست و خون ناہائے ہمہ کشیدنی از جدائی ظاہری  
 آن علیم المثال آثار تالم و تحسیر عظیم در شہرستان باطن  
 راہ یافتہ کہ عبارت در تعبیر و تفسیر آنحال کوتاہ است  
 و اشارت نیز بعد کوتاہی عذر خواہ لکن بدیدہ سریر

پیشوا صاحب بوقت حاجت درود او این چنین ضرورت  
توجه فرموده اند نظر بر مراتب اخلاص طرفین و وثیقه حسن  
مهر نظر آنجناب یقین خاطر است که حال هم در این امر  
از سرکار شریف حرکتی در پیش نخواهد رسید نه باده بجز  
شوق از دیار و دوا و استخاد چه ترقیم رود ایام بهجت  
و شادمانی روز بروز در تزیاید باد به رب العباد  
... محرمه بست و پنجم ماه رمضان المبارک ۱۱۹۸ هـ

(هو المنان)

رقعه ۴۸



تاریخ سه ماه اکتوبر ۱۱۹۸ هـ

انشاء الله تعالی بگرمای مطالعه شهادت و بسالت  
پناه شوکت و جلادت دستگاه ذی شان منبع المکان  
خصوصیت و اخلاص تو امان بالاجبی پندت جیو سلمه  
محرمه ۵۰ ار شهر ذیقعد ۱۱۹۸ هـ

شهادت و بسالت پناه شوکت و جلادت دستگاه  
ذی شان منبع المکان خصوصیت و اخلاص تو امان  
سلمه الله تعالی

بعد تمنا در یافت سامی مواصالت کثیرالفرحت

حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم سہوالی ماہور راؤ  
 ناراین پنت پردھان دہلی شفقہ سوسول یاد  
 دوم شوال ۱۱۹۸ھ

المواہب بہجت و بامرائی و اسباب مسرت و شادمانی  
 ہموارہ بر روی روزگار خجستہ آثار و نشان منبع المکان  
 صاحب مشفق مہربان سراپا لطف والا حصان مجامعہ  
 حسنات ستودہ صفات صاحب حشمت و شوکت پیشوا  
 صاحب اعظم بہادر مہاراجہ راؤ ناراین پنت پردھان  
 کشادہ و آمادہ ہو

بعد تمنائے دریافت سامی مواہبت وافی المہابہجت  
 مکشوف ضمیر بنیر شفقت تخمیری گرداند کہ چون دین روز  
 اطباء و حکیمان این جائے بہ اتفاق یکدیگر حیان مقرر  
 نموده اند و صلاح دادہ اند کہ آب گرم نزدیک بانکوت  
 در حق چندے معتبر انگریزان مریض بسیار مفید و نافع  
 است و رفتن آنجا ضرور و بہر مطلوب نظر بران درخواست  
 کردہ می شود کہ آنجناب متوجہ شدہ بصوبہ دار مہار متعلقہ  
 سرکار نہ تاکید بلیغ عنایت فرمایند کہ ایشان اگر دیگران  
 گرفتار چنین حالت برے سکونت خود در آنجا جائے و  
 مکاتے کہ خواہند بیست صوبہ دار مذکور بمالغت آن نپردازد  
 و تاکہ در آنجا خواہند ماند مانع و مزاحم نہ شود از آنجا کہ ہمیشہ

بنجی موسی ساکن تاکچری باوصف مستوع رفته است که  
 غراب مذکور باقول و نشان انگریزی سفری شده بود  
 باوجود بودن چنین از ما دیان سرکار آن صاحب گرفته  
 در کربیه برده اند نظر به مراتبات حق اخلاص به دعوی -  
 در خواست آن غراب پرداخت اما آنقدر را و دصول  
 ظاهر کردند که بوقت ضبط غراب قول و نشان انگریزی  
 نبود ازین سبب مخفی غراب به عمل نیامده - فلذا  
 برای تحقیقات این بتا لچری قلمی نموده است نظر بران  
 ازین رقیمة الوداد متصدع خدمت گرامی است که تا وصول  
 جواب از تاکچری تاکید فرمایند که غراب مودال محموله  
 آن در حفظ و احتیاط امانت باشد زیاده بجز  
 شوق از عیاد موداد محبت چه ترقیم رود و ایام بهجت و  
 شادمانی روز افزون یابد به رب العباد

To, The, Peshwa, Bombay, 23 Jun. 1884  
 E D, CH, M, R H. Boddam,



(هوا نشان) رقعہ ۴۷

بتاریخ ۸ - اگست ۱۸۸۴

انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالعہ و نشان منیع المکان حبیب

بهراندوز خواهند کرد و خطبیکه قبل ازین مرقوم بود خواهند  
 گذرا نید درینو از خطبه از چو ته آن جناب بنام مخلص  
 آمده بود نقل آن درین رقیته الوداد و ملفوف و مرسول  
 خدمت گرامی است چون شکوه و شکایت نوکر سرکار صاحب  
 به دوستدار ضرور گردید از روی آن باعث نگرانی خاطر  
 افزود اما بعد ملاحظه و مطالعه نقل مرسل بجای خود متصور  
 خواهند فرمود که باعث ناخوشی اینجناب به طرح محرز  
 مضمون مرقومه خطبجا است این مقدمه را قریب سه سال  
 گذشت که بحین بودن تعلقه حکومت بندر مبارک سورت  
 بمصلح لواب بندر مبارک به بنحو نیز خوب بعد تامل بسیار  
 استفسار این مقدمه فرموده و به سراغ تحقیقات که سابقا از  
 پیشوا صاحب بهاد و دوا و داجی را از گایکوار مرحوم قضیه  
 مفروغ شده اند نه پرداخت و از حقیقت آن خوب واقف  
 شده این مقدمه را فیصل نموده است و در هر مقدمه رضامند  
 هر دو طرف مدوم طرفیکه در عدم رضامند است اگر بواسطت  
 و توسل شخص دیگر تخریب و ترغیب محنت و تکلیف حساب  
 حکومت خواهند کرد مجوز در هم و برسم زدگی حکومت خواهد  
 گردید و باستفسار باز قضیه مفروغ مذکور یک دستور العمل  
 صاحب حکومت قایم خواهند ماند دیگر قادری نامی غراب بابت

حشمت دشوکت پیشوا صاحب اعظم مآدهورا و نارا این  
 پنت پردهان دایم شفقت موصول با  
 دوم رمضان سنه ۱۱۹۸ رسید

البواب بهجت و کامرانی در اسباب مسرت و شادمانی  
 همواره بر روی روزگار خجسته آثار دیشان منبع المکان صاحب  
 شفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات ستوده  
 صفات صاحب حشمت و دشوکت پیشوا صاحب اعظم مآدهورا و نارا این  
 پنت پردهان کشاده و آماده با

بعد تمنائے دریافت سامی مواصلت دافی المباحث  
 کمشوف ضمیر مینر شفقت تخیر میگرداند که مفاد ضنه لطف مآد  
 جیره وصول نمود در باب رخصت شدن رفعت پناه سیادت  
 و شجاعت دستگاه سید نورالدین حسین خان از پوند تفصیل تحریف  
 که مرقوم نموده بودند بوضوح پیوست منظور نظر مخلص میگردد  
 در رجوع نمودن رقیبه مسئله هم چیز کم و بیش صورت بوقوع  
 آمده باشد از اسباب که از قدیم مرکز خاطر و حال هم مطمح نظر همین  
 آنچکه اطلاع از اتحاد در میانست بانضباط و روز افزونی  
 آن پرواز از روی نوشته سامی باعث فرحت خاطر و بداد  
 که مافی الضمیر حسب خاطر خواه به عمل خواهد رسید و بین روز مطابق  
 ایام گرامی خان موصوف را روانه نموده است مستفید خدمت  
 صاحب شده بگذارش مطالبات مصادقت و دستار خود را

خاطر که آنچه در حق مستندی سرکار ازین ماجرات ناشایسته  
 رود داده است بے حکم آنجناب و هم بدون اطلاع مدارالمهام  
 که در شکر تشریف داشته اند خواهد بود بنا بران درخواست  
 خدمت صاحب اینکه بعد وصول این بقیمة الشوق حکم  
 تاکید و قدغن بلیغ بنام کارپردازان یونہ شرف اصدار  
 فرمایند که در آئندہ نوعی و سخوی خلل و حرکتی در حق آدم  
 سرکار بے عمل نیارند و مجوز سخن بیجا نہ شوند اگر مرمی  
 صاحب در ماندن آدم سرکار در یونہ نہ باشد پس باید  
 که دستدار را ازین معنی مطلع نمایند تا کہ مخلص قاعده  
 سرکار صاحب را دستور العمل مقصور کرده بر آن عمل نمایند  
 زیاده بجز شوق از دیاد مواد سودت چه ترتیم رود

ایام بهجت و شادمانی روز بروز تراید باد و بهجت باد

To The Peshwa Bombay, 29<sup>th</sup> April  
 ED, B, H, Boddam, 1784.

هوالمنان  
 ر ق ۶۶

بتاریخ ۲ جون ۱۷۸۴

انشاء اللہ تعالیٰ بگرامی مطالعہ دیشان منبع المکان حسب



پیشوا صاحب باشد نظر بر ایام گرامی نزدیک رسیدن فصل  
 باران که به عجلتاً مدارا المہام بالشکر از کثرت اشغال  
 امورات متعلقہ مہمات فراغ یافته مراجعت درپونہ  
 خواهند کرد و فراغ خاطر بہ اشغال امورات سرکار خواهند  
 پرداخت در آن وقت مستفید خدمت شدہ بچواب و  
 سوال مرجوعہ سرکار پردازد حکم شد کہ درپونہ بہ مانند  
 و ملحوظ خاطر دوستانہ این بود کہ درپونہ سکونت گرفته  
 خطوط ہائے ہر دو سرکار را بواسطت خود می رسانیدہ  
 باشد دیروز خطے خان موصوف رسید آرد و آن  
 چنان معلوم می شود کہ بدون خان موصوف در لشکر نمی روند  
 کار پردازان پونہ بنجان موصوف تاکید نمودند کہ بمبئی بروید  
 پیشوا صاحب ظہور این امر خلاف معمول و عدم وصول جواب  
 رقیبۃ الوداد کہ ہمراہ خان موصوف سمت ترسیل یافتہ است  
 پس عجیب و غریب می نماید از اینجا کہ بمقتضای حسن اتفاق  
 ارتباط مرکز خاطر دوستانہ برافزونی اخلاص و ازدیاد  
 اتحاد است از روی این چنان دانستہ می شود کہ کار پردازان  
 پونہ سرکار صاحب می خواهند کہ بالعکس آن بہ عمل آرند  
 و کہ درت خاطر پیدا سازند نظر بر سفارش معتمد سرکار  
 کہ بمنزمت صاحب ترقیم یافتہ و تواضع و مراعات آدمان  
 سرکار کہ در اینجا آمدہ اند ازین مخلص بہ عمل می آید یقین

البواب بهجت و کامرانی و اسباب سرت و شادمانی  
 آمواره بر رویه زدن گار خجسته آثار ذی شان منیع  
 المکان صاحب مشفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامد  
 حسنت ستوده صفات صاحب خشمیت و شوکت پیشوا  
 صاحب اعظم مهاد و در او آثار این پنت پرده ان کشاوه  
 و آماوه بارک

بعد نمائے دریافت سامی مواصالت وافی السباحت  
 مکتوف ضمیر شیر شفقت تخمیر میگرداند که مدت یک ماه  
 است که نظر بر آن دیار مراتب استاذ که در عنقریب فیما بین  
 هر دو سرکار زمینت استخکام پذیرفته است سیادت و  
 نجابت نشان سید نور الدین حسین خان نامی مرد نجیب  
 مزاج دان مستند خود را در آنجا روانه نموده است  
 چنانچه رسم قدیمی است که وکیل سرکار در آنجا می باشد و  
 حال وکیل سرکار صاحب هم در اینجا حاضر و موجود از وقتیکه  
 وکیل مذکور در اینجا آمده مانده است غرور و رعایت او  
 حتی المقدور در عمل می آید خلاصه خاطر اینک داشته شود  
 و مشهور گردد که در میان هر دو سرکار محبت و یگانگت قلبی  
 است و خان موصوف بعد رسیدن پونه ظاهر نمودند که مدار الهام  
 مشرک آنجناب بیرون تشریف فرموده اند و حکم از مخاص  
 درخواست نموده بودند که بنده در شکر و دیار استغیاض

فرمایند حصول ملاقات نماید به آن وقت در پوند اقامت  
کنند همین کیفیت به را و صاحب امرت را و حیو ظاهر  
کردم فرمودند که شما به طرف منی کوچ کنید هرگاه تا نا  
صاحب خواهند آمد شما باز خواهید آمد بدست دادا  
بهائی این پیام رسید رقم رقه به این مضمون نوشته  
بدید کیفیت همین رقه است صبحدم کوچ بکنید - انشا  
الله تعالی این وقت شب بسیار رفته است صبح کوچ خواهیم  
کرد به راه طالع نوشته فرستادم زیاده عمر و دولت بار

هو انشی

رقعه ۲۵



بتاریخ ۲۹ / اپریل ۱۳۰۴

انشاء الله تعالی بگرامی مطالبه ذیشان اضع المکان صاحب حشمت  
و شوکت پیشوا صاحب اعظم مآد هو را و نا در این پنت پرومان دام  
شفقت موصول بار از جانب جلال و ابرٹ ابر کریم  
تاریخ ۵ جمادی الاول ۱۳۰۴

تاریخ ۱۱ شهر جمادی الاول ۱۳۰۴ رسید

جیواطلاع داده او شان فرمودند که بالفعل همین وقت  
کوچ به طرف منی بکنید هرگاه لشکر خواهد آمد باز خواهند  
رسید چنانچه موافق حکم ایشان کوچ کرده شد بنا بر  
اطلاع بخدمت نوشته امروز باز آن سواران نزد آنها قریب  
ده نیمه صوره مقام است فردا بیشتر خواهد شد عتق قریب  
به بمبئی انشاء الله تعالی نزد جنرال صاحب رسیده خواهند شد

رقعه ۴۴

تالیخ ۲۸ اپریل ۱۲۸۵

انشاء الله تعالی بخدمت فیض درجت والا قدر بلند مرتبت  
مدار المہام نانا صاحب معزز بھو۔ ۶ جمادی الثانی ۱۲۸۵ رسید  
والا قدر بلند مرتبت عالی شان مدار المہام سلامت  
پیش ازین عریضہ بخدمت شریف ارسال شده بود در  
جواب آن یاد فرمائی معلوم شد غیر اسباب خود درست  
کرد و درین ماده خطی بخدمت جنرال صاحب نوشت  
روزی که ارادہ بر آمدن لشکر بود جواب رسید نوشتند  
کہ بالفعل موسم گرم است ہر گاہ نانا صاحب معاودت

بیماری اسپ سواری و خرید بعضی ضروریات سه چار و در  
وقت خواب شد من بعد برسم زیاده زیاده و  
خط فقیر را باید گزرا نید و جواب باید گرفت

رقعه ۲۳

۱۱۸۰ هجری  
رسید نورالدین حسین

بتاریخ ۲۴ راپریل ۱۸۶۴

ششم جمادی الثانی ۱۱۹۸ هجری رسید  
والا قدر بکند مرتبت عالی شان سلامت

مدار الهام بعد از چهار مراتب نیاز مستدی مشهور و رائی شریف  
صنیا با ذکر سابق حقیقت آمدن خود موخریطه بزرگ سرکینیت  
صاحب بخدمت شریف مروضی داشته چنانچه در جواب  
آن یاد فرمائی از طرف آن عالیشان به عمل آمده چنانچه  
اطلاع از آن به طرف مبنی هم نموده جزا با اقبال  
نوشته اند که بالفعل موسم نهایت گرم است و نا نا صاحب  
هم عنقریب معاودت نه فرمایند درین صورت انتظار  
تشریف فرمودن مدار الهام در پونه بکار برده هرگاه  
این طرف رونق افراشوند از حصول ملاقات مسرت با  
حاصل نماید چنانچه تفسیر این مقدمه بخدمت امرت را و

اینها دل تنگ بودم انشاء الله تعالی عنقریب در خدمت  
شریف مشرف می اشوم در بعضی ضروریات سه چهار  
روز خواهد کشید خیریت در کار است ایام جمعیت بکام بار

رفعه ۴۲ ۱۸ اپریل ۱۳۸۴ هـ

بمطالع شریف بسیار مهربان کرم فرما گوپال پنڈت صاحب  
۲۵ جمادی الاول ۱۳۹۸ هـ پنڈت هرپور رسید

راؤ صاحب بسیار مهربان کرم گستر سلامت

عنایت نامہ در المہام بنام فقیر در جواب رسید موجب فرحت  
و مسرت گردید لکن آن مہربان اتحاد کے کہ در میان من و  
منشی صاحب یاد بربر اہم است معلوم نداشتند برائے فقیر  
ہمیشہ در خط سرکار سرمنت رفت و سیادت نشان القاب  
است و خطوط نا نا صاحب کمرہ پیش من بستند و دام لفظ  
مہربانی می نویسند و تعریف آن کرم فرما زبانی تانیا صاحب  
بسیار استماع یافته و صاحب رامی باید کہ قسمی کہ محبت  
و اتحاد ایشان است نیز در مزید حرمت این جانب کوشش  
فرمایند کہ مقدمہ خود است عنقریب (در عنقریب) در عرصہ  
چند روز بنجدیت سیامی ملاقات بامیسری آمد و اینجا در تنہائی  
دل تنگی بود و در صحبت محبان خوش خواهد گذشت بہ سبب

و از راه غیر واجب گشتگی گشتی مذکور که به ظهور آمده است  
مالکش زیر بار نقصان می آید زیاده بجز شوق از دیار  
سواد محبت چه ترقیم رود - ایام بهجت و شادمانی مدام باد  
بر برب العباد

R, H, BODDAM, 25 Ja, 1784,  
To, The Pashwah,

رفقا

۱۱۸۶ هجری  
سید نورالدین حسین

تالیخ ۱۸ / ۱ / ۱۲۸۶

انشاء الله تعالی بخد مت شریف والا قدر بلند مرتبت  
مدار الهام نا نا صاحب معزز باد  
بست و هفتم جمادی الاول ۱۱۹۹ هجری بر مقام پندهر پور

والا قدر بلند مرتبت سلامت

مدار الهام عنایت نامه شریف در بهین حین ورود  
خورسندی شمول فرمود آنچه در باب طلب فقر ارشاد  
ارشاد شده شکرانه یاد فرمائی ادا کرده و مرضی عاصی  
بهین بود که در خدمت شریف حصول مقاصد نماید بلکه

ابواب بهجت و کامرانی و اسباب مسرت شادمانی  
 همواره بر روی روزگار خجسته آثار و نشان منبع امکان  
 صاحب شفق مهربان سراپا لطف و الاحسان مجامع حسنات  
 ستوده صفات صاحب خشم و شوکت پیشوا صاحب اعظم  
 بهادری و ناز این پنت پردهان کشاده و آماده باد -  
 بعد تمنائے دریافت سامی موصلت وافی المباحث  
 مشکوف فحیم بنیر شفقت تخمیری گردانده کشتی مهابا لکھی مالک  
 رستم جی جیو نو کراقبال نشان کمپنی بهادر باشدند بندر  
 مبارک سورت سازان و آن رفعت نشان گرفته در بے  
 بُرد نظر بران دیسال مخلص صادق الوداد و در باب خلاصی  
 کشتی مذکور به صوبه وادیه بے مرقوم ساخت چنانچه صوبه وادیه  
 موصوف در جوابش مرقوم نمود که کشتی مذکور قولی شکسته دارد  
 فلذا ابوداد آن را پذیراغت باز و دستدار بمومی البیه  
 مرقوم ساخت که قولی که در کشتی است البیه بمقتضای  
 فراموشی آمده باشد چرا که ختم الکش کشتیها بسیار اند  
 و قولی هم بسیار دارد و صوبه وادیه مرقوم نمود که بدون  
 حکم پیشوا صاحب خلاصی آن کرده نخواهد شد بنا بران زمین  
 رقیمة الوداد متصدع می شود که توجه نموده حکم فرمایند - که  
 کشتی مذکور مع مال محموله و اجناس آن حواله مالکش گردد



فیصل نشد دوستدار در چند روز از کلکته به سرداری چایده  
 گداه که نزدیک کاشی است روانه شده به گداه مذکور  
 رسیده سکونت خواهد کرد و همیشه از شنیدن خبر خیریت آن  
 مهربان خوشی و خوری حاصل خواهد شد لیکن در باب  
 امورات و سرکار همیشه به گورنر جنرال صاحب آن مشفق  
 خواهند نوشت دوست سستام علی الدوام به یاد آن  
 مهربان مشغول است - زیاده زیاده است  
 بهجت و کامرانیها مستدام باد

J. UPTON.

رقعت ۲

بتاریخ ۲۵ جنوری ۱۸۹۶ء



انشاء اللہ تعالیٰ در پونہ بگرامی مطالعہ دیشان  
 منبع المکان صاحب حشمت و شوکت پیشوا صاحب اعظم مہادوراد  
 ناراین پنت پردمان دام شفقتہ - روانہ ۲۰ ذی قعدہ  
 ۱۱۹۹ ہجری دوم ذی الحجہ ۱۲۹۹ ہجری رسید

خط مذکور کشیدن صلاح نیک بمنی داند و بنده می خواهم  
که جواب خط شما و جواب خط من هر دو یکجا ازین جا  
هر دو بهتر است که تا کار بنزدی نشود.

MONTIGNY.



هو

رقعه ۳۹



۱۴۹۳

بظالمه ساطعه باپو صاحب مشفق بسیار مهربان استظهار  
مخلصان باپو سکھار ام پندت صاحب سلمه الله تعالی موصول با؟  
باپو صاحب مشفق بسیار مهربان استظهار مخلصان سلامت  
بد شرح اشتواق مواصلت سراسر مباحث مکشوف خاطر مهربان  
ما شرگردانیده می آید شفقت نامه مهربانی طراز چهره وصول  
افروخت از دریافت خیریت مزاج و لمج مسرت و شادمانی  
دست داد مهربان من اطلاع جمیع مقدمات بخدمت گورنر  
جنرال صاحب و کونسل اعظم نموده شد تمامی مطالبات و کیفیات  
مفصل دریافتند و گورنر جنرال صاحب بموجب آن به آغوش مهربان  
خواهند نگاهاشت به تعجب مذکور میکنند که تا حال ملک است لک

سرکار کمپنی بیرون کنند و در پس پندارم در ملک ثلثه  
 آن مهربان بروند با وصف اوصاف ذاتی و صفاتی شریف  
 این چنین حرکت قبیح و نالایق که بعمل آمده یقین خاطر است  
 که بے اطلاع آن مهربان بود باشد لهذا از روی انصاف  
 و راستی گرامی لازم است که به آنها سزا داده شود و  
 مردمان را که تاراج نموده اند راضی سازند و دستدار می  
 خواست که به آنها همین طور به عمل آرد لیکن بخلص محض راه  
 انصاف و واجبی منظور نظر میدارد - زیاده چه مقصود میشود  
 ایام بهجت و کامرانی مدام بار



رقم ۳۸

۱۴۸۳ هـ

بگرامی خدمت را و صاحب مشفق مهربان

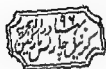
بعد از سلام معلوم باد که امروز هشت روز شد خط صاحب  
 بجهت داده شد و این جانب جواب خط مذکور خود نوشته  
 تیار کنانیدم لیکن انتظاری جواب خط آن مهربان بسیار  
 میکنم و گنیش پندت امروز فردا جواب خط مذکور می کشند -  
 لهذا جواب خط فرستادن ضرور است بسیار تا فیر در جواب

مودی ساخته از جناب کبریائے حضرت ایزد بیچون خیریت  
 دارند و یاد عمر و ترقی را و موصوف و آن صاحب سلامت می  
 دارد و درینولا از انتقال حیدر علیخان به آن مهربان فرصت  
 دست داد جواب سوال صلح و صلاح که معرفت مستزاد بر حسن  
 و بها و جی را و سند می به میان آمده آنرا منظور داشتند خیل  
 سوق و بجا چون بحجیح و جوه در آنچه که بهتری و بهبود طبرمین  
 به ظهور میرسد از جانبین به عمل آید با وجود که این جانب مرد  
 سپاهی است لیکن بمقتضای خیرخواهی فیما بین ظاهر  
 نموده می شود چرا که دوستان و خواهان یک نامی است  
 و نیز اگر اینجانب در خدمت گزاری می و حکم برداری افتائے خود  
 مقصر باشد شایان نیست خولی و افزایش جاه و جلال افتائے  
 خود را بیشتر از هر چیز متصور دارد و از صداقت و صاف  
 دلی برائے راج و ریاست سامی آنچه حسن رآی ازین  
 طرف بوجه ظهور رسیده راستی و درستی آن ازین مرقوم  
 بر رآی گرامی هویدا خواهد شد و باین جانب واجب که به آن  
 مهربان اظهار نموده شود و هزار پنداره آن مهربان در پرگشت  
 سرکار اقبال پناه کمپنی انگریز دارد و گردید ویروز موصنعات  
 پرگنه ملسد و مهبوه و بار و دلی را تاخت و تاراج کردند - مهذا  
 ازین جانب به سواران خود حکم نمود که آنها را از تعلقه پرگشت

موجب از یاد عشق و اینها طوق کین خاطر دستدار  
از ۱۱۰۰ الفیله آید - زیاده ایام جمعیت و شصت روز بسیار

C. Morgan,

رقم ۳۴



هوالمی  
بتاریخ ۲۵ مارچ ۱۸۸۳ء

انشاء الله تعالیٰ برائے مطالعہ نانا صاحب مشفق  
مہربان توجہ پیرائے مخلصان بالاجی را و جنار دہن سلمہ اللہ  
بست و دوم ربیع الاول ۱۳۰۳ھ

نانا صاحب مشفق مہربان توجہ پیرائے مخلصان سلامت

بلکہ گذارش مراتب اشتیاق مواصلت کثیر المباحث کہ زیادہ  
از حوصلہ بیان است کثرت رائے مہر اسجلائے میگردد اند  
پیش ازین رقیہ بعد و علول مکاتیبہ شریفہ بہ این دوستدار لازم  
بود کہ بہ آن مہربان مراسلہ در پیچانہ و نگارش آرد - لیکن  
الحال از غایت خوشی مرقوم می سازد و مبارک باد شادی  
کنندہ الی را و صاحب پندت پردہ خان مادر و نر این

جن مرقوم قلم نمود سمت ترسیل یافته چنانچه در جواب  
 آن از طرف سامی به این مخطوبه و دوشده درینولا  
 نیز از طرف راه او مهربان مهادجی راه او سندھے خطے  
 موصول گشته که جمعیت انگریزی در ضلع بندر سورت  
 موجود است بروقت بکار مشورت عمده خواہا افتاد  
 ازین صوب در باب جواب آن و بعضی مراتب از  
 راه منصوبہ و مشورت بہ راه او سندھے قلمی نموده  
 انتظار جواب آن در میانست بعد وصول جواب  
 بہ آن مهربان اطلاع کردہ خواہد شد جهت ہنضت  
 فوج انگریزی انقضائے ایام باران در میان  
 است جواب ہم خواہد رسید بشفق من درین روز  
 از نوشتہ مستر اندرسین صاحب بہ دریافت رسیدہ  
 کہ مهادجی راه او سندھے خطے بنا بر فرستادن دستک  
 راہداری وغیرہ بآن صاحب ابلاغ داشتہ اند۔ الحال  
 ازین سبب متصدع می شود کہ درین وقت دستک راہداری  
 آن صاحب نزد دوستدار ار سال فرمایند بہ کوچ فوج  
 کہ بعد انقضائے بارش در پیش است عارضہ و تاخیر در میان  
 نخواہد ماند توقع کہ بہ ابلاغ گرامی نامجات معہ متردہ  
 حالات مزاج و لہجہ فرحناک می فرمودہ باشند کہ

توقع که آن مهربان نیز به ارتقام گلدسته محبت و وداد  
شاد کام و سرور میکرده باشند که المکتوب نعم البدل  
ملاقات است و باعث مزید یک جهتی ما می شود دیگر آنکه  
بنویسند و حارسان و جاسوسان و خدمتکاران سرکار  
که همراه بودند تا مقام مذکور همراه این جانب حاضر مانند  
از اینجا اشاره الیه را امر خاص کرده شد بخدمت خواهند رسید  
زیاده چه نگارش رسد.

D. WATHERSTON.

رقعه ۳۶

هوالغنی

۱۴۸۲

انا صاحب مشفق مهربان که مفرائے محبان سلامت  
بعد گذارش مراتب اشتیاق سامی سواصلت کثیر البرکت  
بنیم المسرت که زیاده از اندازه بیان است مکشوف برائے  
تلفظ اقمقنائے گردانیده می آید پیش ازین رقیه متضمن  
درخواست دشتک را بداری به مهر و دستخط پیشوا صاحب  
و به مهر و دستخط شریف و بعد اقمقنائے ایام بابرش کوچ  
بنمودن و دستدار معه فوج انگریزی از اینجا به طرف دریائے

## رقعه ۳۵

بستان پنج ، ارمیج ۱۴۶۲ هـ

سلامت

پندت صاحب بیار مهربان تو جفیرهای مخلصان  
بعد شرح شوق سامی مواصلت به مدعای پردازد از نزد  
آن مهربان رخصت شده امروز که تاریخ دوم شهر ربیع الثانی  
۱۴۶۲ هـ روز شنبه است به فضل الهی بخیریت و خوشی خاطر  
طی سافت نموده در بند ریونیلی رسیده شد و بهما وقت  
به سواری کشتی در بند ریونیلی رفتی به ملاقات جبرئیل گادر  
صاحب سر و ردل حاصل میکنی و خطوط آن مهربان  
ملاحظه کردیده در جواب آن شوق نامجات نویسنده  
روانه می نمایم و اظهار حسن خو بیایم و اتحاد آن معدن  
لطف که منظور خاطر است بوجه احسن و آئین خوب کرده  
خواهد شد - ان شاء الله تعالی امید قوی هست که آنچه  
اراده طرفین منظور است حسب المدعا به ظهور خواهد آمد  
و روز به روز بناء دوستی و اخلاص فیما بین استحکام  
و ترقی خواهد یافت دیگر آنکه چون همیشه ازین طرف ابواب  
رسل و رسائل متضمن احوالات مفصل مفتوح خواهد بود



نیز از کلوه توب گشته می شود و نواب شکسته فاش خورده  
اینقدر معلوم شد که در حضور معروض داشت و آئینه  
قدوی امیدوار حکم منتظر بستم بهر طور که حکم محالی صادر گردد  
بر طبق آن به عمل روم واجب بود معروض رسانید

### رقعه ۳۳

۱۴۸۱ هـ

به سامی مطالعه را و صاحب شفق مهربان مخلصان  
سکهارام پنڈت صاحب سلمه اللہ تعالی موصول بود  
روانه ۲۰ شهریور ۱۱۹۰ هـ  
بتایخ ۱۱۹۰ هـ رسید روز چهارشنبه

را و صاحب شفق مهربان مخلصان سلامت  
نواب عماد الدوله مستر هستن بهادر جلا و جنگ از بنگال  
به آن مهربان که خریطه فرستادند چنانچه به موجب ایمان  
نواب معزالیه بدست هر کاره فرستاده شد خواهد رسید  
زیاده جمعیت بار

و خبر جنگ انگریز که هر چند بسیار غالب آمد و سرداران عمده آن  
از انگریز برگشته شدند بعد از نوشتن عاریض حضور با سوالات  
مذکور تصدیق و تکذیب این خبر را نیز فدوی از جزال تحقیق کردم  
در جواب گفتند که هنوز نگشته شدن سرداران حیدر تحقیق خبر  
به ما نرسیده است و کاغذ نیامده است از اینجا معلوم  
شد که آن خبر تحقیق نیست هرگاه از لشکر حیدر نزد جزال  
کاغذ خواهد رسید دریافت نموده مفصل عرض والا خواهد داشت

رفوع ۳۳

تاریخ ۳۲ اکتبر ۱۸۵۶

مشرف

این پرچم نیز بحضور فیض گنجور جناب سر کمینت دایم اقبال  
پنجم شوال ۱۲۹۵ هجریه رسید

باز عرض حضور عالی آنکه

از راه خشکی خبر لشکر حیدر در کواچین رسیده است  
که ستره شتن گورندر کلکتی لشکر برائے کمک کرنیلکوس  
فرستاده و مابین حیدر و کرنیل مذکور جنگ عظیم می شود و  
پس نواب حیدر و دران جنگ گشته می شود و موسی لالی

این عرض را هم بجانب فیض آب معالی القاب سرکینت  
دام اقباله

روانه ۱۲ ررمضان روز یکشنبه وقت صبح

پنجم شوال ۱۱۹۵ هجری رسید

بانه معروض حضور آنکه بعد از نوشتن عرضی جزال از بنده  
گفتند که در حضور سرکینت اطلاع بدسید که اگر سرکار پیشوا  
از بادشاه ما آشتی فرمایند و اخراجات سولداد پرتکلیش  
از ضروریات مرحمت سازند و طلب استمداد نمایند هر آینه  
پادشاه ما اعانت خواهد نمود چون بنده سولالجواب ایسجا  
را تقویض نداشت جواب دادم که البته اگر دوستی و  
اخلاص پادشاه صاحب را منظور خواهد بود سرکار فیض  
آثار پیشوا هم دریگانگت و اتفاق قصور نخواهند فرمود  
لاکن بالفعل احتیاج استمداد سرکار و دولت الاقندار  
پیشوا نه دارند چه که اسحاق به سبب مناقشه انگریز حکم را و  
صاحب برجیج اعیان و انصار دکن بل در تمام بلاد کافذ  
شده است که از انگریز برگردند و قشون درین جا حاضر  
کردند و قشون منصور فرمایند که از اراده سرکینت است  
قشون در رکاب می تواند رسید ازین سبب حاجت به فوج  
دیگر نیست اکثر این سولالم جواب از فدوی با جزال میشود

یافته و قوت قدرتی هم رسانیده از چاشت خور می راد و با  
باطل به خود راه داده سخت آرا شده اند اگر چه  
دیگر اغماض چشم پوشی به عمل آید استیصال آنها مشکل  
خواهد شد امحال نقشه که تقریباً یافته بسیار موقع و بجا  
یعین حاصل که درین نقشه مستحوزه انشاء الله تعالی خاطر  
خواه نموده مخالفان به عرصه ظهور خواهند آمد بفضل پیش  
مناد خاطر مبارک بندگان حضرت را در همه حال متوجه احوال  
خیر مال و در ترقی و انتظام مهام سرکار پندت پردها  
که طرفین واحد است بران مصروف متصور گردد به هیچ  
وجه جدائی و مناسبت مانع نخواهد شد و مخلص خیر خواه سرکار  
پندت پردها نیست بعضی مراتب از جیواجی پندت  
گزارش نموده به اطلاع آن مهربان خواهند پرداخت  
مخلص را یکی از مخلصان خود تصور نموده از مسرت  
نامحبات یاد آور یها باید بود - زیاده چه بر طراز و  
ایام جمعیت و شادمانی بکام باد



رقعه ۲۳

۱۱۸۲

پندت صاحب مشفق مهربان مخلصان سلامت  
 مفاد و خدمت طراز منتظم اینک فیما بین بندگان  
 حضرت جناب عالی و پندت پردهان واحدیت با است  
 بوجهی جدائی و مفاسدت نیست و ازین ممر صلاح و مشورت  
 و عزیمت و تدبیر و احلا و در ملک دکن ریاست بندگانتجناب والا  
 و پندت پردهان هر دو عمده و مستتر با وجود این درین  
 زمان از گریزان دریا باش مرتکب گستاخیها شده ارادها  
 باطل در دل میدارند بندگان جناب والا نفقته مشورت  
 به تنبیه آنهان تجویز ساخته به آن صوبه ارشاد فرمودند  
 حسب الامر شادینض سواد از مودها جی بجهت و حیدر  
 علیخان اتفاق یکدیگر نموده در تنبیه مخالفان شرک شامل  
 گردانید در اندک ایام سرداران عاملیشان با فوج و سرانجام  
 در ضلع گجرات روانه خواهند شد و فوج بجهت مسطور  
 در نواح بنگاله نمود خواهد گشت و حیدر علیخان با جمیت  
 شایسته به سمت چنای پیش خواهد رفت موصول گشت  
 فرادان بهجت و شادمانی گردانید فی الواقع درین مدت  
 دکن سورگی جناب بندگانتحضرت و پندت پردهان  
 ریاست دیگر نیست خصما را از چند مدت شیوه رعیت  
 را از دست داده بوجوہات چند از چند لذت ملک کرد با

رفت دعویٰ مرتبت اعتقاد وستان سلمہ اللہ تعالیٰ  
درینو لای رسیدن افواہ و قوعات آن طرف بآن مہربان  
ترقیم ساختہ و اندر کوزات خود دران بابت لم بہر قدر اطلاع  
کہ رسیدہ بود مطلع نمود و نیز در مادہ قرار یکہ بہر اطلاع رسیدہ  
کہ فیما بین سردار ان فوج منبعی و آن مہربان تقریب یافتہ بوجہ  
صاف بآن مہربان اطلاع دادہ کہ قرار مذکور باطل و نامشروط  
محض است بعد ترسیل آن خط آن مہربان مد نقل قبول قرار  
مذکور وصول گشتہ از ملاحظہ آن و دریافت اینکہ سردار ان  
فوج منبعی عہد نامہ کہ باعث مضرت تمام حقوق کہ بنی و سبکی و  
بے حرمتی کلیہ نام انگریز بہ ظہور آوردند تعجب کماں عاید  
حال گشت ماسوائے آن استیجاب تمام تر راہ یافتہ کہ مہربان  
قرار نامہ از جانب شخصان بے اختیار قبول کردہ نوعی شروط  
در ان نویسانیدند کہ از قبول آن مردمان کہ نام انگریز  
بر خود گرفتہ باشند بے حرمتی و بے عزتی بر خود اختیار کردہ  
اند زیرا کہ بآن مہربان پوشیدہ بنود کہ سردار ان مذکور  
بلکہ گورنر و کونسل منبعی کہ آقاے انہا اندر هیچ اختیار

رقعہ ۲۹



۱۷۷۷ ع

بہطالہ ستا طرہ نانا صاحب شفق بسیار استظہار  
مخلصان بالاجی چندت صاحب سلیم اللہ تعالیٰ موصول ہا

نانا صاحب شفق بسیار مہربان استظہار مخلصان سلامت  
بعد اظہار تنکے موصلت وافر السرت کہ چون اشفاق گرامی  
بایان نہوار و مکشوف ضمیر شفقت تخییر گردانیدہ می آید الحمد للہ  
گردیش جملہ از کونسل اعظم کلکتہ رسید بطوریکہ در ایام  
سابق و نشین و یقین آن مشفق کردہ بود و کونسل موصوف  
حسب المدعا و خاطر خواہ آسما حسب قبول نمودند مخلص بطریق  
مژدہ رقیمہ الوداد و راہ زودی مرسل خدمت سراسر مسرت  
نمودہ انشاء اللہ تعالیٰ در عرصہ یک دورہ مفصل مرقوم  
خواہد ساخت یا آنکہ چون راو صاحب بسیار مہربان مخلصان  
مادہ ہور او آپا صاحب تشریف فرمائے این شہر خواہند شد  
بیشرح و بسط بالمشافہ گذارش خواہد کرد و زیادہ زیادہ  
است ایام ہیبت و شادمانی ملازم باد بر برب العباد

در آن مصروف باشد - چنانچه پیش ازین مشروط دوستی  
 دایمی کمپنی و قوم انگریز ترقیم یافته است در صورت عدم  
 قبول ایشان مالاچار گشته هر چه بنا بران بوقوع خواهد آمد  
 حرف به ما شوالیه بود لیکن مقین خاطر این جانب است  
 که آن مهربان نظر بر مناسبت و منصفی مشروط مطلوبه  
 نموده بخوشی خاطر قبول خواهند کرد و از کسر خلل گاه در صاحب  
 عهد نامه مشروط مسطور به عمل خواهند آورد هر آئینه این  
 معنی موجب تجدید و آراستگی در سخکامی دایمی دوستی و  
 اتحاد بینا بین پیشوا و کمپنی و قوم انگریز و باعث نیکامی  
 آن مهربان خواهد بود

زیاده چه بر طراز د



رفقہ

۱۸۸۰ء

بمطالعہ ساطعہ پندت صاحب مشفق مهربان مخلصان

سلیم اللہ تعالیٰ - موصول باد

روانہ ہشتم ربیع الاول ۱۲۹۴ھ

بتاریخ ۱۲ ربیع الاول ۱۲۹۴ھ



برائے ساختن قول قرار از رؤسائے ہندوستان نمیداشت  
چنانچہ اطلاع این معنی در وقت فرستادن کریل اپن صاحب  
علائقہ بران مہربان و حیزہ کار پیردازان داده شدہ  
والانہ در صورتیکہ گورنر و کونسل منبجی این قسم اختیار نمیداشتند  
فرستادن کریل مسطورہ بنا بر موقوفی قول قرار ساختہ آنہا  
از نگہداشتہ او و مقرر کردن عہد نامہ از طرف این سرکار  
کہ در تمامی مستلقات کمپنی در ہندوستان محض اختیار دین  
چنین باب میدارند احتیاجی و مناسب نبود و چنین صورت  
لازم و مناسب بود کہ قول قرار ساختہ آنہا بحال مستحکم  
باشند آتا در ماجرے حال ظاہر اسرار ان کہ نام خود  
بر کاغذ گذرا سیدہ ایشان بمقام تلکالونک بمندرج ساختہ  
اند اصلاً اختیار این معنی از گورنر و کونسل منبجی نمیداشتند  
درین صورت ہا قول قرار مذکور بہیچ وجہ لائق و مناسب  
منظور بمنی توانست شد و بالفعل بین جانب مکرر بقلیم می آرد  
کہ عہد نامہ مسطورہ بہیچ وجہ قبول نیست کہ در اصل باطل و  
نامنظور محض است و آن مہربان و دین معنی و لیل تکرار ندارد  
زیرا کہ با وصف تصدیق نامنظوری ہم چنین قول قرار بقبولیت  
آن مرتکب شدہ اند اظہار من الشکر است کہ خواہش اینجانب  
بمصلحت ہائے رؤسائے ہندوستان تا فایم بودن آنہا

مبتج می ساخته باشند  
زیاده چه بر طراز د

## رقعه ۲۸

شماره

خصوصیت دستگاه اخلاص انتباه لاله سیوک رام  
وکیل مورد الطاف مراحم و الاحسان باشند  
از پیشگاه حضور پرنور ایشان بنا بر استحکام بنیان  
محبت و صفای نردگور منرجزل عماد الدوله مستر استن جلال  
بجنگ بهادر و کونسل کلان بندر کلکته فرستاده شد  
باید که ایشان جمیع مراتب و مطالب به عنوان به همین  
ذین نشین بهادر معزز و کونسل کلان ساخته جواب سوال  
گذاشت بندر سالت در گهنا تهر او موافق حکمنامه در  
نمایند و ساخته و پرداخته ایشان در حضور منظور و مقبول  
خواهد شد بر طبق نوشته صدر درین باب ایشان را مختار  
نموده شد - تحریر فی التاریخ ۲۵ رذیحه سال ۱۲۹۱ هجری  
نقل از خط مختار نامه به مهر سرکینت پندت پروران بنام  
لاله سیوک رام - تحریر ۲۵ رذیحه

که بر بتعلقات کمپنی آنطرف هندوستان در پیش راند  
 به اطلاع دوستان رسیده درین صورت لازم و لابد  
 دانسته جماعت فوج ابد لشکر این سرکار جهت حفظ و  
 حراست بتعلقات مسطور فرستاده شده اند از آن جا  
 که شاید کوچ جماعت مرقوم از راه بعضی بتعلقات سرکار  
 مرسته می توانند افتاد لهذا متصدع می گردد که آن مهربان  
 نظر بر دوستی طرفین پرواسجات به عالمان خود برائے  
 عدم مزاحمت راه آنها و نیز جهت امداد و اعانت ضروری  
 روانه نمایند که جماعت مسطور بفراغت تمام به جائے مقصود  
 برسند ازینطرف به سردار جماعت مرقوم حکم تاکید بلیغ  
 رفته است که بهر صورت بنجی سلوک که لایق اتحاد و یکتای  
 ولی متحققه جانبین بوده باشد به عمل آورند و دستدار  
 مکرر متصدع می گردد که اراده مضبوط این سرکار همین است  
 که بلا تفاوت سر مو همان شروط قول و قرار مستحکم باشد  
 و ازین طرف هیچ نوع درکالی و استقلالی صلاحتی المقدور  
 قصور نخواهد رفت یقین که آن مشفق هم این سعی را  
 هم مرموز و منظور داشته به پاس آن مصروف خواهند  
 بود لازم اتحاد آن است که همواره جو یائے خیریت با  
 تصور نموده به ارسال نمایان بهجت علایق مسرود

تحقیقه سرکار است طرفین که از ان فوائد جانبین متصور  
 باشد بعید است یقین که این اشاره به تلافی نوعی حرکات  
 که از ان هیچ رخنه پیدا نه تواند شد یک نفی خواهد بود لازم  
 که این جانب خواهان اختیار اختیار تصور نموده از حالات  
 خیریت سرور می ساخته باشند زیاده چه بر طراز د -  
 مگر آنکه این جانب و صاحبان کونسل در تقدیم شرائط  
 عموم و قول قرار بلا استیفاء و تفاوت سر مومضبوط و مستقل  
 هستم لازم که از انطرف هم مد نظر این معنی توجه باشد  
 زیاده چه نگار د



چهارم

معه ۲

۱۴۴۴

بمطالعہ سا طوع مدار المہام صاحب بسیار مہربان  
 والا فطرت عالی مکان ذیشان تفقد فرمائے مخلصان  
 بالاجبی مدار المہام صاحب جناب و صحن سلمہ

بتاریخ ۸ رجبادی الثانی ۱۲۰۰

را کو صاحب مشفق بسیار مہربان مخلصان سلامت  
 چون درینو لاخبر مفصل و متواتر در ماده ارادت فائزہ

# رقعه ۲۶

۱۷۷۷هـ

رفت و عوالی مرتبت مهربان دوستان سلامت  
 و در قضا آن مهربان یکے متضمن خواہش تمام تر بہ اسخام  
 رسانیدن شد و ط قول و قرار و نالشات انگارہ بہ نام  
 گورنر و کونسل سبھی دوم مشتمل بر رسیدن سردار فرانسس  
 در پونہ و مراعات سلوک بہ او شان وصول نموده بمراتب  
 مستورہ چہ مطلع ساخت پیشتر ازین در خط موقوفہ ہفتم  
 شہر شعبان ۱۷۷۷ در ماہ یکے نالشات مرقومہ سلمت تحویہ  
 یافتہ گرانہ ان اردہ مستحکم این سرکار با استقلال  
 قول و قرار فیما بین ہلاسیب بتصریح و ریاضت می تواند شد  
 نمونہ اکثرہ ارقام آن ضرور منظرہ کردہ جواب این ہمہ  
 مراتب در خط مسطورہ حوالہ ساخت قبل ازین رسیدن  
 خط آن مهربان خبر رسیدن فرانسس در پونہ و دواو  
 بندر متصل مبنی بنام برودہ و جواب و سوال و قول و قرار  
 نمونہ بہ ایشان نزد این جانب رسیدہ و ازین معنی  
 تعجب تمام تر گشت زیرا کہ بہ آن مهربان ظاہر و ہمویدہ  
 خواہد بود کہ چنین حرکات از قول و قرار و دوستی مضبوط

و حصه ملک سریمیت دادا صاحب بر کرسی راج نشايند  
 هر چه بخوايند از ما بگيرند و ملک هم قریب این ضلع در حق تاده  
 جی سند به هر چه منظور دادا صاحب بشد به اتفاق راجه های  
 علمه می تواند شد و خصوصاً راجه بوندی و راجه جسونت سنگ  
 و غیره سرداران حاضر اند و بالفعل پیدایشان راجه را گوداس  
 همراه راجه رام سنگ است و قلعه کوپال نیز بدست ایشان  
 است و بالفعل هشت هزار سوار همراه دارند و اگر نخوايند  
 فوج کشیر جمع کند و مسلح های بسیار در خانه خود دارند  
 و اینقدر مستعد اند که اگر راجه رام سنگ و جناب عالی خط  
 هندی برائے دادا صاحب نوشته اند و فرموده اند که  
 از اینجا جواب فارسی باید نوشت که بدست دیگرے افتتاح  
 نشود و برائے همین هندی نوشته اند که دادا صاحب خود  
 ملاحظه فرمايند و پس آن مشفق برائے مقدمه سند نو  
 جناب عالی فرمودند که مرا نوشتن مناسب نیست - شما در  
 عرضي خود برائے دادا صاحب بنویسید چنانچه فیقر نوشته  
 است این را گذرانیده سوال جواب نموده جواب  
 رحمت فرمايند



عضی رسیدند ازین طرف نیز دو جوری پیش ازین روانه  
 شده و جوری حالاروانه است توقع که آنچه سستی در کار  
 سرکار باشد درینجند فرمایند که بوز کز سستی نشین این مقدمه  
 همه برائے صاحب است و کارے باید کرد که خطی از بابو  
 صاحب یا هر که درین ایام پیش باشد و مالک کار باشد  
 از او باید نویسایند که کار جاگیر بدون آمدن نورالدین حسین  
 خان صورت نخواهد گرفت ایشانرا زود نوشتند و درینصورت  
 آنچه قرار داد و نوشتند و خواند فیما بین بنده دسامی است  
 قایم خواهد ماند و اگر مقدم شخص ثالث در میان آمد برائے  
 ما خود بدی ندارد برائے اینکه هرگاه داخل سرکار چیزی شود  
 از هر جا که باشد مرا بر صورت نفع خواهد شد اما مقدمه  
 سامی کرد و آنجا مقرر کرده ایم بالکل صورت می پذیرد پس از  
 تسلی صاحب دانا و مهربان اند هر چه مناسب باشد به عمل آرند  
 و برائے سببیکه دادا صاحب نیز تاکید برائے من باید نوشت  
 که نه و دیفرستند - زیاده زیاده به بهما سکر او جی دلاله  
 فتح چند جی سلام

مکرر آنکه مقدمه راوت جونت سنگد و بهرو هم  
 بخد مت گفته شده بود درینولا ایشان هم خریطه برآید بابو  
 صاحب و سرکینت صاحب فرستاده اند و برائے ضلع

ازین طرف در نواح جهان بینی رسیده فساد و بربادی کرده  
 اند و این معنی را محافل بخدمت نواب صاحب وزیر الممالک  
 بهادر عرض نموده موقوف کرده اند و در دست شمول فرموده  
 سرور و مطلع گردانید چنانچه محافل حسب الترقیم آن صاحب  
 مشفق تقریب این معنی به عنوان شالسته نموده معلوم کرد  
 که فیما بین نواب صاحب وزیر الممالک بهادر و آن صاحب مشفق  
 از قدیم دوستی و یک جهت منوط و مربوط است و بالفعل هم  
 نواب صاحب وزیر الممالک موافقت و مراقتت مرکز میدارند  
 و شایسته تالی در میز لاکه بهار را به پر سوئم میز است که رسیدند  
 صورت تصفیه مرکب را و جویو به عمل خواهد آمد تا دست داد  
 مواصالت صورتی مترصد یاد فرمایید است  
 زیاده چو ایام به کام بار

حسین ۴۴  
 سید نورالدین

رقعه ۳۵

۱۴۴۶

بخدمت را و صاحب مهربان و دوستان متقی مزین را و دشمن  
 را و صاحب مهربان و دوستان سلامت  
 مهربانی نامیات محبوب جوری سرکار قاصدان انعامی سرور



بشارت الیہ گفتہ شود بنا بران بایو کامت را نزد آن  
 مہربان می فرستم ہرچہ کہ گفتن باشد بہ بشارت الیہ بگویند  
 می خواہم کہ مدام اخلاص و دوستیہا روز افزون شود  
 عیش و نشاط افزون باد  
 تحریر بست و یکم ماہ می ۱۷۷۶ انگریزی دوم شہر ربیع  
 الثانی ۱۱۹۰ ہجریہ

رقعہ ۲۴

جان برسٹو

تہانچ ۱۶ ماہ جولائی ۱۷۷۶ء

بگرامی مطالعہ راؤ صاحب مشفق مہربان قدردان  
 مخلصان سوالی مادھو راؤ پندت پردھان سری راجہ  
 رام پرتھی مکرم بندہ مادھو راؤ ہری پنت پردھان معز بہا  
 ۲۶ رجب ۱۱۹۰ ہجریہ

تعالی  
 راؤ صاحب مشفق مہربان قدردان مخلصان سلمہ اللہ  
 بعد آرزوئے موصلت کثیر الافادت مکشوف خاطر مہربانی  
 ذخایر بہار -

درینولا تاملت نامہ مستقمن اینکہ جماعہ نقل نویسایان وغیرہ

نوکر کهند او شان بغير خبر ما نزد او شان آمده باشند -  
 بيرون خواهند کرد آنها جنگي نيستند خدمتگاران ديگر  
 شاگرد پيشه يا شبنده ملاقات وقت ميموس کرده به او طمان  
 خود خواهند رفت مظنه از اين خبر در خاطر نه دارند نوشته  
 اند چهار آدم در شهر هستند از ان به مخلص اطلاع نيست  
 هرگز به آنها رضائي اين خبر نخواهد شد آن مهربان خاطر  
 نشان بدارند که ما و عمل ما زينه را قبول نخواهد نمود که آنها  
 در پناه ما و عمل ما اقامت دارند حکم حکم است که آنها در شهر  
 سکونت نه نمايند اگر مخفي خواهند آمد در در عمل معلوم خواهد شد  
 همان وقت آنها را بيرون خواهيم کرد خاطر جمع دارند در بين  
 خبر تفاوت نه خواهد شد بابت فيلان و شتران و اسبان  
 ديگر و داد صاحب نوشته بود ستر کام همي جواب  
 صاف اين معني به آن مهربان داده اند که اين مال خود  
 داد صاحب است و ما يان بدون حکم آگاهي خود مني نوانم  
 به آن مهربان بد هم هرگاه مرضي شما باشد در بين باب  
 به آقاي ما يان بنويسند بر ائس حواله نمودن هر کتاب امروز  
 چهار روز است که بر لکچو پندت آدم آن مهربان حکم نوشته  
 داده ايم يقين است تا اين وقت به شما خبر شده باشد شما  
 اطلاع داده اند که چند مذکور در قلم مني آيد آدم مستعد بفرستند

رقم ۲۳



تاریخ ۲۱ ر ماه منی ۱۴۴۶

بمطالعہ منہج صاحب مہربان دوستان عالی شان ہری  
پنت بلال سلمہ اللہ تعالیٰ در آید۔

بتاریخ دوم سید الاخر ۱۱۹

To. Hurry Phurkia,

عنایات الہی شامل حال صاحب مہربان دوستان عالی شان ہری  
بعد اظہار مراسم اخلاص مشہود ضمیر بنیر میگردد اند سفا و ضہ مودت  
طراز و حصول نمود مضمونش سیرایہ ایضاح یافت در روا بط  
دوستی کہ معرفت کارینیل اپن فیما بین آقاے م و سریمینت  
پنڈت پردھان مربوط شدہ از طرف ماتفاوت راہ نخواہد  
یافت حکم است و میخو اہم کہ اساس و ستیہا ہمیتہ مستحکم باشد  
اگر اول رقیہ قلمی میگردد بس خوش می شد اما دیروز اختیار  
تعلقہ سرداری گرفت کار بار بدست دوستدار نبود۔ آن  
مہربان نوشتہ بودہ کہ ہزار دو ہزار آدم دادا صاحب در  
شہر آمدہ این معنی کسے غلط بہ شما ظاہر ساختہ حکم محکم  
دادہ است کہ زیادہ از دو صد آدم پیش دادا صاحب نباشد  
و آن آدم آد میان جنبی نیستند۔ بعد از ان چندے آدم

آن مهربان بپایید مضمون اهملی معلوم شد مضمون خط آخری  
 که در باب پس دادن برگزینات امر فزین صبح وصول نمود بپای معلوم  
 هست چونکه ترجمه آن نشده اختیار سرداران که کار نیل این  
 را برپا نه فرستادند بپای معلوم هست شما و هر عالم اعتبار نمایند  
 که ما یک چیز نخواهیم کرد که سرکار اقبال پناه کوپینی که ما نوکری  
 او بشان میکنیم نقصان خواهد رسید حکم که ما متابعت او بشان  
 میکنیم او بشان خواهند کرد ما قبول ننمود بعل خواهیم آورد بصلح و  
 دوستی همیشه ما خوش هستیم و محنت می نمایم که این دو چیز  
 بعل آید خاطر آن مهربان جمع باشد که ما از حکم چند را بصاحب  
 دگوشن بندر مینوی اندک که هم تفاوت نخواهیم نمود آن مهربان خود  
 میدانند که بسیار سببها شما از مدت خواستند که با کار نیل کیش  
 اتفاق کرده همه کار بپذیر یا کردن ما بمشارء الیه ظاهر بکنند لذت  
 سبب قدری توقف در کار شما شد - لهذا سهو شما است  
 سخن انگریزان همیشه ثابت و در دوستی همواره قائم است  
 اما ایشان نوکر کسی نیستند بنا بر آن کسی جواب و سوال با ایشان  
 بر طبق آن که آقا بمر نوکر بکنند شما باید ما در هر وقت مستعد  
 که کار شما بازیم که شما خوش شوق شوید ایام انبساط دوام باد  
 تخمیر دوازدهم ماه سی و شش انگریزی - بست و سویم  
 شهر ربیع الاول ۱۱۹۰ هجری

مجزا حدیث همگی نه شوند بنا بران ایشان در تمامی  
شکر خود تاکید مؤکد سازند که شکریان ایشان مردمان  
آینده باور و نده با سرکار سری مشیت پیشوا صاحب مابه  
ایلیج وجه ممانعت و مزاحمت نه رسانیده مجوز اذیت نخواهند  
شد اگر ارجیان بر خلاف این معنی بعمل آید دانسته خواهد شد  
که ایشان بر خلاف قرار نموده و برقرار داد می نمایند  
زیاده ازین زیاده است

رقع ۲۲  
هوالمغز  
تاریخ ۱۲ اردیبهشت ۱۲۸۶  
کامربیت

بمطالع منجه صاحب مهربان و دوستان عالیشان هری  
سنت بلائ سلم الله تعالی که موصولی  
بتاریخ ۲۵ بهشت و پنج شریع الاول رسیده

عنایات الهی شامل حال صاحب مهربان و دوستان عالی  
شان باد -  
بعد از ظاهر مراسم اخلاص مشهور و منیر میگرداند چند خطوط

خواهش خاطر ما چنین که صلح و رین ضلع باشد بعنوانیک  
لازم و واجب است  
زیاده چه ازین تشریح و هر



رقع ۲۱

تاریخ ۲۲ / اپریل ۱۳۰۶

انشاء الله المستعان بطلالعه ساطعه مهربان اعتضاد  
دوستان هر چه اینست بلال حیو نسیم الله تعالی

روانه سوم صفر سال ۱۳۰۶ بوقت صبح ششم صفر رسید

مهربان اعتضاد دوستان سلامت

امروز حکمنا از جزای صاحب و کونسلا داران مبنی بر عقد نامه  
قرار داد بنام اینجانب رسید مضامین آن بخیریت و کرمیت  
پیشوا صاحب نظام کرده خواهد شد تا رسیدن خط اینجانب  
بنام آن مهربان ایشان از اینجا کوچ نکنند و از کس عبور  
نمایند در عقد نامه مرقوم است که احدی از لشکر طرفین

سلام الله تعالی - روانه تاریخ ۲۸ محرم الحرام ۱۱۹۰ هجری  
روز شنبه ۵ صفر المظفر ۱۱۹۰ هجری رسید

مهربان اعتقاد دوستان سلامت

متواتر اسلالت و دت آیات یکے مرقوم بست و دوم  
و ثانی محرر بست و چهارم محرم الحرام اول به بست و هفتم  
و دوم به بست و هشتم شهر مذکور وصول نموده و مضامین  
مندرجه جیل اطلاع دست داد مهربان پیش ازین متضمن این  
معنی هرگاه که مرسله اولین ایشان وصول نمود از آن باز دو  
قطعه رقیمة الوداد مشعر در جواب آن ابلاغ یافته یقین که  
بطلان ایشان در آمده باشد هر آنچه که حقیقت و کیفیت  
اینهاست مبداءم در آن مرقوم است و تالی تحریر اینجانب  
به اینچ حکم مبنی مشعر صلح نرسیده و اینجانب مبداءم  
که سرخی منت منت پند پردهان پیشوا صاحب دام اقباله  
به این امور هرگز پذیرا نخواهند کرد و میرایشان چنین لازم  
است که بعمل می آرند خوب هر آنچه که بروقت بعمل آمد نیست  
بنظر خواهد درآمد مرقوم بود که ریاض و دت و ولا سرسبز  
و شاداب باشد اعتقاد و هرگاه که تخمین پاشیده باشند  
پس بار چگونه خواهد آورد بلکه امکان بار آمدن نیست و

خیر اندیشان دور و حضور آن عالی دودمان مبارک  
 همایون ساخته مسند دولت و اقبال فراوان سال  
 بوجود فیض آموذ متجلی دارد - ترقب که بصدور عنایت  
 نامحاط محبت سمات منبسط و مشمول مهربانیها بوده باشد  
 آفتاب جاه و جلال از مطلع دولت و اجلال و ام طالع  
 و لامع باد تحریر است و چهارم ماه اکس ۱۷۷۵ انگلیزی  
 ۱۵ ر شهر جمادی الثانی ۱۱۸۸ هجری  
 —————

رفعه ۱۹

۱۷۷۵ ه ۶

رفت و عوالی مراتب مهربان دوستان سلامت  
 چون یقین بخاطر اینجانب است که مختارے کلی و حکومت  
 سرکار مرسته در دست آن مهربان است لهذا لازم  
 و مناسب میدانم حالا تیکه قیامین سرکار ایشان  
 و کمپنی انگلیز در منبعی بوقوع آمده درین باره مهربان  
 بنویسد از روی خطوط گورنر و کونسل آنجا بدریافت  
 در آمد که آنها به رفاقت جنگ و جدل بار گهنا تنه را و



رقعہ ۱۵

روبرت کامپب

بتایخ ۲۴ راکست ۱۸۷۷ء

از نظر فیض منظر رفیع اللہ رحمت عظیم المنزلت ذوی  
 القدر والا نشان بلند مکان ماحور او و نراین پیشوا  
 ادام اللہ اقبال بگردد  
 عظیم المنزلت والا نشان بلند مکان ادام اللہ تعالیٰ اقبال  
 زمینت بخش مسند ایالت و نامداری زیب اقراے چار  
 بالش حشمت و گامگاری رفیع الدرجت ذوی القدر  
 بعد اہدائے ہدیہ دعا و اخلاص و استخاف تحف محبت و ثنا  
 مہرین رائے عالم آرائے بیضا ضیاء میدارد و عنایت  
 نامہ نامی مشعر عطاءے خلعت فاخرہ مدارج پیشوالی از  
 جناب دولت مآب مہاراجہ عالی درجہ بہ آن زیب  
 افزائی و سادہ ایالت و اشتغال آن رفیع الدرجت  
 بہ تنظیم مہمات مالی و ملکی و حصول مکرمات فرمودہ ہمسروہ  
 و مشکور گردانید بعد تقدیم حرام تہنیت و مبارک باد  
 از حضرت و باب علی الاطلاق مستدعی کہ او سبحانہ  
 جاشانہ این لطیفہ بہ آن والا نشان و جمیع مخلصان و

منخوا اہد نمود و مترصد کہ ایشان درین عہد بسر داران متعلقہ  
 خود برائے موقوفی جنگ و جدل از فوج کمپنی انگریز بتاکیدات  
 تمام خواہند نوشت کہ موجب مزاحم و متعوض صلح و مصالحت  
 بوقوع نیاید اینرا تب مخلص برائے بہ نتیجہ آراء استنصاح و  
 دوستی از قوم مرہٹہ و قیام و استحکام خوئی بہ ہودی معاملات  
 کمپنی انگریز کہ سپرد اینجانب است بقلم آمد از آوازہ و اناسے  
 و قیافہ و ہوشیار می آن مہربان کہ از ہر طرف بگوش اینجانب  
 مہرہ اعتما و کئی برایشان می دارم کہ برائے وقوع اسمعیلی  
 رفیق و ساعی بودہ حتی المقدور قاصر نہ خواہند گشت کہ بر  
 تقدیر مطابق ارادات و مہرہ ات یکدیگر بہ ظہور نیاید قصور  
 و قباحات این معنی بہ اینجانب و ایشان منخوا اہد شد کہ  
 ۹. J. M. زیادہ چہ بر طرف از دے



رقعہ ۲۰

بتاریخ ۱۹ راج ۱۲۷۷

انشاء اللہ العزیز بمطالعہ مہربان و دوستان ہری پنت بڈال

شریک شده فوج کثیر برائے انجام و انصرام و قیام  
 پیشوائے راؤ مذکور که مرکوز و مطلوب او شلست  
 روانه ساخته اند از اینجا که این معنی برخلاف حکماء کمپنی که  
 در اخراج سبقت محارب و خاشها از سرداران هندوستان  
 بجمیع متعلقان بتاکید تمام صدور یافته و نیز بر عکس احکام  
 ولی نعمت مایادشاه انگریزے که در ساختن قول و قرار  
 یا شروع مجادله بے صوابدید و اجازت گورنر جنرل و  
 کونسل بنگالہ پناہی و کماہی بجمیع کارپردازان کمپنی در  
 مکانات هندوستان شرف لغاذا یافته منظور است  
 لہذا این جانب و کونسل اینجا حکم بہ گورنر و کونسل مبنی فرستاده  
 شدہ کہ فوجیکہ برائے امداد رگھوناتھ راؤ فرستاده اند باز  
 طلبند و از دیگر حرکات جنگ باکسے سرداران قوم مرہٹہ  
 مگرد جلے کہ ضرورتی کہ بحفاظت خود با پیاید احترام نمایند  
 این جانب ارادہ میدارد کہ شخصے معتمد و لایق و فہمیدہ بپوئے  
 کہ دارالحکومت سرکار پیشوائے و نزدیک از مبنی است  
 برائے سوال و جواب سبب خاش فیما بین سرکار مرہٹہ  
 و سرداران مبنی و استحکام شروط مصاحبہ و مضبوطی دوستی  
 دایمی فیما بین بفرسند لیکن تا رسیدن جواب رقیمہ ہذا در وقت  
 مرکوزات آن مہربان در روانہ ساختن آنکس موقوف

خیریت و جمعیت خود مسدود نگردد دیده در اخلاص نامه که مخلص  
 در تاریخ پنجم ماه جنوری ۱۲۷۱ مطابق بیست و دوم رمضان  
 المبارک ۱۲۷۱ هجری بنام آن صاحب نگارش نموده بود ارقام  
 رفته بود که یکدفعه از وکیل آن صاحب یعنی مادهور او سد اشو جویو  
 ملاقات کرده شد و اسحال بقلم اتحاد رقم می در آمد که دست  
 طرفین آن صاحب و مخلص که هست یعنی نواب و اراجاه بهادر  
 از بعضی مراتب که از وقتیکه مادهور او معزالیه در بنجار سیده ظاهر  
 کرده اند مفصل با مخلص ظاهر نمودند - چنانچه درین باب آنچه  
 نوشتن بود به ولایت نوشته شد و در عرصه قلیل امید رسیدن  
 چهار ات با فوج سنگین از انجام است دیگر مراتب اتحاد بر نوشته  
 دوست طرفین مذکور گذاشته فقط همین درخواست دارد  
 که آن صاحب توجه نموده پیوسته از ارسال خلاص نامجات  
 متضمن خیریت و عافیت مسرور حال و فارغ البال بیساخته  
 باشند

زیاده چه بر طراز دایام دولت و کامرانی بر تزیاید باد بر العباد

نامحبات متضمن خیریت و عافیت سامی سرور احوال  
 در فارغ البال باید فرمود - زیاده چه بر طراز د -  
 ایام بکام محبان باد

J. D. M. P. ۹



رقعه ۱۵  
 بتایخ ۴ رگست ۱۴۴۲ هـ

بگرا بمحمدت به او صاحب قدردان فیض سان امیدگاه مخلصان  
 منبع الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان و آفاق  
 ماحور او صاحب سلمه الله تعالی - فاینبار  
 بتایخ ششم جماد الاول ۱۴۴۲ هـ ششم رگست ۱۴۴۲ هـ

به او صاحب قدردان فیض سان امیدگاه مخلصان منبع  
 الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان و آفاق سلمه الله تعالی  
 بعد تمهید قواعد اختصاص به آرزوی دریافت خدمت دایم  
 المست مکشوف ضمیر نیر خورشید نظیر میگرداند احوال مدت مدید  
 شد که مخلص از وصول هیچ اخلاصنامه از طرف آن صاحب متضمن

ایام دوستی و جمعیت دائمی باد



رقعه ۱

بتاریخ ۱۳۰۰ اسرار اکوئیر ۱۳۰۰

راؤ صاحب پنڈت پیر دھان مهربان قدر دان فیقر سان  
امید گاه نیاز مند ان منبع الاحسان مجمع الابتان مکارم اخلاق  
محسن آفاق سلب الله تعالی

بعد تمهید قواعد اخلاص و آرزوئی دریافت خدمت  
در ایام مسرت مکتوف خمیر نیز خورشید نیز میگرداند - بتاریخ هفتم  
ماه اکتوبر ۱۳۰۰ مع مطابق ببت و نهم ماه رجب ۱۳۰۰ هجری  
اخلاص نام اخلاص ختامه متضمن خبر وفات یافتن نار این  
راؤ از دست بعضی مردم بار وصول گردید چنانچه تفکر اینکه  
از باعث این حادثه بظهور رسیده آن قدر بود که اگر مصیبت  
این نوید مسرت جاوید عزم جانشینی آن مکارم اخلاق  
نمی رسید موجب تاب آوری نمی شد چنانچه هر آن در انتظار  
بوقوع رسیدن مرده مذکور می باشند منظر بر این معنی آن  
مکارم اخلاق توجه فرموده هر قدر که زود می تواند شد از  
مرده مذکور اطلاع بخشند که موجب مسرت و انبساط خواهد شد  
ایام دوستی و جمعیت دائمی باد

رقم ۱۶



بتاریخ ۲۲ فروردی ۱۳۴۲

بگرمی خدمت را و صاحب قدردان فیض رسان امیدگاه مخلصان  
 منبع الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان آفاق ناراین اوصاف  
 سلمه فایز یکتا

را و صاحب قدردان فیض رسان امیدگاه مخلصان منبع  
 الجود والاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن زمان آفاق سلمه الله تعالی

بعد تمهید قواعد اختصاص و آرزوئی دریافت خدمت دایم  
 المست مکشوف ضمیر پیشه خورشید نظیر میگردانند نظر بر استحکام دوستی  
 که فیما بین اهل کوپینی و آنصاحب منوط و مربوط است. مخلص  
 کیفیت گورندور مسترد و پیری که عازم ولایت گردیده و اینکه  
 مخلص جانشین گورندور مذکور در گورندوری امور است اینضلع  
 ما مورد شده است مرقوم ساختن مناسب میداند چنانچه  
 سعی دلی و دایمی مخلص برائے اجرا و استحکام دوستی که فیما  
 بین آنصاحب و کوپینی و فیما بین آنصاحب و لواب والا جاه  
 بهادر منوط و مربوط است مصروف خواهد شد زیاده چه بر طراز د-

محسن آفاق مادهور او صاحب سلمه الله تعالى موصول بار  
 بست و ششم ماه ربیع الثانی ۸۵۷ هجری مطابق ۲۸ جولای ۱۴۵۷ م  
 را او صاحب پندت پردهان قدردان فیضسان اسیدگاه  
 نیازمندان منبع الاحسان مجمع الامتنان مکارم اخلاق محسن آفاق  
 سلمه الله تعالى

بعد تمهید قواعد اخلاص و آرزو در یافت خدمت دایم المست  
 مکشوف ضمیر بنیر خورشید نظیر میگردد - اخلاص نامه اتحاد شناسه  
 متضمن فحشیکه سر داران عظیم الشان آنمهربان بر قوم روحیه  
 در افضل عسکر مال یافته اند و حصول گردید موجب کمال مسرت  
 و راحت گردید حق سبحانه تعالی جمیع دوستان را ازین نوید  
 مسرت جاوید خوش و خورم گرداناد خوشیکه از سبب اینجمنی  
 بمخلص حاصل گردید احتیاج ارقام ندارد و چرا که درستی آن  
 صاحب و مخلص که هست از طرفین مستحکم است و از طرفین  
 چنان قسم است که بطور اعلی ترین رونق کارهای یک دیگر  
 گویند رونق کارهای خود از جانبین تصور کرده می شود پس  
 نظر بر این معنی کثرت و افزونی خوشیها که بمخلص رسیده  
 است هیچ زبان را قدرت نیست که بیان آن بکند از د  
 حال خوشی خویش دریافت خواهند فرمود - چنانچه دریافت  
 آن بران گذشته شد استعداء مخلص اینکه همیشه از وصول اخلاص



بہای صاحب مشفق من سلامت

امروز از خدمت شریف مرخص شده قریب ۹ شام  
در مقام انبندگری رسیده آنچه اندازالمهام جواب بابت  
تقرر مکان رسیده بود به نواب احتشام الدولہ بہادر گفتہ  
بنابران نواب صاحب موصوف مخصوص برائے این مقدمہ خط  
بخدمت ثانا صاحب و آن صاحب نوشتہ مقرر نمودہ بودند  
و بہ سبب عدم مکان بسیار در تشکر اند درین اثناء خط جنرال  
صاحب خداوند از بمبئی بنام سرکینت رسیده ملفوف خط  
خود نمودہ ارسال شدہ این را باید کردا نید و جواب بابت  
مکان ضرور باید گرفت زیادہ فریت ہا یاد کہ  
چھٹی باجی با ملفوف است



رقعہ ۱۱



تاریخ ۲۸ جولائی ۱۲۷۶ھ

بگرامی خدمت را و صاحب پنڈت پردھان قدردان فیفرسان  
امیدگاہ نیازمندان منبع الاحسان مجمع الامتتان مکارم اخلاق

اینجا گذاشته بطرف هندویت راجه بندی که خدا شریف بردند  
 و بسیار خسار را و پریشانی جناب عالی درین توقع کشیدند و این  
 مقدمه تا حال درست نیست امید که تاکید نامه حات منام بالا  
 جیو پیڈٹ و خط شریف بنام و تیساجی پیمنڈٹ و تاکید  
 نامه بنام مکاسه دار جهانسی و رنگره او پوار ضرور باید فرستاد  
 که مکان اشتغال در مسانیده اند و نه شود که با وجود آمدن جناب عالی  
 سبک شود و شرم رده خود را بایک کرد - زیاده - نه یاده



حشیشین محرم  
 سید نور الدین

۱۴۱۷

رقعہ

محفوظ اللہ  
 خان بہادر

مشفق مہربان ... .. سلمہ اللہ تعالیٰ

راؤ صاحب مشفق مہربان سلامت

از روزی که از ان مشفق اتفاق رحمت افتاد و عازم  
 این طرف شده ایم یکے آن دیکے لمحہ از یاد شریف غافل  
 نیستم درینو لا جناب عالی متعالی لا کہ سکر ام را بجز بودن آنجا  
 روانہ فرموده اند نزد آن مشفق ہم حاضر خواہد ماند آن مشفق

این سال در سرکار رسید غرضیکه هیچ صورت کار مانا حال  
نیست و تعجب است که خود بدولت مکرر فرمودند سرکینت  
صاحب بچه دادند و اینقدر کار سهل برائے هیچ شخصی که در  
تمام هندوستان مشهور شد که نواب وزیر دارا کو صاحب  
مکان دولک روپیه توافع کردند و آخرش هیچ اندامیتی  
قرار یافت که بعدیکه آنکه موسم برشکال میرود - جناب عالی  
خود مع قبایل شریف می فرمایند هر چه خواهد شد رو برو  
خواهد شد درک نام پرگنه از اینجا نوشته می آید در پرگنه  
مذکور می نشینند بیشتر هر چه مزاج مبارک باشد  
زیاده زیاده -

سید نور الدین حسین  
۱۱۸۹

رتبه ۱۰

۱۱۸۹

بخدمت شریف نانا صاحب مشفق مهربان قدردان کرم فرمائی  
نیازمندان -

نانا صاحب مشفق قدردان مهربان نیازمندان سلامت  
بعد از اظهار مراتب نیازمندی مشهور در اے نورشید چیر باد که سابق  
تمام کیفیت پرگنه کلسرا و رفتن خود و سوا بس او و عدم حصول  
مدعا بخدمت شریف مفصل نگارش نموده بود و ریو لا جناب عالی  
خود اینجا یعنی در ساکی تشریف فرمودند و سوال و جواب اینجا  
بدستور است لهذا بنده - راهمراه صاحبزاده قبایل سرکار و سوا بس او

شفیق مهربان قدردان نیازمندان بابو سکھارام صاحب  
 سلمه اللہ تعالیٰ بگذرد کہ

را و صاحب مشفق مهربان قدردان نیازمندان سلامت  
 شفقت ہمسے آن قدردان کہ بحال این مخلصان مبذول است  
 محتاج تقریر و تحرییر نیست و ہمیں قسم این نیازمندان ہم در  
 خدمت شریف خلوص اتحاد داریم و تادم است خواهد ماند و  
 یو کامیوگا رو بہ ترقی خواهد آورد و ہر جا کہ ہمارا از عنایت نامحبات  
 یاد شود میفرمودہ باشند کہ باعث کمال خوشحالی این نیازمندان  
 خواهد شد و رہنمویا بند اخبار از شاہنچہا آن آباد زندہ بود مصحوب  
 معتمدان بخدمت از سالیانہ آن قدردان ملاحظہ فرمودہ از نظر  
 سری منت پیر و خانصاحب مظلمہ اللہ گذر آئیدہ - جناب عالی محض بر  
 توقع فرمودہ شریف روانہ آن بخدمت شدہ اند شرم داشتہ بذات  
 شریف است - زیادہ چہ کہ

۱۷۷۱

حسین علی  
 سید نور الدین

رقعہ سلا

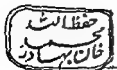
بظاہر بہا یصاحب مشفق مہربان پندت جیو سلمہ اللہ  
 تعالیٰ در آید

که از دل مصروف دولت خواهی جناب عالی اند برآی هر  
امرے که در خدمت شریف ظاهر نماید توجه خواهند فرمود  
و آنرا سرانجام بعنوان خوب خواهند داد و مخلصان را  
فراموش نفرموده همواره از محبت ناهیات یاد فرما  
باشند - بزایده -

مگر آنکه بند اخبار شاهجهان آباد و غیره از جے پور  
آمده بود فرستاده شده ملاحظه خواهند نمود بلکه مطلب  
آن در خدمت سرکینت پندت پردھان صاحب مد ظلہ  
و بایو صاحب ظاهر خواهد فرمود و برائے امورات جناب عالی  
مقید و سرگرم باید بود که آنصواب رو بروی این مخلصان  
بہ زبان خود گفته اند کہ من از دل میخواهم کہ کار جناب عالی  
کمرسی نشین شود و برگفته خود قائم باید بود - بزایده چه

۱۶۱۶

رقعہ ۱۲



رازد و باید فرستاد که هر مقدمات ملاقات را فیصل کرده بروند

رقع ۴  
 حسین محی  
 سید نورالدین  
 سال ۱۰۰۶

شفقت را و صاحب قدر افزای مخلصان

بابو سکھار ام صاحب

را و صاحب قدر افزای مخلصان سلامت

بعد از عرض نیاز معروض را ای شفقت پرور می گردانند  
 که بموجب ارشاد فقیر من و سوا اس را و در شکر انبیا جوهر سید  
 و حصول ملاقات نموده در مقدمه جاگیر سرکار جناب عالی اسناد  
 حواله کردن بانی احوالات گذارش شفقت نوع امروزه فردا  
 تا به شرملا آورده اند و صاف میگویند که مکان دولک  
 رویه وصولی بشما نخواهد شد و دولک رویه نخواه است - در  
 نخواه چهارم حصه وصول میشود و سه بندی ذمه خود در بین  
 صورت جواب صاف است و فرمودند که اگر بابو صاحب نام  
 برگشته شمارا در آنجا داخل سند کرده می دادند قضیه خوب فیصل  
 می یافت حال آنکه سال آئنده به شما مکان خواهد شد و مبلغ

سردار ان خرننگ که جناب عالی نوشته اند و برائے دادا صاحب  
هم خواهد رسید در مقدمه سند اینقدر در رنگ جبراست  
از دادا صاحب خود جناب عالی توقعات بسیار دارند جواب  
خطوط نزد باید فرستاد اندیشه فرنگی هم درین خطوط قلمی  
است موقوف عرضی نموده است بخدمت دادا صاحب عرض  
این مقدمه مفصل باید گنجانید و سند جاگیر حاصل باید وصول  
درین بابها تا کجا تاکید نوشته اند از راه هم تاکید معلوم  
خاطر خواهد شد اگر در خانه کسی است یک حرف بپرسد

رقعه ۸

سید حسین الدین

۱۷۷۱

بخدمت راد صاحب مهربان نزلین راد جوی

راد صاحب مهربان سلامت

فردیکه دیروز بخدمت فرستاده شد هنوز او را قرار  
نخواهند داد که جناب عالی سوائی اسمهای صاحبزاده  
و برادران موقوف فرموده اند بگردسته اسم که برائے  
آنها در اینجا خواهند فرستاد و بجا سکر راد و فتح چند جو

رازدود باید فرستاد که هر مقدمات ملاقات را فیصل کرده برونند

رقعه ۴  
 حسین محی  
 سید نورالدین  
 ۱۴۱۱ هـ

شفقت را و صاحب قدر افزای مخلصان

بابو سکھار رام صاحب

را و صاحب قدر افزای مخلصان سلامت

بعد از عرض بنیاد مروض را به شفقت پیرای می گردانند  
 که بموجب ارشاد فقیر مع و سوا اس را و در شکر آغا جیو رسید  
 و حصول ملاقات نموده در مقدمه جاگیر سرکار جناب عالی اسناد  
 حواله کردن بانی احوالات گذارش رفت نوع امروز فردا  
 تا چه منزله آورده اند و صاف میگویند که مکان دولک  
 روپی و صولی بشما تنخواه شد و دولک روپی تنخواه است - در  
 تنخواه چهارم حصه وصول میشود و سه بندی ذمه خود در بین  
 صورت جواب صاف است و فرمودند که اگر بابو صاحب نام  
 برگشته شمارا در آنجا داخل سند کرده می دادند قضیه خوب فیصل  
 می یافت حالا از سال آئنده به شما مکان خواهد شد و مبلغ



سرداران فرنگ که جناب عالی نوشته اند و میرا داد صاحب  
هم خواهد رسید در مقدمه سند اینقدر در رنگ جبر است  
از داد صاحب خود جناب عالی توقعات بسیار دارند جواب  
خطوط زود باید فرستاد اندیشه فرنگی هم درین خطوط قلمی  
است موقوف عرضی نموده است بخدمت داد صاحب عرض  
این مقدمه مفصل باید کنایه و سند جاگیر حاصل باید وصول  
درین بابها تاکید نکند نوشته اند از راه هم تاکید معلوم  
فاطر خواهد شد اگر در خانه کسی است یک حرف بفرستد

رقعه

حاکم الدین  
سید حسین

سال ۱۷۷۷

بخدمت را و صاحب مهربان نرین را و جوی

را و صاحب مهربان سلامت

فردیکه دیروز بخدمت فرستاده شد هنوز او را قرار  
نخواهند داد که جناب عالی سوائی اسمهای را صاحبزاده  
و برادران موقوف فرموده اند مگر دو سه اسم که میرا  
آنها را اینجا خواهند فرستاده بجا کسر را و دفع چند جو

را و صاحب مهربان سلامت بعد اظهار مراتب محبت  
 و اتحاد که حدی ندارد مکشوف خاطر سامی باد که از وقت مرزیت  
 و کسین یک خط سامی در اینجا رسید و سه جوری سرکار آتخا رفتم  
 پیچ معلوم نیست که کار سرکار چه عنوانست و صاحب خطوط خود را  
 خود البته موقوف بر جواب بداشته نزد درو میفرستاده باشند  
 که موجب اطمینانها باشد درینولا حقیقت هندوستان از  
 خارج هم سمع شریف رسیده باشد که تمام ملک متصرف پیشوا  
 صاحب شجاع الدوله و غیره مردم متصرف شدند و سال آئنده  
 تدارک این امر مشکل خواهد شود مقدمه فرنگی بسیار خوبست  
 که زور هم دارد و شجاع الدوله و بادشاه هر دو تابع او هستند  
 از جناب عالی نور کلف حاجی محمد خان آسناد درست شده اند  
 چنانچه عوفی محمد خان که در حضور نوشته و خط حاجی محمد خان که  
 به برادر خود نوشته مفصل مطالعه داد و صاحب بایدکنانید  
 این نامه برای بنده است هندوستان بسیار خوب و  
 عجیبست و بادشاه زاده در میان سلاطین یکی بسیار  
 خوب است و بر سلطنت او فرنگی و غیره هم حاضر اند چنانچه  
 به او هم نوشت خوانند و این مقدمه را ذهن نشین داد  
 صاحب بایدکنانید و جواب درین ماده داد و صاحب متهمی  
 نویسند که لایق بدیدن سردار ان فرنگ باشد و ثعالب خط

عظیم المنزلت - بعد ازیں سے ہدیہ اخلاص و دعا، دستخاف  
تحت محمدت و شامہ بن رائے عالم آرائے بیضا  
ضیاء میدارد از مطالعہ سامی ملاطفت کہ بر چند روز  
وصول مکرمت فرمودہ دیگر کہان دالاشان اطلاع  
شدہ کہ برائے کار آن بلند مکان کرنا مقصدی  
اینجا است جواب سوال مخلص کردہ اما مخلص اند  
جواب سوال کردن مقصر نماندہ الحال معلوم شد کہ نسبت از محمول  
بقایا سے آن دالاشان بیشتر است چنانچہ بمقتضای اظہار  
میکنند کہ این مقدمہ را انفصال نمایند و تصور دارد کہ خوب  
و چہ فیصل می سازند بہ مقتضای دوستی عمل جانبین مدعی  
از سر انجام نمودن کار آن دالاشان مسرور است آفتاب  
عراقبال در آمد در خشان باد - تحریر بہت و ششم ماہ می ۱۲۸۵  
انگریزی - ہشتم شہر صفہ ۱۲۸۵ ہجری

D. Draper,

رقعہ  
۱۲۸۵

بہ راؤ صاحب بھاسکر راؤ جی سلام  
بہ لالہ فتح چند جی سلام - راؤ صاحب مہاشی مرہٹن راؤ جیو

و ماه رمضان تا قلیل ایام اظهار کونزات طرفین :-  
 تفصیل موقوف کرده شد اما مجروریکه ایام عید بائے مذکور  
 منقضی گردد که در اندک ایام میشود این جانب انتظار دارد  
 که باز از ملاقات مهربان دوستان مادھور او سد کشید  
 مذکور که مرد سنجیده و دانا اند مسرور خواهد گردید و درین  
 اثناء برائے یقین ساختن آن مهربان باز آرزو و خواهش  
 اہل کمینہ جهت تزیید دوستی و صلح با ہر یک کس و ازین  
 باعث خصوصاً با نہ صاحب مهربان کہ دوست قدیم و صمیم  
 کو پیشانی اند این اخلاص نامہ مخلص مرقوم ساخته است کہ  
 زیادہ چہ بر طرف آرزو ایام مسرت و شادمانی روز بروز  
 افزون باد

J.D.M.P. ۶

رقعہ

دو بڑی  
 جو ساس اسکور  
 گورنر در ہندو  
 جینا پٹن نشہ ۶۴  
 تاریخ ۶ مارچ ۱۸۷۴ء

والا شان بلند مکان ادا ام اللہ تعالیٰ اقبالہ  
 نہ نیت بخش مسند ایالت و نامداری زریب افزائے  
 چار بال شجاعت و کامگاری رفیع الدرجت ذوی القدر

محسن آفاق مآدهورا و صاحب سلمه الله تعالى وصول باد

تاریخ ۲۲ رمضان ۱۴۲۷ هـ

پنجم جنوری ۱۴۴۶ هـ

را و صاحب پنڈت پردھان قدردان فیض سال امید گاه  
نیاز مند ان منبع الاحسان مجمع الاغنیان مکارم احبلاق  
محسن آفاق سلمه الله تعالى

بعد ممیت قواعد و اختصا و آرزو سے دریافت خدمت  
دائم المست کشف ضمیر عزیز خورشید نظیر میگردد اند اخلاص نامہ  
دوستی شمامہ معجب مہربان دوستان مآدهورا و سد اشو  
وصول گردیدہ سرور و مبتدی ساخت چنانچہ نواب والا جاہ بہادر  
سر دوست طرفین اند را و مذکورہ ازین مخلص ملاقات  
کنائیدند۔ چون آن مہربان قدردان در اخلاص نامہ  
دوستی شمامہ مذکور تفصیل حقیقت نگروند و برای آگاہی  
آن ارقام ساختند کہ از زبان مہربان دوستان مآدهورا و  
سد اشو مذکور ظاہر خواہد شد منحصرا ملاقات را و مذکور  
باتفاق نواب والا جاہ بہادر سرور گردید چنانچہ در ملاقات  
مسطور بعضی مقدمات را و مذکور کردہ شدہ است اما درین  
اوقات بہ سبب در میان آمدن روز ہائے عید عیسویان

اگر اراده طلبیدن خیر خواہ با جمیعت در حضور باشد  
 المحال است که تمام شود و کمه پلشن در خدمت رسیده جوهر شجاعت  
 را انبر محاکم استخوان کامل بجای نه رساند و در صورت تشریف  
 آوردی سرداران و الا نشان که بهندوستان تشریف آورده  
 بر فاقه آنها حاضر گردد لیکن بسرداران در باب اتحاد و  
 اتفاق و موافقت و ویر و آورده شود که از سر کار دانسته -  
 و زمره لوگران پیشوا صاحب منسلک گردانیم و نوشته جات  
 بمهر شریف بنام سرداران داده شود که بدست او بران  
 ملاقات کرده بر طبق امر قائم دانند و انما ید تشریف و استقواب  
 سرور بران بتقدیم بندگی های مهمات سرکار پرورازد  
 زیاده چه گزارش رود -

رقعه



تاریخ ۹ ربیع الثانی ۱۲۷۴

بگرمی خدمت را و صاحب پندت هر دیال قدر دانی فیقرسان  
 امید گاه نیازمندان منبع الاحسان مجمع الامتنان مکالم اخلاق

دریم سیر

رقعہ ۴

شمارہ ۴۰

بظالمہ سامی دادا صاحب قدردان مشفق کرم فرمائے  
 دادا موراپنڈت جی سلمہ اللہ تعالیٰ وصول باد -  
 چہار روپیہ بقاعدہ الغام بدہند -

دیوانہ صاحب مشفق مہربان امید گاہ نیاز مندان سلامت  
 بندہ کہ از کلکتہ بہندوستان رسیدہ بود از مدت یکسال  
 ہر طاقت نواب سنجہ خان بہادر معہ پلٹن و اضرابہائے  
 نو پتچانہ قیام دارد بہ اتفاق وقت را و خواہی قدر را و  
 ناگہاپنڈت جی درین ضلع اقامت دارد۔ تو اتر از را و  
 و حوالہ ملاقات دست داد بدریافت مراتب قدر شناسی  
 مردم شناسی و جوہر ذاتی و صفاتی ذات گرامی طبیعت سار  
 رطوبت بسیار خرسند گردید دل نیاز مندان بے اختیار  
 بران شد کہ معہ پلٹن سجنور گرامی رسیدہ سعادت ملاقات  
 حاصل نمایند۔ را و موصوف از مخلف گفتہ کہ بہ باپو صاحب شوق  
 جواب طلبیدہ میدہم۔ بعد از ان ارادہ باید نمود۔ چنانچہ  
 مراتب مفصل از نوشتہ را و صاحب دریافت خواہد گردید

سَلَامُ اللّٰهِ تَعَالٰی

بد تمهید قواعد اخلاص و آرزوئی دریافت خدمت  
 دائم المست کمشوف ضمیر غیر خورشید نظیر میگرداند قبل ازین گورند  
 سابقه یعنی مستر کوچر یک قطعه اخلاص نامه مرقوم است و بنهم  
 رمضان المبارک در باب غم گذاشتن خدمت گورندوری  
 انضلع و جانشین شدن اینجانب بجای خود به آن صاحب  
 اطلاع داده بودند چنانچه مرقوم قلم اتحاد رقم میگردد که مخلص  
 بخدست مذکور بر ذمه خود گرفته است و اینکه آن صاحب متیقن  
 باشند که در تنزاید دوستی فیما بین سرکار آن صاحب و سرکار  
 کشمینی و سرکار ثواب و الاجاه بهادر و از دیاد اخلاص فیما بین  
 آن صاحب مخلص واقع هست سعی دلی خواهد کرد زیاده ازین  
 چه بر طراز دیکر و دولت و جمعیت مسرور و محصل باد  
 مکرر آنکه

بهمن روز که گورندور مذکور بعزم ولایت بر جهان سوار  
 شده اند مخلص از ملاقات وکیل آن صاحب سرور شده بود  
 چنانچه اخلاص نامه بمعه توافع که از زبان وکیل معلوم شده که  
 آن صاحب برای مخلص فرستاده اند در عرصه قلیل روز  
 با حرامی که لائق کمال دوستی فیما بین واقع است گرفته خواهد شد



مخلص یک شخص شایسته را نزد آن صاحب روانه خواهد کرد  
و یا مستر مثلاً که پیش آن صاحب اگر بالفعل هم باشند به  
مسترد کور درین باب از نسبت سابق بتفصیل نوشته  
خواهد شد همیشه از ارقام و قایم مسرت شما هم مسرور الحال  
و فارغ البال میفرموده باشند. زیاده چه بر طراز دیگر و سنگ  
از راه نشان اتحاد یک جفت تحفه پستول که هر فردش  
دو تالی دارد در سوال است قبول باید فرمود زیاده چه بر طراز د.



رقع ۳۳

دو پری  
جو ساسل سکومیر  
گورند و رهند

مورخ ۱۰ راه فوری شایسته هر چنان پیش شایسته

تاریخ نیم و بقدر بمقام مدد کننده رسید ۱۸۳۳ هـ

بگرمی خدمت را و صاحب قسردان فیض رسان امید گاه  
مخلصان منبع انجود و الاحسان مجمع مکارم اخلاق محسن آفاق  
ماهور و صاحب سالتد تعالی موصولیه  
تاریخ سیزدهم شوال ۱۲۹۳ هـ ۱۰ فروردی ۱۲۹۴ هـ

را و صاحب قدردان فیض رسان امید گاه مخلصان  
منبع انجود و الاحسان مجمع المکارم اخلاق محسن زمان آفاق

اللہ تعالیٰ بعد تمہید قواعد اختصاص و آرزو سے دریافت  
 خدمت و ایم المسرت مکشوف ضمیر نیز خورشید ز ظہیر میگردد اند  
 اتحاد نامہ بجمہ خلعت معرفت لاله تکجار ام وکیل کہ از راہ  
 مہربانی مرسلو ارشہ بودند وصول بہجت شمول آورد -  
 مسرور و مبتہج نمود گویا نشان عدم انتساف اتحاد استحکام  
 تصور کردہ شدہ وکیل مذکور باز نزد آن صاحب معاودت  
 و مراجعت میکند - چنانچہ از زبانی مشارالہ آئینہ کمال  
 در باب استحکام دوستی دائمی فیما بین آن صاحب  
 انگیزان ظاہر کردہ است از زبانی موسی الہیہ تمام و کمال واضح و  
 لائح خواہ شد مصحوب اخلاص نامہ مثنی خط اولین  
 کہ قبل ازین مخلص بنام آن صاحب ابلاغ داشتہ بود و موقوف  
 مرسلو است و ہمراہ خط اولین مذکور یک قطعہ خط پینام  
 مسرورم ابلاغ داشتہ شدہ بود بمشارالہ در باب  
 اظہار کردن بعضی مطالبات کہ موجب استحکام دوستی  
 و رفاقت باشد تاکید ساختہم - چون ہنوز نہ از طرف  
 آن صاحب نہ از طرف مشارالہ جواب خط مذکور  
 نہ رسید بنا بران مخلص بنی داند کہ مطالبات مذکورہ  
 مقبول خاطر آن صاحب ہست یا نیست اگر مرضی باشد

به بندر ممبئی مراجعت کرده اند با وصف این چون از دوع  
مخلص جهت از دیاد و داد طرفین قسمیکه سابق بود همون قسم  
است بنا بران مراجعت مستر مشارء الیه مستعرض اطلاع مرکوزان  
خاطر مخلص نخواهد شد بفضل حق سبحانه، تعالی قسمیکه آن محسن  
آفاق ارقام فرموده اند دوستی و یگانگی طرفین که هست  
مثل سید سکندر هست که گاهی تبدل و متغیر نمی گردد دوستی  
نواب والا جا به بهادر هم از طرفین همین قسم است و نظر  
برین که ثواب و صوف هم یک قطعه استخوان نام موسوم  
سامی ارقام فرموده اند چنانچه در خواست مخلص همین که  
آن صاحب بطریق تو اترو تو الی از آگاه فرمائے خیریت و  
عافیت و رونق افزائے کار هائے مسرور الحال و فارغ  
البال می فرموده باشند زیاده چه بنگارش آرد -  
ایام محبت و مؤدت روز بروز افزون باد

رقم ۲

فروری ۱۴۶۸ هجری قمری

راؤ صاحب قدردان فیض رسان امید گاه نیازمندان  
منبع الاحسان مجمع مکابر اخلاق محسن زمان و آفاق سلمه

راؤ صاحب - قدردان فیض رسان امیدگاہ بنیاد  
 سندان منبع الاحسان مجمع الاقتان محسن آفاق مکارم  
 اخلاق سلمہ اللہ تعالیٰ - اجلاص نامہ آن صاحب متضمن اظہار  
 تعجبات و اشتباہ خود چہ از عدم رسیدن خبر از طرف مخلص و چہ  
 از سبب آنکہ مستر بروم کہ از بند ربیبی نزد آن صاحب  
 رسیدند - هیچ جواب و سوال این طرف نہ کردند - وصول  
 مستر شمول آوردہ مسدود و مبتہج ساخت نتیجتیکہ آن صاحب  
 ازین معنی دارند - زیادہ از تعجبات مخلص نیست چہ اگر مخلص  
 آن مکارم اخلاق را دوستان اولین و بہترین خود شناختہ  
 کردہ کہ را اتحاد نامحبات بنام آن مکارم اخلاق مرسول  
 داشتہ است و نیز مستر بروم را ہم تا کید کردہ است کہ  
 اگر مرضی آن محسن آفاق در تشریف آوردن این طرف  
 باشد از بعضی مقدمات کہ موجب پسند خاطر آن صاحب  
 خواہد بود و نیز باعث استحکام اتحاد بطریق مضبوط تر نیز  
 تواند بود در خدمت آن صاحب اطلاع بدہد - لیکن از  
 روی اخبار کہ درینو لا رسید معلوم شد کہ مستر مشارالہ

# اسامی رجال و اماکن

۱۰ ۹	..... وسواس راؤ
۲۰	..... وسئی
۱۳۱	..... ولندیز بتائے جزل (۱-۲)
۸۳ ۸۲ ۷۸ ۷۱ ۷۰	..... ولیم تھامس سنڈی سنڈی فورڈ
۸۷	
۱۰	..... ویساجی پنت
۱۲۳	..... ویسلی

( ۵ )

۸۸	..... ہرٹلے جس
۱۲۶	..... ہری ادھو وکیل
۷۷ ۵۴ ۲۳ ۲۰ ۶	..... ہری پنت پھر کے
۷۵	..... القابش
۹۷	..... تہنیت نامہ از کار نوالسن
۹۹	..... ونڈرانہ فیل بروز دسہرا سنہ ۱۷۱۷ ع
۱۳۳ ۱۰۵ ۱۰۱	..... مختلف
۱۲۹	..... ہسن وار (در ..) ہنومنت راؤ گماشتہ
۱۰	..... ہندوپت راجہ بوندلیکھند
۷۶ ۴	..... ہندوستان ضلع
	( ۶ )
۹۸ ۹۷	..... بیگانگت دوستان

اسامی رجاء و اماکن	نمبر عدد و کتابتیب
تایم الدوله	۷۱
نجیف خان	۳
بندگان عالی	۳۱ ۳۵ ۵۸
وزیر الممالک	۵۹ ۱۰۵
والا جاه ارکات	۲۳ ۹۳ ۱۲۱
صفدر خان	۱-۳-۵-۱۵
نور لطف حاجی محمد خان	۷۲
( و ) و اتھر سٹن - ڈی	۷
وارن ہسٹن عماد الدولہ بہادر	۱۹ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۳۰
مکتوب بہ نانا فرد نویس متعلق فرانس	۱۹
عہد نامہ کہ باعث مسرت تمام حقوق کمپنی و بسکی و بیج مٹی کھد نامہ انگریز بظہور آوردند درین صورتها قول قرار مذکور هیچ وجه لایق و مناسب و منظور نمی توانست شد	۳۰
مختلف	۳۳ ۵۰ ۴۰ ۴۴
و یکے دُرگ قلعہ	۷۸
دُرگ پیرگتہ	۹
وزگالتو برکنارہ پارہ	۱۲۹

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد و کاتب
نارائن راؤ پیشوا .....	۱۶
تقریت نامہ .....	۱۷
نارائن راؤ کشن منشی .....	۷-۱۰-۸-۱۳
"	۲۵-۶۸
ناگھاپنڈت .....	۴
ناگوجی راؤ وکیل .....	۱۲۴
نانا فرد نویس .....	۱۹ ۲۹ ۳۰ ۳۱
"	۲۶ ۳۷ ۴۱ ۴۲
"	۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶
"	۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰
"	۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴
"	۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸
"	۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲
"	۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶
"	۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰
"	۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴
نظام الملک نظام علی خان بہادر ..	۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸
ہندی درگ (گردون شکوہ) سنہ و مفتوح	۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲
گردید بتاریخ ۱۸ ستمبر ۱۷۹۰ء ..	۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶
نواب دالاجاہ ارکات .....	۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰
نواب صاحب .....	۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴
آصفیہ وزیر .....	۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸
اختشام الدولہ .....	۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲
"	۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶
"	۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰
"	۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴
"	۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸
"	۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲
"	۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶
"	۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰
"	۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴
"	۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸
"	۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲
"	۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶
"	۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰
"	۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴
"	۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸
"	۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲
"	۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶
"	۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰
"	۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴
"	۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸
"	۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲
"	۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶
"	۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰
"	۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴
"	۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸
"	۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲
"	۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶
"	۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰
"	۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴
"	۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸
"	۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲
"	۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶
"	۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰
"	۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴
"	۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸
"	۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲
"	۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶
"	۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰
"	۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴
"	۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸
"	۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲
"	۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶
"	۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰
"	۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴
"	۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸
"	۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲
"	۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶
"	۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰
"	۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴
"	۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸
"	۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲
"	۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶
"	۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰
"	۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴
"	۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸
"	۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲
"	۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶
"	۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰
"	۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴
"	۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸
"	۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲
"	۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶
"	۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰
"	۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴
"	۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸
"	۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲
"	۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶
"	۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰
"	۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴
"	۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸
"	۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲
"	۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶
"	۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰
"	۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴
"	۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸
"	۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲
"	۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶
"	۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰
"	۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴
"	۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸
"	۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲
"	۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶
"	۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰
"	۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴
"	۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸
"	۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲
"	۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶
"	۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰
"	۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴
"	۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸
"	۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲
"	۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶
"	۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰
"	۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴
"	۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸
"	۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲
"	۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶
"	۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰
"	۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴
"	۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸
"	۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲
"	۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶
"	۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰
"	۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴
"	۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸
"	۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲
"	۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶
"	۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰
"	۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴
"	۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸
"	۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲
"	۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶
"	۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰
"	۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴
"	۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸
"	۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲
"	۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶
"	۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰
"	۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴
"	۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸
"	۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲
"	۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶
"	۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰
"	۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴
"	۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸
"	۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲
"	۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶
"	۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰
"	۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴
"	۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸
"	۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲
"	۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶
"	۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰
"	۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴
"	۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸
"	۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲
"	۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶
"	۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰
"	۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴
"	۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸
"	۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲
"	۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶
"	۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰
"	۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴
"	۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸
"	۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲
"	۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶
"	۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰
"	۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴
"	۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸
"	۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲
"	۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶
"	۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰
"	۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴
"	۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸
"	۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲
"	۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶
"	۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰
"	۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴
"	۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸
"	۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲
"	۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶
"	۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰
"	۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴
"	۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸
"	۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲
"	۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶
"	۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰
"	۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴
"	۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸
"	۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲
"	۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶
"	۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰
"	۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴
"	۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸
"	۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲
"	۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶
"	۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰
"	۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴
"	۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸
"	۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲
"	۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶
"	۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰
"	۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴
"	۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸
"	۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲
"	۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶
"	۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰
"	۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴
"	۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸
"	۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲
"	۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶
"	۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰
"	۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴
"	۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸
"	۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲
"	۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶
"	۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰
"	۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴
"	۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸
"	۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲
"	۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶
"	۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰
"	۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴
"	۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸
"	۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲
"	۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶
"	۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰
"	۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴
"	۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸
"	۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲
"	۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶
"	۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰
"	۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴
"	۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸
"	۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲
"	۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶
"	۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰
"	۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴
"	۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸
"	۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲
"	۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶
"	۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰
"	۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴
"	۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸
"	۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲
"	۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶
"	۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰
"	۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴
"	۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸
"	۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲
"	۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶
"	۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰
"	۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴
"	۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸
"	۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲
"	۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶
"	۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰
"	۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴
"	۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸
"	۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲
"	۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶
"	۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰
"	۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴
"	۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸
"	۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲
"	۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶
"	۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰
"	۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴
"	۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸
"	۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲
"	۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶
"	۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰
"	۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴
"	۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸
"	۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲
"	۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶
"	۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰
"	۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴
"	۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸
"	۱۱۳۹

## نمبر عدد و کتاب

## اسامی رجال و اماکن

۱۴۱	.....	سلو بھان
۱۳۲ ۱۳۱	.....	ملھار راولپور
۷۳ ۳۱	.....	مودھو جی بھوسلہ
۴	.....	مور و پنڈت
۳۳	.....	موسی لالی
۱۳۲	.....	موسی بیل جرنل
۴۷	.....	مہار
۶۱	.....	مہادجی راجندر
۶۵ ۴۹ ۳۶	.....	مہادجی سندھ
۷۷ ۷۳ ۶۶	..	"
۱۲۳	..	"
۱۲۷	.....	مہاراجہ صاحب چھترپتی ساتارکر
۴۰	.....	مہالکشی نام غراب
۳۷	.....	مہو
۹۰ ۶۷	.....	میدوز ولیم
۷۳	.....	میلاد مسیح ۲۵ دسمبر
		( ن )



## نمبر عدد مکاتیب

## اسامی رجال و اماكن

۳۸	.....	مانیثی
۶۴ ۶۳ ۵۶	.....	مالت سرچارلس وار
۶۷ ۶۶ ۶۵	.....	دکیل کمپنی پونہ دربار
۷۶ ۷۳ ۷۰	.....	"
۹۱۰ ۸۹ ۷۹	.....	"
۹۷ ۹۶ ۹۵	.....	"
۱۰۱ ۱۰۰ ۹۸	.....	"
۱۱۳۰ ۱۰۶ ۱۰۵	.....	"
۱۱۳۳ ۱۱۳۰ ۱۱۶	.....	"
۸۶	.....	تبرک دوار کا
۱۳۸ ۱۳۷	.....	محمد عارف وکیل سورت
۷	.....	نسبت ولندیز
۳۳	.....	محمد خان حاجی
۵۱ ۳۳	.....	مدار المہام صاحب
۳۳	.....	نانا صاحب
۳۳	.....	سرکل راؤ جی
۳۷	.....	ملسر پرگنہ

نمبر عدد و مکاتیب	اسامی رجال و مکاتیب
-------------------	---------------------

۱۰۳	۱۰۲	..... لکشی راؤ
-----	-----	----------------

۲۲		..... لکھو پنڈت
----	--	-----------------

( م )

۹		..... مادھوراؤ بلال پیشوا
---	--	---------------------------

تختہ پستول کو ہر فرد شہ دو نالی ڈاکٹ

از گورنر چا پین

۱۵۱۴	۵	۲	..... مختلف
------	---	---	-------------

ماکفرسن جان گورنر جنرل ایڈمبارک ۸ راہ

فروری ۱۸۵۶ء

نذرانہ از پیشوا

۷۳	۶۶	۶۰	..... مختلف
----	----	----	-------------

۸۴

"

۱۳۵		..... ماکلی آڈ
-----	--	----------------

۵۱	۵۰	۱۵	..... مادھوراؤ سداسیو وکیل
----	----	----	----------------------------

۲۹		..... مادھوراؤ اپا صاحب
----	--	-------------------------

مادھوراؤ سوائی پیشوا (در سوائی مادھوراؤ)

۱۳۴	۳۶	۳۶	..... مارگن سی
-----	----	----	----------------

# اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد مکاتیب		
۹۶	.....	گورنر جنرل گریٹ برٹن
۴۹	.....	گوند شیو رام وکیل
۱۳۷	.....	ماہین عبدالرحمن و انگریزان
۲۳ ۲۲ ۱۸	.....	گوند پنت
	.....	گیا مہیر رابرٹ
( ل )		
۱۲۹	۱۲۵	لارڈ کلیف گورنر جنرل بندر چٹاپٹن
	۲۴	لال پوش
	۱۲۰	لارڈ اسٹرام
۱۳۰	۱۰۷	گلاب رائے سپریوک رام
۸۱	۷۳	چمن لال وکیل
	۲	تلجا رام وکیل
۸	۷	فتح چند
	۱۱	سکھ رام
	۲۸	سیوکرام بوکالت در کلکتہ
۱۴۱	۱۳۰	دقتر گلاب رائے بجائے خود
	۷۳	لاہور

اسامی رجال : آماکن	نمبر عدد مکاتیب
کوٹ کرنل .....	۳۳
کولار .....	۹۷
کیپٹن کرنل .....	۲۲
( گ )	
گاڈ رجزل .....	۳۵
گریبان بندر .....	۶۷
گلشن یگانگت .....	۸۴ ۷۳ ۲۰
"	۱۲۵ ۱۱۵ ۸۹
"	۱۳۰
گنجام شهر .....	۹۵
گنجی سوٹ .....	۹۷ ۱۰۲ ۱۰۳
گنجی موسی ساکن تاسچری .....	۴۶
گنیش پنڈت .....	۳۸
گوپال پنڈت صاحب .....	۴۷ ۲
گوپال راؤ جیو .....	۶۹
گورم کونڈا .....	۱۰۵
گورنر بنگال آئین تقریر .....	۵۳

# اسامی رجال و اماکن : : عدد مکاتیب

۱۲۸	.....	کاراپور
۷۱	.....	کاشی ناتھ ہری
۱۲۸	.....	کاشی پوار
۵۶	.....	کاویری کنارہ
۷۳	.....	کرناٹک
۴۹	.....	کرملین چارلس
۱۰۳ ۱۰۲	.....	کرنول برکنارہ رودتنگ بھدر
۱۲۷	.....	کری - اے - پی
۱۳۹	.....	کشن راؤ بلال
۱۰۰ ۲۹ ۴	.....	کٹکتہ
۱۰	.....	کلوا پرگنہ
۱۲۳	.....	کلوز صاحب کرنل
۹۷	.....	کنڈہ گاہ
۲۱ ۲۰	.....	کنگ ٹامس
۱۰۵	.....	کنوے جے
۳۳	.....	کوا
۲۵	.....	کو پال قلعہ

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
فرخ آباد .....	۸۵
( ق )	
قاضی ابوالحسن موضع دیوکانڈو .....	۵۲
( ک )	
کارنوالیس .....	۷۴
تقرر بر حکومت گورنر جنرل .....	۸۱ ۸۰ ۷۶
"	۸۹ ۸۵ ۸۴
"	۱۰۳ تا ۹۰
"	۱۱۲ ۱۱۰ ۱۰۵
"	۱۳۱ ۱۳۰ ۱۲۸
رفتن برائے دیدن صوبجات و تھانہ جات	۸۰
با فوج برکنارہ سو بھدر	
مقام کردن .....	۱۰۲
معائنہ فوج .....	۸۵
تذرانہ .....	۸۹
شورہ نواب ارکات .....	۱۰۴

نمبر عدد مکاتیب

اسامی رجال و اماکن

۳۱

ضلع گجرات .....

( ع )

۱۰

۷

عالمیناب .....

۴۹

عبد الرحیم خان .....

۲۷ ۲۶

۱۹

عماد الدولہ بہادر دارن آسٹن .....

۳۰

"

۶۴

عملدار کریمہ .....

عید دسہرا نذرانہ فیل از طرف کارنوالیس

۹۹

بہری پنٹھ پھر کے ...

( غ )

۳۷

غدر پنڈھاری و تاراج کردن سہہ کپنی

۶۴

۴۶

غواب قادری .....

التماس کارنوالیس برائے رملی

۸۶

آن غواب ...

( ف )

۲۵

فتح چند .....

نمبر عدد مکاتیب	اسامی برجال و اماکن
۱۲	شاہجہان آباد .....
۱۱	شاہجہانی .....
۷	شجاعت الدولہ .....
۱۳	شکر تال .....
۱۱۲ ۱۱۱ ۱۰۷	شور سرجان .....
۱۱۷ ۱۱۶ ۱۱۳	" .....
۱۲۲ ۱۲۱ ۱۱۹	" .....
۷۲	شیخ محمد طاہر عمیدار پیر گڑ بلسار .....
۷۹	شیو پیر ساد صویدار چنول را گرفت .....
( ص )	
۱۰	صاحبزادہ .....
۷۶	صفت حرفت .....
۶۲ ۵۹ ۴۶	سورت بند (قبضہ کردن) .....
۱۳۹	" .....
۷۲	تقاضائے نواب برائے زیادتی .....
۷۱	منازعت برائے چوتھ .....
( ض )	



نمبر عدد و مکاتیب	اسامی رجال و اماکن
۵۷	شوق آنجناب بر این طریب ارکس
	جان ماکفرس وقتیکه سریمینت را و
	بهادر دو سال بودند مخلص در حضور بر سر
۸۴	مساملت بود .....
۶۳	شتر مرغ افریقه نذرانه از طرف باڈم
۹۱	تخف از طرف کار نو الیس .....
۱۱۳	تہنیت نامہ از کار نو الیس برائے طوی
۱۱۶	منارعت بالواب .....
۱۱۷	ونیز صلح و اتحاد .....
۱۳۵	رفتن والدہ بہ شیرتھہ .....
۱۱	سید نور الدین حسین خان مہری .....
۴۱	مقام اشنگری .....
۴۲	القاب .....
۵۱	"
۶۴	وکیل کپنی از بمبئی .....
۶۵	(ش)
۷۸	شالی - غلہ شالی .....

اسامی رجال و اماکن	نمبر عدد مکاتیب
--------------------	-----------------

نمبر عدد و مکان ثبت

112

سعادۃ علیخان بر تخت لکھنؤ آمد۔۔۔

11 9 3

..... بسکار اسم با پلو

۲۴ ۲۵ ۱۴



۲۹

4

سکندر و مینچ گورنر چنایٹن

14

بعد از دوپہرے ۱۷۷۳ء.....

سنڌي فورڊ (دروليم تھامس سنڌي فورڊ)

124

سمیت را در

٢٤ ٢٥ ١٤

سوانی مادھوراؤ پیشوا.....

۳۰۵



۴۹ ۴۸ ۴۷

 $\parallel$ 

22 23 24  
25 26 27

۴ ۴۳ ۴۳

25 2. 41  
1. 11

AP	24	2
AL	AY	A

2

91 9 - A

4

44 47 4

4

101	102
103	104



111	112	113
114	115	116

1

על-פי-כך

1

17. 17

•

\_\_\_\_\_

•

2

2

## اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد مکاتیب

۳۲	..... تن بن بڑھن سعد اللہ خان
۴۰	..... ستم جی خادم کمپنی انگریز سورت
۸۸	..... گھوٹا تھہ ر پنچھوڑ وکیل
۵۶ ۵۵	..... ر پنچھوڑ شینوے
۵۷	.....

(س)

۱۰	..... ساگر پرگنہ
۲۸	..... سالی
۱۲۹	..... سالگڈہ قلعہ
۱۰۱	..... ساونتی دُرگ عرف ماکسری قلعہ
۱۰۵	..... سٹورٹ
۱۱۸	..... سیٹون ڈانیل
۲۶	..... سرداران فرانسہ - رائے کمپنی سرکار و دارن ہسٹن
۱۰۹	..... مکتوب کار نو الیس - نانا فرد نویس برائے تاراج کردن فرانسہ
۷۲	..... سرو بھواری

نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجال و اماکن
۱۷	راؤ صاحب پنڈت پردھان .....
۲۵ ۱۹	دادا .....
۱۴۰ ۷۷	تیار سی جنگ دادا .....
۲۳	زیادہ از دو صد مردم پیشداد صاحب نہا شد و آن آدم آو میان جنگی نیستند
	نہن جواہرات با انگریزان قیمت شش لک و بست و پنچہزار روپیہ
۶۴ ۶۱	و طلب کردن آن
۱۲۳	با کمپنی دوستی .....
۲۵	راگھو داس .....
۲۵	رام سنگھ .....
۱۲۹	رام چندر گیش .....
۷۲ ۷۱	رامشی .....
۴۳	بد از باد مگور نہ بمبئی شدن
۶۶ ۴	راؤ صاحب .....
۱۰۵	راگھو ری .....

# اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد مکاتیب

دھار وار قلعہ ..... ۹۸

دھولپ راؤ ..... ۴۶

دیگا و پیر گنہ سورت بندر ..... ۵۲

دیوید اسن بھیم جی ..... ۸۲

( ڈ )

ڈبونی ..... ۶۲

ڈرے پیر ڈانیل ..... ۶

ڈوپرے جوہس گورنر

بندر چناپٹن ..... ۳ ۵ ۱۴ تا

۱۴ ۱۴

ڈے تھامس ..... ۵۸

( ر )

راجپوری ..... ۴۹

راجہ جیونت سیو ..... ۲۵

راجہ شیچونت بہادر ..... ۹۷

راگھو بادا داپیشوا ..... ۷

# اسامی رجال و اماکن

## نمبر عدد مکاتیب

..... حافظ مسعود خان ۷۲

..... حیدر علی خان ۳۱ ۳۲

۳۷

شکست و وفات

..... پسرش ۳۳

( خ )

..... خواجہ حفرت دیوانی صاحب ۵۲

( د )

..... دادا بھائی ۴۴

..... دادا صاحب مور و پنڈت ۴

..... داماجی راؤ گائیکوار ۴۶

دریا تنگ بھدر مقام کرون

کارنوالیس رفوج مغلہ

..... برکنارہ تنگ بھدر ۱۰۲

# اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد مکاتیب

۱۱	..... جے پور
۶۴	..... جیوا جی گوپال سر صوبہ دار
۳۱	..... جیوا جی پنڈت

( چ )

۷۳	..... چمن لال وکیل لارہ
۲ - ۱	..... چنا پٹن بندر کمپنی در مدراس
۹۰ ۲۱ ۳	..... رفتن کار نوایس
۱۱۲ ۱۱۱ ۹۶	..... بطرف چنا پٹن
۱۰۰	..... حنار گڈہ
۳۹	..... چنتا من دیکشت
۳۲	..... چوتھ
۵۹ ۵۸	..... چیری - جی - ایف
۱۱۹	..... چپول بندر
۷۹	

( ح )

نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجال و اماکن
۷۹	توکل نام جہ ساز ..... (ٹ)
۱۲۸	ٹامن .....
۹۶ ۷۳	ٹیمپو سلطان ..... رفتہ جنرل میڈوٹر برائے انسداد بدطوری
۱۱۶ ۹۰	بر خلاف عہد .....
۱۳۳ ۱۳۱	صلح .....
۳ ۳	ٹیلر ولیم .....
(ج)	
۱۰۴	جنار دھن راؤ .....
۵۰	جنار دھن شیورام .....
۷۷ ۱۴ ۱۴۱	جھانسی .....



نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجال و اماکن
۹۸	پر شرام بھاؤ صاحب پٹور دھن .....
۱۰۲	دھامرہ دھار وارڈ .....
۱۳۲ ۱۳۱	راؤ صاحب .....
۷۲	پرگنہ بلسار وصول محصول .....
۷۲	پرگنہ پارہ نیر .....
۱۴۰	پر تور .....
۳۵	پنویل بندر .....
۱۱۵ ۱۱۱	پلی - ایس .....
(ت)	
۴۲	تاتیا صاحب .....
۴۶	تالچری .....
۷۷	تکو جی راؤ ہولکر .....
۳۰	تلیگاؤن .....
۵۰	تنجاور .....

# اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد مکاتیب

۶۵	.....	بهر و پنت
۱۳	.....	بھیر و پنڈت
۶۲	.....	بھڑ و پچ
۵۴	.....	بھکا جی پنت صوبیدار
۱۲۹	.....	بھگوان راؤ گووند راؤ
۱۲۹	۷۱	.....
۳۸	.....	بھگونت راؤ وکیل سیدھ
۵۰	.....	بھوسہ
۸۲	.....	بیخ دولت
	.....	بھیم راؤ ساکن دوار کا

(پ)

۱۲۹	.....	پاٹ کر
۱۲۹	.....	پارنا رود
۶۸	.....	پاشان ضلع پونہ
۱۲۹	.....	پانڈو رنگ راؤ
۳۲	.....	پیر تکیش
۲۲	.....	پیر شوتم مہاراج پنڈت

## بزر عدد مکاتیب

## اسامی رجال و اماکن

۵۲ ..... بالاجی راؤ پیشوا

۷۳ ..... بالاکھاٹ

بانکوٹ - آب گرم میانکوٹ درجن چندے

۴۷ ..... متبر انگریزان مریض بسیار مفید و نافع است

۲۳ ..... برسٹو جان

بروم صاحب چارلس (مقام پونہ)

۲ - ۱ ..... از ۲۵ جنوری تا ۲۷ فروری ۱۹۶۸ء

۳۵ ۱۳ ۱ ..... ببئی

۱۳ ۶۹

۱۲۰

۵۱ ۳۵ ۳۱ ..... شکست انگریزان

۱۰۵ ۵۹

۷۹

..... بندگان عالی

۳۵

..... بنوینڈٹ بادا تھر سٹن بود

۱۰۵ ۹۷

..... بنگلور قلعہ

۳

..... بوچر گورنر مدراس چنایٹن قبیل از ۱۹۶۸ء

۲۵ - ۱ - ۷

..... بھاسکر راؤ

نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجال و اماکن
۱۲۲ ۱۲۱	..... باجی راؤ رگونا تھ پیشوا
۱۲۳	
۱۲۵ ۱۲۴	..... رفتن بظرف قلعہ مہار
۱۲۶	
۱۱۸	..... مکتوب ڈانیل سٹون برائے خلعت پیشوا (تہنیت نامہ)
۴۰ ۲۳	..... باڈم آر۔ لیچ۔ گورنر بمبئی
۴۹ ۴۵	"
۵۵ ۵۲	"
۵۹ ۵۷	"
۶۴ تا ۶۱	"
۷۰ ۶۸	"
۷۹ ۷۸ ۷۱	"
۸۶ ۸۳ ۸۲	"
۳۷	..... بارڈولی
۱۲۶	..... بار لوجارج - ایچ
۱۰	..... بالاجی پنڈٹ

# اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد و کتابت

۴۵	..... وکیل انگریزان و دربار پونہ
۶۶	..... اوصاف انگریزان
۱۲۳	..... مطمح نظر انگریزان
	بالفعل احتیاج استمداد سرکار دولت الاقتدار
	پیشوا نہ دارند چرکہ الحال بہ سبب مناقشہ انگریز
	حکمہ را و صاحب بزم جمیع اعیان و امصار دکن
۳۲	..... بل در تمام بلاد نافذ شدہ است
۱۳۶	..... نوشتن القاب کمپنی
۱۳	..... انسند گیری
۷۲	انسند را و بھکاجی گماشتہ بلسار پرگنہ
۷۸	..... قبضہ بر خلیج اورن
۱۲۹	..... ایساچی سندھے کوٹھار والہ
۱۲۳	..... ایشونت را و ہولکر
۲۵	..... ایشونت بر سنگھ (رادت)

(ب)

۸۲. بابو جی بھیم جی دہرادر کلان و مناز و غیاہن  
 ۱۲۳. بابو کانت

## اسامی رجال و اماکن

نمبر عدد و مکاتب

۹	..... انباجی
۷۹	..... انجنینر
۳۷	..... انڈرسن
۰۹	..... انقلاب فرانس
۵۵	انگریز-ہیچکس از انگریز ان کمپنی نذرانہ بنایم گرفت
۱۹	دیگر کات جنگ باکس سردار ان قوم مرہٹ مگروہ جائے کہ ضرور نتر کہ بحفاظت خود ہا می باید احترام نماید
۳۶	..... شکایات ہر اے گرفتاری غراب بنام قادری
۶۷	..... گرفتار شدن چار جہاز
۷۳	..... در جنگ ٹیپو پیشوا صاحب را مدد دادن طلب کردن آلات کہ بوقت ہریمیت از شہر دربوئی گذاشته بود
۶۲	..... از چاشت خوری اراد ہائے باطل خود راہ داده سخت آرا شدن
۳۱	.....

فهرست اسامی رجال و اماکن  
نمبر بمقابل اسمی مراد از نمبر  
مکاتیب است

نمبر عدد مکاتیب	اسامی رجال و اماکن
۱ ۱ ۹	ابا صاحب بهادر .....
۱ ۴۰	اباجی پنڈت .....
۴۸	ابوالفضل ( عبارت ) .....
۲۳ ۲۲	اپشن کرنل جان .....
۳۰ ۲۹	
۱۴۱ ۱۴۱	
۱۳۱	احمد علیخان .....
	الا آباد = نواب وزیر الممالک بهادر حقیقت محمول تیرتھ پراگ یعنی الا آباد که بنظر آرام و رضا جوئی زامیران به نسبت ایام پیشین خیلی تخفیف نمودند
۹۳	
۴۴ ۴۹	امرت راؤ پیشوا .....
۱۰۰	





۳۸	۱	راؤ صاحب	مانیشنی	۱
۱۳۷	۱	نانا پھر نویس	محمد عارف وکیل ولندیز	۱
۱۷	۱	سوائی مادھوراؤ پیشوا	سیدوز - ولیم	۱
۴	۱	سوائی مادھوراؤ پیشوا	نواب ارکات	۱
۵	۱	پنڈت صاحب	داتھرسٹن - ڈی	۱
۳۱	۱	پیشرام بھاؤ مالھارک راؤ ہولکر	ولندیز	۲
۴۹	۱	کشن براد بلال		
۶۳	۱	امرت راؤ پیشوا	ویلسی	۱
۱۶	۱	نارائن براد بلال پیشوا	بیج سکندر	۱
۱۸	۱	نانا فرد نویس	ہرنلی جس	۱
۳۰	۱	نانا فرد نویس	ہسٹن وارنک	۴
۱۷	۲	راؤ صاحب	عماد الدولہ بہادر	
۲۶	۱	غیر معلوم	"	
۳۸	۱	نانا فرد نویس	یعقوب ولیم	۱
۳۱	۲	پنڈت صاحب	غیر معلوم	۱۴
۳۳	۱	سرنیت صاحب	"	
۷	۱	نواب صاحب	"	
۰۳	۱	مہربان راجہ	"	

۹۲	۱	مہربان پنڈت	"	
۹۶	۱	مہربان راؤ صاحب	"	
۹۹ ۹۷	۲	ہری پنچہ پھر کے	"	
۱۱۲ ۹۵	۳	غیر معلوم	"	
۱۲۳ ۱۳۰		"	"	
۱۲۷	۱	مہاراجہ ساتارا	کری-۱-۷۷ پی	۱
۱۲۵ ۱۲۴	۲	باجی راؤ دگھوناٹھ	کلیف لارڈ	۲
		پیشوا		
۱۰۵	۱	ہری پنچہ پھر کے	کنوے جان	۱
۲۱ ۲۰	۲	ہری پنچہ پھر کے	کنگ ٹامس	۲
۱۸	۱	سوامی مادھو راؤ	گیامیر رابرٹ	۲
		پیشوا		
۲۲	۱	ہری پنچہ پھر کے	"	
۱۳۴ ۲۷	۲	نانا فرد نویس	مارگن چارلس	۳
۳۶	۱	نانا صاحب	"	
۷۳ ۵۳	۲	سوامی مادھو راؤ پیشوا	ماکفرسن جان	۵
۸۴ ۶۰	۲	نانا فرد نویس	"	
۶۶	۱	راؤ صاحب	"	
۱۳۵	۱	مادھو راؤ پیشوا	ماکلی آڈ	۱
۶۷ ۶۵	۲	نانا فرد نویس	مالن سرجارلس دار	۲

۸	۷	۴	نادان را و منشی	"	
۶۸	۲۵				
۱۱	۹	۲	سکارام با پر	"	
	۱۱	۱	را و صاحب	"	
	۱۳	۱	بهر و پندت	"	
۴۹	۴۲	۲	گوپال را و رگونا تخته	"	
	۱۱۸	۱	باجی را و رگونا تخته پیشوا	سدون دانیل	۱
۱۱۷	۱۱۴	۲	سوانی مادهورا و پیشوا	شور سر جان	۵
۱۲۲	۱۲۱	۲	باجی را و رگونا تخته پیشوا	"	
	۱۱۷	۱	نانا فرد نویس	"	
۸۵	۷۳	۱۳	سوانی مادهورا و پیشوا	کار نویس لارڈ	۲۷
۹۰	۸۹		"	"	
۹۳	۹۱		"	"	
۹۸	۹۴		"	"	
۱۰۱	۱۰۰		"	"	
۱۰۳	۱۰۲		"	"	
۸۰	۷۷	۷	نانا فرد نویس	"	
۱۰۶	۱۰۱		"	"	
۱۱۰	۱۰۴		"	"	

۱	برسوجان	۱	سوالی مادھورا ویشوا	۱	۲۴
۱	بیل خزل موسی	۱	ملجار راؤ ہولکر وک	۱	۱۳۲
۱	"	۱	پیشرام بھاؤ سوردرمن	۱	۱۱۱
۱	پی - ایس	۱	نانا پھر نویس	۱	۱۲۸
۱	ٹاسن	۱	مہربان	۱	۴
۱	نیلر ولیم	۱	سور وباد اداورد نویس	۱	۱۱۵
۴	چناپٹن بندر	۱	سوالی مادھورا ویشوا	۱	۱۷
	"	۱	راگھو باد ادا ویشوا	۱	۲ - ۱
	"	۲	مہربان راؤ صاحب	۲	۱۱۹
۱	چیری - جی - ایف	۱	باجیراؤ رگھوناتھ پیشوا	۱	۱۳۵۲
۴	ڈیرپر جو سنس	۴	مادھورا وبلال پیشوا	۴	۱۵
۱	ڈوپرے ڈنیل	۱	ہری پنچھ پھر کے	۱	۵۸
۱	ڈے تھاس	۱	سوالی مادھورا ویشوا	۱	۷۲
۱	رامے انڈروز	۱	سوالی مادھورا ویشوا	۱	۳۲
۱	رتن بن بڈن سدا اللہ خان	۱	چنتاسن دیکشت	۱	۴۳
۱۶	سید نور الدین حسین خان	۴	نانا پھر نویس	۴	۵۱
	مہری				۱۰
	"		نانا صاحب		۷۵
	"		ہری پنچھ پھر کے		

# فہرست اسامی مرسل و مرسل الیہ

نمبر	مرسل	مرسل الیہ	نمبر کتاب
۲	اپٹن	نانا فرد نویس	۲۹
	"	سکارام باپو	۳۴
۲۳	باڈم آر۔ ایچ	سوائی مادھو راو	
	"	پیشوا	۴۰ ۴۵ ۴۶
	"	"	۴۹ ۵۲
	"	"	۵۴ ۵۹ ۶۱
	"	"	۶۲ ۶۳ ۶۴
	"	"	۷۰ ۷۱ ۷۸
	"	"	۷۹ ۸۲ ۸۶
	"	"	
	"	نانا فرد نویس	۸۸ ۵۵
	"	ہری پنت پھڑکے	۵۶ ۸۳
	"	باجیراؤ رنگھو ناتھ پیشوا	۲۳
۱	بارہو سراج بیچ		۱۲۶

۱۵- مکاتیب بہ مہاراجہ ستارا ۱۲۸ ۱۲۷

۱۶- مکاتیب ڈچ ۱۳۱ ۱۳۲

۱۷- دیگر متفرقات بر مشورات کار و بار سلطنت

و غیرہ ۳ ۵ ۶ ۷ ۹ ۱۰ ۱۲ ۱۵ ۱۹

۲۱ تا ۲۷ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۴ ۳۷ ۳۹

۴۹ ۵۰ ۵۲ ۵۵ ۶۶ ۶۷ ۷۱ ۷۲

۷۷ ۸۰ ۸۲ ۸۵ ۹۰ ۹۴ ۹۷

۱۸- مکاتیب وارن ہسٹن متعلق راگھو بادا

و گورنر بیٹی ۱۶ ۲۶ ۲۷ ۳۰

۱۹- مکاتیب ویسلی " برائے آساکش و آرمش

مالک ہندو دکن و دہانہ و فارس البالی سکھ و رعایا  
و عامہ برائے مالک ملوہ بر جمیع اوقات مطمح نظر

و نصب العین می دارد ۱۲۳

۵ - مکتوب بنام راکھو باداد قابل خواندن است

۱۷

۶ - شکایات متعلقہ جہازات و غرائب ۴۶ ۴۰

۸۷ ۷۹ ۷۸ -

۷ - آب گرم بانکوٹ ۴۷

۸ - جواہرات بقیہ شش لک و بہت و بیج ہزار  
روپیہ کہ راکھو باداد نزد انگریزان بہ من کردہ بود

۶۴ ۶۱۱

۹ - مکتوب بر صنعت حروف ایما و اشارات

۶۶ محصول برزائران عرس الہ آباد ۹۸

۱۰ - انقلاب فرانس و اثر آن بر ہندوستان ۱۰۹

۱۱ - برائے چوتھ بندر سورت ۴۶ ۵۸ ۵۹ ۷۱

۱۲ - جنگ با حیدر و ٹیپو سلطان ۳۱ ۳۲ ۳۳

۷۳ ۷۰ ۶۲ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹

۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۳۳ ۱۳۰ ۱۳۱

۱۳ - نواب لکھنؤ ۱۱۴ ۱۲۰ ۱۲۱

۱۴ - اشارہ بہ رخاش کھرڈا ۱۱۶ ۱۱۷

این مجموعه مکاتیب که مشتمل بر یکصد و چهل و یک  
مکتوب است همه مکاتیب علی الترتیب مسلسل نیستند-  
اگرچه نظر رعایت مناسب آن بود که همه را مسلسل در ترتیب  
نمایند- ولیکن اختلاف مضامین و تفاوت زمان مانع  
شد بهر حال مختصر خلاصه مجموعه مکاتیب حسب ذیل  
تفصیل آمده ۷

۱- اکثر مکاتیب مشتمل بر اتحاد و موافقت فیما بین  
سرکار انگلیز و پیشوا صاحب است ۷

۲- حکومت تبارد تحف- و هدایا- اتحاد و نهضت  
و غیره- ۳ ۱۶ ۱۸ ۵۰ ۵۵ ۵۶ ۵۷  
۶۰ ۷۴ ۸۱ ۸۳ ۸۷ ۸۹ ۱۰۸ ۱۱۰  
۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۵ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۲ ۱۲۵

۳- بنجل مذکور مکاتیب ۸۹-۸۱- ۵۵ قابل  
خواندن است ۷

۴- بنایت استعدائے ولیم ثیلر برای حاضر باشی  
خود بخدمت پیشوا صاحب ۷



ہندوستان رنج نمود گیل ہمیشہ بہار تاریخ است قبل از زمان  
ایشان اہالی اینجا از فوائد این فن شریف بی بہرہ بودند  
از تاثیر صحبت این ماہران سیر و اخبار از ہر گوشہ در  
د قلع نویس و تاریخ نگار برآمد و حالات مملکت خود  
بر صفحات قرطاس ثبت نمود۔ چنانچہ ہرچ حصہ ملک نیس  
کہ تاریخ آن مسخر قلم فارسی رقم نیست

۸۔ پس جویدگان تاریخ این ملک اگر بخوانند کہ بہ  
اصلی آن برسند باید کہ اول خود را آشنائے این زبان  
شیرین بیان  
خوشا ترکیب و وضع بے مثالش  
خداوند انگہ دار از زوالش  
آنکہ بر بہری این پیشوا بدر بار در بار اخبار و آثار  
دیار و امصار بار یابند

مبئی ۱۹ جنوری ۱۹۲۴ء

بندہ بی نیاز

یورسہ فراز

۵ - سردار صاحب‌الشارع الیه چند سالست که بفرایم آورده  
 بود و تا به کنجی که حالات حکومت مره و پیشوار اردش میسازد  
 مشغول می باشد و بعد و بعد بسیار ذخیره بزرگ از نسخهای  
 خطی فارسی مشتمل بر کتب تاریخی و ادبی و مکتوبات و  
 به قنات بدست آورده اند از میان آنها مراسلات  
 کمپانی انگلیس را که راجع به دربار پیشوا است انتخاب  
 کرده بعبارت اصل فارسی با ترجمه و تانخیص مره می که حقیقت  
 عطر مجرومی باشد و باب یاری و آتش فکر جناب شیخ  
 عبدالعزیز ابن محمد جعفر پیرشین شیخ سجاد و بانی اسکول پونه  
 کشیده شده است در صورت این گذشته شائع میکنند که  
 ۶ - هر کس که بخواند یقین بداند که در آن زمان نفوذ  
 این زبان در نفوس این ملک تا چه درجه بود  
 رئیس کمپانی انگلیس در مذهب عیسائی داشت و بخط  
 ترسائی قلم فرسائی میکرد - چون کارش با دربار پیشوائی  
 افتاد که در آن حرف مره می زد و در هر خط شکسته  
 (موردی) قلم می شکستند از مره می و انگلیسی هیچ  
 نکشاد - آخر کار افضل شکلات ملکی و نظامی و حل معاملات  
 ددادی و حضامی بقلید فارسی مفتوح افتاد که

۷ - گلی دیگر که از بوستان ریاست مسلمانان در

در نشاکش طوائف الملوکی پریشان بود بکوششهای پادشاه  
عظیم الشان و بزرگان کرامت نشان و تحت فرمان  
قهرمان آمده مثال باغ جهان کام بخش ساکنان و آرام در  
باشندگان شد.

۱۳ - بهین گلی که در گلستان حکومت ایشان شکفت  
در رنگ و بواز تو حید ایشان گرفت - این بود که در تمام  
ملک شرقاً و غرباً شمالاً و جنوباً که مسکن اقوام مختلفه و موطن  
قبائل متفرقه می بود - با وجود لغت های مخصوص آنها و کثرت  
زبانها سکه وحدت اللسانی رواج یافت و زبان فارسی  
که شیرین ترین زبانهاست جهان است بر مسند عالم گیری  
متکمن گردید - چنانچه هرگاه کسی فرانسیسی یا انگلیسی -  
پرتگالی - یا بنگالی - هندی یا سندھی - عربی یا غزنوی -  
ترک و تاجیک یا اهل ایران و توران - مرهط و مغل  
یا راجپوت و افغان میخواستند - که با اهل ملک معامله کنند  
یا مکالمه و مکاتبه نمایند بتوسط همین زبان حکام با سانی تمام  
و سهولت مالا کلام نائل مرام می شدند.

۱۴ شاید این حال مصداق این میان همین مجموعه مکاتیب  
است که بسی بسیار و کوششهای بی شمار جناب فضیلت آثار  
المخاطب به سردار مجو ۲ دار (مجموعه دار) مرتب شده است.



## بسم الله الرحمن الرحيم

مجموعه دار عالم را مجد و علا که از مسدود و حدت این همه  
 کثرت آفرید و خاتم انبیاء را مدح و ثنا که بتبلیغ توحید  
 متحران و ادبی کثرت را باز براه و حدت آورید  
 و رحمت و رضاء خالق ارض و سماء بر اصحاب رسول  
 و پیروان مقبول وی باد که هر جا که رفتند اعلا کلمه الحق  
 نمودند و مشعل توحید را بنوعی مشعل ساختند  
 و روشن داشتند که ظلمت کثرت همگی از میان رفت

۲ - تاریخ عربستان بتصدیق این رطب لسان  
 انبیا و هزاره داستان ایران بر آستی این داستان  
 شیرین زبان - هندوستان قبل از ورود ایشان

